

Dogfen ir Cyhoedd

CYNGOR SIR
YNYS MÔN
ISLE OF ANGLESEY
COUNTY COUNCIL

Mr Dylan J. Williams
Prif Weithredwr – Chief Executive
CYNGOR SIR YNYS MÔN
ISLE OF ANGLESEY COUNTY COUNCIL
Swyddfeydd y Cyngor - Council Offices
LLANGFENI
Ynys Môn - Anglesey
LL77 7TW

Ffôn / tel (01248) 752500
Ffacs / fax (01248) 750839

RHYBUDD O GYFARFOD	NOTICE OF MEETING
PWYLLGOR SGRIWTINI CORFFORAETHOL	CORPORATE SCRUTINY COMMITTEE
DYDD MAWRTH, 20 MEHEFIN 2023 am 2:00 y.p.	TUESDAY, 20 JUNE, 2023 at 2:00 p.m.
YSTAFELL BWYLLGOR 1, SWYDDFEYDD Y CYNGOR AC YN RHITHIOL DRWY ZOOM	COMMITTEE ROOM 1, COUNCIL OFFICES AND VIRTUALLY VIA ZOOM
Swyddog Pwyllgor	Ann Holmes 01248 752518 Committee Officer

AELODAU / MEMBERS

Cynghorwyr / Councillors:-

PLAID CYMRU / THE PARTY OF WALES

Geraint Bebb, Dyfed Wyn Jones (***Is-Gadeirydd***), Jackie Lewis, Llio A. Owen, Alwen Watkin, Sonia Williams, Arfon Wyn

Y GRWP ANNIBYNNOL / THE INDEPENDENT GROUP

Dafydd Roberts

LLAFUR CYMRU/ WELSH LABOUR

Keith Roberts

ANNIBYNNWYR MÔN / ANGLESEY INDEPENDENTS

Douglas M. Fowlie (***Cadeirydd***), Aled Morris Jones (Democratiaid Rhyddfrydol Cymru/Welsh Liberal Democrats), R. Llewelyn Jones

AELODAU CYFETHOLEDIG (Gyda hawl pleidleisio ar faterion Addysg) / CO-OPTED MEMBERS (With voting rights when dealing with Educational matters)

Mr John Tierney (Yr Eglwys Gatholig / The Catholic Church)

Gwag/Vacant (Yr Eglwys yng Nghymru / The Church in Wales)

Gwag/Vacant (Rhiant Llywodraethwr – Sector Ysgolion Cynradd/Parent Governor – Primary Schools Sector)

Llio Johnson (Rhiant Llywodraethwr – Sector Ysgolion Uwchradd ac ADY/Parent Governor-Secondary Schools Sector and ALN)

Nodwch os gwelwch yn dda fod cyfarfodydd y Pwyllgor yn cael eu ffrydio ar gyfer eu darlledu'n fyw a'u darlledu ar wefan y Cyngor. Mae'r Awdurdod yn Rheolydd Data dan y Ddeddf Diogelu Data a bydd data a gesglir yn ystod y ffrydio byw hwn yn cael ei gadw'n unol â pholisi cyhoeddus yr Awdurdod.

R H A G L E N

1 **DATGANIAD O DDIDDORDEB**

Derbyn unrhyw ddatganiad o ddiddordeb gan unrhyw Aelod neu Swyddog parthed unrhyw eitem o fusnes.

2 **COFNODION Y CYFARFOD BLAENOROL** (Tudalennau 1 - 8)

Cyflwyno cofnodion cyfarfodydd blaenorol y Pwyllgor Sgriwtini Corfforaethol a gynhaliwyd ar y dyddiadau canlynol –

- 19 Ebrill, 2023
- 23 Mai, 2023 (ethol Cadeirydd/Is-Gadeirydd)

3 **MONITRO PERFFORMIAD: CERDYN SGORIO CORFFORAETHOL CHWARTER 4 2022/23** (Tudalennau 9 - 24)

Cyflwyno adroddiad y Pennaeth Proffesiwn (AD) a Thrawsnewid.

4 **STRATEGAETH MODERNEIDDIO CYMUNEDAU DYSGU A DATBLYGU'R GYMRAEG - DOGFEN YMGYNGHORI** (Tudalennau 25 - 114)

Cyflwyno adroddiad y Cyfawyddwr Addysg, Sgiliau a Phobl Ifanc.

5 **CYNLLUN RHEOLI'R ARDAL O HARDDWCH NATURIOL EITHRIADOL** (Tudalennau 115 - 234)

Cyflwyno adroddiad y Pennaeth Rheoleiddio a Datblygu Economaidd.

6 **DOGFEN GYFLAWNI BLYNYDDOL 2023/24** (Tudalennau 235 - 246)

Cyflwyno adroddiad y Pennaeth Proffesiwn (AD) a Thrawsnewid.

7 **BLAEN RAGLEN WAITH** (Tudalennau 247 - 254)

Cyflwyno adroddiad y Rheolwr Sgriwtini.

PWYLLGOR SGRIWTINI CORFFORAETHOL

Cofnodion y cyfarfod hybrid a gynhaliwyd ar 19 Ebrill 2023

PRESENNOL: Cynghorydd Robert Ll Jones (Cadeirydd)
Cynghorydd Dyfed Wyn Jones (Is-gadeirydd)

Cynghorwyr Geraint Bebb, Douglas M Fowle, A M Jones, Llio A Owen, Dafydd Roberts, Keith Roberts, Sonia Williams ac Arfon Wyn

Aelod Cyfetholedig : Mr John Tierney (Yr Eglwys Gatholig)

Aelodau Portffolio

Cynghorydd Llinos Medi (Arweinydd ac Aelod Portffolio Datblygu Economaidd);
Cynghorydd Robin Williams (Dirprwy Arweinydd ac Aelod Portffolio Cyllid);
Cynghorydd Ieuan Williams (Dirprwy Arweinydd ac Aelod Portffolio Addysg a'r Gymraeg);
Cynghorydd Carwyn Jones (Aelod Portffolio Busnes Corfforaethol a Phrofiad Cwsmer);
Cynghorydd Gary Pritchard (Aelod Portffolio Gwasanaethau Plant, Ieuentid a Thai);
Cynghorydd Alun Roberts (Aelod Portffolio Gwasanaethau Oedolion a Diogelwch Cymunedol);
Cynghorydd Nicola Roberts (Aelod Portffolio Cyllid, Gwarchod y Cyhoedd a Newid Hinsawdd);
Cynghorydd Neville Evans (Aelod Portffolio Hamdden, Twristiaeth a Morwrol).

WRTH LAW: Prif Weithredwr,
Cyfarwyddwr Swyddogaeth (Adnoddau)/Swyddog Adran 151,
Pennaeth Proffesiwn (Adnoddau Dynol a Thrawsnewid),
Pennaeth Democratiaeth,
Pennaeth Gwasanaethau Tai,
Rheolwr Gwasanaeth Dros Dro (Gwasanaethau Cymdeithasol) (SA),
Rheolwr Rhaglenni, Cynllunio Busnes a Pherfformiad (GM),
Rheolwr Sgriwtini (AGD),
Swyddog Pwyllgorau (MEH).

HEFYD YN BRESENNOL: Cynghorydd Pip O'Neill (Aelod o'r Pwyllgor Sgriwtini Partneriaeth ac Adfywio) (mewn perthynas ag Eitem 3).

YMDDIHEURIADA Cyngorydd Jackie Lewis;
U: Cyngorydd Dafydd R Thomas (Aelod Portffolio Prifffyrdd,
Gwastraff ac Eiddo);
Dirprwy Brif Weithredwr;
Cyfarwyddwr Gwasanaethau Cymdeithasol;
Pennaeth Gwasanaethau Oedolion.

Croesawodd y Cadeirydd y Cyngorydd Sonia Williams, sydd newydd gael ei hethol, i'r cyfarfod.

1 DATGANIADAU O DDIDDORDEB

Dim wedi'u derbyn.

2 COFNODION Y CYFARFOD BLAENOROL

Cyflwynwyd cofnodion y cyfarfodydd blaenorol canlynol o'r Pwyllgor Sgriwtini Corfforaethol a chadarnhawyd eu bod yn gywir:-

- 28 Chwefror, 2023
- 14 Mawrth, 2023

3 STRATEGAETH RHiantu CORFFORAETHOL 2023-28

Cyflwynwyd adroddiad y Cyfarwyddwr Gwasanaethau Cymdeithasol a oedd yn cynnwys y Strategaeth Rhiantu Corfforaethol ar gyfer 2023-2028 i'w ystyried gan y Pwyllgor.

Wrth gyflwyno'r adroddiad dywedodd yr Aelod Portffolio Gwasanaethau Plant, Ieuenctid a Thai bod rôl yr Aelodau Etholedig fel rhiant corfforaethol ymysg y pwysicaf. Nododd bod rhiantu corfforaethol yn gyfrifoldeb sy'n cael ei rannu ar draws y Cyngor i sicrhau bod plant phobl ifanc sydd dan ofal y Cyngor neu sydd ar fin gadael gofal yn cael eu cefnogi i ffynnu. Dylai rhiant corfforaethol da feddu ar ym un dyheadau ar gyfer plentyn/unigolyn ifanc sy'n derbyn gofal ag y byddai rhiant ar gyfer ei blentyn ei hun. Mae hyn yn cynnwys darparu'r sefydlogrwydd a'r gefnogaeth sydd ei angen arnynt i ddatblygu; a'u helpu nhw i osod targedau uchelgeisiol eu hunain. Mae hefyd yn golygu eu cefnogi nhw i feithrin y sgiliau a'r hyder i fyw'n annibynnol, a'u hatgoffa fod rhywun ar gael bob amser pan fydd pethau'n mynd o chwith. Aeth ymlaen i ddweud mai dyma'r Strategaeth Rhiantu Corfforaethol gyntaf wedi i'r gwasanaeth archwilio mewnol nodi bod angen strategaeth o'r fath a dywedodd y bydd yn weithredol am y pum mlynedd nesaf.

Adroddodd y Rheolwr Gwasanaeth Dros Dro bod 'Voices from Care Cymru', a oedd yn gweithio mewn partneriaeth â'r Cyngor ar y pryd, wedi cwblhau darn o waith fel rhan o'r broses ymgynghori ar y Strategaeth Rhiantu Corfforaethol. Nododd bod hyn wedi rhoi cyfle i bobl ifanc sy'n derbyn gofal gyfrannu at y Strategaeth. Aeth ymlaen i ddweud bod 'gweithdy' wedi cael ei gynnal ym mis Chwefror er mwyn i Aelodau Etholedig a Swyddogion perthnasol allu cyfrannu i'r Strategaeth.

Dywedodd y Rheolwr Gwasanaeth Dros Dro bod y Strategaeth y nodi dyheadau'r Cyngor ar gyfer y plant a phobl ifanc sydd dan ei ofal neu sydd ar fin gadael gofal.

Wrth ystyried yr adroddiad, bu i'r Pwyllgor drafod y canlynol:-

- Holwyd sut mae'r Strategaeth Plant sy'n Derbyng Gofal ac Ymadawyr Gofal yn cysylltu â Chynllun y Cyngor: 2023/2028? Cynghorwyd y Pwyllgor bod y Strategaeth Rhiantu Corfforaethol wedi cael ei chynhyrchu yn unol â'r blaenoriaethau yng Nghynllun y Cyngor yn enwedig rheiny'n ymwneud â sicrhau bod trigolion Ynys Môn yn iach ac yn gallu ffynnu.
- Holwyd beth yw goblygiadau rhoi'r Strategaeth arfaethedig ar waith o safbwynt adnoddau a pha mor fforddiadwy yw hyn yn yr hinsawdd bresennol? Cynghorwyd y Pwyllgor bod 150 o blant a phobl ifanc dan ofal yr Awdurdod ar hyn o bryd a bod 70 ar fin gadael gofal. Fodd bynnag, byddai cynnydd sylweddol yn nifer y plant a phobl ifanc sy'n dod i mewn i'r system gofal yn effeithio ar lefelau staffio'r gwasanaeth. Dywedodd y Rheolwr Gwasanaeth Dros Dro bod nifer y plant a phobl ifanc sy'n derbyn gofal yn sefydlog ar hyn o bryd a bod hyn wedi'i adlewyrchu mewn adroddiad diweddar gan Arolygiaeth Gofal Cymru. Dywedodd yr Aelod Portffolio Gwasanaethau Plant, Ieuenctid a Thai bod y Strategaeth yn rhoi mwy o sicrwydd y bydd y plant a'r bobl ifanc sydd dan ein gofal yn derbyn yr un cyfleodd â phlant a phobl ifanc eraill er mwyn eu galluogi i ffynnu.
- Holwyd pa risgiau sy'n wynebu'r Awdurdod a pha fesurau lliniaru sy'n cael eu cynnig i leihau'r effaith ar blant a phobl ifanc sy'n derbyn gofal? Cynghorwyd y Pwyllgor y byddai cynnydd yn nifer y plant a'r bobl ifanc sy'n derbyn gofal yn effeithio ar adnoddau'r gwasanaeth. Mae'r Strategaeth Rhiantu Corfforaethol yn arf sy'n nodi dyheadau'r gwasanaeth er mwyn gwella'r canlyniadau i blant a phobl ifanc sy'n derbyn gofal ynghyd â'r rhai sy'n gadael gofal.
- Holwyd pa effaith fydd y strategaeth hon yn ei chael ar bobl Ynys Môn? Cynghorwyd y Pwyllgor y byddai'n cael effaith gyfyngedig ar bobl Ynys Môn gan ei fod yn canolbwyntio'n bennaf ar y plant a'r bobl ifanc sy'n derbyn gofal. Dywedodd y Rheolwr Gwasanaeth Dros Dro y bydd gwella'r canlyniadau i bobl yn arwain at fwy o gyswilt â chymunedau ac economi'r Ynys.
- Cyfeiriwyd at yr anawsterau o ran recriwtio a chadw staff o fewn y sector gofal. Holwyd sut y bydd yr heriau o ran recriwtio a chadw staff yn effeithio ar allu'r awdurdod lleol i wireddu'r Strategaeth yn llawn. Cynghorwyd y Pwyllgor bod recriwtio a chadw staff o fewn y sector gofal yn her i awdurdodau lleol yn genedlaethol o ran darparu gwasanaeth i blant, pobl ifanc ac oedolion. Trwy ddatblygu, hyfforddi a buddsoddi mewn staff o fewn yr adran Gwasanaethau Cymdeithasol gwelwyd cynnydd yn nifer y Gweithwyr Cymdeithasol Cymwysedig. Fodd bynnag, mae staffio yn y sector gofal yn fwy o her ac mae gwaith ar y gweill i fynd i'r afael â'r mater er mwyn gwneud gyrfa ym maes gofal yn fwy deniadol. Dywedodd yr Aelod Portffolio Gwasanaethau Plant, Ieuenctid a Thai bod yr Adran Gwasanaethau Cymdeithasol yn mynd ati'n rhagweithiol i hyrwyddo cyfleoedd gyrfa yn y sector gofal trwy ymweld ag ysgolion a chymryd

rhan mewn cyflwyniadau fideo i annog pobl ifanc i ystyried cyfleodd gyrfa o fewn y sector gofal.

- Holwyd ynglŷn â pherfformiad addysgol plant sy'n derbyn gofal. Cynghorwyd y Pwyllgor bod plant sy'n derbyn gofal, yn hanesyddol, yn dueddol o beidio â pherfformio cystal â'u cyfoedion. Mae'r Awdurdod yn ceisio newid y duedd honno. Mae Cyngor Sir Ynys Môn yn rhan o gynllun peilot ynghyd â chwe awdurdod arall, sy'n cynnig 'ysgol rithwir' i wella cyrhaeddiad a chyfranogiad addysgol ymysg plant sy'n derbyn gofal ac mae'r cynllun hwn yn cael effaith gadarnhaol. Yn ddiweddar penodwyd Swyddog Cymorth i gefnogi'r bobl ifanc hyn gyrraedd eu llawn botensial. Mae hefyd yn bwysig mesur cynnydd unigol plant a phobl ifanc a oedd heb fynediad 'digon da' at gyfleodd addysgol yn y gorffennol.
- Cyfeiriwyd at yr 11 blaenoriaeth yn y Strategaeth Rhiantu Corfforaethol, sydd hefyd wedi'i nodi yn yr adroddiad, y dylai Rhieni Corfforaethol fod yn ymwybodol ohonynt fel rhieni cyfrifol. Holwyd sut y gellid cyflawni'r rhain yn enwedig blaenoriaeth 2 a 3. Cynghorwyd y Pwyllgor bod y Panel Rhiantu Corfforaethol yn cynnwys Aelodau Etholedig, Swyddogion a Swyddogion o sefydliadau partner. Nodwyd ei bod hi'n hanfodol bod y Panel yn ymwybodol o anghenion y plant a'r bobl ifanc sydd dan ofal yr awdurdod lleol a'u bod deall y problemau y maent yn eu hwynebu o ddydd i ddydd. Mae'r Panel Rhiantu Corfforaethol yn cwrdd pob chwarter ac maent wedi derbyn adroddiadau yn ymwneud â chyrhaeddiad addysgol, y gwasanaeth maethu ac adroddiadau gan swyddogion adolygu annibynnol er mwyn craffu arnynt. Mae modd i aelodau'r Panel ofyn am adroddiad ar unrhyw thema y maent yn ei ystyried yn berthnasol.
- Holwyd ynglŷn â'r ddarpariaeth ar gyfer plant sy'n gafael gofal? Cynghorwyd y Pwyllgor bod Deddf Gadael Gofal 2000 yn nodi pa mor fregus ydi'r rhai sy'n gadael gofal ar ôl 18 oed ac mae'n amlinellu'r cyfrifoldebau'r awdurdod lleol er mwyn sicrhau bod y bobl ifanc yma'n cael eu cefnogi i fod yn bobl ifanc annibynnol. Mae cymorth ar gael hyd nes bob y bobl ifanc hyn yn 25 oed, fodd bynnag, mae modd darparu cymorth pellach wedi hyn drwy'r Gwasanaethau Oedolion. Mae'r Gwasanaethau Plant a Theuluoedd yn gweithio mewn partneriaeth â'r Gwasanaethau Oedolion yn achos rhai pobl ifanc er mwyn sicrhau eu bod yn pontio i fyd oedolion yn ddidrafferth.
- Holwyd sut y byddwn yn monitro effeithiolrwydd y Strategaeth Rhiantu Corfforaethol? Cynghorwyd y Pwyllgor y bydd y Panel Rhiantu Corfforaethol yn monitro effeithiolrwydd y Strategaeth.
- Cyfeiriwyd at y cynllun peilot Incwm Sylfaenol yng Nghymru. Holwyd a fyddai gan y bobl ifanc sy'n gadael gofal yr hawl i'r Incwm Sylfaenol. Cynghorwyd y Pwyllgor bod y cynllun peilot wedi gweithio'n dda ar Ynys Môn a bod y bobl ifanc wedi talu am gyrsiau addysgol a llety. Fodd bynnag, bydd y cynllun yn dod i ben ym mis Mehefin 2023 a disgwylir i drafodaethau cenedlaethol gael eu cynnal er mwyn gwerthuso llwyddiant y cynllun.

PENDERFYNWYD:-

- **Cadarnhau bod y Pwyllgor yn fodlon â chynnwys Strategaeth Rhiantu Corfforaethol 2023-2028,**
- **Argymhell bod y Pwyllgor Gwaith yn cymeradwyo Strategaeth Rhiantu Corfforaethol 2023-2028.**

4 MEYSYDD GWELLIANT HUNAN-ASESIAD 2022

Cyflwynwyd adroddiad gan y Pennaeth Proffesiwn (Adnoddau Dynol a Thrawsnewid) a oedd yn cynnwys meysydd gwelliant hunanasesiad 2022 i'w ystyried gan y Pwyllgor.

Dywedodd yr Aelod Portffolio Busnes Corfforaethol a Phrofiad Cwsmer mai dyma'r adroddiad cyntaf o'i fath, a'i fod yn cydnabod y gwelliannau yn erbyn meysydd gwelliant hunan-asesiad 2022. Mae'n rhoi diweddariad ar y camau gwella perthnasol a gytunwyd yng nghyfarfod y Cyngor Sir ym mis Hydref 2022. Nododd bod 2022 wedi bod yn flwyddyn heriol oherwydd fod gan y Cyngor weinyddiaeth newydd, tîm arweinyddol newydd a Chynllun Strategol Newydd ar gyfer 2023-28. Serch yr holl newidiadau a datblygiadau dros y 12 mis diwethaf, mae'r Cyngor yn parhau i berfformio'n gyson, yn cwblhau disgwyliadau yn erbyn y mwyafrif o feysydd gwelliant Hunan-asesiad 2022 ac yn dygymod â disgwyliadau'r ddeddf Llywodraeth Leol ac Etholiadau (Cymru) 2021. Nododd bod y dangosyddion o fewn y Cerdyn Sgorio Corfforaethol hefyd yn perfformio'n dda. Mae cydymffurfiaeth staff â pholisïau'r Awdurdod wedi gwella yn ogystal â chydymffurfiaeth staff â'r hyfforddiant e-ddysgu a gwerthusiadau blynyddol. Mae'r Bwrdd Diogelu Corfforaethol wedi derbyn canlyniadau'r adolygiadau gwasanaeth a gwelliannau disgwylidig. Mae prif gyfarfodydd y Cyngor yn cael eu cynnal yn hybrid erbyn hyn ac maent yn cae eu gwe-ddarlledu ar wefan y Cyngor. Dywedodd yr Aelod Portffolio y bydd y ffrydiau gwaith a nodwyd yn 1.4 yn cael eu hystyried gan y Pwyllgor Gwaith ac y dylid eu cynnwys yn yr Hunan-Asesiad Corfforaethol ar gyfer 2023.

Wrth ystyried yr adroddiad, bu i'r Pwyllgor drafod y canlynol:-

- Holwyd ynglŷn â rôl yr hunan-asesiad yn ein trefniadau llywodraethiant corfforaethol? Cynghorwyd y Pwyllgor bod yr Hunan-Asesiad yn cyflawni ein dyletswyddau o dan Ddeddf Llywodraeth Leol ac Etholiadau (Cymru) 2021 sy'n nodi y dylai cyrff cyhoeddus adolygu eu perfformiad yn effeithiol. Mae'r Ddeddf yn mynnu bod adroddiad Hunan-Asesiad blynyddol yn cael ei greu i fynd i'r afael â'r meysydd gwelliant. Nodwyd bod gwaith wedi'i gyflawni dros y deuddeg mis diwethaf i ddatblygu'r Hunan-Asesiad a bod y ddogfen wedi cael ei gyflwyno i'r Cyngor llawn ar 30 Medi 2022 cyn gwahodd sylwadau pellach gan y Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio ar 20 Hydref, 2022 cyn i'r fersiwn terfynol gael ei fabwysiadu gan y Cyngor Sir yn ei gyfarfod ym mis Hydref 2022.
- Holwyd sut y bydd angen i'r Cyngor ddiwygio'r Sgorfwrdd Monitro Perfformiad Chwarterol i sicrhau aliniad gyda'r Hunanasesiad? Cynghorwyd y Pwyllgor ei bod hi'n bwysig bod y Cerdyn Sgorio'n dal i gael ei ddatblygu a bod cynllun ar waith i adolygu'r Cerdyn Sgorio. Bydd cyfle i'r Tîm Arweinyddiaeth a'r Aelodau

Etholedig gyflwyno sylwadau yng nghyfarfodydd yr Arweinyddion Grŵp a bydd a hefyd yn ystod y Sesiynau Briffio i Aelodau Etholedig. Nodwyd y bydd rhaid nodi'r gofynion o ran hunanasesu a'i bod hi'n bwysig cydnabod y bydd y Cerdyn Sgorio'n cynnwys sut fydd y Cyngor yn cyflawni ei oblygiadau o dan y Ddeddf.

- Cyfeiriwyd at y ffaith bod yr hunanasesiad yn cyfeirio at nifer o feysydd sydd angen eu datblygu ymhellach. Gofynnwyd sut y bydd y ffrydiau hyn yn cael eu blaenoriaethu? Cyngorwyd y Pwyllgor bod y ffrydiau perfformiad yn cael eu monitor pob chwarter drwy'r Byrddau Rhaglen, yr Uwch Dîm Arweinyddiaeth a'r Pwyllgor Gwaith. Nodwyd bod gan y Pwyllgor hwn hefyd rôl craffu o ran mesur perfformiad o fewn y ffrydiau gwaith a nodwyd yn barhaus.

PENDERFYNWYD bod y ffrydiau gwaith yn 1.4.1 - 1.4.8 yn yr adroddiad yn dal i fod yn ddilys ac y dylid eu cynnwys yn yr Hunanasesiad Corfforaethol ar gyfer 2023.

5 ENWEBIAD I'R PANEL SGRIWTINI GWASANAETHAU CYMDEITHASOL

Cyflwynwyd adroddiad y Rheolwr Sgrïwtini i'w ystyried gan y Pwyllgor.

Adroddodd y Rheolwr Sgrïwtini bod un swydd wag ar y Panel Sgrïwtini Corfforaethol/Panel Rhiantu Corfforaethol o ganlyniad i benodiad diweddar y Cyngorydd Neville Evans i'r Pwyllgor Gwaith.

PENDERFYNWYD penodi'r Cyngorydd Sonia Williams i wasanaethu ar y Panel Sgrïwtini Corfforaethol/Panel Rhiantu Corfforaethol.

**CYNGHORYDD ROBERT LLEWELYN JONES
CADEIRYDD**

PWYLLGOR SGRIWTINI CORFFORAETHOL

Cofnodion y cyfarfod hybrid a gynhaliwyd ar 23 Mai, 2023

- YN BRESENNOL:** Y Cynghorwyr Geraint Bebb, Douglas M Fowlie, Aled M Jones, Dyfed W Jones, Robert LI Jones, Jackie Lewis, Llio Angharad Owen, Dafydd Roberts, Keith Roberts, Arfon Wyn a Sonia Williams
- WRTH LAW:** Cyfarwyddwr Swyddogaeth (Busnes y Cyngor)/Swyddog Monitro,
Pennaeth Democrataidd,
Swyddog Pwyllgor (MEH)
- HEFYD YN BRESENNOL:** Y Cynghorydd Margaret M Roberts – Cadeirydd Cyngor Sir Ynys Môn
- YMDDIHEURIADAU:** Y Cynghorydd Alwen Watkin
-

1 DATGANIAD O DDIDDORDEB

Ni chafwyd unrhyw ddatganiad o ddiddordeb.

2 ETHOL CADEIRYDD

Etholwyd y Cynghorydd Douglas M Fowlie yn Gadeirydd y Pwyllgor Sgriwtini Corfforaethol.

3 ETHOL IS-GADEIRYDD

Etholwyd y Cynghorydd Dyfed W Jones yn Is-gadeirydd y Pwyllgor Sgriwtini Corfforaethol.

**Y CYNGHORYDD MARGARET M ROBERTS
FEL CADEIRYDD Y CYNGOR SIR**

This page is intentionally left blank

CYNGOR SIR YNYS MÔN <u>Templed Adroddiad Sgrwtini</u>	
Pwyllgor:	Sgrwtini Corfforaethol
Dyddiad:	20 Mehefin 2023
Pwnc:	Adroddiad Monitro'r Cerdyn Sgorio – Chwarter 4 (2022/23)
Pwrpas yr Adroddiad:	Herio Perfformiad
Cadeirydd Sgrwtini:	Cyng Douglas Fowlie
Aelod(au) Portfolio:	Cyng Carwyn E Jones
Pennaeth Gwasanaeth:	Carys Edwards
Awdur yr Adroddiad:	Gethin Morgan
Rhif Ffôn:	01248 752111
E-bost:	GethinMorgan@anglesey.gov.uk
Aelodau lleol:	Amherthnasol

1. Argymhelliad/ion

- 1.1. Hwn yw'r trydydd cerdyn sgorio ar gyfer y flwyddyn ariannol 2022/23. Mae'n dangos safle'r Cyngor yn erbyn ei amcanion gweithredol.
- 1.2. Mae'r adroddiad hwn yn tynnu sylw at rai straeon cadarnhaol mewn perthynas â'r perfformiadau ar gyfer y flwyddyn. Mae rhai o'r uchafbwyntiau hyn yn cynnwys:
- 1.2.1. Canran yr aelwydydd (gyda phlant) a gafodd eu hatal rhag dod yn ddigartref
  - 1.2.2. Mae pob un o ddangosyddion y Gwasanaethau Oedolion yn uwch na'r targed ar gyfer y flwyddyn
  - 1.2.3. Ceisiadau cynllunio y penderfynwyd arnynt o fewn yr amserlen
  - 1.2.4. Nifer y tai gwag sy'n cael eu defnyddio eto
  - 1.2.5. Canran y ffyrdd mewn cyflwr gwael wedi gwella ar draws A, B a C.
  - 1.2.6. Nifer yr ymweliadau i ganolfannau hamdden wedi cynyddu i lefelau a welwyd ddiwethaf cyn y pandemig.
  - 1.2.7. Canran y strydoedd sy'n lân.
- 1.3. Gofynnir i'r Pwyllgor graffu ar y cerdyn sgorio a nodi'r meysydd sydd wedi gwella, ynghyd â'r meysydd y mae'r Tîm Arweinyddiaeth yn eu harchwilio i reoli a sicrhau gwelliannau pellach yn y dyfodol.

Gellir nodi'r meysydd hyn fel a ganlyn:

- 1.3.1 Canran y ceisiadau Rhyddid Gwybodaeth yr ymatebwyd iddynt o fewn yr amserlen.
- 1.3.2 Y nifer cyfartalog o ddiwrnodau i ddarparu Grant Cyfleusterau i'r Anabl (GCA)
- 1.3.3 Canran yr Apeliadau Cynllunio a Wrthodwyd

2. Cyswllt efo Cynllun y Cyngor / Blaenoriaethau Corfforaethol Arall

Yn cael ei ddefnyddio fel rhan o broses monitro Cynllun y Cyngor

3. Egwyddorion Fel Canllaw ar gyfer Sgriwtini

Er mwyn cynorthwyo Aelodau wrth graffu ar y pwnc:-

3.1 Effaith mae'r eitem yn ei chael ar unigolion a chymunedau **[ffocws ar y cwsmer/ dinesydd]**

3.2 Edrych ar effeithlonrwydd ac effeithiolrwydd unrhyw newid arfaethedig – yn ariannol ac o ran ansawdd **[ffocws ar werth]**

3.3 Edrych ar unrhyw risgiau **[ffocws ar risg]**

3.4 Craffu'n cymryd rôl rheoli perfformiad neu warantu ansawdd **[ffocws ar berfformiad ac ansawdd]**

3.5 Edrych ar gynlluniau a chynigion o safbwynt:

- hirdymor
- atal
- integreiddio
- cydweithio
- cynnwys

[ffocws ar lesiant]

4. Cwestiynau Sgriwtini Allweddol

1. Roedd perfformiad y Cyngor yn ystod 2022/23 yn gadarnhaol. Pa drefniadau sydd ar y gweill i godi ymwybyddiaeth o hyn?
2. Profodd nifer o feysydd Gwasanaeth gynnydd yn y galw a'r pwysau yn ystod y flwyddyn. Sut mae'r rhain yn cael eu hystyried fel rhan o'r broses rheoli perfformiad?
3. Sut mae camau gweithredu yn cael eu nodi a'u dilyn ar gyfer y dangosyddion perfformiad sy'n parhau i danberfformio?
4. Mae'r adroddiad yn trafod tanwariant a ragwelir ar gyfer y flwyddyn yn diwedd 31 Mawrth 2023. Sut bydd y sefyllfa hon yn cynorthwyo ymateb y Cyngor i bwysau ychwanegol a ragwelir ar ein Gwasanaethau yn ystod 2023/24?
5. Pa drefniadau sydd ar y gweill i gyflwyno newidiadau i'r cerdyn sgorio presennol i sicrhau aliniad i Gynllun y Cyngor 2023-2028?

5. Cefndir / Cyd-destun

- 5.1** Mae gan Gyngor Sir Ynys Môn drefniadau ar waith sy'n caniatáu i ni gael dealltwriaeth effeithiol o anghenion a blaenoriaethau lleol, ac i wneud y defnydd gorau posib o'r adnoddau a'r capasiti sydd gennym i'w cyflawni a gwerthuso effaith yr hyn a wnawn.

- 5.2** Roedd ein Cynllun Trawsnewid ar gyfer 2022/2023 yn adnabod anghenion a blaenoriaethau llesiant lleol, ac yn gosod yr amcanion ar gyfer y cyfnod hyd at ddiwedd Mawrth 2023. Defnyddir yr adroddiad monitro cerdyn sgorio I fonitro perfformiad ein Dangosyddion Perfformiad Allweddol dan y cyfnod hwnnw.
- 5.3** Mae'n amlygu sut rydym yn cyflawni gweithgareddau'r Cyngor o ddydd i ddydd. Mae'n cynnig y deallusrwydd sy'n cefnogi'r gwaith o fabwysiadu dull rhagweithiol mewn perthynas â rheoli perfformiad, ac felly, mae'r adroddiad yn adnabod unrhyw gamau lliniaru y cytunwyd arnynt gan y Tîm Arweinyddiaeth i yrru a sicrhau gwelliannau ar gyfer y dyfodol.
- 5.4** Mae'r cerdyn sgorio (atodiad 1) yn rhoi darlun o'r sefyllfa ar ddiwedd y flwyddyn, a bydd (ynghyd â'r adroddiad hwn) yn cael ei ystyried ymhellach gan y Pwyllgor Sgriwtini Corfforaethol a'r Pwyllgor Gwaith yn ystod Mehefin 2023.

6 – Asesiad Effaith ar Gydraddoldeb [cynnwys effeithiau ar yr Iaith Gymraeg]

Amherthnasol

7 – Oblygiadau Ariannol

Nodir yn yr adroddiad y sefyllfa ariannol diwedd Ch4.

8 – Atodiadau

Atodiad A - Cerdyn Sgorio Chwarter 4

9 - Papurau Cefndir (cysylltwch ag awdur yr Adroddiad am unrhyw wybodaeth bellach os gwelwch yn dda):

Adroddiad Monitro Cerdyn Sgorio 2022/23 – Chwarter 3 (fel y cyflwynwyd ef i'r Pwyllgor Gwaith ym mis Mawrth 2023 ac a dderbyniwyd ganddo.)

ADRODDIAD MONITRO'R CERDYN SGORIO – CHWARTER 4 (2022/23)

1. CYFLWYNIAD

- 1.1 Mae gan Gyngor Sir Ynys Môn drefniadau ar waith sy'n caniatáu i ni gael dealltwriaeth effeithiol o anghenion a blaenoriaethau lleol, ac i wneud y defnydd gorau posib o'r adnoddau a'r capasiti sydd gennym i'w cyflawni a gwerthuso effaith yr hyn a wnawn.
- 1.2 Roedd ein Cynllun Trawsnewid ar gyfer 2022/2023 yn adnabod anghenion a blaenoriaethau llesiant lleol, ac yn gosod yr amcanion ar gyfer y cyfnod hyd at ddiwedd Mawrth 2023. Defnyddir yr adroddiad monitro cerdyn sgorio I fonitro perfformiad ein Dangosyddion Perfformiad Allweddol dan y cyfnod hwnnw.
- 1.3 Mae'n amlygu sut rydym yn cyflawni gweithgareddau'r Cyngor o ddydd i ddydd. Mae'n cynnig y deallusrwydd sy'n cefnogi'r gwaith o fabwysiadu dull rhagweithiol mewn perthynas â rheoli perfformiad, ac felly, mae'r adroddiad yn adnabod unrhyw gamau lliniaru y cytunwyd arnynt gan y Tîm Arweinyddiaeth i yrru a sicrhau gwelliannau ar gyfer y dyfodol.
- 1.4 Mae'r cerdyn sgorio (atodiad 1) yn rhoi darlun o'r sefyllfa ar ddiwedd y flwyddyn, a bydd (ynghyd â'r adroddiad hwn) yn cael ei ystyried ymhellach gan y Pwyllgor Sgriwtini Corfforaethol a'r Pwyllgor Gwaith yn ystod Mehefin 2023.

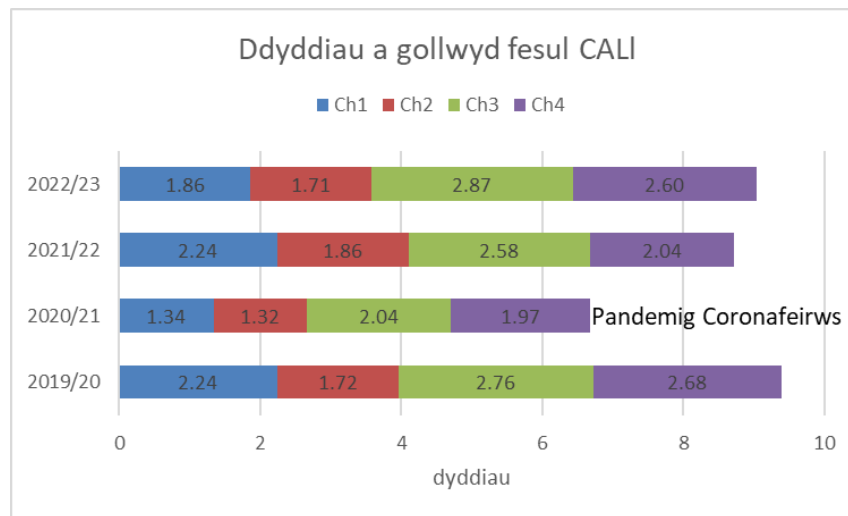
2. CYD-DESTUN

- 2.1 Mae'r adroddiad, ynghyd â'r cerdyn sgorio, yn rhoi darlun o'r sefyllfa erbyn diwedd y flwyddyn yn erbyn materion sy'n berthnasol i -
  - 2.1.1 Gwasanaeth cwsmer,
  - 2.1.2 Pobl a rheolaeth ariannol
  - 2.1.3 Rheoli perfformiad.
- 2.2 Cafodd y targedau o fewn yr adroddiad eu hadolygu a'u cytuno gyda phob gwasanaeth, gan gynnwys targedau chwarterol gwahanol yn seiliedig ar berfformiad a thueddiadau hanesyddol.
- 2.3 Mae'r canlyniadau o fewn y cerdyn sgorio oll yn gronnus, ac oherwydd hyn, bydd y golofn tueddiadau'n llywio perfformiad tueddiadau o un chwarter i'r llall, drwy gydol y flwyddyn.
- 2.4 Gellir gweld y statws CAG ar gyfer bob adran o'r cerdyn sgorio, ac eithrio rheolaeth ariannol sy'n cael ei gwblhau o safbwynt barn broffesiynol, isod:
  - Coch – mwy na 10% yn is na'r targed a/neu angen ymyrraeth sylweddol
  - Ambr – rhwng 5% a 10% yn is na'r targed a/neu angen peth ymyrraeth
  - Melyn – o fewn 5% i'r targed
  - Gwyrdd – wedi cyrraedd y targed, neu wedi mynd y tu hwnt iddo.

3. PERFFORMIAD IECHYD CORFFORAETHOL

- 3.1 Braf yw cael nodi bod y rhan fwyaf o'r dangosyddion (80%), y mae eu targedau wedi'u monitro, yn yr adran hon wedi perfformio'n dda yn erbyn targedau (Gwyrdd neu Felyn CAG). Mae rhai o'r uchafbwyntiau wedi'u nodi isod.
- 3.2 Ar ddiwedd y flwyddyn, mae'r Cyngor wedi cyrraedd melyn yn erbyn ei ddangosydd perfformiad allweddol presenoldeb staff, gyda 9.15 diwrnod wedi'u colli oherwydd absenoldeb am bob gweithiwr cyfwerth ag amser llawn (CALI), yn erbyn targed o 8.75 diwrnod wedi'u colli am bob gweithiwr cyfwerth ag amser llawn (CALI).

Roedd y perfformiad ar gyfer y flwyddyn hefyd yn cynnwys 0.49 diwrnod a gollwyd oherwydd absenoldeb am bob gweithiwr cyfwerth ag amser llawn (CALI) a oedd yn gysylltiedig â choronafeirws ers Hydref 2022. Byddai cael gwared ar absenoldebau sy'n gysylltiedig â choronafeirws, fel y gwnaed ym mis Mawrth 2020, yn arwain at berfformiad o 8.66 diwrnod wedi'u colli am bob gweithiwr cyfwerth ag amser llawn (CALI). Mae hyn yn cymharu'n ffafriol yn erbyn y blynyddoedd blaenorol a gafodd eu monitro (ac eithrio 2020/21). Mae hyn yn galonogol ac yn dangos ymrwymiad staff.

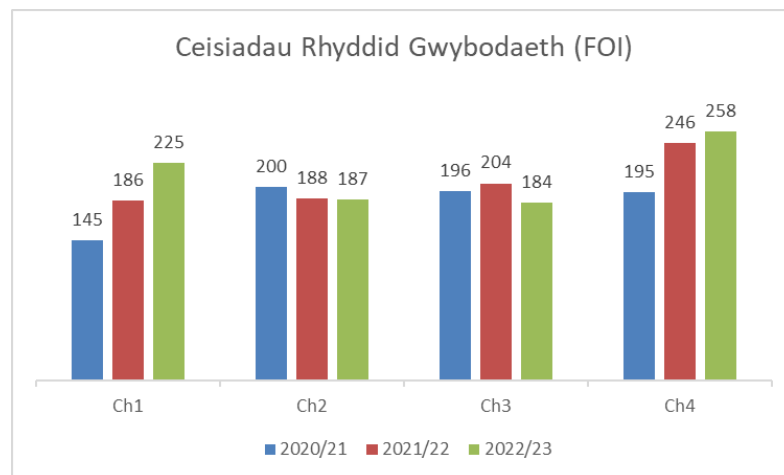

- 3.3 Nid oedd y dangosyddion a gafodd eu monitro ar gyfer yr adran Gwasanaeth Cwsmer yn tynnu sylw at unrhyw bryder sylweddol, gyda'r dangosydd yn perfformio'n dda yn erbyn targedau ar y cyfan ac eithrio dangosyddion 04b a 09. Mae stori yn datblygu, a phan geir tystiolaeth i'w phrofi, bydd y galonogol nodi fod mwy o bobl wedi defnyddio swyddogaethau ar y we i dalu am wasanaethau, tra bo nifer y bobl sy'n talu drwy ddefnyddio taliadau tŷn gyffwrdd wedi lleihau.
- 3.3.1 Mae'n hysbys, ac mae'n cael ei gydnabod, fod dangosydd 04b yn heriol oherwydd natur gymhleth y cwynion ac, yn aml, mae angen ymateb gan nifer o asiantaethau. Roedd cyfanswm % yr ymatebion ysgrifenedig i gwynion o fewn 15 diwrnod (Gwasanaethau Cymdeithasol) yn Goch, gyda

pherfformiad o 70% yn erbyn targed o 80%. Trafodwyd 19 o'r 27 o gwynion a dderbyniwyd gyda'r achwynydd o fewn 5 diwrnod gwaith, ac roedd 6 o'r 8 ymateb ysgrifenedig hwyr wedi'u cytuno gyda'r achwynydd cyn iddynt gael eu nodi fel ymatebion hwyr, fel y nodir yn y protocol cwynion. Fodd bynnag, mae perfformiad o 70% yn gynnydd bychan ar y 66%, fel y gwelwyd ar ddiwedd 2021/22.

- 3.3.2 Cydnabyddir fod angen gwneud rhagor o waith mewn perthynas â dangosydd 09 – % yr ymatebion Rhyddid Gwybodaeth a dderbyniodd ymateb o fewn yr amserlen – sy'n dangos fod 72% o'r ymatebion o fewn yr amserlen, yn erbyn targed o 80%. Mae'r perfformiad hwn yn debyg i'r perfformiad a welwyd yn yr adroddiad cerdyn sgorio ar gyfer Chwarter 3.

Yn gyfanswm, roedd 854 cais Rhyddid Gwybodaeth yn ystod y flwyddyn, ac roedd angen ymateb i 843 o'r rheiny. Yr her o 2023/24 ymlaen yw bod y targed yn codi i o leiaf 90%, ac argymhellir fod angen gwneud gwaith pellach i adnabod y mathau o geisiadau sy'n hwyr, pam bod cynnydd yn y ceisiadau, yn enwedig yn ystod Ch4, a lle ellir gwella ymatebion fel bo'r Cyngor mewn sefyllfa well i gyrraedd y targed.

- 3.4 Ar hyn o bryd, mae'r adran rheolaeth ariannol yn rhagweld tanwariant o £1.212m ar gyfer y flwyddyn a ddaw i ben ar 31 Mawrth 2023.
- 3.5 Croesewir y canlyniad hwn, ac mae'n gwella sefyllfa ariannol y Cyngor.
- 3.6 Mae tanwariant net wedi cyfrannu at gynnydd ym Malansau Cyffredinol y Cyngor, ac mae swm sylfaenol gwerth £10.2m ar gael, sydd £1.4m yn uwch na'r lleiafswm gwerth a argymhellwyd wrth symud ymlaen (5% o gyllideb referiw net 2023/24).
- 3.7 Mae'r sefyllfa ariannol alldro yn dangos galw parhaus am wasanaethau yn enwedig ym meysydd Gofal Cymdeithasol a Digartrefedd. O ystyried yr argyfwng costau byw presennol, rhagwelir y bydd y pwysau hyn yn parhau yn 2023/24.
- 3.8 Rhagwelir tanwariant o £13.477m ar y Rhaglen Gyfalaf yn 2022/23 a gallai'r swm lithro i Raglen Gyfalaf 2023/24. Bydd y cyllid ar gyfer y llithriad hwn

hefyd yn llithro i 2023/24 ac mae hynny wedi'i gynnwys yn y Datganiad ar y Strategaeth Rheoli Trysorlys, y Strategaeth Gyfalaf a'r Rhaglen Gyfalaf ar gyfer 2023/24.

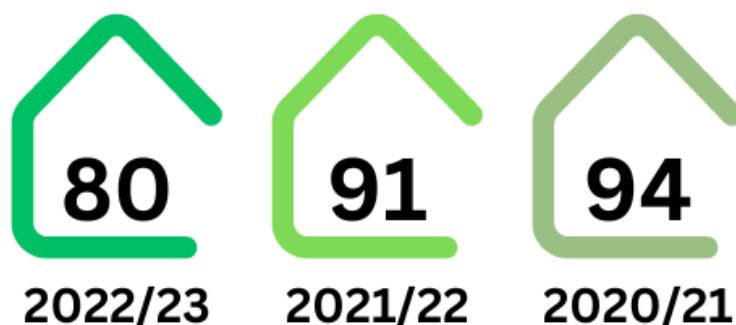
- 3.9 Mae'r cyfrifon refeniw a chyfalaf yn cael eu hystyried gan y Panel Sgriwtini Cyllid, a bydd unrhyw danwariant yn destun craffu trylwyr cyn cyflwyno adroddiad cynnydd i'r Pwyllgor Sgriwtini Corfforaethol ar sail chwarterol.
- 3.10 Mae rhagor o wybodaeth am reolaeth ariannol ar gael yn yr 'Adroddiad Monitro'r Gyllideb Refeniw ar gyfer Ch4', 'Adroddiad Monitro'r Gyllideb Gyfalaf ar gyfer Ch4' a'r 'Adroddiad Monitro'r Gyllideb Cyfrif Refeniw Tai ar gyfer Ch4' a drafodwyd yng nghyfarfod y Pwyllgor Gwaith ar 27 Mehefin.
- 3.11 Mae'r perfformiad cyffredinol o fewn yr adran hon yn dangos y gellir rhoi sicrwydd rhesymol fod gweithgareddau dydd i ddydd y Cyngor, o ran rheoli
- pobl
  - cyllid, a
  - gwasanaethu ei gwsmeriaid

yn cyflawni yn unol â'r disgwyliadau ac i safon briodol.

Mae hefyd yn darparu sail a thystiolaeth o ethos rheoli perfformiad da sy'n cael ei adlewyrchu yn y ffaith fod y dangosyddion o'r safbwynt hwnnw, yn portreadu perfformiad boddhaol hefyd.

4. RHEOLI PERFFORMIAD

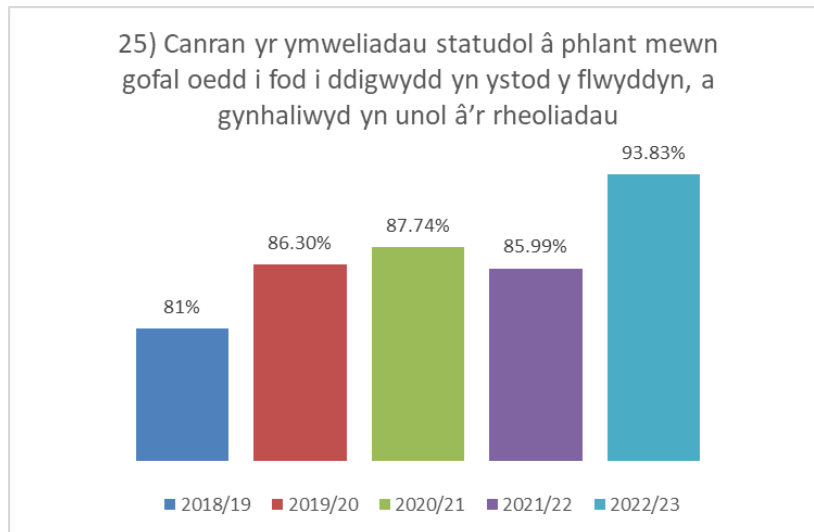
- 4.1 Ar ddiwedd y flwyddyn, mae'n galonogol nodi fod mwyafrif (91%) o'r dangosyddion perfformiad yn yr adran hon perfformio'n well na'r targed neu o fewn 5% i'w targedau. Mae hyn yn cyd-fynd â'r perfformiad a welwyd ar ddiwedd 2021/22.
- 4.2 Mae'r dangosyddion sy'n gysylltiedig â'n hamcan llesiant, Amcan 1, lle'r ydym yn gweithio i sicrhau fod pobl Ynys Môn yn gallu ffynnu a chyflawni eu potensial tymor hir, yn perfformio'n dda ac mae pob dangosydd naill ai'n wyrdd neu'n felyn yn erbyn eu targedau.
- 4.3 Mae rhai enghreifftiau o'r perfformiad da a welwyd dan yr amcan hwn yn ystod y flwyddyn yn cynnwys:
- 4.3.1 Mae 100% o ddisgyblion wedi cael eu hasesu yn y Gymraeg ar ddiwedd y Cyfnod Sylfaen (dangosydd 4). Mae hyn yn galonogol ac mae'n bodloni disgwyliadau Cynllun Strategol y Cyngor ar gyfer y Gymraeg mewn Addysg.
- 4.3.2 Mae 80 eiddo wedi dod yn ôl i ddefnydd yn erbyn targed o 50 (dangosydd 11). Unwaith eto, mae defnyddio Premiwm y Dreth Gyngor wedi dwyn ffrwyth yn y maes hwn ac mae'n gadarnhaol bod 80 yn llai o dai gwag yn ein cymunedau.

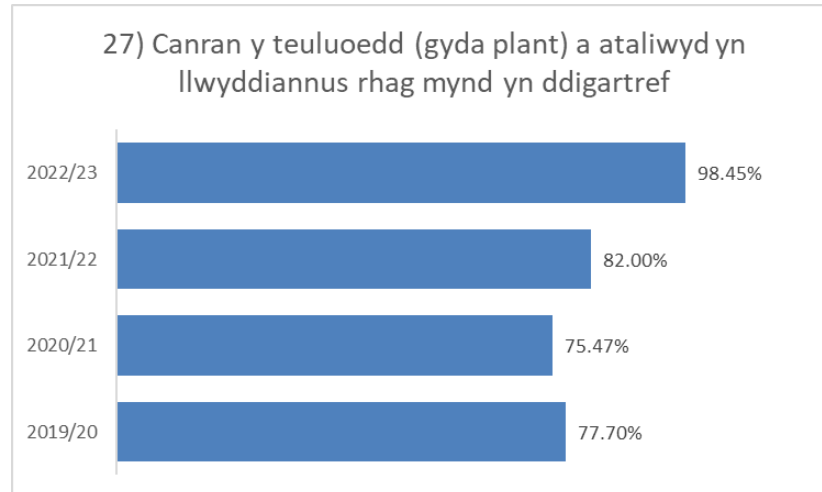
Nifer o eiddo preifat gwag wedi'u adfer i ddefnydd

- 4.3.3 Mae 72% o gleientiaid a oedd yn cymryd rhan yn y rhaglen NERS wedi cwblhau'r cwrs, ac roedd 78% yn credu fod y rhaglen wedi cael effaith gadarnhaol ar eu hiechyd (dangosyddion 9 a 10).
- 4.3.4 Cafwyd 514k ymweliad â Chanolfannau Hamdden yn ystod y flwyddyn, sy'n gynydd o 151k yn 2021/22, a dyma'r swm uchaf ers 2018/19. Mae hyn yn dangos fod darparu cyfleusterau a gweithgareddau gwell i drigolion yn ffafriol mewn diwydiant sy'n dod yn fwyfwy cystadleuol.
- 4.4 Nid oedd gwybodaeth ar gael ar gyfer y dangosyddion canlynol -
- 4.4.1 Dangosydd 6 – canran y Dangosyddion Ansawdd (gyda thargedau) a gyflawnwyd gan y gwasanaeth llyfrgell – oherwydd bod yr asesiad wedi'i addasu ar gyfer y flwyddyn er mwyn sicrhau bod gwasanaethau'n adrodd ar yr hyn a oedd yn cael ei ddarparu yn hytrach na chael eu hasesu yn erbyn targedau. Ar adeg ysgrifennu, rydym yn dal i ddisgwyl adroddiad ar safonau'r llyfrgell ar gyfer 2022/23 gan Lywodraeth Cymru.
- 4.4.2 Dangosydd 14 – canran y tenantiaid oedd yn fodlon ag atgyweiriadau ymatebol (blynyddol) – ni adroddwyd ar hyn oherwydd y materion ynghylch gweithredu'r system Accuserve a'r heriau o ran casglu data arolygon. Mae'r gwasanaeth yn datblygu dull amgen ar gyfer casglu gwybodaeth am fodlonrwydd cwsmeriaid nes bod y problemau gyda'r system wedi'u datrys.
- 4.5 Mae'r perfformiad yn erbyn y dangosyddion Amcan Llesiant 2, lle'r ydym yn cynorthwyo oedolion a theuluoedd bregus er mwyn eu cadw'n ddiogelu, yn iach ac mor annibynnol â phosib, yn perfformio'n dda unwaith eto. Mae 11 dangosydd yn Wyrdd (73%) ac mae 2 dangosydd (13%) yn Felyn yn erbyn targedau ar gyfer y flwyddyn.
- 4.6 Enghreifftiau o rai o'r perfformiadau da a welwyd yn ystod y flwyddyn:
- 4.6.1 Mae dangosyddion y Gwasanaethau Oedolion (Dangosyddion 16 i 19) i gyd yn Wyrdd yn erbyn eu targedau.
- 4.6.2 Mae pob dangosydd o'r Gwasanaethau Plant a Theuluoedd (dangosyddion 20 – 25), ac eithrio un, yn uwch, neu o fewn 5% o'r targedau ar gyfer y flwyddyn. Roedd nifer yr ymweliadau statudol ar gyfer

plant sy'n derbyn gofal yn berfformiad da o 93.83% o gymharu â blynyddoedd blaenorol -

4.6.3 Mae'r dangosyddion Digartrefedd (Dangosyddion 26 a 27) ar gyfer y Gwasanaethau Tai wedi perfformio'n dda hefyd gyda'r ddau yn Wyrdd yn erbyn eu targedau. Mae'r cyllid a dargedwyd ar gyfer digartrefedd wedi gwneud gwahaniaeth sylweddol, gyda 98.45% o gartrefi gyda phlant yn cael eu harbed eleni, o gymharu â'r perfformiad blaenorol.

- 4.7 Nid oedd gwybodaeth ar gael ar gyfer dangosydd 15 – y gyfradd o bobl a gadwyd mewn Ysbyty tra'n disgwyl am ofal cymdeithasol fesul poblogaeth o 1000 o bobl 75 oed a hŷn. Yn anffodus, nid yw'r bwrdd iechyd lleol wedi darparu'r wybodaeth hon ers mis Mawrth 2020.
- 4.8 Fodd bynnag, rydym yn nodi bod dau o'r dangosyddion wedi tanberfformio yn ystod y flwyddyn yn erbyn amcan llesiant 2, gyda'r ddau yn Goch yn erbyn eu targedau. Mae'r dangosyddion dan sylw wedi cael eu trafod mewn adroddiadau chwarterol blaenorol drwy gydol y flwyddyn.

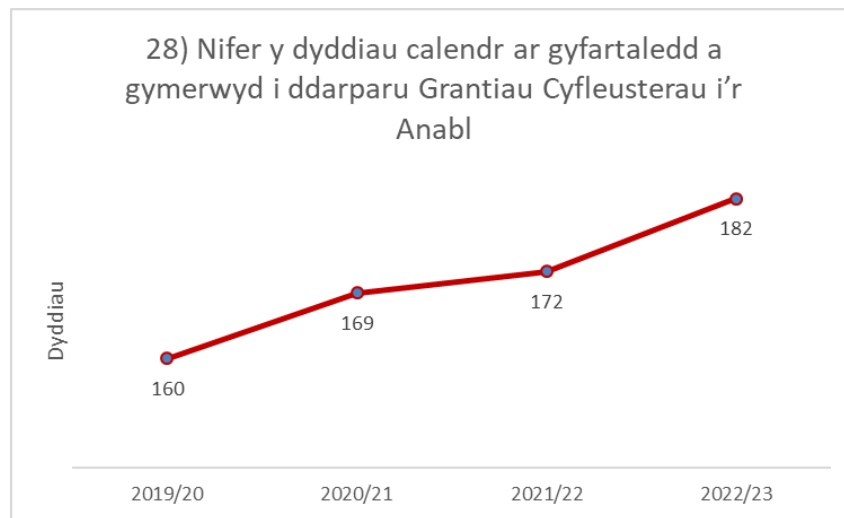
- 4.9 Dangosydd 23 – Mae'r amser cyfartalog a dreuliodd pob plentyn ar y gofrestr amddiffyn plant yn ystod y flwyddyn, ac a gafodd eu dadgofrestru yn ystod y flwyddyn – yn Goch, gyda pherfformiad o 303 diwrnod yn erbyn targed o 270 diwrnod.

Mae'r perfformiad yn ddirywiad o'r 287 diwrnod a welwyd ar ddiwedd Ch3, er ei fod yn well na'r 318 diwrnod a adroddwyd ar ddiwedd 2021/22.

Mae'r dangosydd hwn yn cyfrifo'r plant hynny sydd wedi cael eu tynnu oddi ar y gofrestr diogelu plant o fewn y deuddeg mis diwethaf ar sail treigl. Mae dangosydd amgen i fesur yr amser cyfartalog mae'r holl blant yn treulio ar y gofrestr diogelu plant (CPR) yn dangos perfformiad iach o 166 diwrnod. Bydd y gwaith o fonitro'r dangosydd hwn yn gwella perfformiad yn erbyn dangosydd 23 yn y dyfodol, ac yn sicrhau bod y plant ar y CPR ar y gofrestr tra bo penderfyniad yn cael ei wneud yn unig.

- 4.10 Dangosydd 28 - Nifer y dyddiau calendr ar gyfartaledd a gymerwyd i ddarparu Grantiau Cyfleusterau i'r Anabl – sydd yn Goch gyda pherfformiad o 193 diwrnod yn erbyn targed o 170 diwrnod.

Mae'r perfformiad hwn yn ostyngiad o'i gymharu â'r 182 diwrnod a welwyd ar ddiwedd Ch3, ac yn ostyngiad ar berfformiad blynyddoedd blaenorol.

Mae'r rhesymau dros y dirywiad mewn perfformiad ar gyfer y dangosydd hwn yn cynnwys:

- Anawsterau cael mynediad i rai eiddo oherwydd pryderon cleientiaid yn dilyn y pandemig coronafeirws.
- Anawsterau dod o hyd i gontractwyr i wneud y gwaith. Ar hyn o bryd dim ond 6 chontractwr o'r Ynys sy'n gosod yr addasiadau.

Mae'n debygol y bydd angen cynyddu'r diwrnodau targed yn 2023/24 o ganlyniad i'r anawsterau hyn. Bydd y Polisi GCA yn cael ei adolygu yn ystod Ch1 2023/24, fydd yn cynnwys llunio cytundeb lefel gwasanaeth a chytuno ar ddangosyddion perfformiad allweddol ar gyfer darparu addasiadau i'r GCA.

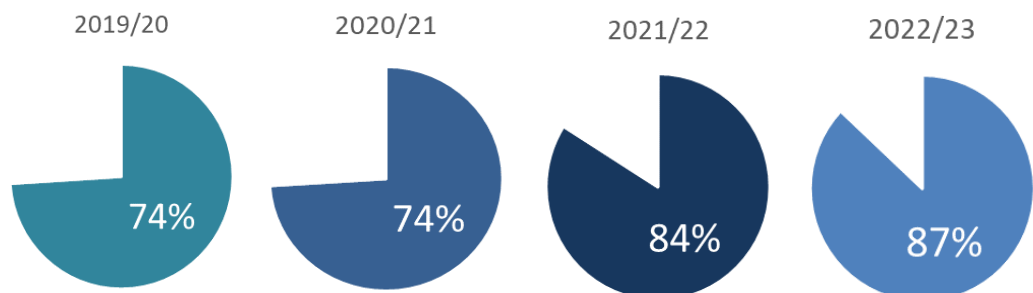
4.11 Mae perfformiad dangosyddion i fonitro ein llesiant, Amcan 3, lle'r ydym yn gweithio gyda'n cymunedau er mwyn sicrhau eu bod yn gallu ymdopi'n effeithiol â newid a datblygiadau tra'n gwarchod ein hamgylchedd naturiol, wedi bod yn dda hefyd, gyda 90% o'r dangosyddion yn uwch na'r targed, neu o fewn 5% iddynt ar gyfer y flwyddyn.

4.12 Mae'r dangosyddion sydd wedi perfformio'n dda yn ystod y flwyddyn yn cynnwys:

4.12.1 Mae nifer o ddangosyddion rheoli gwastraff (Dangosydd 31, 33 a 34) yn Wyrdd yn erbyn eu targedau yn ystod y flwyddyn. Roedd 96% o'r strydoedd a arolygwyd yn ystod y flwyddyn yn lân rhag unrhyw wastraff, a dyma'r perfformiad gorau yn ystod y bedair mlynedd ddiwethaf (95.5% yn 2021/22, 92% yn 2020/21 a 93.79% yn 2019/20).

4.12.2 Mae nifer y ceisiadau cynllunio a gymeradwywyd o fewn amser yn Wyrdd yn erbyn targed o 91%. Dyma'r perfformiad gorau yn ystod y bedair mlynedd ddiwethaf (79% yn 2021/22, 79% yn 2020/21 a 90% yn 2019/20).

4.12.3 Mae canran yr achosion gorfodaeth cynllunio a archwiliwyd o fewn 84 diwrnod hefyd wedi gwella (85%) o ran perfformiad, o gymharu â blynnyddoedd blaenorol (84% yn 2021/22, 74% yn 2020/21 a 74% yn 2019/20). Mae hyn yn galonogol ac yn dangos fod y gwelliannau a weithredwyd gan staff y gwasanaeth Rheoleiddio a Datblygu Economaidd yn gwneud gwahaniaeth i berfformiad.

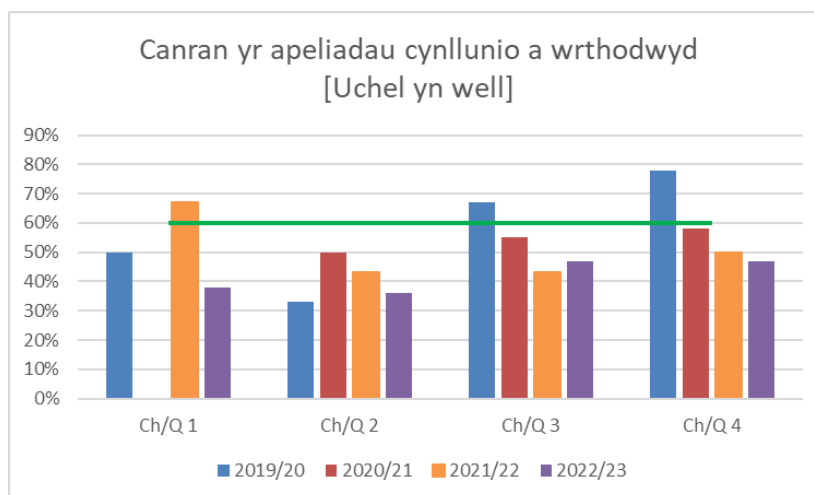

canran yr achosion gorfodaeth cynllunio a archwiliwyd o fewn 84 diwrnod

4.12.4 Mae'r tri dangosydd priffyrdd, sy'n gysylltiedig ag arolygon cyflwr ffyrdd A, B a C yr Ynys (dangosyddion 38 – 40), yn Wyrdd yn erbyn targedau ac wedi gwella o gymharu â 2021/22. Gellir gweld y gwelliant mwyaf yng nghyflwr ffyrdd A lle mai dim ond 2.6% oedd mewn cyflwr gwael yn 2022/23 o gymharu â 3% yn 2020/21 a 4.6% yn 2019/20. Roedd y cyllid ychwanegol a dderbyniwyd, a oedd yn gyfuniad o gyllid cyfalaf a grantiau Llywodraeth Cymru, yn fanteisiol iawn i'r gwelliannau hyn.

4.13 Yr unig ddangosydd sy'n tanberfformio yn ystod y flwyddyn yw

4.13.1 Dangosydd 36 – canran yr apeliadau cynllunio a wrthodwyd – gyda pherfformiad o 47% yn erbyn targed o 65%. Mae hyn yn ddirywiad ar y perfformiad a welwyd yn 2021/22 (50%).

Mae'r dangosydd hwn yn ymwneud â nifer fechan o apeliadau cynllunio, a gall y nifer amrywio'n fawr o un chwarter i'r llall. Gwrthodwyd tri o'r pump apêl yn ystod y Ch4 gan olygu fod naw allan o'r deunaw o apeliadau wedi'u gwrthod yn ystod y flwyddyn.

Mae'r Cyngor yn parhau i sicrhau fod penderfyniadau cynllunio yn 'gadarn' ac yn ddilys, fodd bynnag nid oes gan y Cyngor unrhyw ddylanwad ar benderfyniad apêl. Byddwn yn parhau i fonitro penderfyniadau apêl ar geisiadau tebyg i nodi a oes patrwm yn datblygu a fyddai'n golygu bod angen dehongli ein polisïau'n wahanol.

4.13.2 Mae ein perfformiad blwyddyn ar ôl blwyddyn ar gyfer yr holl ddangosyddion tebyg (37 ar y cyfan) yn dangos fod 17 (46%) wedi gwella yn ystod y flwyddyn, fod 17 (46%) wedi dirywio a bod 3 (8%) wedi aros yr un fath o ran eu lefelau perfformio.

4.13.3 Ar y cyfan, mae'n galonogol cael adrodd fod 71% o'r dangosyddion a ddefnyddir i fonitro Amcanion Llesiant yn Wyrdd yn erbyn y targed ar gyfer y flwyddyn.

5. ARGYMHELLION

5.1 Mae'r adroddiad hwn yn tynnu sylw at rai straeon cadarnhaol mewn perthynas â'r perfformiadau ar gyfer y flwyddyn. Mae rhai o'r uchafbwyntiau hyn yn cynnwys:

- Canran yr aelwydydd (gyda phlant) a gafodd eu hatal rhag dod yn ddigartref
- Mae pob un o ddangosyddion y Gwasanaethau Oedolion yn uwch na'r targed ar gyfer y flwyddyn
- Ceisiadau cynllunio y penderfynwyd arnynt o fewn yr amserlen
- Nifer y tai gwag sy'n cael eu defnyddio eto
- Canran y ffyrdd mewn cyflwr gwael wedi gwella ar draws A, B a C.
- Nifer yr ymweliadau i ganolfannau hamdden wedi cynyddu i lefelau a welwyd ddiwethaf cyn y pandemig.
- Canran y strydoedd sy'n lân.

- 5.2 Gofynnir i'r Pwyllgor graffu ar y cerdyn sgorio a nodi'r meysydd sydd wedi gwella, ynghyd â'r meysydd y mae'r Tîm Arweinyddiaeth yn eu harchwilio i reoli a sicrhau gwelliannau pellach yn y dyfodol.

Gellir nodi'r meysydd hyn fel a ganlyn:

- 5.2.1 Canran y ceisiadau Rhyddid Gwybodaeth yr ymatebwyd iddynt o fewn yr amserlen.
- 5.2.2 Y nifer cyfartalog o ddiwrnodau i ddarparu Grant Cyfleusterau i'r Anabl (GCA)
- 5.2.3 Canran yr Apeliadau Cynllunio a Wrthodwyd

6. RHESTR TERMAU

- 6.1 Isod mae rhestr o'r byrfoddau a ddefnyddir yn yr adroddiad a'r Cerdyn Sgorio
- 6.1.1 DPA – Dangosydd Perfformiad Allweddol
  - 6.1.2 Ch1 – Chwarter 1
  - 6.1.3 Ch2 – Chwarter 2
  - 6.1.4 Ch3 – Chwarter 3
  - 6.1.5 Ch4 – Chwarter 4
  - 6.1.6 Statws CAG – Coch – mwy na 10% yn is na'r targed a/neu angen ymyrraeth sylweddol
Ambr – rhwng 5% a 10% yn is na'r targed a/neu angen rhywfaint o ymyrraeth
Melyn – o fewn 5% i'r targed
Gwyrdd – ar darged, neu'n uwch na'r targed
  - 6.1.7 Tuedd – Mae'r saethau tuedd yn cynrychioli perfformiad o gymharu â'r chwarter blaenorol
  - 6.1.8 CALI – Cyfystyr ag Amser Llawn
  - 6.1.9 RhG – Rhyddid Gwybodaeth
  - 6.1.10 CRT – Cyfrif Refeniw Tai
  - 6.1.11 NEET – Nid mewn Addysg, Cyflogaeth neu Hyfforddiant
  - 6.1.12 DTL – Anodd ei osod
  - 6.1.13 NERS – Cynllun Cenedlaethol i Atgyfeirio Cleifion i Wneud Ymarfer Corff
  - 6.1.14 CAP – Cofrestr Amddiffyn Plant
  - 6.1.15 CSYM – Cyngor Sir Ynys Môn

Atodiad A - Cerdyn Sgorio Corfforaethol - Corporate Scorecard Ch-Q4 2022/23

Rheoli Perfformiad / Performance Management	CAG / RAG	Tuedd / Trend	Canlyniad / Actual	Targed / Target	BI ar FI / Yr on Yr Trend	Canlyniad 21/22 Result	Canlyniad 20/21 Result
Amcan 1 - Sicrhau bod pobl Ynys Môn yn gallu ffynnu a chyflawni eu potensial tymor hir							
1) Canran presenoldeb disgyblion mewn ysgolion cynradd (tymhorol) (Ch3)		↑	91.69%			-	-
2) Canran presenoldeb disgyblion mewn ysgolion uwchradd (tymhorol) (Ch3)		↓	85.22%			-	-
3) Canran gadawyr Blwyddyn 11 nad ydynt mewn addysg, hyfforddiant neu gyflogaeth [NEET] (blynyddol) (Ch4)	Melyn / Yellow		3.20%	3%	↓	2.60%	4.2%
4) Canran y disgyblion a aseswyd yn y Gymraeg ar ddiwedd y Cyfnod Syflaen (blynyddol) (Ch3)	Gwyrdd / Green		100%	100%	-	-	-
5) Canran y disgyblion blwyddyn 11 sy'n astudio'r Gymraeg [iaith gyntaf] (blynyddol) (Ch3)	Gwyrdd / Green		68%	67.5%	↑	67.8%	65%
7) Nifer yr ymweliadau â chyfleusterau chwaraeon a hamdden	Melyn / Yellow	↑	539k	546k	↑	388k	189k
8) Canran y sefydliadau bwyd sy'n cyrraedd safonau hylendid bwyd	Gwyrdd / Green	↑	98%	98%	⇒	98%	98%
9) Canran cleientiaid NERS a gwblhaodd y rhaglen ymarfer corff	Gwyrdd / Green	↓	72%	50%	↑	47.5%	-
10) Canran cleientiaid NERS yr oedd eu hiechyd wedi gwella wrth gwblhau'r rhaglen ymarfer corff	Melyn / Yellow	↓	78%	80%	↓	84%	-
11) Nifer o eiddo preifat gwag wedi'u adfer i ddefnydd	Gwyrdd / Green	↑	80	50	↓	91	94
12) Nifer y cartrefi newydd a grewyd o ganlyniad i ddechrau aildefnyddio eiddo gwag	Melyn / Yellow	⇒	1	3	⇒	1	9
13) Gwasanaethau landlordiaid: Nifer y diwrnodau ar gyfartaledd i cwblhau atgyweiriadau	Gwyrdd / Green	↓	16.61	18	↓	13.89	8.1
14) Canran y tenantiaid sy'n fodlon gyda gwaith atgyweirio ymatebol (blynyddol) (Ch4)						-	-
Amcan 2 - Cefnogi oedolion a theuluoedd bregus er mwyn eu cadw'n ddiogel, yn iach ac mor annibynnol â phosibl							
15) Cyfradd y bobl a gedwir yn yr ystyby wrth aros am ofal cymdeithasol fesul 1,000 o'r boblogaeth 75+ oed (Ch4)						-	-
16) Canran yr ymholiadau ynghylch amddiffyn oedolion a gwblhawyd o fewn terfynau amser statudol	Gwyrdd / Green	↑	91.69%	90%	↓	94.78%	92.31%
17) Canran yr oedolion a gwblhaodd gyfnod ail-alluogi ac nad oes ganddynt becyn gofal a chymorth 6 mis yn ddiweddarach	Gwyrdd / Green	↑	64.71%	62%	⇒	64.85%	60.36%
18) Cyfradd y bobl hŷn (65 mlwydd oed neu hŷn) y mae'r awdurdod yn eu cefnogi mewn cartrefi gofal fesul 1,000 o'r boblogaeth 65 oed neu hŷn ar 31 Mawrth [Dangosydd Lleol]	Gwyrdd / Green	↑	16.74	19	↓	14.33	15.36
19) Canran y rhai sy'n ofalwyr i oedolion a ofynnodd am asesiad neu adolygiad ac a gafodd asesiad neu adolygiad iddyn nhw eu hunain yn ystod y flwyddyn	Gwyrdd / Green	↓	98.10%	93%	↑	96.10%	98.20%
20) Canran yr asesiadau plant a gwblhawyd o fewn amser	Melyn / Yellow	↓	86.75%	90%	↓	87.15%	86.87%
21) Canran y plant mewn gofal y bu'n rhaid iddynt symud 3 gwaith neu fwy	Gwyrdd / Green	↑	6.15%	10%	↑	9.79%	12.34%
22) Canran y cyfeiriadau o blant sy'n cael eu hail-gyfeirio o fewn 12 mis [Dangosydd Lleol]	Gwyrdd / Green	↑	14.35%	15%	↓	5.74%	32.00%
23) Cyfanswm yr amseroedd (mewn diwrnodau) a dreuliodd pob plentyn ar y CPR os cafodd ei dynnu oddi ar y CPR yn ystod y flwyddyn	Coch / Red	↓	306	270	↑	318	258
24) Canran y cyfeiriadau yn ystod y flwyddyn lle caiff penderfyniad ei wneud o fewn 1 diwrnod gwaith	Gwyrdd / Green	↓	98.31%	95%	↓	99.10%	99.56%
25) Canran yr ymweliadau statudol â phlant mewn gofal oedd i fod i ddiwydd yn ystod y flwyddyn, a gynhaliwyd yn unol â'r rheoliadau	Gwyrdd / Green	↑	93.83%	90%	↑	85.99%	87.74%
26) Canran y teuluoedd a ataliwyd yn llwyddiannus rhag mynd yn ddiartref	Gwyrdd / Green	↑	89.53%	80%	↑	80.95%	74.74%
27) Canran y teuluoedd (gyda plant) a ataliwyd yn llwyddiannus rhag mynd yn ddiartref	Gwyrdd / Green	↑	98.45%	85%	↑	92.00%	75.47%
28) Nifer y dyddiau calendr ar gyfartaledd a gymerwyd i ddarparu Grantiau Cyfleusterau i'r Anabl	Coch / Red	↓	193	170	↓	172.3	169
29) Nifer cyfartalog y dyddiau calendr a gymerwyd i osod unedau llety sy'n rhai y mae modd eu gosod (ac eithrio Eiddo Anodd eu Gosod)	Gwyrdd / Green	↓	35.8	40	↓	28.7	45.6
30) Gwasanaethau landlordiaid: Canran y rhent wedi'i golli o ganlyniad i eiddo fod yn wag	Melyn / Yellow	↑	1.83%	1.70%	↓	1.66%	1.98%
Amcan 3 - Gweithio gyda'n cymunedau er mwyn sicrhau eu bod yn gallu ymdopi'n effeithiol â newid a datblygiadau tra'n gwarchod ein hamgylchedd naturiol							
31) Canran y strydoedd sy'n lân	Gwyrdd / Green	↓	96%	95%	↑	95.50%	92.00%
32) Canran y gwastraff wedi'u aildefnyddio, ailgylchu a chompostio	Melyn / Yellow	↓	63.47%	64%	↑	62.39%	62.96%
33) Nifer cyfartalog y dyddiau gwaith a gymerwyd i glirio digwyddiadau tipio anghyfreithlon	Gwyrdd / Green	⇒	1	1	↓	0.25	0.95
34) Cilogramau y gwastraff gweddilliol a eneradir fesul person	Gwyrdd / Green	↓	207kg	220kg	↑	223kg	214kg
35) Canran yr holl geisiadau cynllunio a benderfynwyd mewn pryd	Gwyrdd / Green	↑	91%	90%	↑	79%	79%
36) Canran yr apeliadau cynllunio a wrthodwyd	Coch / Red	⇒	47%	65%	↓	50%	58%
37) Canran yr achosion gorfodaeth cynllunio yr ymchwiliwyd iddynt o fewn 84 diwrnod	Gwyrdd / Green	↑	87%	80%	↓	92%	74%
38) Canran y prif ffyrdd A sydd mewn cyflwr gwael (blynyddol)	Gwyrdd / Green		2.6%	3%	↑	3%	4.60%
39) Canran y ffyrdd B sydd mewn cyflwr gwael (blynyddol)	Gwyrdd / Green		2.6%	4%	↑	2.80%	3.80%
40) Canran y ffyrdd C sydd mewn cyflwr gwael (blynyddol)	Gwyrdd / Green		7.6%	9%	↑	8.20%	8.50%
41) Defnydd o danwydd ffosil bras gan fflyd y Cyngor (tCO2e)		↓	515.07		↓	486.85	385
42) Nifer y milltiroedd a deithiodd fflyd y Cyngor (milltiroedd)		↓	1,728,920		↓	1,524,961	1,254,419
43) Nifer y milltiroedd a deithiodd fflyd lwyd / gweithwyr y Cyngor (milltiroedd)			790,899		↓	786,247	-
44) Newid net mewn Allyriadau Nwyon Tŷ Gwydr (tCO2e) - Fflyd y Cyngor (Blynyddol) (%)			+6%		↑	+26%	-

Coch - mwy na 10% yn is na'r targed a/neu angen ymyrraeth sylweddol Ambr - rhwng 5% a 10% yn is na'r targed a/neu angen rhywfaint o ymyrraeth
Melyn - o fewn 5% o'r targed Gwyrdd - ar darged neu'n uwch Mae saethau tuedd yn cynrychioli perfformiad chwarter ar chwarter

Atodiad A - Cerdyn Sgorio Corfforaethol - Corporate Scorecard Ch-Q4 2022/23

Gofal Cwsmer / Customer Service	CAG / RAG	Tuedd / Trend	Canlyniad / Actual	Targed / Target	Canlyniad 21/22 Result	Canlyniad 20/21 Result
Siarter Gofal Cwsmer / Customer Service Charter						
01) Nifer y cwynion a dderbyniwyd (ac eithrio Gwasanaethau Cymdeithasol)	Gwyrdd / Green	↑	40	67	55	43
02) Nifer y cwynion Cam 2 a dderbyniwyd ar gyfer Gwasanaethau Cymdeithasol			4	-	9	6
03) Nifer y Cwynion a gadarnhawyd / gadarnhawyd yn rhannol			13	-	20	8
04) % o ymatebion ysgrifenedig o fewn 20 diwrnod (Corfforaethol)	Gwyrdd / Green	↓	82%	80%	80%	88%
05) % o ymatebion ysgrifenedig o fewn 20 diwrnod (Gwasanaethau Cymdeithasol)	Coch / Red	↑	70%	80%	66%	75%
06) Nifer y cwynion Cam 1 ar gyfer Gwasanaethau Cymdeithasol		↑	27	-	41	24
07) Nifer o bryderon (ac eithrio Gwasanaethau Cymdeithasol)		↓	321	-	189	104
08) Nifer o ganmoliaethau		↑	495	-	658	662
09) % o Ceisiadau Rhyddid Gwybodaeth a Ymatebwyd o fewn yr Amserlen	Ambr / Amber	↑	72%	80%	79%	79.4%
Newid Cyfrwng Digidol / Digital Service Shift						
10) Nifer o ddefnyddwyr AppMôn (blynyddol)		↓	59.5k	-	51k	33.5k
11) Nifer o adroddiadau a dderbyniwyd gan AppMôn		↓	36k	-	66k	58k
12) Nifer o daliadau dros y we		↑	26k	-	21k	18.5k
13) Nifer o daliadau dros y ffôn		↑	9.5k	-	11k	7k
14) Nifer o 'ddilynwyr' CSYM ar Cyfryngau Cymdeithasol		↑	100k	-	92k	42k
15) Nifer o ymwelwyr i wefan y Cyngor		↑	327k	-	634k	1.03M

Rheoli Pobl / People Management	CAG / RAG	Tuedd / Trend	Canlyniad / Actual	Targed / Target	Canlyniad 21/22 Result	Canlyniad 20/21 Result
01) Nifer y staff yr awdurdod cyfan, gan gynnwys athrawon a staff mewn ysgolion (FTE)			2288	-	2202	2180
02) Absenoldeb Salwch - dyddiau / shifftiau gwaith cyfartalog a gollwyd fesul FTE	Melyn / Yellow	↑	9.15	8.75	8.73	6.68
03) Salwch Tymor Byr - dyddiau / shifftiau gwaith cyfartalog a gollwyd fesul FTE			4.54	-	3.70	1.94
04) Salwch Tymor Hir - dyddiau / shifftiau gwaith cyfartalog a gollwyd fesul FTE			4.61	-	5.03	4.74
05) Gweithwyr yr Awdurdod Lleol yn gadael (%) (Trosiant) (Blynyddol) (Ch4)			8%	-	10%	6%

Rheolaeth Ariannol / Financial Management	CAG / RAG	Tuedd / Trend	Cyllideb / Budget	Canlyniad / Actual	Amrywiad / Variance (%)	Rhagolygon o'r Gwariant / Forecasted Actual	Amrywiad a Ragwelir / Forecasted Variance (%)
01) Y gyllideb o gymharu â Ffigyrau Gwirioneddol (Llinellau Cyllideb Rheoladwy)	Gwyrdd / Green	↑	£158,120,000	£156,017,000	-1.33%		
02) Alldro diwedd blwyddyn (Refeniw)	Gwyrdd / Green	↑	£158,367,000	£156,813,000	-0.98%		
03) Alldro diwedd blwyddyn (Cyfalaf)		↑	£39,530,000	£29,510,000	-25.35%		
04) Incwm o gymharu â Thargedau (ac eithrio grantiau)	Gwyrdd / Green	↑	-£13,318,044	-£15,978,167	19.97%		
05) Swm a fenthycwyd		↑	£12,052,000	£1,549,000	-112.85%		
06) Chost benthyca		↑	£4,151,734	£4,048,339	-2.49%		
07) % of y Dreth Gyngor a gasglwyd (am y 3 blynedd ddiwethaf)		↑		98.50%			
08) % y Trethi Busnes a gasglwyd (am y 3 blynedd ddiwethaf)		→		99.20%			
09) % y Rhent Tai a gasglwyd (am y 3 blynedd ddiwethaf)	Melyn / Yellow	↑		100.2%			
10) % y Rhent Tai a gasglwyd heb gynnwys taliadau budd-dal (am y 3 blynedd ddiwethaf)	Melyn / Yellow	↑		100.5%			

This page is intentionally left blank

CYNGOR SIR YNYS MÔN <u>Templed Adroddiad Sgrïwtini</u>	
Pwyllgor:	Pwyllgor Sgrïwtini Corfforaethol
Dyddiad:	20 Mehefin 2023
Pwnc:	Adroddiad Ymgynghori ar y 'Strategaeth Moderneiddio Cymunedau Dysgu a Datblygu'r Gymraeg'
Pwrpas yr Adroddiad:	Cyflwyno canfyddiadau'r ymgynghoriad cyhoeddus mewn perthynas â'r 'Strategaeth Moderneiddio Cymunedau Dysgu a Datblygu'r Gymraeg', ac ymofyn am farn y Pwyllgor Sgrïwtini ar y diwygiadau arfaethedig i'r strategaeth wedi'i diweddarau cyn i'r Pwyllgor Gwaith eu hystyried i benderfynu a ddylid mabwysiadu'r strategaeth ddiwygiedig.
Cadeirydd Sgrïwtini:	Cynghorydd Douglas Massie Fowlie
Aelod(au) Portfolio:	
Pennaeth Gwasanaeth:	Marc B Hughes – Cyfarwyddwr Addysg, Sgiliau a Phobl Ifanc
Awdur yr Adroddiad: Rhif Ffôn: E-bost:	Arwyn Hughes 01248 751894 ArwynHughes3@ynysmon.gov.uk
Aelodau Lleol:	Yn berthnasol i'r holl aelodau etholedig

1 – Argymhelliad/Argymhellion

Ymgwymerodd y Cyngor ag ymgynghoriad cyhoeddus ar y 'Strategaeth Moderneiddio Cymunedau Dysgu a Datblygu'r Gymraeg' ddrafft o 31 Mawrth 2023 – 18 Mai 2023. Derbyniwyd bron i 300 o ymatebion, ac mae crynodeb o'r adborth wedi'i gynnwys yn yr adroddiad ymgynghori (Atodiad 1).

Mewn ymateb i adborth a dderbyniwyd yn ystod y broses ymgynghori, mae swyddogion y Cyngor wedi ystyried y pwyntiau a godwyd, ac argymhellir bod y newidiadau canlynol yn cael eu gwneud i'r strategaeth ddrafft:

- a. Par: Amserlen Weithredu – Cam 3 – 2025 ymlaen.
Roedd y strategaeth ddrafft yn nodi:
“Darpariaeth ôl-16 yn ei newydd wedd yn **weithredol.**”
Mae hyn i'w ddiwygio i:
“**Penderfyniadau wedi'u gwneud** mewn perthynas â darpariaeth ôl-16 yn Ynys Môn”
- b. Par: Ffynonellau a ofynnwyd amdanynt – Bydd adran newydd i'w hychwanegu i ddiwedd y 'Strategaeth Moderneiddio Cymunedau Dysgu a Datblygu'r Gymraeg' i

adnabod y ffynonellau gwybodaeth a ddefnyddiwyd i boblogi'r data yn y strategaeth. Pennawd yr adran hon yw '**Ffynonellau Gwybodaeth**'.

- c. Par: Model llywodraethu – bydd adran 'Monitro, Rheolaeth a Llywodraethiant' wedi'i **diweddarau i adlewyrchu'r newidiadau llywodraethiant**.

Nid yw'r newidiadau uchod yn effeithio ar weledigaeth y strategaeth.

Gofynnir felly i'r Pwyllgor Sgriwtini Corfforaethol anfon eu barn ar argymhelliad yr adroddiad ymgynghori ymlaen i'r Pwyllgor Gwaith, gan gynnwys y diwygiadau a gynhigiwyd i'r strategaeth.

2 – Cyswllt efo Cynllun y Cyngor / Blaenoriaethau Corfforaethol Eraill

Mae strategaethau'r Awdurdod sydd ynghlwm â Moderneiddio Cymunedau Dysgu a Datblygu'r Iaith Gymraeg fel a ganlyn:

2.1 Cynllun y Cyngor 2023/28:

Un o'r chwe phrif amcan a nodir yng Nghynllun y Cyngor yw:

- Addysg – sicrhau darpariaeth effeithiol ar gyfer heddiw ac ar gyfer cenedlaethau'r dyfodol.

Mae llif gwaith allweddol sydd ynghlwm â chyflawni'r amcan hwn yn cael ei nodi fel a ganlyn:

- Mabwysiadu a darparu strategaeth newydd ar gyfer Moderneiddio Cymunedau Dysgu a Datblygu'r Gymraeg.

Mae'r gwaith a ymgwymerwyd ag ef hyd yn hyn wedi cychwyn er mwyn cwrdd â'r llif gwaith uchod.

2.2 Polisi Iaith Gymraeg

Mae'r Cyngor wedi mabwysiadu'r egwyddorion na ddylid y Gymraeg gael ei thrin yn llai ffafriol na'r Saesneg ac y dylai pobl yng Nghymru allu byw eu bywydau drwy gyfrwng y Gymraeg os dymunant wneud hynny.

2.3 Cynllun Tuag at Sero Net (Mawrth 2022 – Mawrth 2025)

Nod y strategaeth yw:

“Moderneiddio ac addasu i fod yn Gyngor Sero Net erbyn 2030”.

Mae'r cynllun yn nodi mai un o'r ffyrdd y bydd hyn yn cael ei gyflawni fydd drwy'r amcan canlynol:

“Lleihau faint o ynni sy'n cael ei ddefnyddio gan adeiladau ac asedau'r Cyngor a datgarboneiddio'r ynni hwnnw.”

Mae'r ystâd ysgolion yn cyfrannu'n arwyddocaol at allyriadau'r Awdurdod. Ysgolion cynradd yw'r cynhyrchydd mwyaf o garbon o holl adeiladau'r Cyngor, gydag ysgolion uwchradd yr ail uchaf. Roedd allyriadau carbon ysgolion cynradd yn 2021/22 yn gywerth â 30% o holl allyriadau'r holl asedau a reolir gan y Cyngor, tra bod ysgolion uwchradd yn gywerth â 23% o'r asedau a reolir gan y Cyngor yn yr un cyfnod.

2.4 Cynllun Ariannol Tymor Canolig

Mae'n ofynnol i'r Cyngor roi system gadarn yn ei lle i fonitro a rheoli ei gyllideb refeniw, ac elfen allweddol o'r system honno yw Cynllun Ariannol Tymor Canolig. Mae'r cynllun yn amlinellu strategaeth gyllidebol y Cyngor dros y tair blynedd nesaf ac yn nodi'r rhagdybiaethau a fydd yn cael eu symud ymlaen i'r broses gosod cyllideb flynyddol. Bydd y cynllun yn adnabod yr heriau cyllideb rhagamcanol (gofyniad arbedion) ar gyfer y tair blynedd nesaf.

3 – Egwyddorion fel canllaw ar gyfer Sgriwtini

Er mwyn cynorthwyo Aelodau wrth graffu ar y pwnc:-

3.1 Yr effaith y mae'r eitem yn ei chael ar unigolion a chymunedau **[ffocws ar y cwsmer/dinesydd]**

3.2 Edrych ar effeithlonrwydd ac effeithiolrwydd unrhyw newid arfaethedig – yn ariannol ac o ran ansawdd **[ffocws ar werth]**

Manylion yn y 'Strategaeth Moderneiddio Cymunedau Dysgu a Datblygu'r Gymraeg' – Gweler 'Gyrwyr Newid / Amcanion Strategol'.

3.3 Edrych ar unrhyw risgiau **[ffocws ar risg]**

Ddim yn berthnasol ar hyn o bryd dan nad oes cynnig penodol yn cael ei wneud.

3.4 Sgriwtini'n cymryd rôl rheoli perfformiad neu sicrhau ansawdd **[ffocws ar berfformiad ac ansawdd]**

Ddim yn berthnasol ar hyn o bryd gan mai dogfen ymgynghori yw hon ar y 'Strategaeth Moderneiddio Cymunedau Dysgu a Datblygu'r Gymraeg' ddrafft.

3.5 Edrych ar gynlluniau a chynigion o safbwynt:

- Hirdymor
- Atal
- Integreiddio
- Cydweithio
- Cynnwys

[ffocws ar lesiant]

Ddim yn berthnasol ar hyn o bryd.

Os mabwysiadir y Strategaeth gan y Cyngor, ac os cyfarwyddir swyddogion y Cyngor i symud ymlaen gyda'r Rhaglen Cymunedau Dysgu Cynaliadwy, drwy ddatblygu cynhigion penodol, bydd asesiad effaith ar wahân yn cael ei gynnal ar gyfer pob cynnig, bydd yn rhoi sylw i'r agweddau hyn.

4 - Cwestiynau Sgriwtini Allweddol

1. Mae'r adroddiad yn trafod proses ymgynghori cyhoeddus a gynhaliwyd yn ddiweddar. I ba raddau oedd y broses yn un cynhwysfawr, priodol a chadarn?
2. Ym mha ffyrdd mae allbynnau'r broses ymgynghori wedi dylanwadu ar y ddogfen ddiwygiedig?
3. Sut mae'r Strategaeth arfaethedig yn galluogi'r Awdurdod i wireddu blaenoriaethau strategol Cynllun y Cyngor ar gyfer 2023/2028?
4. I ba raddau mae'r Strategaeth Moderneiddio Cymunedau Dysgu a Datblygu'r Gymraeg yn ceisio mynd i'r afael â'r amcan o ddarpariaeth addysg ac adeiladau addysgol o'r safon uchaf posibl i ddysgwyr Ynys Môn?
5. Pa heriau a risgiau sy'n wynebu'r Cyngor wrth geisio gwireddu'r Strategaeth arfaethedig?
6. Sut y bwriedir monitro gweithrediad y Strategaeth?
7. Sut mae'r cyfnod ymgynghori yma yn cymharu o ran ymgysylltu y rhanddeiliaid o gymharu a tro diwethaf yn 2018?

5 – Cefndir / Cyd-destun

Ym mis Mawrth 2023, penderfynodd y Pwyllgor Gwaith i gymeradwyo'r 'Strategaeth Moderneiddio Cymunedau Dysgu a Datblygu'r Gymraeg' ddrafft ar gyfer ymgynghoriad. Ymgwymerwyd ag ymgynghoriad cyhoeddus rhwng y 31ain o Fawrth 2023 a'r 18fed o Fai 2023. Derbyniwyd bron i 300 o ymatebion yn ystod y cyfnod ymgynghori.

Mae'r Adroddiad Ymgynghori hwn yn crynhoi'r prif bwyntiau a godwyd gan randdeiliaid yn ystod y cyfnod ymgynghori, cyn gwneud argymhelliad ar sut i symud ymlaen.

6 – Asesiad o'r Effaith ar Gydraddoldeb [gan gynnwys effeithiau ar yr Iaith Gymraeg]

Cynhwysir asesiadau o'r effaith ar gydraddoldeb, ar yr iaith Gymraeg ac ar y gymuned fel rhan o'r adroddiad ymgynghori (Atodiad 9).

Os mabwysiadir y Strategaeth gan y Cyngor, ac os cyfarwyddir swyddogion y Cyngor i symud ymlaen gyda'r Rhaglen Cymunedau Dysgu Cynaliadwy, drwy ddatblygu cynhigion penodol, bydd asesiad effaith ar wahân yn cael ei gynnal ar gyfer pob cynnig. Bydd yr asesiadau effaith hyn yn gwerthuso effaith y cynnig penodol hwnnw ar gydraddoldeb, ar y gymuned, ac ar yr iaith Gymraeg. Bydd y rhain yn ddogfennau byw ac yn cael eu hadolygu'n rheolaidd. Bydd cyfle i randdeiliaid gyfrannu at yr asesiadau hyn yn ystod y camau ymgynghori nesaf.

7 – Goblygiadau Ariannol

Nid oes unrhyw oblygiadau ariannol ar y cam hwn, gan na wneid unrhyw gynnig penodol.

Gallai gynigion penodol i'r dyfodol gael ei gyllido drwy:

- Cyllid grant Llywodraeth Cymru drwy'r rhaglen Cymunedau Dysgu Cynaliadwy.
- Derbyniadau cyfalaf drwy werthu safleoedd dros ben
- Benthycia di gefnogaeth
- Ymgymryd a datblygiadau drwy'r Model Buddsoddi Cydfuddiannol Llywodraeth Cymru
- Arbedion refferiw

8 – Atodiadau

Atodiad 1 – Adroddiad Ymgynghori

Atodiad 2 – Enghreifftiau o sylwadau a roddwyd drwy'r arolwg ar-lein

Atodiad 3 – Enghreifftiau o sylwadau a roddwyd drwy'r arolwg ar-lein

Atodiad 4 – Enghreifftiau o sylwadau a roddwyd drwy'r arolwg ar-lein

Atodiad 5 – Ymgynghoriad gyda phlant a phobl ifanc

Atodiad 6 – Ymateb gan Gymdeithas yr Iaith Gymraeg

Atodiad 7 – Ymateb gan Grŵp Llandrillo Menai

Atodiad 8 – Ymateb gan Mudiad Meithrin

Atodiad 9 – Asesiad o'r Effaith ar Gydraddoldeb

Atodiad 10 – Strategaeth Moderneiddio Cymunedau Dysgu a Datblygu'r Gymraeg

9 - Papurau Cefndir (cysylltwch ag awdur yr Adroddiad am unrhyw wybodaeth bellach os gwelwch yn dda):

Cod Trefniadaeth Ysgolion (11/2018)

Cynllun y Cyngor 2023-2028

Ffurflen Monitro Cydraddoldeb

Cyfrifiad Ysgolion Blynyddol ar Lefel Disgyblion

Adroddiad arolwg Estyn o Wasanaeth Dysgu Cyngor Sir Ynys Môn

Cyfrifiad

Stats Cymru

Data gan y Gwasanaethau Eiddo ar Gyflwr Adeiladau

Ymatebion i'r Ymgynghoriad Cyhoeddus ar y strategaeth ddrafft

ADRODDIAD YMGYNGHORI

STRATEGAETH MODERNEIDDIO CYMUNEDAU DYSGU A DATBLYGU'R GYMRAEG

**Canlyniad yr ymgynghoriad a gynhaliwyd rhwng
31 Mawrth 2023 a 18 Mai 2023**

MAI 2023

Mae'r ddogfen hon hefyd ar gael yn Saesneg / This document is also available in English.

Gellir cael copïau caled o'r adroddiad hwn ar gais, trwy anfon e-bost at ysgolionmon@ynysmon.llyw.cymru

CYNNWYS

1.	CYFLWYNIAD	3
2.	TREFNIADAU'R YMGYNGHORIAD	3
3.	YMATEBION A SYLWADAU	5
3.1	Crynodeb o'r ymatebwyr	5
3.2	Crynodeb o'r Ymatebion	6
3.2.1	Thema 1 – Nifer a digonolrwydd ysgolion ac adeiladau ysgol	6
3.2.2	Thema 2 – Y Gymraeg	8
3.2.3	Thema 3 – Eglurder a Manylion.....	9
3.2.4	Thema 4 – Yr Agenda Sero Net	9
4.	CASGLIAD	9
5.	ARGYMHELLION	Gwall! Dalennod heb ei diffinio.

1. CYFLWYNIAD

O fewn Cynllun y Cyngor 2023-28 a fabwysiadwyd gan Gyngor Sir Ynys Môn yn ddiweddar, roedd yn nodi 6 amcan strategol y mae'n gweithio tuag atynt. Nodir un o'r amcanion allweddol hyn fel a ganlyn -

- Addysg – sicrhau darpariaeth effeithiol ar gyfer heddiw a chenedlaethau'r dyfodol

Nodir y ffrwd waith allweddol a ganlyn, sy'n gysylltiedig â chyflawni'r amcan hwn -

- Mabwysiadu a chyflenwi strategaeth newydd ar gyfer Moderneiddio Cymunedau Dysgu a Datblygu'r Gymraeg

Dechreuwyd y gwaith yr ymgwymerwyd ag ef yn ddiweddar er mwyn cyflawni'r ffrwd waith uchod, ac mae gwneud hyn yn dangos ymrwymiad y Cyngor i geisio barnau ei breswylwyr ac unrhyw bartion eraill â diddordeb yng nghyswllt materion fel y drafft o 'Strategaeth Moderneiddio Cymunedau Dysgu a Datblygu'r Gymraeg'.

O 31 Mawrth 2023 i 18 Mai 2023, cynhaliodd y Cyngor broses ymgynghori ffurfiol ar y 'strategaeth ddrafft'.

Pan wedi ei fabwysiadu, bydd y 'Strategaeth Moderneiddio Cymunedau Dysgu a Datblygu'r Gymraeg' yn cymeryd lle'r 'Strategaeth Addysg Ynys Môn (Moderneiddio Ysgolion)' gyfredol.

Diben ymgymryd â'r ymgynghoriad hwn oedd ceisio barnau rhanddeiliaid / partion â diddordeb ar y strategaeth ddrafft.

Diben yr adroddiad hwn ar yr ymgynghoriad yw rhoi gwybod i randdeiliaid / partion â diddordeb am ganlyniad yr ymgynghoriad trwy:

- Gynhoi'r materion a godwyd gan randdeiliaid / partion â diddordeb, sy'n cynnwys barnau plant a phobl ifanc, ynghyd â dod i gasgliad o ran p'un a yw'r strategaeth ddrafft yn addas i'r diben ac yn addas i'w mabwysiadu ai peidio.

2. TREFNIADAU'R YMGYNGHORIAD

Ar 21 Mawrth 2023, cymeradwyodd Pwyllgor Gwaith y Cyngor y fersiwn drafft o'r Strategaeth Moderneiddio Cymunedau Dysgu a Datblygu'r Gymraeg ar gyfer ymgynghori â'r cyhoedd.

Cynhaliwyd yr ymgynghoriad rhwng 31 Mawrth 2023 a 18 Mai 2023. Yn ystod y cyfnod hwn, gwahoddwyd rhanddeiliaid/partion â diddordeb i fynegi eu barnau ar y strategaeth ddrafft.

Cylchredwyd y ddogfen ymgynghori ei hun i randdeiliaid / partion â diddordeb (a oedd yn cynnwys ond heb eu cyfyngu i Benaethiaid, Llywodraethwyr Ysgol, Rhieni, Disgyblion, Cynghorau Tref / Cymuned, Estyn, Gwe ac ati), ac fe gyhoeddwyd y ddogfen ymgynghori ar wefan y Cyngor www.ynysmon.llyw.cymru

Cynghorwyd yr ymgynghoreion i ddefnyddio'r dulliau a ganlyn i ymateb i'r ymgynghoriad:

- Cwblhau'r ffurflen ymateb ar-lein, neu
- Cwblhau ffurflen ymateb ar bapur, a'i hanfon trwy'r e-bost at ysgolionmon@ynysmon.llyw.cymru

Neu ei phostio at:
 Arwyn Hughes
 Gwasanaeth Adnoddau Dynol a Thrawsnewid
 Swyddfeydd y Cyngor
 Llangefni
 LL77 7TW

Roedd copïau caled o 'Strategaeth Moderneiddio Cymunedau Dysgu a Datblygu'r Gymraeg' ar gael ar gais hefyd.

Cynhaliwyd sesiynau briffio i gyflwyno'r dogfennau ymgynghori ac i egluro'r broses ymgynghori i Benaethiaid, a Llywodraethwyr Ysgol. Eglurwyd i'r ymgynghoreion pa mor bwysig oedd ymateb i'r ymgynghoriad, gan na fyddai unrhyw gofnodion ffurfiol yn cael eu cymryd yn y sesiynau briffio eu hunain.

Dyddiad	Lleoliad/Dull	Rhanddeiliaid	Amser
28 Ebrill 2023	Neuadd y Dref Llangefni	Penaethiaid Cynradd	9 yb – 10 yb
2 Mai 2023	Ar-lein (Zoom)	Llywodraethwyr Ysgol	6 yh – 7 yh
11 Mai 2023	Pencadlys y Cyngor	Penaethiaid Uwchradd	9 yb – 10 yb

Ystyriwyd bod barnau Plant a Phobl Ifanc yn angenrheidiol fel rhan o'r broses, a threfnodd swyddogion y cyngor bum cyfarfod ymgynghori gyda disgyblion o'r sector cynradd (un ar gyfer yr ysgolion o fewn bob dalgyloch uwchradd), pryd y gofynnwyd i bob ysgol enwebu tri disgybl i gymryd rhan.

Fe aeth swyddogion o'r Cyngor ati hefyd i gynnal un cyfarfod ymgynghori gyda disgyblion o'r sector uwchradd, ynghyd ag un cyfarfod gyda disgyblion o Ganolfan Addysg Y Bont.

Cyflwynwyd y wybodaeth a ddarparwyd i'r cyfranogwyr mewn modd oedd yn berthnasol i'w hoedran a'u lefel o ddealltwriaeth, ac yn unol â'r arferion a gytunwyd â'r Penaethiaid ymlaen llaw.

Gellir gweld crynodeb o'r adborth a dderbyniwyd gan y plant a'r bobl ifanc yn Atodiad 5.

Iw gymharu gyda'r ymgynghoriad ar 'Strategaeth Addysg Ynys Môn' 2018, mae'r broses ymgynghori hon wedi bod yn fwy crynodedig, gyda mwy o ffocws ar ymgynghori gyda plant a phobl ifanc

3. YMATEBION A SYLWADAU

3.1 Crynodeb o'r ymatebwyr

Yn ystod y cyfnod ymgynghori 6 wythnos, derbyniodd y Cyngor 293 o ymatebion trwy'r arolwg ar-lein, ynghyd â 5 ymateb ar ffurf llythyrau a thrwy'r e-bost, sydd yn uwch na'r nifer ymatebion a dderbynwyd yn 2018. Categoriwyd y 298 o ymatebion fel a ganlyn:

Categoriâu'r ymatebwyr	Nifer yr ymatebion	Canran yr ymatebion
Llywodraethwr Ysgol	26	9%
Staff (Ysgol)	51	17%
Staff (Arall)	11	4%
Rhiant / Gwarcheidwad	126	42%
Aelod Etholedig	4	1%
Cynghorydd Tref / Cymuned	16	5%
Preswylydd	50	17%
Arall	14	5%
Cyfanswm	298	100%

* O'r 14 o ymatebion a gategoriwyd fel 'Arall' yn y tabl uchod, roedd y rhain yn cynnwys:

- Partïon â Diddordeb
- Unigolion a oedd yn dod o fewn mwy nag un o'r categorïau uchod, e.e. Athro a Rhiant
- Myfyrwyr
- Teidiau a Neiniau
- Undeb Athrawon – Nid oedd yr ymatebwr wedi nodi ar ran pa Undeb Athrawon yr oedd yn ymateb
- Grŵp Ymgyrch Addysg – Cymdeithas yr Iaith
- Grŵp Llandrillo Menai
- Mudiad Meithrin

Mae'r tabl isod yn dangos bod 298 o bobl wedi ymateb i o leiaf un cwestiwn yng nghyswllt y 'Strategaeth Moderneiddio Cymunedau Dysgu a Datblygu'r Gymraeg' ac y daeth y mwyafrif o'r ymatebion (126 neu 42%) gan Rieni / Gwarcheidwaid, tra cafwyd (51 neu 17%) o'r ymatebion gan staff a leolwyd yn yr ysgolion.

Roedd 65% o'r ymatebwyr (a atebodd y cwestiwn cydraddoldeb dewisol yng nghyswllt 'oedran') rhwng 35 a 54 mlwydd oed, ac roedd y mwyafrif ohonynt yn fenywaidd.

Gellir gweld yr ymatebion llawn a dderbyniwyd ar ran Cymdeithas yr Iaith, Grŵp Llandrillo Menai, a Mudiad Meithrin yn Atodiadau 6, 7 ac 8, yn y drefn honno.

3.2 Crynodeb o'r Ymatebion

Roedd yr holiadur wedi'i strwythuro yn y fath fodd a oedd yn ysgogi atebion penodol trwy gwestiynau caeedig, wrth ganiatáu ymatebion mwy agored a rhydd i gwestiynau eraill. Fe'i drafftwyd er mwyn caniatáu i unigolion gael y cyfle i godi materion ac i roi gwybod i'r Cyngor am bryderon o ran rhoi'r strategaeth sy'n datblygu ar waith.

Wrth ystyried yr atebion i'r cwestiynau caeedig, ymddengys bod y mwyafrif yn cytuno â'r rhesymau y tu ôl i pam fod angen newid parhaus (55%), y weledigaeth a'r egwyddorion arweiniol (58%), ynghyd â gyrwyr newid ac amcanion strategol (53%) y strategaeth ddrafft bresennol.

Cafwyd ymateb ddwyochrog o ran datblygu'r Gymraeg, gyda rhai'n cytuno i ddatblygu'r Gymraeg ymhellach fel rhan o'r strategaeth, tra bo eraill yn credu bod gormod o sylw'n cael ei roi eisoes ar ddatblygu'r Gymraeg mewn ysgolion.

Mewn ymateb i'r cwestiynau agored, ymddengys bod 4 thema'n deillio o'r ymatebion hynny. Mae'r themâu'n ymwneud â -

Nifer a digonolrwydd ysgolion ac adeiladau ysgol

Y Gymraeg

Eglurder a Manylion

Yr Agenda Sero Net

Mae Cyswllt agos rhwng y themau hyn, a'r amcanion strategol sydd wedi ei adnabod o fewn Cynllun Y Cyngor

3.2.1 Thema 1 – Nifer a digonolrwydd ysgolion ac adeiladau ysgol

Roedd y thema hon yn deillio o'r ffaith bod nifer o ymatebwyr yn amau neu'n cwestiynu dilysrwydd cael ysgolion o wahanol feintiau (o'r rhai bach i'r rhai mawr), ynghyd â'r manteision canfyddedig a'r amheuan sy'n gysylltiedig â'r mathau gwahanol hynny o ysgolion.

Cafwyd ymateb ranedig glir o blith y sylwadau a ddaeth o dan y thema hon, gyda rhai o'r ymatebwyr eisiau gweld y ddarpariaeth addysg yn cael ei chanoli a'i moderneiddio, tra bo eraill yn dweud nad oeddent eisiau gweld addysg yn cael ei chanoli a'u bod yn gwrthwynebu'r posibilrwydd o gau ysgolion.

Roedd y rhesymau a roddwyd gan rai ymatebwyr, o ran eu bod eisiau gweld ysgolion yn cael eu moderneiddio / rhesymoli, yn cynnwys:

Er mwyn gwario mwy o'r gyllideb addysg ar addysgu, yn hytrach nag ar redeg / cynnal a chadw adeiladau.

I roi mynediad i ddisgyblion i gyfleusterau, adnoddau a thechnolegau sydd wedi'u huwchraddio.

I fynd i'r afael â rhai o'r heriau sy'n wynebu ysgolion llai.

I wella cyflwr yr ystâd adeiladau ysgol, gan fod rhai o'r ysgolion (yn enwedig yn y sector uwchradd) mewn cyflwr gwael, neu ddim yn addas i'r diben.

Nodwyd hefyd y teimlai rhai ei fod yn siomedig i rai disgyblion orfod symud o Ysgolion Cynradd 21^{ain} Ganrif newydd i Ysgol Uwchradd nad oedd o'r un safon.

O'r ymatebion a oedd yn dod o fewn y categori o ymatebwyr nad oeddent eisiau gweld addysg yn cael ei chanoli / cau ysgolion, nodwyd rhesymau fel a ganlyn:

Nid oeddent yn credu y byddai symud i ysgol fwy yn arwain at berfformiad gwell.

Byddai cau ysgolion yn golled i nifer o gymunedau clos. Roedd hwn yn bwynt allweddol a godwyd o fewn yr ymateb gan Gymdeithas yr Iaith, a oedd yn nodi y gall ysgolion lleol sydd ar agor i gymunedau chwarae rôl o fewn adfywiad economaidd cymdeithasol.

Gallai cau ysgolion arwain at lai o gyfleoedd i gymryd rhan mewn gweithgareddau allgyrsiol – yn enwedig o fewn ardaloedd difreintiedig.

Y posibilrwydd o niferoedd disgyblion yn cynyddu - o bosibl o ganlyniad i'r porthladd rhydd neu ragor o dai fforddiadwy'n cael eu darparu.

Dylai'r Cyngor wneud mwy i fynd i'r afael â nifer y bobl ifanc sy'n symud oddi ar yr ynys i fyw, a chredir bod gan ysgolion rôl i'w chwarae o safbwynt hyn.

Cafwyd ymateb i'r ymgynghoriad gan yr Undeb Athrawon hefyd. Nodwyd ganddi na fyddai creu ysgolion traws-sector yn mynd i'r afael â'r heriau sy'n wynebu athrawon. Bydd yr angen yn parhau am yr un nifer o arbenigwyr pwnc penodol. Ni fydd cael disgyblion 3-11 oed fel rhan o'r ysgol yn helpu i ddenu athrawon pwnc penodol ar gyfer y sector uwchradd. Pwysleisiwyd hefyd pa mor bwysig yw sicrhau nad yw darpariaeth ôl-16 yn dirywio o ganlyniad i unrhyw adolygiad, a chwestiynwyd y modd y caniatawyd i gyflwr ysgolion uwchradd ddirywio i gyflwr mor wael, o gymharu â chyflwr ysgolion cynradd.

Mae'r sylwadau hyn yn dangos nad oedd unrhyw gytundeb penodol o ran un farn a oedd yn fwy amlwg nag eraill o safbwynt y strategaeth, ac yn wir, ceir ragor o dystiolaeth o'r farn hon yn yr ymatebion a gafwyd gan ddisgyblion a gymerodd ran yn y cyfarfodydd ymgynghori.

Dywed disgyblion o rai ysgolion ei bod yn well ganddynt fynychu ysgol fechan, a'u bod yn fwy cyfforddus yn mynychu ysgol lai, tra bo eraill yn teimlo bod manteision o ran mynychu ysgolion mwy. Ychwanegodd rhai disgyblion y dylid trin pawb yn gyfartal, ac y dylent gael yr un cyfleoedd. Roedd rhai'n dymuno cael mwy o le, neu eisiau gweld adeiladau ysgol yn cael eu moderneiddio.

Fel rhan o'u hymateb nhw, nododd Mudiad Meithrin y gallent ddeall y sail resymegol i'r strategaeth, ar ôl gweld y gostyngiad yn nifer y plant - cyfrifiad 2021. Fodd bynnag, roeddent yn credu bod angen i'r Cyngor ystyried effaith cyfuno ysgolion ar y Grwpiau Meithrin, a phe bai hyn yn cael ei wireddu, amlinellwyd ganddynt yr angen i ystyried darparu cludiant ar gyfer plant o oedran anstatudol (rhai 2-3 oed), i sicrhau bod darpariaeth feithrin ar gael i bawb.

Gallai Mudiad Meithrin weld manteision cael lleoliadau mwy, o ganlyniad i allu cynnig oriau hirach, ynghyd â mwy o gyfleoedd i staff ddatblygu. Fodd bynnag, teimlent y dylid cadw grwpiau meithrin mewn rhai cymunedau lleol.

Darparodd Grŵp Llandrillo Menai adborth ar yr ymgynghoriad hefyd, gan nodi eu bod yn croesawu'r ymgynghoriad, ac yn cytuno â'r gyrrwyr newid a nodwyd, ynghyd â sicrhau bod y ddarpariaeth addysg yn gynaliadwy ar yr ynys at y dyfodol.

Gellir gweld rhagor o enghreifftiau o'r mathau o sylwadau a wnaed yn Atodiad 2.

3.2.2 Thema 2 – Y Gymraeg

Unwaith eto, cafwyd barnau a oedd yn gwrthdaro yng nghyswllt y Gymraeg, gyda rhai'n awyddus i weld y Gymraeg yn cael ei datblygu a'i hyrwyddo ymhellach trwy gyfrwng y strategaeth, tra bo eraill yn teimlo bod gormod o sylw eisoes ar y Gymraeg mewn ysgolion.

O'r ymatebion a oedd yn gwrthwynebu datblygu'r Gymraeg ymhellach trwy gyfrwng y strategaeth, roedd eu rhesymau'n cynnwys y canlynol:

- Gall fod yn anodd i blant sy'n dod o aelwydydd nad ydynt yn siarad Cymraeg ddilyn yr addysgu trwy gyfrwng y Gymraeg, os mai dim ond dealltwriaeth sylfaenol sydd ganddynt o'r iaith. Roedd pryderon y gallai hyn atal disgyblion rhag cyflawni eu potensial.
- Dylid trin y Gymraeg a'r Saesneg yn gyfartal. Mae'r Gymraeg yn cael ei thrin yn gyfartal / ffafriol eisoes.
- Dylid cael strategaeth ar wahân ar gyfer datblygu'r Gymraeg a Moderneiddio Cymunedau Dysgu. Teimlai rhai ei bod yn bwysig datblygu'r Gymraeg, ond roeddent yn anghytuno o ran a ddylid gwneud hyn mewn ysgolion. Dylid gwneud hyn mewn cymunedau, neu trwy ddefnyddio adeiladau ysgol efallai fel adnodd cymunedol gyda'r nos, er mwyn hyrwyddo a hwyluso gweithgareddau trwy gyfrwng y Gymraeg.
- Mae angen datblygu disgyblion ar gyfer cyfleoedd gwaith at y dyfodol, gyda mwy a mwy o gyfleoedd i bobl leol ddilyn gyrfaoedd a chael cyflogaeth y tu hwnt i Gymru, yn enwedig o ystyried y symudiad tuag at fwy o weithio o bell.

O'r ymatebwyr a oedd eisiau datblygu'r Gymraeg ymhellach, roedd rhai ohonynt o'r fan y byddai'r strategaeth yn ei ffurf bresennol yn datblygu'r Gymraeg ymhellach, tra bo gan eraill bryderon y gallai'r strategaeth fod yn niweidiol i ddatblygiad y Gymraeg. Y rheswm mwyaf cyffredin o bell ffordd am y pryderon hyn oedd yr argraff ganfyddedig y byddai'r strategaeth yn arwain at gau ysgolion llai. Dywedodd nifer o ymatebwyr eu bod yn credu y byddai cau ysgolion yn niweidiol i'r Gymraeg. Roed Cymdeithas yr Iaith yn rhannu'r pryder hwn. Nodwyd ganddynt mai ysgolion cymunedol bach yw'r ddolen gyswllt rhwng y gymuned a'r Gymraeg, ac mai dyma'r modd i gymhathu mewnfydwyr. Gwnaeth yr Undeb Athrawon y sylw hefyd y byddai uno ysgol a chanddi ganran uchel o siaradwyr Cymraeg ag ysgol arall a chanddi lai o siaradwyr Cymraeg yn cael effaith andwyol ar y Gymraeg.

Roedd gan Gymdeithas yr Iaith bryderon hefyd oherwydd yr ymrwymiad llac a awgrymir gan "addysg Gymraeg a Dwyieithog". Teimlent ei bod yn bwysig cydnabod ysgolion o fewn y categori uchaf o ysgolion Cymraeg i osgoi unrhyw ansicrwydd.

Pwysleisiodd yr Undeb Athrawon bwysigrwydd sicrhau bod pob dewis ôl-16 yn ddwyieithog.

Roedd Mudiad Meithrin yn cydnabod yr angen i gynyddu nifer y plant sy'n gallu siarad Cymraeg ledled Cymru, ac roeddynt yn credu bod gan y sector Addysg, Gofal a Blynyddoedd Cynnar rôl i'w chwarae. Mae Mudiad Meithrin yn credu bod trochi plant yn y Gymraeg yn bwysig yn ystod y blynyddoedd cynnar, er mwyn sefydlu sail gadarn i blant adeiladu arni yn ystod eu haddysg statudol.

Gwnaed sawl awgrym o ran sut y gellid datblygu'r Gymraeg ymhellach, o blith yr ymatebion ar-lein, ynghyd â'r adborth o'r cyfarfodydd ymgynghori gyda phlant a phobl ifanc.

Cynhwyswyd enghreifftiau yn atodiad 3 ac atodiad 4, yn y drefn honno, a gan fod y strategaeth yn datgan mai'r nod yw "datblygu a chryfhau'r ddarpariaeth Gymraeg a dwyieithrwydd yn yr ystafell ddosbarth ac mewn cyd-destunau anffurfiol", yna bydd angen ystyried y ffactorau hyn ar yr adeg y bydd ei chyfnod gweithredu'n cychwyn.

3.2.3 Thema 3 – Eglurder a Manylion

Gwnaed rhai sylwadau o dan y thema 'Eglurder a Manylion'. Rhestrwyd y sylwadau a wnaed yn Atodiad 2. Yr adborth mwyaf cyffredin oedd nad yw'r Strategaeth yn cynnwys digon o fanylion am y cynlluniau arfaethedig.

Diben y strategaeth hon yw dod i gytundeb ynghylch gweledigaeth y Cyngor, ynghyd â'i amcanion strategol a'r gyrrwyr newid. Ar ôl mabwysiadu'r strategaeth, bydd y Cyngor yn ystyried opsiynau ar gyfer ardaloedd penodol ac yn eu gwerthuso'n ofalus cyn gwneud cynnig. Bydd hyn yn darparu'r manylion a'r eglurder a fyddir gan ymatebwyr yng nghyswllt y cynnig penodol hwnnw, ac yn cynnwys y data angenrheidiol.

Derbyniwyd adborth hefyd trwy'r arolwg ar-lein, a thrwy'r sesiynau ymgynghori gyda Phlant a Phobl Ifanc, a oedd yn nodi nad yw'r strategaeth yn ategu ei data trwy ddarparu'r ffynonellau gwybodaeth cysylltiedig. Cafodd hyn ei nodi, ac fe'i hystyrir ymhellach cyn cyflwyno'r strategaeth ar gyfer ei mabwysiadu.

Fel rhan o'r ymatebion ar-lein, nodwyd bod y nod o roi darpariaeth ôl-16 newydd ar waith ledled Ynys Môn erbyn 2025 yn rhy uchelgeisiol, ac y dylid ailystyried y rhan hon o'r strategaeth.

3.2.4 Thema 4 – Yr Agenda Sero Net

Cafodd rhywfaint o'r adborth a dderbyniwyd yn ystod y cyfnod ymgynghori ei gategoreiddio o dan thema'r 'Agenda Sero Net'.

Roedd y sylwadau'n cynnwys:

- Mae nifer o ysgolion bach yn creu lefel uchel o allyriadau carbon.
- Bydd cau ysgolion yn arwain at orfod teithio'n bellach. Bydd hyn yn arwain at gynyddu'r ôl-troed carbon.
- Byddai cynnal gwaith ôl-osod ar adeiladau presennol yn well nag adeiladu ysgolion newydd.

Derbyniwyd y sylwadau hyn trwy'r arolwg ar-lein, a thrwy'r sesiynau ymgynghori gyda phlant a phobl ifanc.

Roedd Cymdeithas yr Iaith wedi nodi hefyd y bydd cau ysgolion cymunedol yn golygu y bydd angen teithio mwy, gan felly amlinellu mater a fyddai'n gofyn am sylw ac ystyriaeth ofalus wrth ddatblygu cynigion at y dyfodol.

4. CASGLIAD

Yn ystod y cyfnod ymgynghori 6 wythnos, derbyniwyd cyfanswm o 298 o ymatebion, gyda'r mwyafrif o'r ymatebwyr yn cytuno â'r rhesymau o ran 'pan fod angen newid parhaus', y 'weledigaeth a'r egwyddorion arweiniol' a'r 'gyrrwyr newid'.

Fel rhan o arolwg yr ymgynghoriad, roedd cyfle i ymatebwyr roi sylwadau ynghylch y strategaeth, yn ogystal â mynegi eu barn o ran sut y bydd y strategaeth yn effeithio'r Gymraeg, ac yn benodol, y cyfleoedd i bobl ddefnyddio'r Gymraeg, ac o ran peidio â thrin y Gymraeg yn llai ffafriol na'r Saesneg. Roedd cyfle hefyd i ymatebwyr wneud awgrymiadau o

ran sut y gellid newid y strategaeth i gael effeithiau cadarnhaol, neu i gael mwy o effeithiau cadarnhaol ar gyfleoedd i bobl ddefnyddio'r Gymraeg, ac o ran peidio â thrin y Gymraeg yn llai ffafriol na'r Saesneg.

Mewn ymateb i'r cwestiynau agored, ymddengys bod 4 thema'n deillio o'r ymatebion hynny:

1. Nifer a digonolrwydd ysgolion ac adeiladau ysgol
2. Y Gymraeg
3. Eglurder a Manylion
4. Yr Agenda Sero Net

O fewn y themâu hyn, codwyd nifer o bwyntiau dilys, a bydd angen eu hystyried ymhellach wrth ddatblygu cynigion. Ni fyddai pob un o'r pwyntiau dilys hyn yn golygu bod angen adolygu neu addasu'r strategaeth.

5. ARGYMHELLION

Mewn ymateb i'r adborth a dderbyniwyd yn ystod y broses ymgynghori, mae Swyddogion y Cyngor wedi ystyried y pwyntiau a godwyd, ac argymhellir y dylid gwneud y newidiadau a ganlyn i'r strategaeth ddrafft -

- a. Ynghylch: Yr Amserlen Weithredu – Cam 3 – 2025 Ymlaen.
Roedd y strategaeth ddrafft yn nodi:
“Darpariaeth ôl-16 yn ei newydd wedd yn **weithredol.**”
Caiff hyn ei ddiwygio i:
“**Penderfyniadau wedi'u gwneud** yng nghyswllt darpariaeth ôl-16 ar Ynys Môn”
- b. Ynghylch: ffynonellau a fynnyd – Caiff rhan newydd ei hychwanegu ar ddiwedd y ‘Strategaeth Moderneiddio Cymunedau Dysgu a Datblygu'r Gymraeg’ i gydnabod y ffynonellau gwybodaeth a ddefnyddiwyd i gael y data o fewn y strategaeth. Gelwir y rhan hon yn ‘**Ffynonellau Gwybodaeth**’
- c. Ynghylch: y model llywodraethu – Mae'r rhan ‘Monitro, Rheolaeth a Llywodraethiant’ wedi'i **diweddarau i adlewyrchu'r newidiadau o safbwynt llywodraethiant**

Nid yw'r newidiadau uchod yn effeithio gweledigaeth y strategaeth.

Yn dilyn y diwygiadau uchod i'r strategaeth, o ganlyniad i'r adborth a dderbyniwyd yn ystod y cyfnod ymgynghori, argymhellir y dylai'r Pwyllgor Gwaith gymeradwyo a mabwysiadu'r ‘Strategaeth Moderneiddio Cymunedau Dysgu a Datblygu'r Gymraeg’ ddiwygiedig, ynghyd â chyfarwyddo swyddogion i fwrw ymlaen â'r Rhaglen Cymunedau Dysgu Cynaliadwy, yn unol â'r strategaeth ddiwygiedig.

ATODIAD 2 – Rhagor o enghreifftiau o sylwadau a wnaed trwy'r arolwg ar-lein mewn ymateb i'r cwestiwn:

“Oes gennych unrhyw sylwadau pellach ar y ‘Strategaeth Moderneiddio Cymunedau Dysgu a Datblygu'r Gymraeg’ ddrafft?”

THEMA 1: NIFER A DIGONOLRWYDD YSGOLION AC ADEILADAU YSGOL	
Cyf.	Enghreifftiau / Crynodeb o'r math o sylwadau a wnaed
1	Nid yw'r pwysau i gau ysgolion bach yn ystyried y ddarpariaeth ffantastig a ddarperir ganddynt.
2	Bydd y posibilrwydd o gau ysgolion yn gollod i nifer o gymunedau clos.
3	Nid oes unrhyw dystiolaeth bod perfformiad yn well mewn ysgolion mwy nag mewn ysgolion bach. Nododd rhai hefyd bod ysgolion mwy yn wynebu'r un heriau ag ysgolion llai, e.e. recriwtio.
4	Rydym yn cefnogi ysgolion ardal / canoli addysg. Ymhlith y rhesymau am hyn yr oedd: Dylid gwario'r gyllideb addysg ar addysgu, nid ar gynnal a chadw / rhedeg adeiladau. I ymateb i'r gostyngiad mewn niferoedd disgyblion. I fynd i'r afael â'r heriau sy'n wynebu ysgolion llai.
5	Mae posibilrwydd y bydd niferoedd y plant yn cynyddu yn y dyfodol, yn enwedig os wnaiff y Porthladd Rhydd wireddu ei ddisgwyliadau, neu os datblygir cartrefi fforddiadwy newydd.
6	Roedd dymuniad i weld buddsoddiad yn y sector uwchradd. Ymhlith y rhesymau am hyn yr oedd: Mae arian wedi cael ei fuddsoddi yn y Sector Cynradd yn barod. Nid yw adeiladau ac adnoddau Uwchradd yn addas i'r diben. Mae'n siomedig gweld disgyblion yn symud o ysgolion modern newydd i ysgolion uwchradd nad ydynt yn addas i'r diben ac sydd o ansawdd wael.
7	Yn cefnogi moderneiddio cymunedau dysgu, ynghyd â rhoi mynediad i ddisgyblion i gyfleusterau a thechnolegau sydd wedi'u huwchraddio.
8	Ffactorau economaidd sy'n sbarduno'r pwysau i gau ysgolion.
9	Cwestiynwyd y gost o gynnal rhai agweddau ar adeiladau ysgol newydd.
10	Yr angen i sicrhau bod y cynnig ar gyfer disgyblion ôl-16 yn un o ansawdd uchel, sy'n addas ar gyfer anghenion Ynys Môn at y dyfodol.
11	Mae angen un ysgol uwchradd yn llai.
12	Yn poeni ynghylch datblygu ysgol 3-16 / 3-18. Nid yw rhai disgyblion uwchradd bob amser yn ymddwyn yn briodol. Gallai hyn arwain at bryderon o ran diogelwch, ynghyd â disgyblion iau ddim eisiau mynd i'r ysgol.
13	Mae'n bwysig rhoi sylw i lesiant yn y gweithle.
14	Mae'n bwysig datblygu ysgolion fel hybiau cymunedol.

THEMA 2: Y GYMRAEG	
Cyf.	Engbreiffiau / Crynodeb o'r math o sylwadau a wnaed
1	Ceir gormod o sylw ar y Gymraeg, yn hytrach nag ar sgiliau ar gyfer cael gyrfa yn y dyfodol. Gallai hyn atal disgyblion rhag cyflawni eu potensial. Dylid dysgu'r ddwy iaith yn gyfartal.
2	Bydd cau ysgolion yn cael effaith andwyol ar y Gymraeg.
3	Mae gormod o bobl ifanc yn gadael yr ynys i ddod o hyd i waith. Mae pobl nad ydynt yn siarad Cymraeg sy'n symud i'r ynys i ymddeol yn cyfrannu at y broblem hon, trwy wthio prisiau tai Ynys Môn i fyny. Mae angen buddsoddiad i ddenu cwmnïau i Ynys Môn. Byddai hyn yn darparu swyddi er mwyn i bobl leol aros ar Ynys Môn, a byddai'n gwarchod y Gymraeg.
4	Dylid cael strategaethau ar wahân ar gyfer 'Moderneiddio Cymunedau Dysgu' a 'Datblygu'r Gymraeg', gan eu bod yn ddau fater ar wahân.

THEMA 3: EGLURDER A MANYLION	
Cyf.	Engbreiffiau / Crynodeb o'r math o sylwadau a wnaed
1	Nid yw'r Strategaeth yn cynnwys digon o fanylion / byddai'n dda cael rhagor o eglurder o ran y cynllun arfaethedig.
2	Yn teimlo fel pe bai'r penderfyniad wedi'i wneud yn barod.
3	Mae'r arolwg wedi'i eirio fel na fedrwch chi ond cytuno â'r datganiad.
4	Mae cael darpariaeth Ôl 16 newydd yn weithredol ar draws Ynys Môn erbyn 2025 yn rhu uchelgeisiol.

THEMA 4: YR AGENDA SERO NET	
Cyf.	Engbreiffiau / Crynodeb o'r math o sylwadau a wnaed
1	Byddai gwneud gwaith ôl-osod ar adeiladau presennol yn fwy effeithlon ac yn rhatach na chau ysgolion a chreu adeiladau newydd.
2	Bydd cau ysgolion yn golygu bod angen teithio'n bellach a bydd angen bysiau – yn enwedig mewn ardaloedd gwledig. Bydd hyn yn arwain at ôl-troed carbon mwy.

ATODIAD 3 - Rhagor o enghreifftiau o sylwadau a wnaed trwy'r arolwg ar-lein mewn ymateb i'r cwestiwn:

“Hoffem gael eich barn ar effaith y ‘Strategaeth Moderneiddio Cymunedau Dysgu a Datblygu'r Gymraeg’ ar y Gymraeg, yn enwedig ar gyfleoedd i bobl ddefnyddio'r Gymraeg ac ar sicrhau na chaiff y Gymraeg ei thrin yn llai ffafriol na'r Saesneg.

Beth fyddai'r effeithiau yn eich barn chi?

Sut y gellid cynyddu effeithiau cadarnhaol, neu leihau effeithiau negyddol?”

Cyf.	Enghreifftiau / Crynodeb o'r math o sylwadau a wnaed
1	Bydd cau ysgolion yn cael effaith andwyol ar y Gymraeg.
2	Mae'r Gymraeg yn cael ei thrin yn gyfartal / ffafriol yn barod.
3	Mae gormod o sylw'n cael ei roi'n barod ar ddatblygu'r Gymraeg mewn ysgolion.
4	Dylai pob ysgol fod yr un mor gyfrifol am ddatblygu'r Gymraeg, trwy ddarparu addysg trwy gyfrwng y Gymraeg.
5	Nid oes unrhyw gefnogaeth yn cael ei rhoi i rieni nad ydynt yn siarad Cymraeg i allu cefnogi eu plant wrth ddysgu.
6	Dylai ysgolion weithio mwy gyda chwmnïau trydydd parti a'r gymuned i ddatblygu'r Gymraeg.
7	Dylid cynnal adolygiad i weld p'un a yw'r canolfannau dysgu Cymraeg yn darparu gwerth am arian.
8	Dylid gwneud rhagor o ddefnydd o'r canolfannau iaith.
9	Dylai'r holl staff dysgu fod yn rhugl yn y ddwy iaith, a dylid cael lleiafswm o lywodraethwyr ysgol y dylent fod yn siaradwyr Cymraeg ar bob corff llywodraethu. Dylai cyrff llywodraethu gynnal cyfarfodydd trwy gyfrwng y Gymraeg.
10	Mae angen annog rhieni i ddefnyddio'r Gymraeg adref.
11	Dylai Moderneiddio Cymunedau Dysgu a Datblygu'r Gymraeg ddod o dan ddwy strategaeth ar wahân.
12	Os caiff ei gweithredu'n effeithiol, dylai'r strategaeth gael effaith gadarnhaol ar y Gymraeg.
13	Mae angen mwy o gyllideb ar ysgolion i ganiatáu rhagor o adnoddau i ddatblygu'r Gymraeg.
14	Mae meithrinfeydd o fewn cymunedau'n cyfrannu tuag at ddatblygu'r Gymraeg.
15	Bydd dileu darpariaeth ôl-16 yn cael effaith andwyol ar y Gymraeg.
16	Dylid asesu sgiliau ieithyddol plant yn annibynnol.
17	Bydd ysgolion 3-16 / 3-18 yn cael effaith andwyol ar sgiliau ieithyddol plant iau.
18	Nid oes digon o fanylder o fewn y strategaeth sy'n nodi sut y caiff datblygiad y Gymraeg ei fesur.

Cyf.	Enghreifftiau / Crynodeb o'r math o sylwadau a wnaed
19	Mae angen rhagor o gyfleoedd i bobl ifanc allu aros ar Ynys Môn.
20	Mae angen rhagor o gynnwys Cymraeg ar y cyfryngau cymdeithasol.
21	Mae angen symleiddio cyfathrebiadau ysgrifenedig yn y Gymraeg – i fod yn debycach i'r iaith lafar.

ATODIAD 4 - Rhagor o enghreifftiau o sylwadau a wnaed trwy'r arolwg ar-lein mewn ymateb i'r DATGANIAD:

“Esboniwch hefyd sut, yn eich barn chi, y gallai'r ‘Strategaeth Moderneiddio Cymunedau Dysgu a Datblygu'r Gymraeg’ gael ei lunio neu ei newid er mwyn sicrhau effeithiau cadarnhaol neu effeithiau cadarnhaol cynyddol ar gyfleoedd i bobl ddefnyddio'r Gymraeg ac ar beidio â thrin y Gymraeg yn llai ffafriol na'r Saesneg, ac er mwn sicrhau na fydd effeithiau andwyol ar gyfleoedd i bobl ddefnyddio'r Gymraeg ac ar beidio â thrin y Gymraeg yn llai ffafriol na'r Saesneg.”

Cyf.	Enghreifftiau / Crynodeb o'r math o sylwadau a wnaed
1	Bydd cau ysgolion bach / gwledig yn cael effaith andwyol ar y Gymraeg.
2	Dylid cynnal gweithgareddau allgyrsiol ar safleoedd ysgol trwy gyfrwng y Gymraeg.
3	Dylid hyrwyddo'r Gymraeg mewn ysgolion – roedd ambell un wedi ychwanegu y dylai hyn gynnwys rhieni hefyd.
4	Mae angen rhagor o gyfleoedd i bobl ifanc aros ar Ynys Môn.
5	Dylai gwersi Cymraeg fod ar gael yn lleol – efallai o safleoedd ysgol.
6	Mae'r Gymraeg yn cael ei thrin yn gyfartal / ffafriol yn barod.
7	Mae gormod o sylw'n cael ei roi i ddatblygu'r Gymraeg mewn ysgolion yn barod.
8	Dylid datblygu'r Gymraeg mewn cartrefi a chymunedau, yn ogystal â mewn ysgolion.
9	Dylai Moderneiddio Cymunedau Dysgu a Datblygu'r Gymraeg ddod o dan ddwy strategaeth ar wahân.
10	Os caiff ei gweithredu'n effeithiol, dylai'r strategaeth gael effaith gadarnhaol ar y Gymraeg.
11	Mae angen mwy o gyllideb ar ysgolion i ganiatáu rhagor o adnoddau i ddatblygu'r Gymraeg.
12	Mae meithrinfeydd o fewn cymunedau'n cyfrannu tuag at ddatblygu'r Gymraeg.
13	Dylai'r holl ddarpariaeth ôl-16 fod yn ddwyieithog.
14	Cyfuno a lleihau nifer yr ysgolion.
15	Mae angen mynd i'r afael â'r tueddiad i ddefnyddio'r Saesneg yn y coridorau / iard yr ysgol mewn ysgolion uwchradd.
16	Mae angen monitro sut mae datblygiadau eraill wedi effeithio'r Gymraeg.
17	Mae angen i bolisïau fod yn fwy ffafriol tuag at y Gymraeg.
18	Mae angen rhagor o gynnwys Cymraeg ar y cyfryngau cymdeithasol

ATODIAD 5 – YMGYNGHORI GYDA PHLANT A PHOBL IFANC**Y Trefniadau**

Cynhaliodd swyddogion y Cyngor gyfarfodydd ymgynghori gyda disgyblion ysgol gynradd ac uwchradd i glywed eu barnau am y strategaeth ddrafft.

O ran y sector cynradd, cynhaliwyd pum cyfarfod ymgynghori trwy Zoom. Cafwyd un sesiwn ar gyfer ysgolion cynradd o fewn bob un o'r dalgylchoedd uwchradd.

Gofynnwyd i bob ysgol gynradd enwebu 3 disgybl o'u hysgol i gymryd rhan.

Cynhaliwyd cyfarfod ar wahân ar gyfer disgyblion ysgol uwchradd. Cynhaliwyd y cyfarfod hwn hefyd trwy Zoom. Gofynnwyd i bob ysgol uwchradd enwebu 3 disgybl i gymryd rhan yn y sesiwn ymgynghori.

Cynhaliwyd sesiwn wyneb yn wyneb gyda 3 disgybl o Ganolfan Addysg Y Bont.

Cynhaliwyd sesiwn ychwanegol gennym hefyd i roi ail gyfle i unrhyw un oedd wedi methu â mynychu'r sesiwn oedd wedi'i neilltuo ar eu cyfer.

Paratowyd cyflwyniad ar gyfer bob grŵp, ac fe'i cyflwynwyd mewn modd oedd yn berthnasol i'w hoedran a'u galluoedd dysgu. Cafodd cynnwys y cyflwyniadau ei gytuno gyda'r Penaethiaid ymlaen llaw.

Atgoffwyd y plant am Erthygl 12: Confensiwn y Cenhedloedd Unedig ar Hawliau'r Plentyn:

'Mae gan blant yr hawl i ddweud yr hyn y maent yn meddwl a ddylai ddigwydd, pan fydd oedolion yn gwneud penderfyniadau sy'n effeithio arnynt, ac i eraill ystyried eu safbwyntiau.'

Sesiynau Ymgynghori Cynradd

Gofynnwyd y cwestiynau a ganlyn i'r plant cynradd:

Ydych chi'n anghytuno neu'n cytuno â'r rhesymau 'Pam bod angen newid'?

Ydych chi'n anghytuno neu'n cytuno gyda 'Beth rydym eisiau ei gyflawni'?

Ydych chi'n anghytuno neu'n cytuno gyda 'Sut rydym yn awgrymu y dylid gwneud hyn'?

Oes gennych chi unrhyw beth arall yr hoffech ei ddweud am y cynllun / strategaeth?

Oes gennych chi unrhyw syniadau o ran sut y gallwn sicrhau bod y cynllun / strategaeth yn cefnogi ac yn cynyddu'r defnydd o'r Gymraeg?

Roedd disgyblion o 23 ysgol gynradd wedi cymryd rhan yn y sesiynau ymgynghori. Cafwyd cymysgedd o Enethod a Bechgyn, ynghyd â chynrychiolaeth dda o blith ysgolion bach, canolig a mawr o ran maint.

Roedd disgyblion o 16/23 (70%) o'r ysgolion cynradd a gymerodd ran yn cytuno â'r rhesymau o ran 'Pam bod angen newid'.

Cafwyd cefnogaeth gref ymhlith y disgyblion i'r cwestiwn 'Ydych chi'n anghytuno neu'n cytuno gyda 'Beth rydym eisiau ei gyflawni'? - roedd disgyblion o 91% o'r ysgolion a gymerodd ran yn cytuno, roedd 9% yn ansicr, ac un yn anghytuno.

Roedd yr ymateb i'r cwestiwn 'Ydych chi'n anghytuno neu'n cytuno gyda 'Sut rydym yn awgrymu y dylid gwneud hyn?' yn debyg i'r ymateb i'r cwestiwn cyntaf, gyda disgyblion o 68% o'r ysgolion a gymerodd ran yn cytuno.

Cynhwyswyd sylwadau a wnaed gan blant a phobl ifanc yn rhan 3 o'r adroddiad hwn, gyda'r cofnodion a gytunwyd i'w gweld isod.

Sesiynau Ymgynghori Uwchradd

Gofynnwyd y cwestiynau a ganlyn i'r plant uwchradd:

Ydych chi'n anghytuno neu'n cytuno â'r rhesymau 'Pam bod angen newid?'

Ydych chi'n anghytuno neu'n cytuno gyda gweledigaeth y Cyngor?

Ydych chi'n anghytuno neu'n cytuno gyda'r 'Gyrwyr Newid / Amcanion Strategol'?

Oes gennych chi unrhyw beth arall yr hoffech ei ddweud am y 'Strategaeth Moderneiddio Cymunedau Dysgu a Datblygu'r Gymraeg'?

Oes gennych chi unrhyw syniadau o ran sut y gallwn sicrhau bod y cynllun / strategaeth yn cefnogi ac yn cynyddu'r defnydd o'r Gymraeg?

Roedd disgyblion o 4 ysgol uwchradd wedi cymryd rhan yn y sesiwn ymgynghori.

Roedd y disgyblion o'r 4 ysgol yn cytuno gyda'r:

Rhesymau o ran 'Pam bod angen newid'

'Gweledigaeth y Cyngor'

'Gyrwyr Newid / Amcanion Strategol'

Roedd tebygrwydd unwaith eto rhwng y negeseuon a dderbyniwyd gan ddisgyblion, ac o ran yr adborth ar yr arolwg, er enghraifft:

Mae angen i'r gwariant fod yn fwy cyfartal / Dylid rhoi cyfleoedd cyfartal i ddisgyblion

Dylai ysgolion helpu cymunedau

Byddai disgyblion yn croesawu buddsoddiad yn yr adeiladau ysgol

Nid yw'r strategaeth yn cynnwys digon o wybodaeth / tystiolaeth i gefnogi datganiadau
Cefnogaeth i ddatblygu'r Gymraeg
Gellir gweld rhagor o fanylion o fewn y cofnodion isod a gytunwyd.

Sesiwn Ymgynghori Canolfan Addysg Y Bont

Gofynnwyd y cwestiynau a ganlyn i ddisgyblion o Ganolfan Addysg Y Bont:

Ydych chi'n anghytuno neu'n cytuno â'r rhesymau 'Pam bod angen newid?'

Ydych chi'n anghytuno neu'n cytuno gyda gweledigaeth y Cyngor?

Ydych chi'n anghytuno neu'n cytuno gyda'r 'Gyrwyr Newid / Amcanion Strategol'?

Oes gennych chi unrhyw beth arall yr hoffech ei ddweud am y 'Strategaeth Moderneiddio
Cymunedau Dysgu a Datblygu'r Gymraeg'?

Oes gennych chi unrhyw syniadau o ran sut y gallwn sicrhau bod y cynllun / strategaeth yn
cefnogi ac yn cynyddu'r defnydd o'r Gymraeg?

Roedd tri disgybl o Ganolfan Addysg Y Bont wedi mynychu'r sesiwn ymgynghori (2 Fachgen
ac un ferch, yr oedd pob un ohonynt yn 16 – 18 mlwydd oed).

Roedd pob un o'r cyfranogwyr yn cytuno gyda'r cwestiynau:

Ydych chi'n anghytuno neu'n cytuno â'r rhesymau 'Pam bod angen newid?'

Ydych chi'n anghytuno neu'n cytuno gyda gweledigaeth y Cyngor?

Roedd dau o'r tri chyfranogwr yn cytuno â'r cwestiwn "Ydych chi'n anghytuno neu'n cytuno
gyda'r 'Gyrwyr Newid / Amcanion Strategol'?", ond roedd un disgybl yn ansicr.

Gellir gweld eu sylwadau o fewn y cofnodion isod a gytunwyd.

Y cofnodion a gytunwyd o'r sesiynau ymgynghori gyda phlant a phobl ifanc

Ysgolion Cynradd o fewn Dalgylch Ysgol David Hughes	
Faint o blant a fynychodd y sesiwn?	Cynrychiolwyr o Ysgol Llanfairpwll, Llangoed a Llandegfan, cyfanswm o 9 o blant (9-11 oed) 5 Merch / 4 Bachgen, cynhaliwyd y cyfarfod ar 10-5-23. Un dosbarth cyfan o Barc Y Bont (Blynyddoedd 5 a 6), cynhaliwyd y cyfarfod ar 18-5-23.
Cwestiwn	Atebion

Ysgolion Cynradd o fewn Dalgylch Ysgol David Hughes	
Ydych chi'n anghytuno neu'n cytuno â'r rhesymau 'Pam bod angen newid'?	<p>Llanfairpwll - ddim yn siŵr, mae angen i ysgolion gael eu moderneiddio ond dydyn ni ddim eisiau iddyn nhw gau.</p> <p>Llangoed - ddim yn siŵr, ddim eisiau gweld ysgolion yn cau.</p> <p>Llandegfan – yn cytuno, ond mae angen gwario'r arian yn gyfartal.</p> <p>Parc y Bont – yn cytuno oherwydd yr hinsawdd/amgylchedd.</p>
Ydych chi'n anghytuno neu'n cytuno gyda 'Beth rydym eisiau ei gyflawni'?	<p>Llanfairpwll – yn cytuno, mae'r Gymraeg yn bwysig.</p> <p>Llangoed - yn cytuno, mae'n bwysig i bawb fod yn hyderus wrth siarad y Gymraeg.</p> <p>Llandegfan – yn cytuno, mae llesiant yn bwysig.</p> <p>Parc y Bont - yn cytuno, rydym yn meddwl ei bod yn bwysig i blant fod yn rhugl yn y Saesneg a'r Gymraeg, felly os ydym ni'n symud i ffwrdd, mi gawn ni'r un cyfleoedd â phawb arall. Mae gennym lawer o le y tu allan i'r ysgol, ond mae'r ysgol yn eithaf bach y tu mewn. Dydy'r ystafelloedd dosbarth ddim yn ddigon mawr i bawb.</p>
Ydych chi'n anghytuno neu'n cytuno gyda 'Sut rydym yn awgrymu y dylid gwneud hyn'?	<p>Llangoed - ddim yn siŵr, angen gwella technoleg yr ysgol, dydy'r rhyngwyd ddim y gorau. Mae angen gwario ar adeiladau i'w gwella.</p> <p>Llandegfan - ddim yn siŵr sut y byddai'n effeithio ein hysgol.</p> <p>Llanfairpwll - ddim yn siŵr, mae angen gwella adeiladau.</p> <p>Parc y Bont - yn cytuno, dylai Penaethiaid fod yn yr ystafelloedd dosbarth hefyd, er mwyn iddyn nhw gael dod i adnabod y disgyblion. Mae bob Pennaeth wedi cymhwysu i ddysgu felly byddai'n wastraff ar gymhwyster os nad oedden nhw'n dysgu. Mwy o ffrindiau mewn ysgolion llai.</p>
Oes gennych chi unrhyw beth arall yr hoffech ei ddweud am y cynllun / strategaeth?	<p>Llanfairpwll - mae'r tai'n ddrud sy'n golygu bod pobl yn gorfod symud i ffwrdd ac felly mae yna lai o blant yn ein hysgol.</p> <p>Parc y Bont – sut mae'r cynllun yma am effeithio ysgolion llai fel ein un ni?</p>
Oes gennych chi unrhyw syniadau o ran sut y gallwn sicrhau bod y cynllun / strategaeth yn cefnogi ac yn cynyddu'r defnydd o'r Gymraeg?	<p>Llangoed - Clwb Cymraeg o fewn a'r tu allan i'r ysgol.</p> <p>Llanfairpwll – ymweld ag ysgolion eraill a chynnal gweithgareddau trwy gyfrwng y Gymraeg.</p> <p>Llandegfan – cynyddu faint o Gymraeg sy'n cael ei siarad, angen mwy o ddatliadau Cymreig. Mae'r Urdd yn gwella'r Gymraeg.</p>

Ysgolion Cynradd o fewn Dalgylch Ysgol David Hughes

	Parc y Bont – mwy o bosteri Cymraeg o gwmpas y lle, yn y gymuned, i hybu'r Gymraeg.
--	---

Ysgolion Cynradd o fewn Dalgylch Ysgol Gyfun Llangefni	
Pwy fynychodd y sesiwn?	Cynrychiolwyr o Ysgol Corn Hir, Esceifiog, Talwrn, Santes Dwynwen, Y Graig, Llanbedrgoch a Henblas, cyfanswm o tua 30 o blant ynghyd â dosbarth cyfan o Ysgol Bodffordd (Blynyddoedd 4,5,6), cynhaliwyd y cyfarfod ar 10-5-23.
Cwestiwn	Atebion
Ydych chi'n anghytuno neu'n cytuno â'r rhesymau 'Pam bod angen newid'?	Corn Hir – yn cytuno Bodffordd – yn cytuno Esceifiog – yn cytuno Talwrn - ddim yn siŵr, rydych chi'n cael ymdeimlad mwy cymunedol mewn ysgol lai Santes Dwynwen - ddim yn siŵr, mae gennym ysgol newydd ond mae yno lawer o leoedd gwag Graig – yn cytuno Llanbedrgoch - ddim yn siŵr, rydym yn mwynhau cael ysgol fechan, mae pawb yn adnabod ei gilydd Henblas - yn cytuno
Ydych chi'n anghytuno neu'n cytuno gyda 'Beth rydym eisiau ei gyflawni'?	Santes Dwynwen – yn cytuno Graig – yn cytuno Llanbedrgoch – yn cytuno Corn Hir – yn cytuno Bodffordd – yn cytuno Talwrn – yn cytuno Esceifiog – yn cytuno Henblas – yn cytuno, siarad mwy o Gymraeg
Ydych chi'n anghytuno neu'n cytuno gyda 'Sut rydym yn awgrymu y dylid gwneud hyn'?	Henblas – yn cytuno Esceifiog – yn cytuno Santes Dwynwen – yn cytuno Graig – yn ansicr, mae'n ymddangos bod yr arian yn mynd i ysgolion mwy, mae angen ei ddosbarthu'n gyfartal Bodffordd – yn cytuno, ynghyd â rhannu popeth yn deg Llanbedrgoch – yn cytuno, mae ysgolion bach yn bwysig Corn Hir - yn cytuno
Oes gennych chi unrhyw beth arall yr hoffech ei ddweud am y cynllun / strategaeth?	Esceifiog – mwy o Gymraeg, efallai'r defnydd o dechnoleg i hybu'r Gymraeg. Mae angen talu staff yn well er mwyn iddyn nhw aros yn eu swyddi. Rydym angen ffenestri a drysau newydd hefyd, i gadw'r gwres yn yr adeilad. Mae angen ystafell gelf newydd, ynghyd â mwy o le yn gyffredinol Henblas – gwersi Cymraeg yn y pentref Corn Hir – rhagor o lyfrau Cymraeg yn yr ysgol Graig – sgrin werdd ar gyfer rhagor o ddyfeisiau technolegol, ynghyd â llai o ddefnydd ar dechnoleg ar gyfer bwlio Bodffordd – rhagor o ymweliadau gan bobl o'r tu allan i'r ysgol i siarad am wahanol bethau, gwahanol weithgareddau Santes Dwynwen – gormod o gartrefi gwyliau yn yr ardal, dim tai ar gyfer bobl leol Llanbedrgoch – rhagor o weithgareddau
Oes gennych chi unrhyw syniadau o ran sut y gallwn	Graig – sticeri ar gyfer pwy bynnag sy'n siarad mwy o Gymraeg, mae angen rhagor o raglenni teledu Cymraeg hefyd

Ysgolion Cynradd o fewn Dalgylch Ysgol Gyfun Llangefni

sicrhau bod y cynllun /
strategaeth yn cefnogi
ac yn cynyddu'r
defnydd o'r Gymraeg?

Santes Dwynwen – mae mwy o Gymraeg yn cael ei defnyddio yn yr ysgol yma nag yn yr hen ysgol (cyn iddyn nhw ymuno)
Llanbedrgoch – gwneud rhagor o ddefnydd o'r Canolfannau Iaith er mwyn addysgu'r plant
Henblas – mwy o feddalwedd Cymraeg
Esceifiog – rydym angen clywed rhagor o fandiau roc Cymraeg
Bodffordd – gwobrwyo'r rhai sy'n siarad Cymraeg

Ysgolion Cynradd o fewn Dalgylch Ysgol Uwchradd Bodedern	
Faint o blant?	Cynrychiolwyr o Ysgol Y Ffridd, Llanerchymedd, Bodedern a Rhyd y Llan, cyfanswm o 14 o blant (9-11 oed) 5 Merch / 9 Bachgen, cynhaliwyd y cyfarfod ar 10-5-23
Cwestiwn	Atebion
Ydych chi'n anghytuno neu'n cytuno â'r rhesymau 'Pam bod angen newid'?	Ffridd – yn cytuno Llanerchymedd – yn cytuno Bodedern – yn cytuno, ond does dim angen i rai ysgolion newid unrhyw beth Rhyd y Llan – yn cytuno
Ydych chi'n anghytuno neu'n cytuno gyda 'Beth rydym eisiau ei gyflawni'?	Rhyd y Llan – yn cytuno, mae angen rhagor o Gymraeg yn y gymuned Llanerchymedd – yn cytuno Bodedern - yn cytuno, yn bwysig i ddeall Cymraeg, angen i bobl Saesneg ddysgu Cymraeg Ffridd - yn cytuno gyda Rhyd y Llan. Mae gen i lawer o ffrindiau yng Nghaergybi sydd ddim yn siarad Cymraeg.
Ydych chi'n anghytuno neu'n cytuno gyda 'Sut rydym yn awgrymu y dylid gwneud hyn'?	Bodedern – yn cytuno, mae'r adeilad yn addas, ond byddem yn gallu defnyddio rhagor o le. Nifer o blant ond ddim digon o le. Llanerchymedd – yn cytuno, mae angen moderneiddio ein hysgol, mae'r adeilad yn hen, mae o angen ffenestri a drysau newydd. Ffridd – yn ansicr, yn derbyn llai o sylw mewn ysgolion mawr oherwydd bod yna fwy o blant mewn ysgolion mawr. Dydy'r plant ddim yn cael yr un cyfleoedd, sylw, a phrofiadau â phlant mewn ysgolion llai. Mewn ysgolion bach, rydym i gyd yn gallu chware pêl-droed, mwy o gyfleoedd mewn ysgolion bach.
Oes gennych chi unrhyw beth arall yr hoffech ei ddweud am y cynllun / strategaeth?	Bodedern – dim byd i'w ychwanegu Ffridd – dydy ysgolion llai ddim yn cael cymaint o arian ag ysgolion mwy Rhyd Y Llan – a fydd ysgolion yn cau? Llanerchymedd – dim byd i'w ychwanegu
Oes gennych chi unrhyw syniadau o ran sut y gallwn sicrhau bod y cynllun / strategaeth yn cefnogi	Ffridd - mae'n bwysig cael 2 iaith, potensial i gael gwell swydd yn y dyfodol. Mae'n ymddangos bod mwy o Saesneg yn cael ei siarad ers Covid. Awgrym y dylid cael dosbarthiadau ar wahân ar gyfer myfyrwyr Cymraeg a Saesneg.

Ysgolion Cynradd o fewn Dalgylch Ysgol Uwchradd Bodedern

ac yn cynyddu'r
defnydd o'r Gymraeg?

Bodedern – Clwb Cymraeg yn y Neuadd Bentref, ynghyd â siartiau iaith. Mae nifer o weithgareddau Cymraeg yn digwydd yn Adran Bro Alaw ar y penwythnos. Band yr wythnos (bandiau Cymraeg)

Ffridd – mae angen i rieni ddysgu Cymraeg, cael 'ap' Cymraeg efallai?

Ysgolion Cynradd o fewn Dalgylch Ysgol Syr Thomas Jones	
Faint o blant?	<p>Cynrychiolwyr o Ysgol Amlwch , Cemaes, Garreglefn, cyfanswm o 9 o blant (10-11 oed) 6 Merch / 3 Bachgen, cynhaliwyd y cyfarfod ar 15-5-23 .</p> <p>Cynhaliwyd cyfarfod gyda Chyngor Ysgol Ysgol Rhosybol ar 18-5-23</p>
Cwestiwn	Atebion
Ydych chi'n anghytuno neu'n cytuno â'r rhesymau 'Pam bod angen newid?	<p>Amlwch – yn cytuno, mae angen i ni newid i wella. Mae ein hysgol yn ysgol fawr, yn ceisio gwella ein Cymraeg.</p> <p>Cemaes – yn anghytuno, fyddai ysgol fwy ddim yn gwneud unrhyw wahaniaeth o ran yr addysg</p> <p>Garreglefn – yn anghytuno, mae'n well gennym ysgol lai</p> <p>Rhosybol – yn cytuno, ond mae angen rhagor o wybodaeth. Pe bai ysgolion llai yn cau, fyddai neb eisiau byw yn Rhosybol heb ysgol</p>
Ydych chi'n anghytuno neu'n cytuno gyda 'Beth rydym eisiau ei gyflawni'?	<p>Cemaes – yn ansicr</p> <p>Amlwch – mae'n bwysig cael potensial, ynghyd â siarad yn ddwyieithog er mwyn i ni gael cyfleoedd gwaith gwell. Mae angen i ysgolion fod yn eco-gyfeillgar hefyd</p> <p>Garreglefn – yn ansicr</p> <p>Rhosybol – yn cytuno, mae angen i bawb gael yr un cyfleoedd. Rydym angen ystafelloedd dosbarth mwy. Mae angen tegwch i bawb</p>
Ydych chi'n anghytuno neu'n cytuno gyda 'Sut rydym yn awgrymu y dylid gwneud hyn'?	<p>Garreglefn – yn anghytuno, yn teimlo'n fwy cyfforddus mewn ysgol lai</p> <p>Amlwch – yn cytuno, rydym yn eithaf lwcus gan fod gennym Ganolfan Hamdden gerllaw. Mae ein Pennaeth yn gallu rheoli yn lle dysgu. Mae nifer o ysgolion llai yn creu carbon.</p> <p>Cemaes – pe gai gennym ysgol newydd, efallai y byddai rhaid i ni yrru yno, fyddai'n creu rhagor o garbon</p> <p>Rhosybol – rydym angen rhagor o fanylion, does ddim digon o wybodaeth ar y sleidiau, beth ydy'r cynnig gwell?</p>
Oes gennych chi unrhyw beth arall yr hoffech ei ddweud am y cynllun / strategaeth?	<p>Amlwch – dydy newid ddim bob amser yn golygu cau ysgolion.</p> <p>Garreglefn – beth fydd yn digwydd i'r hen ysgolion os fydd yr ysgolion yn dechrau uno?</p> <p>Rhosybol – pe bai rhagor o swyddi ar yr ynys byddai mwy o bobl yn aros yma</p>

Ysgolion Cynradd o fewn Dalgylch Ysgol Syr Thomas Jones	
<p>Oes gennych chi unrhyw syniadau o ran sut y gallwn sicrhau bod y cynllun / strategaeth yn cefnogi ac yn cynyddu'r defnydd o'r Gymraeg?</p>	<p>Cemaes – mae'r ysgol hon bob amser yn siarad Cymraeg, yn ystod amser cinio hefyd. Mae pawb yn gyfeillgar.</p> <p>Amlwch – mae angen i ragor o bobl siarad Cymraeg, efallai creu posteri neu fathodynau. Gall y 'Sgwad Safonau' fod yn syniad da ar gyfer ysgolion eraill. Rhoi gwobr iddynt os ydynt yn siarad Cymraeg.</p> <p>Garreglefn – dim syniadau hyd yma</p> <p>Rhosybol – defnyddio'r Canolfannau Iaith</p>

Ysgolion Cynradd o fewn Dalgylch Ysgol Uwchradd Caergybi	
Pwy fynychodd y sesiwn?	Cynrychiolwyr o Ysgol Cybi, Llanfawr a Thywyn, cyfanswm o 9 o blant (10-11 oed) 5 Merch / 4 Bachgen, cynhaliwyd y cyfarfod ar 10-5-23
Cwestiwn	Atebion
Ydych chi'n anghytuno neu'n cytuno â'r rhesymau 'Pam bod angen newid'?	Cybi – yn cytuno Llanfawr – yn cytuno Tywyn - yn cytuno
Ydych chi'n anghytuno neu'n cytuno gyda 'Beth rydym eisiau ei gyflawni'?	Cybi – yn cytuno Llanfawr - yn cytuno, rydym angen i fwy o gwmnïau/busnesau ddedd i'r ysgol i roi sgysiau, mwy o brofiad gwaith Tywyn - yn cytuno
Ydych chi'n anghytuno neu'n cytuno gyda 'Sut rydym yn awgrymu y dylid gwneud hyn'?	Llanfawr – yn cytuno Tywyn – yn cytuno, ond ddim eisiau teithio'n bell i fynd i'r ysgol Cybi – yn cytuno, yn mwynhau'r ysgol newydd. Gwneud y gwaith yn gyfartal a sicrhau bod pob pwnc yn cael ei ddysgu'n gyfartal. Efallai dysgu rhieni i siarad mwy o Gymraeg adref.
Oes gennych chi unrhyw beth arall yr hoffech ei ddweud am y cynllun / strategaeth?	
Oes gennych chi unrhyw syniadau o ran sut y gallwn sicrhau bod y cynllun / strategaeth yn cefnogi ac yn cynyddu'r defnydd o'r Gymraeg?	Llanfawr – dylai rhieni weithio ar eu Cymraeg, cael plant i ddysgu oedolion? Coginio trwy gyfrwng y Gymraeg? Ei wneud yn hwyl? Tywyn – rhagor o wersi i rieni er mwyn iddyn nhw allu dysgu i siarad Cymraeg adref gyda'r plant Cybi – dylai siopau ac efallai lleoedd sy'n gwerthu bwyd cyflym siarad mwy o Gymraeg, rhoi bwyd am ddim os ydych yn siarad Cymraeg. Lawrlwytho rhagor o 'apiau' Cymraeg.

Ysgolion Uwchradd	
Faint o blant?	<p>Cynrychiolwyr o:</p> <p>Ysgol Uwchradd Caergybi (YUC), cynhaliwyd y cyfarfod ar 18-5-23</p> <p>Ysgol Uwchradd Bodedern, David Hughes (YDH) a Syr Thomas Jones (YSTJ), cynhaliwyd y cyfarfod ar 15-5-23</p> <p>Cyfanswm o 10 disgybl a Chriw Cyngor YSTJ (13-18 oed)</p> <p>7 Merch / 3 Bachgen</p>
Cwestiwn	Atebion
Ydych chi'n anghytuno neu'n cytuno â'r rhesymau 'Pam bod angen newid?	<p>Bodedern – gormod o wahaniaeth rhwng bob ysgol o ran gwariant, mae angen i'r gwariant fod yn fwy cyfartal</p> <p>YSTJ – yn cytuno bod angen newid ond yn ansicr o ran pa fath o newid</p> <p>YDH – yn cytuno, rydym yn deall bod rhai ysgolion yn eithaf hen ond mae gennym Neuadd Chwaraeon newydd</p> <p>YUC – yn cytuno, ond roedd un ysgol fechan wedi cau yng Nghaergybi i uno mwy nag un ysgol, fe gafodd 150 o dai eu hadeiladu, felly ydi'r carbon wedi lleihau go iawn?</p>
Ydych chi'n anghytuno neu'n cytuno gyda 'Beth rydym eisiau ei gyflawni'?	<p>YSTJ – yn cytuno gyda'r weledigaeth, yn hapus gyda rhai pethau ond mae angen newid o ran rhai agweddau</p> <p>Bodedern – yn cytuno, ond gallai'r ysgol helpu'r gymuned hefyd, mae angen i'r arian wasanaethu'r gymuned hefyd</p> <p>YDH - yn cytuno, ond ddim yn siŵr</p> <p>YUC - yn cytuno, os oes gennym adeiladau newydd, mae myfyrwyr yn dueddol o'u parchu nhw'n well. Mae angen mwy o weithgareddau yn yr ysgol. Does gennym ni ddim cae chwarae i chwarae pêl-fasged/pêl-rwyd, mae'r campfeydd yn hen, mae'r nenfwd yn disgyn, risg o ran lechyd a Diogelwch</p>
Ydych chi'n anghytuno neu'n cytuno gyda 'Sut rydym yn awgrymu y dylid gwneud hyn'?	<p>YDH – yn cytuno gyda'r rhesymau dros newid, ond rydym eisiau gwybod sut. Fydd modd i ddisgyblion roi eu barnau?</p> <p>YSTJ – yn cytuno, angen gwella'r pethau sydd angen eu gwella. Does dim angen ychwanegu unrhyw beth newydd, mae angen gwella beth sydd gennym ni'n barod.</p> <p>Bodedern – yn cytuno, sut fyddech chi'n helpu bob plentyn o safbwynt dwyieithog? Mae ein hysgol yn eithaf bach, ydi pawb yn cael yr un safon o addysg?</p>

Ysgolion Uwchradd	
	YUC – syniadau da ond dydi'r canlyniadau i fyfyrwyr ddim yn glir, ynghyd â pha effaith mae hyn am ei gael arnom ni. Mae angen i'r ddogfen fod yn fwy eglur, ac felly, at ei gilydd, rydym yn ansicr.
Oes gennych chi unrhyw beth arall yr hoffech ei ddweud am y cynllun / strategaeth?	<p>Bodedern – dim sylwadau ychwanegol</p> <p>YDH – dim sylwadau i'w hychwanegu</p> <p>YSTJ – dim</p> <p>YUC – rydym yn teimlo eto nad oes yna unrhyw dystiolaeth i gefnogi'r cwestiynau, rydym angen rhagor o wybodaeth</p>
Oes gennych chi unrhyw syniadau o ran sut y gallwn sicrhau bod y cynllun / strategaeth yn cefnogi ac yn cynyddu'r defnydd o'r Gymraeg?	<p>Bodedern – ydi o'n bosib cael Uned Iaith yr ochr yma i'r ynys? Rydym yn ymwybodol bod yna un ym Moelfre.</p> <p>YDH – rydym yn ymwybodol bod yr Uned Iaith yn gweithio, a fyddai'n bosib cael rhywbeth fel yna yn yr ysgol yn lle gorfod mynd trwy'r Unedau?</p> <p>YUC – rydym yn teimlo bod yna bwyslais ar y Gymraeg mewn ysgolion cynradd, felly mae'n fantais pan fydd plant yn mynd i'r ysgol uwchradd, mae'n beth positif.</p>

Canolfan Addysg Y Bont	
Faint o blant?	3 disgybl (16-18 oed) 1 Merch / 2 Bachgen, cynhaliwyd y cyfarfod ar 16-5-23
Cwestiwn	Atebion
Ydych chi'n anghytuno neu'n cytuno â'r rhesymau 'Pam bod angen newid?	Yn cytuno – byddai bywyd yn ddiflas heb newid
Ydych chi'n anghytuno neu'n cytuno gyda 'Beth rydym eisiau ei gyflawni'?	Yn cytuno – bydd y newidiadau'n helpu mwy o bobl
Ydych chi'n anghytuno neu'n cytuno gyda 'Sut rydym yn awgrymu y dylid gwneud hyn'?	Roedd 2 ddisgybl yn cytuno ac 1 disgybl ddim yn siŵr
Oes gennych chi unrhyw beth arall yr hoffech ei ddweud am y cynllun / strategaeth?	Cael gwahanol fwydleni bwyd a mwy ohono fo. Byddem ni'n hoffi mwy o le i chwarae
Oes gennych chi unrhyw syniadau o ran sut y gallwn sicrhau bod y cynllun / strategaeth yn cefnogi ac yn cynyddu'r defnydd o'r Gymraeg?	Darllen mwy o lyfrau Cymraeg yn yr ysgol, cael mwy o lyfrau darllen yn y Gymraeg, siarad mwy o Gymraeg gyda'r disgyblion

ATODIAD 6 – Ymateb gan Gymdeithas yr Iaith

Mae'n anodd derbyn fod y ddogfen yn ymgais ddifrifol I werthuso opsiynau I "foderneiddio" cymunedau dysgu nac i ddatblygu'r Gymraeg. Yn hytrach mae swyddogion y Cyngor wedi dychwelyd at yr obsesiwn parhaus a amlygwyd dros y ddwy ddegawd ddiwethaf o gau ysgolion pentrefol Cymraeg fel yr unig opsiwn. Yn hyn o beth, nid yw diwylliant y Cyngor wedi newid o gwbl, nid yw wedi dysgu dim o gyfnod ymyrraeth y Comisiynwyr – ac yn enwedig y Comisiynydd Addysg Gareth Jones – yn 2013, nac wedi dysgu chwaith o ymyrraeth y Gweinidog Addysg dair blynedd yn ôl.

Nid yw'r ymgais i wisgo hen obsesiwn a rhagfarn yn nillad newydd agenda gwrth-dlodi na lleihau ôl-troed carbon yn argyhoeddi chwaith. Mae'n amlwg fod cau ysgolion mewn cymunedau pentrefol yn gorfodi mwy o deithio, ac yn effeithio teuluoedd tlawd waethaf. Dadleuir fod demograffeg y sir wedi newid a bod cyfran llai o bobl ifainc yn ein cymunedau. Ond o gau ysgol mewn pentre, bydd yn llai tebyg fyth y bydd teuluoedd ifainc yn ymgartrefu ynddynt.

Daw'r wers gyntaf o'r gorffennol o gyfnod y Comisiynydd Addysg Gareth Jones 2013 <https://golwg.360.cymru/newyddion/cymru/79132-cyngor-ynys-mon-am-ail-yngynghori-ar-ddyfodol-tair-ysgol>.

Ar y pryd, cynigiodd Mr Jones strategaeth ragorach i foderneiddio cymunedau dysgu, gydlyn darpariaeth addysg a sicrhau arbedion cyllidol. Ei gynllun oedd i ddarparu addysg fesul dalgyrch ysgol uwchradd gydag un bwrdd llywodraethol ar gyfer y dalgyrch fel cyngor cynrychioladol i gymryd penderfyniadau o ran rhannu adnoddau rhwng ysgolion, cynllunio gweithgareddau ar y cyd, hyrwyddo trosglwyddiad o'r cyfnod cynradd i uwchradd, gweinyddu a phwrcasu canolog gan ryddhau prifathrawon ysgolion unigol i ganolbwyntio ar arweinyddiaeth addysgol ac addysgu gyda phwyllgorau cyswllt cymunedol lleol. Deuai'r arbedion wedyn o'r drefn weinyddol yn hytrach na thrwy amddifadu cymunedau o ddarpariaeth addysgol. Gallai ysgolion 3-16 oed mewn ardaloedd trefol fod yn rhan o aildrefnu o'r math. Nid yw'r ddogfen yn trafod nac yn gwerthuso hwn nac unrhyw opsiwn amgen.

Mae'r strategaeth hon yn camdeall yn llwyr polisi a chanllawiau Llywodraeth Cymru. Dywedir fod y Gweinidog Addysg yn ceisio hyrwyddo "Ysgolion Bro". Ond nid ysgolion canolog (wedi cau ysgolion pentrefol) yw ystyr yr ymadrodd, ond yn hytrach ysgolion sy'n agored i'w cymunedau, ac yn gallu bod yn gyfraniad at adfywiad cymdeithasol-economaidd. Wrth ganoli darpariaeth addysgol, byddai'r Cyngor o ddiffiniad yn symud addysg yn bellach o gyfranogiad cymunedau – o ran cefnogi addysg eu plant ac o ran defnyddio adnoddau eu hunain.

Mae'r dehongliad o addysg gymunedol yn rhy simplistaidd. Wrth gwrs fod angen datblygu adnoddau arbennig mewn manau canolog. Byddai'r rhain at wasanaeth disgyblion yr ysgol ganolog a disgyblion ysgolion cylchynol ac hefyd oedolion tu allan i oriau ysgol. Ond mae gweithgareddau eraill o ran addysg gymunedol – rhai anffurfiol yn bennaf – lle mae'n fwy addas i ddarparu'r addysg gymunedol yn yr ysgol bentre (weithiau gyda chymorth mudiadau gwirfoddol) e.e. Llythrennedd, dysgu teuluol, cylchoedd cyn-ysgol a chymhathu mewnfudwyr gyda gwersi Cymraeg ac addysg bro fel y teimlant berchnogaeth ar yr addysgu. Mae angen cynllunio addysg gymunedol fesul cylch.

Mae'n anhygoel fod y strategaeth hon yn awgrymu mai'r ffordd i "datblygu'r Gymraeg" yw tynnu ysgolion pentrefol Cymraeg allan o gymunedau. Dyma'r sefydliadau sy'n sicrhau cyswllt rhwng y gymuned a'r Gymraeg ac yn foddion cymhathu mewnfudwyr. Pryderwn hefyd am y defnydd llac o ymadroddion fel "addysg Gymraeg a dwyieithog". Mae'n bwysig fod y Cyngor yn ymateb i drefn categoreiddio ieithyddol newydd y Llywodraeth drwy ddynodi'r ysgolion yn ysgolion Cymraeg yn y categori uchaf er mwyn osgoi unrhyw ansicrwydd.

Mae'r Cod Trefniadaeth Ysgolion – hyd yn oed cyn cyhoeddi fersiwn ddiwygiedig 2018 a nawr hyd yn oed yng nghyd-destun ysgolion nas rhoddwyd ar restr swyddogol Ysgolion Gwledig – yn mynnu fod ystyried a gwerthuso opsiynau yn hytrach na mabwysiadu strategaeth o gau ysgolion fel dewis cyntaf.

Cyfeirir yn arbennig at Ffedereiddio; dylid edrych hefyd ar y cynllun a ffeirir gan yr Aelod Senedd Rhun ap Iorwerth, sef ysgolion bro aml-safle, ac mae hefyd y cynllun mwy uchelgeisiol gan Gareth Jones y cyfeiriwyd ato. Nid yw'r ddogfen hon yn gwerthuso unrhyw opsiynau amgen.

O ran cost cynnal adeiladau, trafodwyd mewn siroedd eraill y posibiliad o drosglwyddo adeilad ysgol at ymddiriedaeth gymunedol (a allai ddenu cyllid o ffynonellau gwahanol i wella'r adeilad) a rhentu ond y gofod yr oedd ei angen i drefnu ysgol ynddo. Ni bydd yn ddigonol i ddatgan yr ystyrir yr opsiynau amgen (mewn modd "cut & paste" clasurol) pan ddaw cynigion unigol i gau ysgolion. Bydd y ddogfen hon yn ffurfio safbwynt cychwynnol yr Awdurdod wrth fynd i mewn i unrhyw broses statudol, ac felly'n cynrychioli'n ymarferol ragdyb yn erbyn cadw ysgol wledig ar agor, yn gwbl groes i Cod Trefniadaeth Ysgolion 2018.

O fabwysiadu'r strategaeth ddrafft hon, byddai'r Cyngor yn gadael ei hun yn agored naill ai i heriau cyfreithiol drudfawr neu i ymyrraeth gan Lywodraeth ganolog. Ni ddymuna Cymdeithas yr Iaith weld y naill neu'r llall o'r senarios hyn yn digwydd gan y credwn yn angerddol mewn democratiaeth leol, ac felly erfyniwn ar y Cyngor i ddewis yn awr llwybr cydweithio gyda chymunedau lleol.

Mae Adran 3.1 o'r Côt Trefniadaeth Ysgolion yn amlygu fod y wybodaeth a roddir yn y strategaeth ddrafft hon yn ffeithiol anghywir. Dywedir yn eglur "Mae'r gyfraith achosion wedi pennu y dylai'r broses ymgynghori gael ei chynnal pan fydd cynigion yn dal ar gam ffurfiannol". Mewn geiriau eraill, y mae rheidwydd ar y Cyngor i gynnal trafodaethau anffurfiol "gyda meddwl agored" yn gyntaf gyda llywodraethwyr a'r gymuned leol cyn ffurfio unrhyw gynnig. Ond mae'r Strategaeth Ddrafft hon yn dweud yn glir o dan "Proses Ddeddfwriaethol" mai cam 1 yw fod swyddogion yn paratoi Papur Cynnig ac wedyn yn ceisio caniatâd cynghorwyr fynd at ymgynghoriad ar eu cynllun nhw – yn hytrach na ffurfio cynnig mewn cydweithrediad a'r gymuned leol.

Mae diwylliant "Yn ein barn proffesiynol" a dirmyg at farn cymunedau lleol yn rhedeg trwy'r strategaeth ddrafft hon. Hyd yn oed os newidir yr union eiriad nawr – o'i wrthgyferbynnu ag ailystyried yn gyfan-gwbl y strategaeth – bydd modd cyfeirio at y ddogfen hon i brofi fod yr Awdurdod wedi ffurfio rhagdyb YN ERBYN cadw ysgolion pentrefol mewn unrhyw brwydrau unigol.

Mae'r rheidwydd statudol i drafod yn anffurfiol ac anstatudol gyda chymunedau lleol cyn ffurfio cynigion, a'r rheidwydd i adolygu'n llwyr y strategaeth ddrafft hon yn golygu fod yr amserlen gweithredu arfaethedig yn gwbl anymarferol. OND ni ddylai hynny olygu oedi ceisiadau am gyllid o Gronfa Cymunedau Dysgu – fel y bu oedi yn achos Ysgol Corn Hir tra

bu ymdrechion ofer i gau Ysgol Bodffordd. Mae llythyr gan y Gweinidog Addysg presennol at Gymdeithas yr Iaith yn amlygu na raid i gais am gyllid o'r Gronfa fod yn ddibynnol ar gau ysgolion eraill, a bod modd gwneud cais am gyllid i uwchraddio ysgolion bach hefyd. Dylai'r strategaeth hon ddatgan yn glir fod hawl gan gymunedau gwledig hefyd i fuddsoddiad, wedi degawdau o esgeulustod.

Mae "Canllawiau Llywodraeth ar gyfer ffurfio ceisiadau am gyllid o gronfa Rhaglen Cymunedau Dysgu Cynaliadwy" (Cronfa Ysgolion a Cholegau 21ain ganrif ynghynt) yn datgan yn gwbl eglur:

"Mewn cais dylai hefyd fod ymrwymiad at wella gwasanaethau cyhoeddus a defnydd cymunedol. Ymhlith yr ystyriaethau yma –

* A yw'r opsiwn yn dderbyniol yn gymdeithasol/wleidyddol ?

* Ydyn nhw'n cefnogi dysgwyr sy'n cerdded a reidio i'r ysgol ?

* Mae cais am gyllid llai na £5miliwn yn symlach ac angen ond un ddogfen "Achos Cyfiawnhad Busnes"

* Geiriau allweddol yn dynodi gwariant Refeniw - "Atgyweirio, Cynnal a Chadw, Newid, tebyg am debyg, Adfer neu Adnewyddu "

Dyma ganllawiau eglur iawn yn rhybuddio'n erbyn ymgais i wthio trwodd newidiadau biwrocraidd ar gymunedau anfodlon ac yn gwahodd ceisiadau cymedrol i wella adeiladau presennol ysgolion bach. Ni raid canolbwyntio'n ecliwsif ar geisiadau mawr ar gyfer ysgolion newydd sy'n denu sylw.

Mae cryn bwyslais yn y ddogfen ar ofod mewn ysgolion pentre nad sy'n cael ei ddefnyddio. Ond mae'r Cod Trefniadaeth Ysgolion (2018) yn annog Awdurdodau i chwilio am ddefnydd amgen o ofod dros ben, at ddibenion cymunedol neu at ddibenion y Cyngor, yn hytrach na bod yn rheswm i gau ysgol. Gellid hefyd dad-gomisiynu gofod felly, neu greu ynddo Gofod Celf at ddibenion disgyblion ysgolion lleol a'r gymuned.

Mae pwyslais mawr hefyd ar "Cost y Pen" o addysgu disgyblion. Fformiwla mathemategol yw hwn gan mai'r un yw'r gost real o gynnal yr ysgol, ac mae'r Cod Trefniadaeth Ysgolion eto'n rhybuddio'n erbyn gorbwysleisio y ddadl hon wrth benderfynu ar ddyfodol ysgolion gwledig. Wrth gwrs fod pob gwasanaeth cyhoeddus yn costio'n fwy i'w gyflwyno mewn ardal wledig nag mewn ardal drefol boblog, ond mae llai o wasanaethau cyhoeddus yn gyfan gwbl mewn ardaloedd gwledig ac felly y mae'r gwariant cyfan y pen yn debyg o fod yn llai. Cydnabyddwn mai pryder diffuant sydd yma nad oes cyllido digonol ar gyfer costau ychwanegol darparu addysg mewn ardaloedd gwledig. Ond dylid unioni'r cam trwy bwysau gwleidyddol ar lywodraeth ganolog yn hytrach na thrwy amddifadu cymunedau gwledig o fwy fyth o wasanaethau fel na all ond mewnfudwyr cyfoethocach fforddio byw ynddynt.

Ni ellir ond casglu fod hon yn strategaeth ddigalon a di-ddychymyg, yn barhad o ddiwylliant biwrocraidd o drefnu addysg, ac yn ddiffygiol o unrhyw ymgais i harneisio egni cymunedol i wella'n haddysg ac adfywio ein cymunedau. Galwn ar Aelodau etholedig y Cyngor i fynnu ymagwedd cwbl newydd, ond i fynd ymlaen yn ddi-oed o ran ceisiadau am gyllid lle mae achos wedi ei baratoi. Ni raid i geisiadau cadarnhaol am gyllid lle mae mawr angen gwelliannau ac adnoddau newydd fod yn ddibynnol ar benderfyniadau negyddol i amddifadu cymunedau eraill o'u hysgolion.

Grŵp Addysg Cymdeithas yr Iaith
Mai 2023

ATODIAD 7 – Ymateb gan Grŵp Llandrillo Menai

“Rydyn yn croesawu yn fawr bod yr ymgynghoriad yn digwydd ac yn cytuno gyda'r gyrrwyr ar gyfer newid sydd yn cael ei hadnabod yn y papur ynghyd â'r angen i sicrhau bod y ddarpariaeth addysg, gynradd ac uwchradd ac ol-16, yn gynaliadwy ar yr Ynys i'r dyfodol.

Fel sefydliad addysg pwysig ar yr Ynys edrychwn ymlaen yn fawr iawn i gydweithio gyda'r awdurdod i wireddu ei gweledigaeth ac i chware rôl greiddiol yn y datblygiadau. Credwn fod gennym gyfraniad sylweddol i'w wneud i'r broses fel sefydliad sydd â pherthynas strategol rhagorol gyda'r awdurdod, amlygir gyda'r Memorandwm Cydweithio arwyddwyd gennym yn ddiweddar. Credwn yn gryf y gallwn fod yn bartner gwerthfawr a chyflawn mewn trafodaethau i'r dyfodol.”

ATODIAD 8 – Ymateb gan Mudiad Meithrin

A ydych yn anghytuno neu'n cytuno â'r rhesymau [‘Pam bod angen parhau i newid’](#)? (fel a nodir yn y **‘Strategaeth Moderneiddio Cymunedau Dysgu a Datblygu'r Gymraeg’**)

- Anghytuno'n gryf
- Anghytuno
- Ddim yn siwr
- Cytuno
- Cytuno'n gryf

A ydych yn anghytuno neu'n cytuno gyda'r [‘weledigaeth a'r Egwyddorion Arweiniol’](#)? (fel a nodir yn y **‘Strategaeth Moderneiddio Cymunedau Dysgu a Datblygu'r Gymraeg’**)

- Anghytuno'n gryf
- Anghytuno
- Ddim yn siwr
- Cytuno
- Cytuno'n gryf

A ydych yn anghytuno neu'n cytuno gyda'r [‘Gyrwyr Newid / Amcanion Strategol’](#)? (fel a nodir yn y **‘Strategaeth Moderneiddio Cymunedau Dysgu a Datblygu'r Gymraeg’**)

- Anghytuno'n gryf
- Anghytuno
- Ddim yn siwr
- Cytuno
- Cytuno'n gryf

Oes gennych unrhyw sylwadau pellach ar y **‘Strategaeth Moderneiddio Cymunedau Dysgu a Datblygu'r Gymraeg’** ddrafft?

Siom o weld cymaint mae niferoedd plant wedi disgyn a'r rhagolygon ar gyfer niferoedd plant i'r dyfodol. Yn hynny o beth, mae modd deall y cymhelliant sydd tu ôl y cynlluniau moderneiddio.

Er mwyn cynllunio at y dyfodol, rhaid rhoi sylw i gynlluniau polisi ehangach y sir fydd yn creu cyfleoedd i deuluoedd a phobl ifanc i aros ar yr ynys yn hytrach na symud i lefydd trefol / dinesig. Mae'n bwysig bod adrannau yn cydweithio er mwyn ymateb i'r her diboblogi. Yn yr un modd mae angen cymryd i ystyriaeth goblygiadau'r newidiadau ar drosglwyddiad iaith o fewn teuluoedd.

Er cydnabod yr angen i gynllunio at y dyfodol, rhaid hefyd ystyried pa effaith y mae datblygiadau mewn meysydd polisi eraill yn eu cael ar ddarpariaethau gofal ac addysg ar draws yr ynys. A yw sicrhau a cynllunio ar gyfer darpariaeth gofal ac addysg digonol yn

cael sylw mewn cynlluniau datblygu lleol, polisiâu cynllunio tai a datblygiadau economaidd eraill yr Ynys?

Cyfuno ysgolion – pa effaith fydd hyn yn ei gael ar allu Cylchoedd Meithrin i ddarparu gwasanaeth cyn-oed ysgol yn y cymunedau? Mae'n bwysig cynnwys y sector blynyddoedd cynnar a'r sector nas gynhelir wrth gynllunio i foderneiddio addysg yr ynys. Yn y CM mae nifer helaeth o blant yn cychwyn ac yn symud ymlaen l'r ysgolion. Credwn fod lle i barhau i gynnal rhai CM bach gwledig o fewn rhai cymunedau, ac uno cylchoedd i greu cylchoedd mwy mewn llefydd eraill, ond rhaid cydweithio a MM i gynllunio yn y dyddiau cynnar. Gall uno CM hefyd gyfrannu at yr her o fewn ein sector i recriwtio gweithlu cymwys sydd yn medru'r Gymraeg. Yn yr un fodd, yr un egwyddor yw hi wrth recriwtio aelodau pwyllgor rheoli a sydd i Lywodraethwyr lle bydd angen recriwtio llai, ond defnyddio'r cyfle i gryfhau arbenigeddau a sgiliau unigolion.

Pa effaith bydd cael ysgolion cymunedol yn ei gael ar allu Cylchoedd Meithrin i ddarparu gwasanaeth Dechrau'n Deg i deuluoedd o fewn pellter gwthio pram o'u cartrefi – dadlwn fod lle i gylchoedd bach mewn rhai llefydd er mwyn sicrhau mynediad at ofal ac Addysg gynnar Cymraeg i bob plentyn.

Rhaid ystyried goblygiadau uno/ adleoli i gylchoedd meithrin e.e ail gofrestru'r ddarpariaeth gydag AGC, diswyddo neu uno staff (TUPE, ymgynghori ac ati), cau elusennau a chreu strwythurau newydd, costau adleoli ynghyd a gwaith gweinyddol. Dylid ystyried buddsoddiad i gynorthwyo'r darpariaethau hynny fydd angen cau/ uno/ symud i dir ysgol.

A fydd trafndiaeth yn cael ei ddarparu i gludo plant 2 – 4 oed o'u cymunedau i'r darpariaethau mwy? Peryg mawr i deuluoedd sydd ddim yn gyrru golli allan oherwydd methu cyrraedd y ddarpariaeth. Mae trafndiaeth l'r Blynyddoedd Cynnar yn hanfodol os am gau ysgolion bach. Nid yw'n dderbyniol cynnig trafndiaeth i blant oed statudol yn unig. Rydym yn gwybod bod nifer helaeth o rieni yn dewis ysgolion neu ofal plant sydd yn hwylus i gyrraedd yn hytrach na chyfrwng iaith. Nid yw trafndiaeth cyhoeddus yn gynaliadwy i blant bach na chwaith yn fforddiadwy yn ddyddiol ac felly rhaid ystyried effaith hon ar rieni a gofalwyr.

Rhaid gallu greu ymdeimlad o berthyn i'r darpariaethau cymunedol os nad oes Cylch Meithrin neu ysgol ymhob pentref

Ydi cyd-leoli gwasanaeth yn golygu y bydd lle digonol o'r dechrau ar gyfer gofal ac addysg cyn-oed ysgol? Teimlwn ei bod yn allweddol i Mudiad Meithrin fod yn rhan o'r broses gynllunio o'r dechrau

Teimlwn bod cyd-weithio a chyd-gynllunio yn bwysig a gall Cynllun Sefydlu a Symud Mudiad Meithrin fod o fudd i ehangu lleoliadau sy'n bodoli eisoes a gweithio i agor darpariaethau newydd

Mae Cylchoedd Meithrin wedi datblygu arbenigedd ym maes gofal ac addysg plant o 2 – 4 oed dros y 50eg mlynedd diwethaf, angen dal gafael yn yr arbenigedd yma a pharhau i'w ddefnyddio a'i ddatblygu. Mae enghreifftiau gwych ar draws Gymru o GM yn cydweithio'n agos gydag ysgolion, darparu gwasanaeth ar dir ysgol a staff y cylch a'r ysgolion yn rhannu arbenigeddau. Mae'r cynlluniau yma hefyd yn cyd-fynd a gweledigaeth ECEC Llywodraeth Cymru. Yn yr un modd mae ystod o weithgareddau atodol megis grwpiau Cymraeg i Blant a Chylchoedd Ti a Fi yn chwarae rôl allweddol o ran greu siaradwyr newydd ac mae'n holl bwysig o ran hyfywedd y Gymraeg fod rhain hefyd yn parhau. Mae'r grwpiau CIB a Chylchoedd Ti a Fi yn allweddol mewn cymunedau bach i greu ymdeimlad o berthyn ac yn fodd i bontio i GM ac addysg gynnar. Dylai'r sir fuddsoddi yn y grwpiau yma.

Gweld mantais o leoliadau mwy gan y gallent gynnig oriau hirach a gwell llwybr datblygiad gyrfa i staff. Gall darparu gofal dydd llawn gyfrannu at yr economi lleol gan ganiatáu i rieni ddychwelyd l'r gwaith. Fe fydd cynnig oriau hirach/ llawn amser yn denu ymarferwyr l'r gweithlu Fodd bynnag mae'n bwysig sicrhau bod trefniadau i ddatblygu ac adeiladu gweithlu wedi'u cymhwyso i lefel uchel yn cael blaenoriaeth ystyried buddsoddi yng nghynllun hyfforddiant CWG a chynllun ysgolion MM

Arbenigedd hyfforddi ar gael trwy gynllun Cam Wrth Gam i sicrhau gweithlu cymwysedig all weithio trwy gyfrwng y Gymraeg

Cost y pen y disgybl, fyddai cael llai o ddarpariaethau bach yn golygu byddai rhagor o gyllid ar gael i ariannu addysg i blant 3 oed mewn darpariaethau mwy o faint? Ydy hwn yn gyfle i gysoni'r cyfradd y pen boed yn CGP neu DD

Cymraeg yw unig iaith ar gyfer addysg a gofal mewn Cylchoedd Meithrin. Wrth ddod yn aelod mae Cylchoedd yn ymrwymo i'r Polisi Iaith ac ni allent arddel yr enw Cylch Meithrin oni bai eu bod yn ymrwymo i hyn. Wrth foderneiddio addysg ar yr Ynys, ydy hwn yn gyfle i ddatblygu gofal ac addysg BC i fod yn wasanaethau Trochi yn unig? Gan mai'r weledigaeth yw i greu siaradwyr dwyieithog pur ar ddiwedd ysgol, yna onid yw Cylchoedd Meithrin yn rhoi'r sylfaen gadarn hynny i'r daith? Cei'r gefnogaeth a chynlluniau iaith gan MM a Cwlwm gall gynorthwyo'r sector cyfrwng Saesneg i symud ar hyd y continwmm iaith mewn darpariaethau gofal plant.

Colli ysgolion a Chylchoedd Meithrin o'r cymunedau yn golygu colli calon cymuned, wrth gau ysgol mewn pentref mae effaith yn bell gyrrhaeddol, pobl yn colli adnabod ar ei gilydd, siopau'n cau .... Ble mae rôl i fudiadau eraill megis yr Urdd, Aelwydydd, Menter iaith?

Dyma gyfle i sicrhau mewnbwn gall barhau i gynnal cymunedau.

Beth fydd goblygiadau cyllido CM os oes angen uno, neu rhai yn penderfynu parhau o fewn eu cymunedau? Mae angen diogelu swyddi lleol.

Beth yw goblygiadau hyn i blant sydd ag ADY? Sut mae sicrhau mynediad lir plant hynny at ddarpariaeth GP neu ysgol os nad yw o fewn y gymuned?

Rhaid ystyried teuluoedd o gymunedau ethnig amrywiol, ydy symud yr ysgol gymunedol yn rhwystr iddynt, yn enwedig rheini sydd yn dymuno addysg neu ofal cyfrwng Cymraeg i'w plant.

Hoffem gael eich barn ar effaith y **'Strategaeth Moderneiddio Cymunedau Dysgu a Datblygu'r Gymraeg'** ar y Gymraeg, yn enwedig ar gyfleoedd i bobl ddefnyddio'r Gymraeg ac ar sicrhau na chaiff y Gymraeg ei thrin yn llai ffafriol na'r Saesneg.

Beth fyddai'r effeithiau yn eich barn chi?

Sut y gellid cynyddu effeithiau cadarnhaol, neu leihau effeithiau negyddol?

Nodwn bod canlyniadau Cyfrifiad 2021 wedi amlygu'r angen i weithredu'n bwrpasol er mwyn cynyddu'r niferoedd sydd yn medru siarad Cymraeg ar draws Cymru, a bod gan y system addysg a'r sector gofal ac addysg blynyddoedd cynnar rôl annatod i'w chwarae wrth symud tuag at y nod hwn.

Mae yna berthynas gref rhwng argaeledd gofal ac addysg blynyddoedd cynnar Cymraeg yn y sector nas gynhelir a chychwyn taith addysg statudol y plentyn yn y sector statudol. Ni allwn or-ddweud pwysigrwydd cyd-weithio gyda Mudiad Meithrin a Cwlwm er mwyn cynllunio i sicrhau darparu gofal ac addysg blynyddoedd cynnar cyfrwng Cymraeg, o fewn cyrraedd hwylus i bob cymuned yn Ynys Mon, i wireddu'r nod o greu a cynyddu'r galw am addysg statudol cyfrwng Cymraeg yn ei chymunedau.

Mae'n holl bwysig cydnabod rôl cynlluniau megis Cymraeg i Blant sy'n cefnogi rhieni trwy eu grwpiau cefnogi cymunedol i ddysgu a throsglwyddo'r Gymraeg i'w plant yn y cartref yn ogystal â chodi ymwybyddiaeth o fanteision addysg Gymraeg.

Rhaid hefyd ystyried cefnogaeth ieithyddol l'r gweithlu a sut fedrwn datblygu gweithlu ifanc i gymryd yr awenau yn y dyfodol.

Mae trafniadaeth cyn statudol yn hanfodol er mwyn sicrhau bod gan bob plentyn fynediad at ofal ac addysg Gymraeg

7. Esboniwch hefyd sut, yn eich barn chi, y gallai'r **'Strategaeth Moderneiddio Cymunedau Dysgu a Datblygu'r Gymraeg'** gael ei lunio neu ei newid er mwyn sicrhau effeithiau cadarnhaol neu effeithiau cadarnhaol cynyddol ar gyfleoedd i bobl ddefnyddio'r Gymraeg ac ar beidio â thrin y Gymraeg yn llai ffafriol na'r Saesneg, ac er mwyn sicrhau na fydd effeithiau andwyol ar gyfleoedd i bobl ddefnyddio'r Gymraeg ac ar beidio â thrin y, Gymraeg yn llai ffafriol na'r Saesneg.

Mae sicrhau bod pob plentyn a pherson ifanc yn gwbl ddwyieithog ac yn gall defnyddio'r Gymraeg a'r Saesneg yn gyfartal ar ddiwedd eu cyfnod yn yr ysgol yn un o'r egwyddorion arweiniol. Er mwyn cyrraedd y nod hwn, rhaid bod y cynlluniau yn sicrhau bod y Gymraeg, a darpariaethau gofal ac addysg blynyddoedd cynnar cyfrwng Cymraeg yn weledol ym mhob un o gymunedau Ynys Môn. Trochi sydd yn bwysig yn y BC fydd yn gosod sail gadarn i blant wrth symud ymlaen i'w haddysg statudol. Mae partneriaid Cwlwm wedi ymrwymo i ddatblygu sgiliau ieithyddol darpariaethau gofal plant (ag eithrio CM) er mwyn cefnogi'r gweithlu sector Saesneg / dwy ieithog i symud ar hyd y continwmm iaith.

Mae Mudiad Meithrin yn barod i gwrdd ac i drafod gyda Cyngor Sir Ynys Môn i drafod sut y gallwn gyd-weithio i sicrhau parhad i ddarpariaethau a gwasanaethau blynyddoedd cynnar cyfrwng Cymraeg ar draws yr ynys yn y dyfodol.

Wrth weithredu unrhyw strategaeth moderneiddio, bydd angen datblygu amserlen ar y cyd gyda partneriaid, yn cynnwys Mudiad Meithrin a phartneriaid eraill Cwlwm, er mwyn sicrhau parhad a datblygiad i'r gwasanaethau hyn.

Bydd hefyd angen ystyried effaith polisi gofal plant 2 a 3 oed Llywodraeth Cymru ar unrhyw ddatblygiadau a newidiadau sydd yn effeithio (yn fwriadol neu'n anfwriadol) ar argaeledd a'r galw am wasanaethau gofal ac addysg blynyddoedd cynnar i'r teuluoedd hyn.

Rhaid hefyd cofio bod darparu gwasanaethau megis grwpiau Cymraeg i Blant a Cylchoedd Ti a Fi) yn rhan bwysig o sicrhau presenoldeb y Gymraeg a tyfu'r teimlad o gymuned ymysg teuluoedd ifanc. Bydd angen hefyd ystyried sut y mae'r cynigion yn effeithio ar gallu grwpiau llai ffurfiol parhau i wasanaethu cymunedau, mewn achos ble bydd cau ysgol yn arwain at gau'r unig gyfleusterau addas yn yr ardal.

Sut y gallwn sicrhau fynediad i gymunedau o gefndiroedd ethnig gwahanol at addysg Gymraeg os yw'r ysgol lleol yn cau? Sut fedrwn osgoi'r rhwystr yma iddynt?

Rhaid ystyried yr her costau byw ac effaith gorfod teithio i'r ysgol Gymraeg agosaf i deuluoedd difreintiedig. Gall fod costau teithio fod yn heriol os nad oes trafndiaeth, ac os oes trafndiaeth, sut mai dwyn perswâd ar rieni i adael ei plant 3 oed i deithio ar fws ysgol? Mae angen meddwl am ddal dwylo rhieni drwy'r broses hon er mwyn iddynt weld gwerth yn yr ymdrech i ddewis addysg Gymraeg.

Templed ar gyfer Asesu'r Effaith ar Gydraddoldeb (gan gynnwys yr iaith Gymraeg a'r Ddyletswydd Economaidd-Gymdeithasol) Mae'r ddogfen hon hefyd ar gael yn Saesneg / This document is also available in English.

Fersiwn	Dyddiad	Crynodeb o'r newidiadau
1	05/06/23	Fersiwn Cyntaf

Cam 1: Y Cefndir	
1 - Beth sy'n cael ei asesu?	Strategaeth Moderneiddio Cymunedau Dysgu a Datblygu'r Gymraeg
2 - Ydy'r cynnig yma'n un newydd neu un sy'n bodoli eisoes?	Mae'r Strategaeth hon yn un newydd, sydd wedi ei selio ar y 'Strategaeth Moderneiddio Addysg' a fabwysiadwyd gan y Pwyllgor Gwaith ar 15 Hydref 2018.
3 - Beth yw nodau a phwrpas y cynnig yma?	Adnabod yr heriau presennol sydd angen sylw. Cytuno ar 'Weledigaeth ac Egwyddorion Arweiniol' yn ogystal â'r 'Gyrwyr Newid / Amcanion Strategol'. Pan fydd y strategaeth wedi ei mabwysiadu, bydd yr ystyriaethau uchod yn cael eu defnyddio i asesu gwahanol opsiynau wrth symud y rhaglen Cymunedau Dysgu Cynaliadwy (LIC) yn ei blaen.

Cam 1: Y Cefndir		
4 - Pwy sydd yn gyfrifol am y cynnig sy'n cael ei asesu?	Marc B Hughes – Cyfarwyddwr Dysgu, Sgiliau a Phobl Ifanc	
5 - Pwy yw'r swyddog arweiniol ar gyfer cynnal yr asesiad yma?	Arwyn Hughes - Rheolwr Rhaglen Gorfforaethol	
6 - Pwy arall sy'n cymryd rhan yn yr asesiad yma?	Aaron Evans – Uwch Rheolwr Sector Uwchradd Gethin Morgan - Rheolwr Rhaglen, Cynllunio Busnes a Pherfformiad Alun Roberts – Rheolwr Rhaglen Corfforaethol Emrys Bebb – Rheolwr Rhaglen Corfforaethol Carol Sorahan – Rheolwr Rhaglen Corfforaethol	
7 - Oes yna gyswllt rhwng y cynnig yma a meysydd gwaith eraill? Er enghraifft, oes yna unrhyw gynigion neu bolisïau eraill y dylid eu cymryd i ystyriaeth wrth asesu'r effaith?	Oes – Mae'r cynnig hwn yn cyd-fynd â'r amcanion / yr angen sydd wedi eu hadnabod yng Nghynllun y Cyngor 2023-2028. Mae hefyd wedi ei selio ar y Strategaeth Moderneiddio Addysg a fabwysiadwyd gan y Pwyllgor Gwaith ar 15 Hydref 2018. Bydd y Strategaeth hefyd yn cyd-fynd â'r Cynllun Tuag at Sero Net 2022-2025.	
8 - Ydy'r cynnig yn berthnasol i sut mae'r Awdurdod yn cydymffurfio â dyletswydd gyffredinol y sector gyhoeddus mewn perthynas â phobl a warchodir gan y Ddeddf Cydraddoldeb 2010? Fel rheol, mae unrhyw cynnig sy'n cael effaith ar bobl yn debygol o fod yn berthnasol ar draws pob grŵp a warchodir.	Dileu camwahaniaethu ac aflonyddu	✓
	Hyrwyddo cyfleoedd cyfartal	✓
	Meithrin perthynas dda	✓
	Diogelu hyrwyddo hawliau dynol	✓

Cam 1: Y Cefndir	
9 - Ydy'r cynnig yn benderfyniad strategol? Os hynny, mae'r Ddyletswydd Economaidd-Gymdeithasol yn berthnasol - gweler atodiad 1.	Ydi
10 - Pwy fyddai'n cael eu heffeithio gan y cynnig/ion (yn negyddol neu'n gadarnhaol, yn uniongyrchol neu'n anuniongyrchol)? Os yw'r penderfyniad yn un strategol, sicrhewch eich bod yn ystyried yn benodol a fyddai'r cynnig yn effeithio mwy ar bobl sy'n byw mewn amgylchiadau economaidd gymdeithasol llai ffafriol nag eraill yn yr un gymdeithas(gweler atodiad 1).	<p>Nid oes cynnig penodol yn cael ei wneud ar y cam hwn, fodd bynnag mae'r strategaeth yn amlygu gyrwyr newid. Pe byddai'r strategaeth yn cael ei mabwysiadu bydd cynigion i'r dyfodol yn seiliedig ar yr egwyddorion hyn. Bydd cynigion ar gyfer moderneiddio cymunedau dysgu yn y dyfodol yn ystyriol o'r gyrwyr newid sy'n cael eu hamlygu gan y strategaeth.</p> <p>Pan fydd cynigion newydd a phenodol yn cael eu gwneud, bydd asesiad effaith unigol yn cael ei baratoi mewn perthynas â phob cynnig.</p> <p>Gan fod y strategaeth yn dylanwadu ar gynigion penodol i'r dyfodol, gellir dod i gasgliad y gall effeithio ar nifer o rhanddeiliaid, gan gynnwys (ond heb ei gyfyngu i):</p> <ul style="list-style-type: none"> - Disgyblion - Rhieni - Staff ysgol - Llywodraethwyr - Cymdogion Lleol a.y.y.b <p>Gall hyn gynnwys pobl sy'n byw mewn amgylchiadau economaidd gymdeithasol llai ffafriol ac sy'n perthyn i'r grwpiau gwarchoddedig dan Ddeddf Cydraddoldeb 2010.</p>

Cam 2.1: Casglu gwybodaeth – Safonau'r Gymraeg a Mesur y Gymraeg (Cymru) 2011	
11 - A yw y cynnig yma'n sicrhau nad yw'r Gymraeg yn cael ei thrin yn llai ffafriol na'r Saesneg yn unol â Pholisi Iaith Gymraeg y Cyngor Sir?	<p>Mae datblygu'r iaith Gymraeg yn rhan allweddol o'r strategaeth hon.</p> <p>Os bydd y strategaeth yn cael ei mabwysiadu, byddwn yn sicrhau nad ydi'r Gymraeg gael yn cael ei thrin yn llai ffafriol na'r Saesneg wrth ddatblygu cynigion penodol. Bydd cynigion penodol yn destun asesiad mwy cynhwysfawr ar yr effaith ar y Gymraeg</p>

Cam 2.1: Casglu gwybodaeth – Safonau'r Gymraeg a Mesur y Gymraeg (Cymru) 2011	
12 - Oes cyfle yma i gynnig mwy o gyfleoedd i bobl ddysgu a / neu ddefnyddio'r Gymraeg yn eu bywydau bob dydd?	<p>Pwysleisir eto nad oes cynnig penodol yn cael ei wneud ar y cam yma. Fodd bynnag, os bydd y Strategaeth yn cael ei mabwysiadu, ac wrth i ni symud ymlaen i edrych ar gynigion newydd, mae'r strategaeth yn nodi y bydd, 'Cyfleoedd i ddatblygu a chryfhau'r ddarpariaeth Gymraeg a dwyieithrwydd yn yr ystafell ddosbarth ac mewn cyd-destunau anffurfiol' (yn cynnwys ar lefel gymunedol).</p> <p>Bydd ystyriaeth bellach yn cael ei roi wrth ddatblygu cynigion penodol.</p>
13 – A fydd y maes gwaith hwn yn gwneud cynnig rhagweithiol i ddarparu gwasanaethau yn Gymraeg i ddefnyddwyr?	Fel yr uchod
14 – A fydd y cynnig hwn yn debygol o warchod a hyrwyddo'r Gymraeg o fewn y gymuned?	<p>Roedd barn gymysg gan rhanddeiliaid a ymatebodd i'r ymgynghoriad ar y pwynt hwn. Roedd rhai yn mynegi ei barn y byddai'r strategaeth fel y mae yn cael effaith ffafriol ar hyrwyddo'r Gymraeg, fodd bynnag roedd eraill yn mynegi pryder. Y prif reswm am y pryder hwn oedd dehongliad ymysg rhai ymatebwyr y byddai'r strategaeth yn gallu golygu cau ysgolion bach / gwledig. Bu i sawl un fynegi y byddai hyn yn cael effaith niweidiol ar ddefnyddio'r Gymraeg o fewn cymuned. Fe nodwyd hyn hefyd fel rhan o ymateb y Grŵp Ymgyrch Addysg, Cymdeithas yr Iaith. Gweler enghreifftiau o'r sylwadau fel rhan o'r adroddiad ymgynhori.</p> <p>Pwysleisir eto nad oes cynnig penodol yn cael ei wneud ar y cam yma. Fodd bynnag, os bydd y Strategaeth yn cael ei mabwysiadu, ac wrth i ni symud ymlaen i edrych ar gynigion newydd, mae'r strategaeth yn nodi y bydd, 'Cyfleoedd i ddatblygu a chryfhau'r ddarpariaeth Gymraeg a dwyieithrwydd yn yr ystafell ddosbarth ac mewn cyd-destunau anffurfiol' (yn cynnwys ar lefel gymunedol).</p>
<p>Er mwyn eich cynorthwyo i ateb y cwestiynau uchod, mae'r Canllawiau Asesu Effaith corfforaethol yn rhestru cyfres o gwestiynau y dylid eu hystyried wrth edrych sut bydd cynigion yn effeithio ar yr iaith Gymraeg yn gyffredinol. Bydd y graddau mae'r cwestiynau hyn yn berthnasol yn dibynnu ar y cynnig dan sylw. Fodd bynnag:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Os ydych yn edrych ar sut fyddai prif bolisïau, strategaethau, cynlluniau neu ganllawiau'r Cyngor yn effeithio ar y Gymraeg; neu • Os yw eich ymateb cychwynnol i'r cwestiynau uchod yn codi unrhyw bryderon neu dystiolaeth i awgrymu y byddai'r cynnig yn trin yn Gymraeg yn llai ffafriol na'r Saesneg neu'n effeithio'n negyddol ar gyfleoedd pobl i ddefnyddio'r Gymraeg; <p>dylid cynnal asesiad mwy cynhwysfawr o'r effaith ar y Gymraeg. Mae templed ar wahân ar gael ar MonITor. Mae dogfen gyngor arferion da Comisiynydd y Gymraeg hefyd ar gael ar MonITor i'ch cynorthwyo ymhellach .</p>	

Cam 2.2: Casglu gwybodaeth – Deddf Hawliau Dynol 1998	
15 - Oes yna unrhyw faterion sydd angen ystyriaeth o ran Hawliau Dynol? Os oes, beth yw'r materion yma? Er enghraifft, a fyddai'r cynnig yn arwain at fethu a diogelu'r hawl i breifatrwydd?	(Mae'r 16 hawl sylfaenol wedi'u rhestru yn Atodiad 2). Bydd y strategaeth yn cydymffurfio gyda'r holl hawliau dynol.

Cam 2.3: Casglu Gwybodaeth – Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015		
16 - Ydi cynnig yn cyflawni unrhyw rai o'r saith nod llesiant cenedlaethol a amlinellir yn Neddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015? (Mae disgrifiadau o'r nodau llesiant wedi'u rhestru yn Atodiad 3)	Cymru lewyrchus	✓
	Cymru gydnerth	✓
	Cymru iachach	✓
	Cymru sy'n fwy cyfartal	✓
	Cymru o gymunedau cydlynus	✓
	Cymru â diwylliant bywiog lle mae'r Gymraeg yn ffynnu	✓
	Cymru sy'n gyfrifol ar lefel fyd-eang	✓

Cam 2.4: Casglu Gwybodaeth – Ymgysylltu / Ymgynghori / Tystiolaeth / Llenwi Bylchau o ran gwybodaeth	
Gweler y rhestr wirio cyn ymgysylltu ac ymgynghori, sydd ar gael ar MonITor	
17 - Beth sydd wedi cael ei wneud hyd yn hyn o ran ymgysylltu ac ymgynghori mewn perthynas â'r cynnig yma?	Bu i'r Cyngor ymgynghori ar y strategaeth ddrafft o 31 Mawrth 2023 tan 18 Mai 2023. Ysgrifennwyd yn uniongyrchol at ysgolion a rhanddeiliaid eraill (yn gynnwys prifathrawon, llywodraethwyr, cynghorau tref a chymuned, Menter Môn, GwE, Estyn, undebau llafur, aelodau seneddol lleol a rhanbarthol, ac eraill) yn ei hysbysu o'r cyfnod ymgynghori. Gofynnwyd hefyd i'r penaethiaid ysgolion rannu'r neges gyda rhieni'r ysgol, drwy ein dull cyfathrebu arferol. Fe gafodd yr ymgynghoriad hefyd ei hysbysebu trwy ein cyfryngau cymdeithasol ac ar wefan y Cyngor.

Cam 2.4: Casglu Gwybodaeth – Ymgysylltu / Ymgynghori / Tystiolaeth / Llenwi Bylchau o ran gwybodaeth Gweler y rhestr wirio cyn ymgysylltu ac ymgynghori, sydd ar gael ar MonITor	
	<p>Cynhaliwyd sesiynau briffio gyda'r holl aelodau, penaethiaid ysgolion a llywodraethwyr a chynhaliwyd cyfres o sesiynau ymgynghori gyda phlant a phobl ifanc.</p> <p>Derbyniwyd bron i 300 o ymatebion i'r ymgynghoriad. Mae'r holl ymatebion wedi eu hystyried cyn cyflwyno'r strategaeth hon. Ar y cyfan, roedd mwyafrif yr ymatebion yn cytuno, gyda'r rhesymau 'pam bod angen parhau i newid', y 'Weledigaeth ac Egwyddorion Arweiniol' ac y 'Gyrwyr Newid / Amcanion Strategol'. Fodd bynnag, fe noder rhai gonsyrn am agweddau o'r strategaeth. Y consyrn mwyaf oedd y gallai cau ysgolion bach / gwledig gael effaith negyddol ar y Gymraeg ac ar gymunedau.</p> <p>Bu drafftio a dod i gytundeb ar y strategaeth hefyd yn rhan annatod sydd yn cael ei gydnabod fel gweithred yng Nghynllun y Cyngor newydd gafodd ei ymgynghori arno yn helaeth. Gofynnwyd i holl ddinasyddion, fusnesau a phartneriaid i gymryd rhan yn yr ymgynghoriad ar Gynllun y Cyngor, a derbyniwyd dros 2,500 o ymatebion i'r ymgynghoriad.</p>
18 – Pa wybodaeth arall ydych chi wedi ei ddefnyddio fel rhan o'ch asesiad? Rhestrwch unrhyw adroddiadau, gwefannau ayyb a ddefnyddiwyd yma a chynnwys y dystiolaeth berthnasol a gafwyd yn y tabl yng Ngham 3 isod.	<ul style="list-style-type: none"> - Cynllun y Cyngor - PLASC – Data Niferoedd - Adroddiad Arolygu Estyn ar Gyngor Sir Ynys Môn - Data Cyfrifiad - Stats Cymru - Data Cyflwr Adeiladau – Adran Eiddo - Ymatebion i'r ymgynghoriad ar y strategaeth
19 - Oes yna unrhyw fylchau yn y wybodaeth a gasglwyd hyd yma? Os oes, sut fydd y rhain yn cael sylw?	Na – Mae'r wybodaeth a gasglwyd hyd yma yn gyflawn i bwrpas cyflwyno'r strategaeth.

Cam 3: Asesu'r effaith debygol ac adnabod camau lliniaru

20 - Nodwch isod unrhyw effaith debygol o safbwynt cydraddoldeb ar y grwpiau unigol, ynghyd ag adnabod pa gamau gellir eu cymryd i leihau neu wella'r effeithiau yma. *Er mwyn penderfynu natur yr effaith debygol, dewisiwch un o'r canlynol os gwelwch yn dda – **Negyddol / Cadarnhaol / Dim effaith**

Y grŵp / a warchodir	*Yr effaith debygol	Manylion am yr effaith (gan gynnwys tystiolaeth i gefnogi'r canfyddiadau)	Camau i liniaru effaith negyddol
Oed	Nid oes cynnig penodol yn cael ei wneud ar y cam yma. Os bydd y Strategaeth yn cael ei mabwysiadu, ac wrth i ni symud ymlaen i edrych ar gynigion newydd, byddwn yn ystyried effaith y cynnig ar y grŵp hwn fel rhan o'r asesiad effaith ar y cynnig hwnnw.		
Anabledd		Noder mai un o amcanion strategol a gweledigaeth y strategaeth fydd sicrhau bod lles a chynhwysiant dysgwyr yn flaenoriaeth ac yn graidd i unrhyw fater addysgol.	
Rhyw		Nid oes cynnig penodol yn cael ei wneud ar y cam yma. Os bydd y strategaeth yn cael ei mabwysiadu, ac wrth i ni symud ymlaen i edrych ar gynigion newydd, byddwn yn ystyried effaith y cynnig ar y grŵp hwn fel rhan o'r asesiad effaith ar y cynnig hwnnw. Nid oes tystiolaeth weladwy bod gwahaniaethu ar sail rhyw yn digwydd. Os oes problemau'n codi, ymdrinnir â hwynt yn sensitif.	
Newid Rhyw		Nid oes cynnig penodol yn cael ei wneud ar y cam yma. Os bydd y Strategaeth yn cael ei mabwysiadu, ac wrth i ni symud ymlaen i edrych ar gynigion newydd, byddwn yn ystyried effaith y cynnig ar y grŵp hwn fel rhan o'r Asesiad Effaith ar y cynnig hwnnw. Nid oes tystiolaeth weladwy bod gwahaniaethu ar sail newid rhyw yn digwydd.	

Y grŵp / a warchodir	*Yr effaith debygol	Manylion am yr effaith (gan gynnwys tystiolaeth i gefnogi'r canfyddiadau)	Camau i liniaru effaith negyddol
		Os oes problemau'n codi, ymdrinnir â hwynt yn sensitif.	
Beichiogrwydd a Mamolaeth		Nid oes cynnig penodol yn cael ei wneud ar y cam yma. Os bydd y Strategaeth yn cael ei mabwysiadu, ac wrth i ni symud ymlaen i edrych ar gynigion newydd, byddwn yn ystyried effaith y cynnig ar y grŵp hwn fel rhan o'r Asesiad Effaith ar y cynnig hwnnw. Os oes problemau'n codi, ymdrinnir â hwynt yn sensitif.	
Hil / Ethnigrwydd / Cenedligrwydd		Nid oes cynnig penodol yn cael ei wneud ar y cam yma. Os bydd y Strategaeth yn cael ei mabwysiadu, ac wrth i ni symud ymlaen i edrych ar gynigion newydd, byddwn yn ystyried effaith y cynnig ar y grŵp hwn fel rhan o'r Asesiad Effaith ar y cynnig hwnnw. Nid oes tystiolaeth weladwy bod gwahaniaethu ar sail hil yn digwydd. Os oes problemau'n codi, ymdrinnir â hwynt yn sensitif.	
Crefydd neu Gred		Nid oes cynnig penodol yn cael ei wneud ar y cam yma. Os bydd y Strategaeth yn cael ei mabwysiadu, ac wrth i ni symud ymlaen i edrych ar gynigion newydd, byddwn yn ystyried effaith y cynnig ar y grŵp hwn fel rhan o'r Asesiad Effaith ar y cynnig hwnnw.	
Cyfeiriadedd Rhywiol		Nid oes cynnig penodol yn cael ei wneud ar y cam yma. Os bydd y Strategaeth yn cael ei mabwysiadu, ac wrth i ni symud ymlaen i edrych ar gynigion newydd, byddwn yn ystyried effaith y	

Y grŵp / a warchodir	*Yr effaith debygol	Manylion am yr effaith (gan gynnwys tystiolaeth i gefnogi'r canfyddiadau)	Camau i liniaru effaith negyddol
		cynnig ar y grŵp hwn fel rhan o'r Asesiad Effaith ar y cynnig hwnnw. Nid oes tystiolaeth weladwy bod gwahaniaethu ar sail cyfeiriadedd rhywiol yn digwydd. Os oes problemau'n codi, ymdrinnir â hwynt yn sensitif.	
Priodas neu bartneriaeth sifil		Nid oes cynnig penodol yn cael ei wneud ar y cam yma. Os bydd y Strategaeth yn cael ei mabwysiadu, ac wrth i ni symud ymlaen i edrych ar gynigion newydd, byddwn yn ystyried effaith y cynnig ar y grŵp hwn fel rhan o'r Asesiad Effaith ar y cynnig hwnnw. Nid oes tystiolaeth weladwy bod gwahaniaethu ar sail priodas neu bartneriaeth sifil yn digwydd. Os oes problemau'n codi, ymdrinnir â hwynt yn sensitif.	
Yr iaith Gymraeg		Sicrhau bod pob plentyn a pherson ifanc yn gwbl ddwyieithog ac yn gallu defnyddio'r Gymraeg a'r Saesneg yn gyfartal ar ddiwedd eu cyfnod yn yr ysgol	
Hawliau Dynol		Nid oes tystiolaeth o unrhyw wahaniaethu ar sail hawliau dynol yn digwydd. Os oes problemau'n codi, ymdrinnir â hwynt yn sensitif.	
Unrhyw fater perthnasol arall			
Mae cysylltiadau clir rhwng materion cydraddoldeb a materion economaidd-gymdeithasol. Gall camwahaniaethu achosi anfantais economaidd-gymdeithasol yn uniongyrchol. Os y daw unrhyw faterion o'r fath yn amlwg wrth asesu materion sydd ddim yn rai strategol, dylid rhoi ystyriaeth ddyledus iddynt a'u cofnodi o dan y grwp gwarchoddedig perthnasol, neu o dan 'unrhyw fater perthnasol arall' uchod.			

Cwblhewch y rhan yma os yw'r cynnig yn fater strategol (gweler atodiad 1)			
Y Ddyletswydd Economaidd-Gymdeithasol	*Yr effaith debygol	Manylion am yr effaith (gan gynnwys tystiolaeth i gefnogi'r canfyddiadau)	Camau i liniaru effaith negyddol
A yw'r cynnig yn debygol o achosi anghydraddoldebau o ran canlyniadau o ganlyniad i anfantais economaidd-gymdeithasol?		<p>Yn yr adran Amcanion Strategol / Gweledigaeth, mae'r strategaeth yn nodi:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Ysgolion sydd wedi eu ffocysu ar eu cymunedau (ysgolion bro), gyda rhanddeiliaid a phartneriaethau'n cyfrannu at y rôl hon. ▪ Sicrhau bod lles a chynhwysiant dysgwyr yn flaenoriaeth <p>Gall y ddau bwynt uchod helpu i leihau'r effaith ar rai o'r grwpiau sydd yn profi anfantais economaidd gymdeithasol, er enghraifft:</p> <p>Drwy sicrhau bod ysgolion yn ffocysu ar gymunedau, gall hyn arwain at weithgareddau ac adnoddau yn dod ar gael i grwpiau na fyddai fel arall yn cael mynediad atynt, er enghraifft oherwydd tlodi, costau byw, neu byw mewn lleoliadau gwledig lle nad oes trafndiaeth cyhoeddus.</p>	

Cam 4 – Canlyniad yr asesiad

Mae pedwar canlyniad posibl – cadwch y rhain mewn cof wrth gwblhau'r rhan nesaf:

- **Canlyniad 1: Dim newid mawr** - Mae'r asesiad yn dangos bod y cynnig yn gadarn; nid oes unrhyw botensial am wahaniaethu nac effaith niweidiol. Cymerwyd pob cyfle i hyrwyddo cydraddoldeb.
- **Canlyniad 2: Addasu'r cynnig** - Mae'r asesiad yn amlgu problemau posibl neu gyfleoedd a fethwyd. Addaswch y cynnig i oresgyn rhwystrau neu hyrwyddo cydraddoldeb yn well.
- **Canlyniad 3: Parhau â'r cynnig** - Mae'r asesiad yn amlgu'r potensial am effaith niweidiol neu gyfleoedd a fethwyd i hyrwyddo cydraddoldeb. Amlinellwch yn glir y cyfiawnhad dros barhau ag ef. Dylai'r cyfiawnhad gael ei gynnwys yn yr asesiad a rhaid iddo fod yn unol â'r ddyletswydd i roi ystyriaeth briodol. Ar gyfer y cynigion perthnasol pwysicaf, bydd angen rhesymau cymhellol.
- **Canlyniad 4: Atal a dileu'r cynnig** - Mae'r cynnig yn dangos gwahaniaethu anghyfreithlon gwirioneddol neu bosibl. Rhaid ei atal a'i ddileu neu ei newid. (Mae'r codau ymarfer a'r arweiniad ar bob un o ddyletswyddau'r sector cyhoeddus ar wefan y Comisiwn yn darparu gwybodaeth am yr hyn sy'n gyfystyr â gwahaniaethu anghyfreithlon)

Cam 4 – Canlyniad yr asesiad

21 - Nodwch y prif effeithiau sydd wedi cael eu hadnabod a sut y bwriedir lliniaru'r effeithiau negyddol o ran cydraddoldeb, yr iaith Gymraeg ac, os yn berthnasol, anfantais economaidd-gymdeithasol (sef crynodeb o'r tabl/au yng ngham 3).

Rhagwelir bydd y cynnig yn cael effaith niwtral, os nad cadarnhaol o ran cydraddoldeb, yr iaith Gymraeg a'r rhai sydd o dan anfantais economaidd-gymdeithasol.

Gall y Strategaeth arwain at effaith gadarnhaol o ran cydraddoldeb, drwy:

- “Sicrhau bod lles a chynhwysiant dysgwyr yn flaenoriaeth”

Gall y Strategaeth arwain at effaith gadarnhaol o ran yr iaith Gymraeg, drwy:

“Sicrhau bod pob plentyn a pherson ifanc yn gwbl ddwyieithog ac yn gallu defnyddio'r Gymraeg a'r Saesneg yn gyfartal ar ddiwedd eu cyfnod yn yr ysgol”

Fodd bynnag, roedd rhai o'r ymatebion i'r ymgynghoriad (gan gynnwys ymateb Cymdeithas yr Iaith) yn nodi ei pryder y gallai cau ysgolion mewn cymunedau gael effaith negyddol ar ddefnydd o'r Gymraeg o fewn y gymuned, gan bod yr ysgol yn chwarae rôl bwysig o ran sicrhau cyswllt rhwng y gymuned a'r Gymraeg ac yn fodd o gymhathu mewnfudwyr. Roedd Cymdeithas yr Iaith hefyd yn pryderu am ddefnydd llac o ymadroddion fel “addysg Gymraeg a

Cam 4 – Canlyniad yr asesiad	
	<p>dwyieithog”. Roeddent yn teimlo y dylai'r Cyngor ddynodi ysgolion i fod yn ysgolion Cymraeg yn y categori uchaf er mwyn osgoi unrhyw ansicrwydd.</p> <p>Pe byddai'r strategaeth yn cael ei mabwysiadu, bydd y pwyntiau hyn yn cael ystyriaeth bellach wrth ddatblygu cynigion penodol.</p> <p>Gall y Strategaeth arwain at effaith gadarnhaol ar y rhai sydd yn profi anfantais economaidd gymdeithasol, drwy:</p> <p>“Sicrhau bod lles a chynhwysiant dysgwyr yn flaenoriaeth”, a drwy gael</p> <p>“Mwy o ffocws cymunedol - mwy o gyfleusterau (amI-bwrpas a ellir eu defnyddio gan y gymuned yn ogystal â'r ysgol), oriau defnydd estynedig, mwy o ddefnydd gan y gymuned, hwb cymunedol”. Wrth ddatblygu cynigion penodol, byddwn hefyd yn ystyried os fydd y cynnig yn arwain at fwy o deithio.</p>
<p>22 - Disgrifiwch unrhyw weithredu a wnaed, neu a fwriedir, i wneud y mwyaf o hyrwyddo cydraddoldeb a'r iaith Gymraeg, nodau Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015 ac, os yn berthnasol, i sicrhau gwell canlyniadau i'r rhai sy'n wynebu anfantais economaidd,</p>	<p>Os bydd y Pwyllgor Gwaith yn mabwysiadu'r Strategaeth, bydd cynigion unigol yn cael ei gwneud fesul ardal i bwrpas symud y rhaglen Cymunedau Dysgu Cynaliadwy yn ei blaen. Bydd Asegiadau Effaith unigol yn cael eu gwneud ar gyfer pob cynnig. Fel rhan o'r asegiadau, bydd ystyriaeth bellach yn cael ei roi o safbwynt hyrwyddo cydraddoldeb a'r iaith Gymraeg, nodau Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol, ac i sicrhau gwell canlyniadau i'r rhai sy'n wynebu anfantais economaidd.</p> <p>Byddwn yn rhagweld i fabwysiadu'r strategaeth gael effaith niwtral neu gadarnhaol ar hyrwyddo Cydraddoldeb, yr iaith Gymraeg, ac y rhai sydd yn profi anfantais economaidd gymdeithasol, fel a disgrifir uchod.</p> <p>Mae'r Strategaeth hefyd yn cyfeirio at:</p> <p>“Sicrhau bod penderfyniadau a wneir heddiw'n cyfrannu'n effeithiol tuag at faterion amgylcheddol a newid hinsawdd.” Byddwn yn rhagweld i hyn gyfrannu tuag at cyflawni nodau'r Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015</p>

Cam 4 – Canlyniad yr asesiad	
23 - A fyddai unrhyw elfen o'r cynnig yn mynd yn groes i nodau llesiant Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015?	Na
24 - A oes angen edrych ar beth y gellid eu gwneud yn wahanol, neu ail-ystyried y cynnig yn gyfan gwbl, o ganlyniad i gynnal yr asesiad yma? (Gallai tystiolaeth o effaith negyddol wneud y cynnig yn anghyfreithlon. Os rydych chi wedi adnabod effaith negyddol, dylid ystyried os oes modd cario 'mlaen gyda'r cynnig ar yr adeg yma).	Na
25 – Oes yna strategaeth ar gyfer delio gydag unrhyw effeithiau sydd ddim yn anghyfreithlon ond nid oes modd eu hosgoi nag eu lliniaru?	Ar hyn o bryd, nid oes unrhyw effaith negyddol wedi ei adnabod, fodd bynnag mae rhai pryderon wedi eu codi fel rhan o'r ymatebion i'r ymgynghoriad. Yn bennaf, yr effaith gallai gau ysgolion pentref ei gael ar y gymuned, y Gymraeg a phellter teithio. Petai cynnig i gau ysgol yn cael ei wneud, bydd y Cyngor yn ystyried sut gellir lliniaru'r effeithiau hyn, a byddai Asesiad Effaith penodol yn cael ei gynnal ar gyfer y cynnig penodol hwnnw.
26 - A fydd y cynnig yn cael ei fabwysiadu / anfon ymlaen am gymeradwyaeth? Pwy fydd yn gwneud y penderfyniad?	Bydd y Strategaeth yn cael ei ystyried gan y Pwyllgor Sgrwtini ar 20 Mehefin 2023, a gan y Pwyllgor Gwaith ar 18 Gorffennaf 2023. Os bydd y Pwyllgor Gwaith yn penderfynu mabwysiadu'r strategaeth, bydd cynigion unigol yn cael eu datblygu a'u cyflwyno i'r Pwyllgor Gwaith i bwrpas symud y rhaglen Cymunedau Dysgu Cynaliadwy yn ei blaen, yn unol â disgwyliau'r Cod Trefniadaeth Ysgolion 2018.
27 - Oes yna drefniadau monitro mewn lle? Beth yw'r trefniadau hynny?	Mae trefniadau llywodraethiant wrthi'n cael ei sefydlu ar gyfer gwireddu'r strategaeth. Bydd y trefniadau Llywodraethant yn cynnwys: <ul style="list-style-type: none"> • Grŵp Cyflawni Strategaeth Moderneiddio Cymunedau Dysgu – bydd rôl y grŵp yn cynnwys Cyfrannu tuag at, herio, sicrhau cydymffurfiaeth

Cam 4 – Canlyniad yr asesiad

a'r cod trefniadaeth a monitro cynnydd y Rhaglen Moderneiddio Cymunedau Dysgu.

- Grwp Gweithredol Strategaeth Moderneiddio Cymunedau Dysgu – bydd rôl y grŵp yn cynnwys:
  - rhoi arweiniad i swyddogion ar faterion gweithredol sy'n ymwneud a'r rhaglen moderneiddio
  - Adnabod a rheoli risgiau'r rhaglen.
  - Blaenoriaethu adnoddau

Wrth i unrhyw gynigion penodol gael eu ffurfio, bydd Asesiad Effaith unigol hefyd yn cael ei ddatblygu. Dogfennau byw fydd rhain, fydd yn cael eu diweddarau'n rheolaidd wrth i'r cynnig ddatblygu. Byddwn yn asesu effaith y cynnig o safbwynt cydraddoldeb, y gymuned a'r iaith Gymraeg. Petai effaith negyddol yn cael ei ragweld, byddwn yn ystyried yn ofalus sut bydd posib ei liniaru.

Wrth i brosiectau ddatblygu (ble bydd gofyn am gyfraniad cyllidol gan Llywodraeth Cymru), bydd gofyn paratoi achosion busnes i gyflwyno i banel buddsoddi y rhaglen Cymunedau Dysgu Cynaliadwy - Llywodraeth Cymru. Bydd y panel buddsoddi yn asesu'r cynigion yn ofalus, gan ystyried beth yw buddion ag effaith y cynigion cyn penderfynu os i gefnogi'r cynnig.

Cam 5 – Cynllun Gweithredu

Rhowch fanylion yma am unrhyw weithrediadau sydd wedi'u cynllunio yn dilyn cwblhau'r asesiad. Dylid cynnwys unrhyw newidiadau a wnaed i leihau neu ddileu effaith negyddol tebygol neu wirioneddol, ynghyd ag unrhyw drefniadau i gasglu data neu wneud gwaith ymchwil pellach

Cyf	Gweithrediadau arfaethedig	Swyddog arweiniol	Amserlen
1	Cyflwyno'r Strategaeth a'r Asesiad Effaith i'r Pwyllgor Sgriwtini	Marc B Hughes	20 Mehefin
2	Cyflwyno'r Strategaeth i'r Pwyllgor Gwaith	Marc B Hughes	18 Gorffennaf
3	Ystyried gwahanol fathau o ddarpariaeth addysg, e.e. ysgolion 3-16 oed neu 3- 18 oed	Marc B Hughes	2023 ymlaen
4	Edrych i wella effeithlonrwydd ysgolion, a sicrhau ariannu teg.	Marc B Hughes	2023 ymlaen
5	Ymchwilio i'r posibiladau o wella effeithiolrwydd ac effeithlonrwydd y ddarpariaeth ôl-16.	Marc B Hughes	2023 ymlaen

Atodiad 1 - Cymru Fwy Cyfartal - Y Ddyletswydd Economaidd-gymdeithasol

Beth yw'r Ddyletswydd?

Nod cyffredinol y ddyletswydd yw sicrhau gwell canlyniadau i'r rheini sy'n dioddef anfantais economaidd-gymdeithasol. Wrth wneud penderfyniadau strategol megis penderfynu ar flaenoriaethau a gosod amcanion, rhaid rhoi sylw dyledus i'r angen i leihau anghydraddoldebau o ran canlyniadau sy'n gysylltiedig ag anfantais economaidd-gymdeithasol.

Pwy sydd yn debygol o brofi anfanteision economaidd-gymdeithasol?

Gall anfantais economaidd-gymdeithasol fod yn anghymesur mewn 'cymunedau buddiant' a hefyd mewn 'cymunedau lle', gan arwain at fwy o anghydraddoldeb o ran canlyniadau, ac mae croestoriad o'r ddau yn gallu dwysau hynny:

Cymunedau buddiant – grwpiau sydd â phrofiad cyffredin, ee bod yn ddigartref; neu bobl sydd â'r un hunaniaeth, ee unig rieni, gofalwyr. Hefyd pobl sy'n rhannu un neu fwy o'r nodweddion garchodedig a restrir yn Neddf Cydraddoldeb 2010.

Cymunedau lleoedd – pobl sy'n gysylltiedig â'i gilydd oherwydd lle maent yn byw, yn gweithio, yn ymweld ag ef neu'n treulio cryn dipyn o'u hamser yno.

Croestoriad – yn ei hanfod, mae croestoriadedd yn ymwneud â deall sut y mae nodweddion fel rhyw, hil neu ddsbarth yn gallu rhyngweithio ac arwain at brofiad ac anfantais unigryw mewn sefyllfa benodol. Ni ellir, ac ni ddylid deall mathau penodol o wahaniaethu ar wahân i'w gilydd. Mae mabwysiadu agwedd wirioneddol groestoriadol yn sicrhau nad yw hynny'n digwydd.

Pa bryd fydd y Ddyletswydd yn berthnasol?

Wrth wneud **penderfyniadau strategol**. Mae Llywodraeth Cymru wedi darparu rhai enghreifftiau o benderfyniadau strategol (nid yw'r rhestr yn gynhwysfawr):

- Cyfeiriad a bwriad strategol
- Strategaethau a ddatblygwyd mewn Byrddau Partneriaethau Rhanbarthol a Byrddau Gwasanaethau Cyhoeddus sy'n effeithio ar swyddogaethau cyrff cyhoeddus.
- Cynlluniau tymor canolig i dymor hir (er enghraifft, cynlluniau corfforaethol, cynlluniau darparu a gwella gwasanaethau)
- Pennu amcanion (er enghraifft, amcanion llesiant, amcanion cydraddoldeb, strategaeth y Gymraeg)
- Newid a datblygu gwasanaethau cyhoeddus
- Cynllunio ariannol strategol
- Penderfyniadau ynghylch caffael a chomisiynu
- Datblygu polisiau strategol.

ATODIAD 9

Mae canllawiau penodol o ran y Ddyletswydd hon ar gael ar wahân ar MonITor.

Atodiad 2 – Hawliau Dynol

Hawliau a rhyddid i bob unigolyn yw hawliau dynol, gwaeth beth yw eu cenedligrwydd nag eu dinasyddiaeth. Mae yna 16 o hawliau sylfaenol yn y Ddeddf Hawliau Dynol - i gyd wedi'u cymryd o'r Confensiwn Ewropeaidd ar Hawliau Dynol. At bwrpas y Ddeddf, fe gyfeirir atynt fel 'Hawliau'r Confensiwn'. Fe'u rhestrir isod:

(Cyflwyniad yw Erthygl 1 – nid yw wedi'i ymgorffori yn y Ddeddf Hawliau Dynol)

Erthygl 2: Yr hawl i fywyd

Erthygl 3: Gwahardd artaith

Erthygl 4: Gwahardd caethwasiaeth a llafur gorfodol

Erthygl 5: Yr hawl i ryddid a diogelwch

Erthygl 6: Yr hawl i dreial teg

Erthygl 7: Dim cosb heb gyfraith

Erthygl 8: Hawl i barch at fywyd preifat a theuluol

Erthygl 9: Rhyddid meddwl, cydwybod a chrefydd

Erthygl 10: Rhyddid mynegiant

Erthygl 11: Rhyddid cymdeithasiad ac ymgynnull

Erthygl 12: Yr hawl i briodi

Erthygl 14: Gwahardd gwahaniaethu

Erthygl 1 o Brotocol 1: Diogelu eiddo

Erthygl 2 o Brotocol 1: Hawl i gael addysg

Erthygl 3 o Brotocol 1: Hawl i etholiadau rhydd

Erthygl 1 o Brotocol 13: Diddymu'r gosb eithaf

Atodiad 3 – Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015

Mae'r Ddeddf hon yn ymwneud â gwella llesiant cymdeithasol, economaidd, amgylcheddol a diwylliannol Cymru. Mae angen i gyrrff cyhoeddus wneud yn siŵr eu bod yn ystyried yr effaith a gaiff eu penderfyniadau ar bobl sy'n byw eu bywydau yng Nghymru yn y dyfodol. Mae'r ddeddf yn pennu saith o nodau llesiant:

Cymru lewyrchus:

Cymdeithas arloesol, gynhyrchiol, carbon isel sy'n cydnabod y terfynau sydd ar yr amgylchedd byd-eang ac sydd, o ganlyniad, yn defnyddio adnoddau mewn modd effeithlon a chymesur (gan gynnwys gweithredu ar newid yn yr hinsawdd); ac sy'n datblygu poblogaeth fedrus ac addysgedig mewn economi sy'n cynhyrchu cyfoeth ac yn cynnig cyfleoedd cyflogaeth, gan ganiatáu i bobl fanteisio ar y cyfoeth a gynhyrchir drwy gael gafael ar waith addas.

Cymru gydnerth:

Cenedl sy'n cynnal ac yn gwella amgylchedd naturiol bioamrywiol gydag ecosystemau iach gweithredol sy'n cynnal cydnerthedd cymdeithasol, economaidd ac ecolegol ynghyd â'r gallu i addasu i newid (er enghraifft newid yn yr hinsawdd).

Cymru iachach:

Cymdeithas lle mae llesiant corfforol a meddyliol pobl cystal â phosibl a lle deallir dewisiadau ac ymddygiadau sydd o fudd i iechyd yn y dyfodol.

Cymru sy'n fwy cyfartal:

Cymdeithas sy'n galluogi pobl i gyflawni eu potensial ni waeth beth fo'u cefndir neu eu hamgylchiadau (gan gynnwys eu cefndir a'u hamgylchiadau cymdeithasol-economaidd).

Cymru o gymunedau cydlynus:

Cymunedau atyniadol, hyfiw a diogel sydd â chysylltiadau da.

Cymru â diwylliant bywiog le mae'r Gymraeg yn ffynnu:

Cymdeithas sy'n hyrwyddo ac yn gwarchod diwylliant, treftadaeth a'r Gymraeg ac sy'n annog pobl i gyfranogi yn y celfyddydau, a chwaraeon a gweithgareddau hamdden.

Cymru sy'n gyfrifol ar lefel fyd-eang:

Cenedl sydd, wrth iddi wneud unrhyw beth i wella llesiant economaidd, cymdeithasol, amgylcheddol a diwylliannol Cymru, yn ystyried a allai gwneud peth o'r fath gyfrannu'n gadarnhaol at lesiant byd-eang.

CYNGOR SIR
YNYS MÔN
ISLE OF ANGLESEY
COUNTY COUNCIL

STRATEGAETH MODERNEIDDIO CYMUNEDAU DYSGU A DATBLYGU'R GYMRAEG

Mawrth 2023

Statws – SWYDDOGOL

Paratowyd gan:

Marc Berw Hughes, Cyfarwyddwr Addysg, Sgiliau a
Phobl Ifanc

Cynnwys

Cyflwyniad

Cynllun y Cyngor – Y Cylch Strategol

Yr Hyn Sydd Wedi ei Gyflawni

Y Sefyllfa Bresennol – Pam Bod Angen Parhau i Newid

Gweledigaeth y Gwasanaeth ac Egwyddorion Arweiniol

Gyrwyr Newid / Amcanion Strategol

Dylunio'r Gweithlu

Heriau i Wireddu'r Strategaeth

Amserlen Gweithredu

Sut bydd y Strategaeth Moderneiddio Cymunedau Dysgu a Datblygu'r Gymraeg yn effeithio ar brofiad defnyddwyr?

Proses Deddfwriaethol

Monitro, Rheolaeth a Llywodraethant

DRAFT

Cyflwyniad

Ym Mawrth 2022, dywedodd Jeremy Miles, Gweinidog Addysg Cymru:

“Mae mynd i’r afael ag effaith tlodi ar gyrhaeddiad yn hanfodol os ydym am sicrhau dyheadau a safonau uchel i bawb. Rydym yn gwybod bod y cartref a’r gymuned yn dylanwadu’n fawr ar gyfleoedd bywyd plant a phobl ifanc a bod angen rhagor o gymorth ar athrawon i fynd i’r afael â’r materion y mae rhai plant a phobl ifanc yn eu hwynebu. Drwy fuddsoddi mewn ysgolion bro, rydym yn sicrhau bod gan ddysgwyr y cymorth sydd ei angen arnynt i wireddu eu potensial.

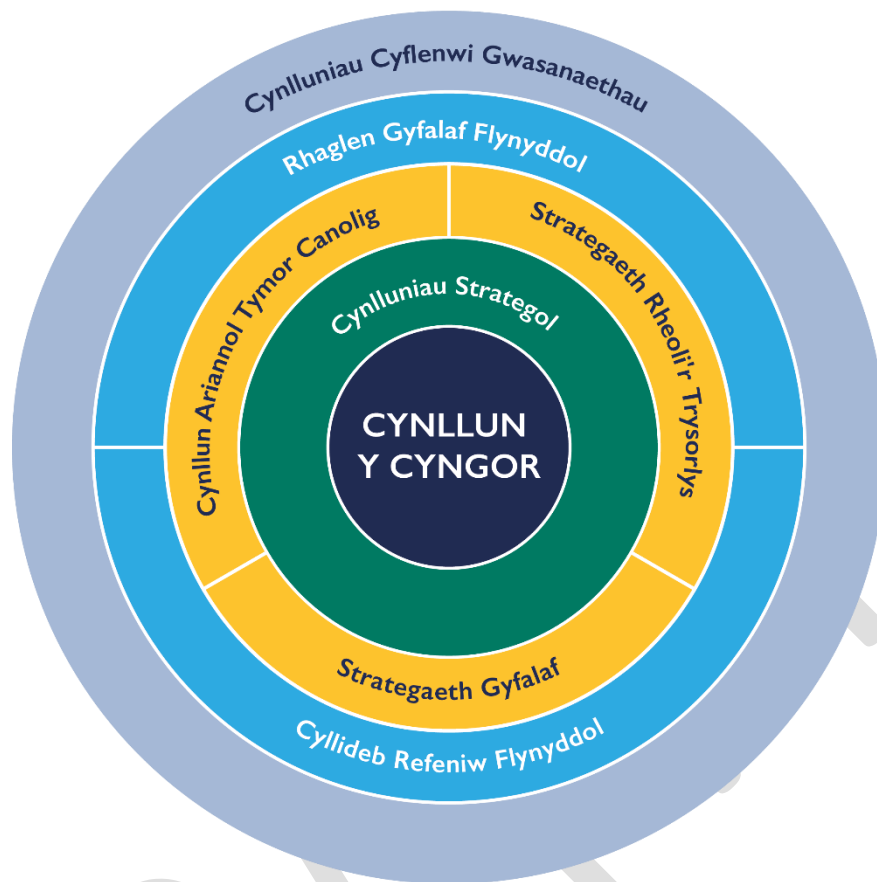
Mae ysgolion bro yn datblygu partneriaethau ag ystod o sefydliadau, ac yn sicrhau bod gwasanaethau ar gael yn lleol i deuluoedd ac i’r gymuned ehangach. Maent yn defnyddio eu cyfleusterau a’u hadnoddau er budd y cymunedau y maent yn eu gwasanaethau, gan wella bywyd plant, cryfhau teuluoedd ac adeiladu cymunedau cryfach.

Yn anad dim, cenhadaeth ein cenedl yw mynd i’r afael ag effaith tlodi ar gyrhaeddiad addysgol a gosod safonau uchel i bawb. Rwyf i am i bob person ifanc gael uchelgeisiau mawr ar gyfer eu haddysg a’u gyrfaoedd yn y dyfodol ac mae hynny’n golygu defnyddio pob dull sydd gennym i’w cefnogi nhw.”

Er mwyn ymateb i hyn a sicrhau bod dysgwyr ar draws Ynys Môn yn derbyn yr addysg y maent yn ei haeddu, mae Cyngor Sir Ynys Môn wedi adolygu ei gynllun Moderneiddio Cymunedau Dysgu a Datblygu’r Gymraeg. Rhoddwyd sylw cadarnhaol i hyn yn adroddiad arolygu Estyn ar Gyngor Sir Ynys Môn yn 2022:

“Mae gweledigaeth glir ar gyfer ad-drefnu a moderneiddio ysgolion, sy’n seiliedig ar sicrhau bod yr ysgolion yn addas ar gyfer yr unfed ganrif ar hugain ac yn gwneud y defnydd gorau o dechnoleg fodern. Rhoddir sylw blaenllaw i ddatblygu’r ddarpariaeth ar gyfer addysg cyfrwng Cymraeg a dwyieithog o fewn y strategaeth moderneiddio. Mae rhai elfennau o’r weledigaeth ar waith, ac yn cael effaith gadarnhaol, er enghraifft ehangu darpariaeth canolfannau iaith a lleihau llefydd gweigion ysgolion. Mae rhai agweddau o’r weledigaeth, er enghraifft moderneiddio addysg ôl 16 ar yr ynys, yn eu dyddiau cynnar.

Cynllun y Cyngor – Y Cylch Strategol

Mae'r cylch strategol yn adnabod y cynlluniau sydd gan y Cyngor yn eu lle er mwyn sicrhau ein bod yn gallu cyflawni ein blaenoriaethau a'n hamcanion, maent yn adnabod beth sydd angen ei gyflawni, sut rydym am gyflawni hyn a pham. Mae Cynllun y Cyngor a'r cynlluniau strategol yn datgan gweledigaeth y Cyngor, ynghyd â'r egwyddorion cyffredinol a meysydd blaenoriaeth allweddol. Mae'r strategaeth hon yn un o gynlluniau strategol y Cyngor a bydd yn gynllun annatod er mwyn cefnogi'r weledigaeth a'r amcanion allweddol o fewn Cynllun y Cyngor.

Yr Hyn sydd wedi ei Gyflawni

Ers cyhoeddi'r strategaeth wreiddiol yn 2013, mae'r Awdurdod wedi cydweithio gyda phenaethiaid ac aelodau etholedig i foderneiddio'r stoc ysgolion ar yr ynys drwy gyfuno 10 o ysgolion cynradd llai ac adeiladu ysgolion 21ain ganrif mewn tair ardal. Mae dau brosiect arall ar waith ar hyn o bryd, ble mae penderfyniadau wedi eu gwneud i ehangu un ysgol, ail-leoli un ysgol i adeilad newydd, a chau un ysgol. Erbyn cwblhau'r ddau brosiect hyn, bydd y Cyngor wedi cau 11 ysgol fach, wedi diweddarau ac ymestyn dwy ysgol, ac wedi agor pum adeilad ysgol 21ain ganrif mewn pedair ardal, sy'n cynnwys adeilad cyntaf sero carbon net Cyngor Sir Ynys Môn.

Mae'r prosiectau sydd wedi eu cwblhau hyd yma:

- Wedi cael effaith gadarnhaol ar lefydd gweigion ysgolion cynradd yr ynys, gyda sefyllfa bresennol yn dangos mai 13% o lefydd gweigion sy'n perthyn i'r sector cynradd yn Medi 2022 (i'w gymharu â 28% yn 2011).
- Wedi arwain at arbedion refeniw drwy'r fformiwla cyllido ysgolion yn agos at £350k, ac wedi arwain at leihad yn y costau cynnal a chadw cyfredol a rhagamcanol o dros £1.6m.

Bydd y ddau brosiect sydd ar waith ar hyn o bryd yn arwain at arbediad pellach mewn costau cynnal a chadw cyfredol a rhagamcanol o tua £1m ychwanegol.

Erbyn cwblhau'r ddau brosiect sydd ar waith (2024), rhagdybir y bydd tua 25% o ddysgwyr cynradd Ynys Môn yn derbyn eu haddysg mewn adeiladau'r 21ain ganrif.

Mae Adroddiad Estyn (Mehafin 2022) yn cydnabod bod y Cyngor yn gwneud cynnydd da wrth foderneiddio trefniadaeth ysgolion:

“Mae'r awdurdod wedi buddsoddi mewn ystod o brosiectau cyfalaf yn ystod camau cyntaf rhaglen Ysgolion yr 21ain Ganrif Llywodraeth Cymru. Maent yn gwneud cynnydd da o ran sicrhau bod yr ysgolion addas o'r math priodol yn y lleoedd priodol i fodloni anghenion ei ddysgwyr”

Y Sefyllfa Bresennol – Pam Bod Angen Parhau i Newid?

Canran Uchel o Ysgolion Bach

Mae Llywodraeth Cymru, drwy'r *Gorchymyn Addysg (Ysgolion Bach) (Cymru) 2014*, yn diffinio ysgolion bach fel ysgolion sydd â llai na 91 disgybl. Er bod y nifer o ysgolion sy'n cyrraedd y diffiniad wedi gostwng yn sylweddol dros y degawd diwethaf ym Môn (ar sail niferoedd Medi 22), mae dal 17 (43%) ysgol yn Ynys Môn sy'n cael eu hystyried i fod yn ysgolion bach yn ôl diffiniad Llywodraeth Cymru.

Mae'r heriau canlynol yn wynebu ysgolion bach:

- Addysgu dosbarthiadau oedran cymysg yn cynnwys mwy na 2 neu 3 o grwpiau oedran;
- Maint cyfyngedig grwpiau cymheiriaid a digonolrwydd her;
- Cyfleoedd cyfyngedig ar gyfer rhyngweithio cymdeithasol;
- Anawsterau gyda recriwtio a chadw staff;
- Beichiau gormodol ar staff a'r arbenigedd uwch sy'n ofynnol i gefnogi disgyblion gydag anghenion dysgu ychwanegol.

Tra bod yr heriau hyn yn wynebu'r ysgolion, mae'n bwysig nodi ei fod yn mynd yn anoddach i gydbwysu'r gyllideb gorfforaethol yn flynyddol.

Newid Demograffeg

Mae'n amlwg o ddata cyfrifiad bod poblogaeth Ynys Môn wedi, ac yn parhau i heneiddio. Yn ôl cyfrifiad 1981, roedd 23% o boblogaeth yr ynys o fewn grŵp oedran dan 15, gyda dim ond 15% o'r boblogaeth yn 65 mlwydd oed neu hyn. Erbyn cyfrifiad 2021, mae'r canran o'r boblogaeth o oedran dan 15 wedi gostwng i 16%, a'r canran o'r boblogaeth o oed 65+ wedi cynyddu i 26%. Rhagdybir erbyn 2031 bydd y canran o blant o dan 15 oed wedi gostwng ymhellach i 13% gyda'r canran o bobl 65+ yn cynyddu i 28%.

Yn Ionawr 2021, roedd 5,177 o ddisgyblon (BI Derbyn – BI6) yn mynychu ysgolion cynradd Môn, tra bod 3,908 o ddisgyblion (BI 7 – BI12) yn mynychu ysgolion uwchradd Môn.

Ar sail y newid mewn demograffeg a nodir uchod, amcangyfrifir y bydd y niferoedd hyn yn lleihau i 4,264 o ddisgyblion cynradd, a 3,219 o ddisgyblion uwchradd erbyn 2031. Mae hyn yn gyfystyr â lleihad o 913 disgybl cynradd, a 689 disgybl uwchradd. Mae hyn yn cyfateb â'r angen am tua 7 ysgol gynradd yn llai (ar sail cyfartaledd o 130 disgybl ym mhob ysgol), ac 1 ysgol uwchradd yn llai (heb ystyried y llefydd gweigion presennol).

Mae'r data hefyd yn dangos bod llai o blant oed ysgol rhwng 3 a 15 oed ar Ynys Môn yn siarad Cymraeg o'u cymharu â degawd yn ôl. Bu gostyngiad o 3.5% rhwng 2011 a 2021. Fel arfer, mae'r gallu i siarad Cymraeg yn y grŵp oedran hwn yn uwch na phob grŵp oedran arall.

Nifer Disgyblion

Tra bod y canran o lefydd gweigion yn yr ysgolion cynradd wedi lleihau'n sylweddol, mae'r rhagolygon a dderbyniwyd gan benaethiaid ysgolion yn rhagweld y gall niferoedd disgyblion cynradd leihau o 419 o ddisgyblion ymhellach erbyn 2027. Bydd yn bwysig felly bod y nifer o lefydd gweigion yn parhau i gael ei asesu. Mae Llywodraeth Cymru'n diffinio 'nifer sylweddol o lefydd gweigion' fel 25% neu fwy o gapasiti'r ysgol. Mae 13 o ysgolion cynradd Ynys Môn yn cwrdd â'r diffiniad hwn o hyd.

Yn yr uwchradd, mae'r canran o lefydd gweigion (21%) yn bryder ("yn gymharol uchel" nodwyd yn adroddiad Estyn). Yn sgil hyn, bydd angen rhoi ystyriaeth i leihau nifer yr ysgolion uwchradd neu newid yn natur yr ysgolion os am sicrhau dyfodol addysg uwchradd mewn rhai rhannau o'r sir.

Pwysau Cyllidol

Mae materion byd-eang, gan gynnwys y rhyfel yn Wcráin, cynnydd mewn costau ynni a phroblemau ynglŷn â'r cadwyni cyflenwi, wedi ac yn parhau i gael effaith sylweddol ar chwyddiant. O ganlyniad, rhagwelwyd y byddai angen cynyddu cyllideb y Cyngor tua £18m erbyn 2023/24 os am gynnig yr un lefel o wasanaeth. Mae cyllideb y Gwasanaeth Dysgu'n cyfrifo am tua 36% o gyllideb net y Cyngor.

Mae gwahaniaeth sylweddol yng nghost y pen ysgolion, gydag amrywiaeth o £3,313 i £11,846 yn y cynradd, ac £5,148 i £6,440 yn yr uwchradd.

Gellid dadlau bod y ffaith fod ysgolion cynradd llai yn derbyn yr hyn sy'n gyfystyr ag arian ychwanegol i gynnal isafswm o lefelau staffio'n golygu bod yr ysgolion mwyaf, sy'n aml yn gwasanaethu'r ardaloedd mwyaf difreintiedig, yn derbyn llai o gyllid. Nid yw hyn yn gynaliadwy at y dyfodol, yn enwedig os bydd costau'n parhau i godi. Gyda'r rhagdybiaeth sydd wedi ei chyfrifo uchod parthed y newid mewn demograffeg, bydd niferoedd disgyblion yn gostwng ymhellach erbyn 2031. Canlyniad hyn yw y bydd yn debygol y bydd mwy o'r ysgolion bach yn cael eu gwarchod, ac o ganlyniad, bydd llai o gyllid i'w rannu rhwng gweddill yr ysgolion. Golyga hyn y bydd yr amrywiaeth mewn cost y pen yn cynyddu.

Wrth symud ymlaen gyda'r rhaglen, bydd rhaid sicrhau bod adnoddau'n cael eu defnyddio mewn modd sy'n deg ac yn effeithlon, a defnyddio'r cyfle i sicrhau fod y fformiwla ariannu ysgolion yn addas o ystyried newidiadau a ddaw trwy foderneiddio, fel y nodir gan Estyn.

Cyflwr Adeiladau

Mae Llywodraeth Cymru'n categoreiddio cyflwr adeiladau ysgol ar raddfa A-D.

Gweler isod ddiffiniad o'r gwahanol categorïau:

A – Fel newydd

B – Yn weithredol ddiogel ac yn arddangos mân ddirywiad yn unig

C – Angen atgyweirio neu amnewid gweithredol ond mawr yn y tymor byr i'r tymor canolig

D – Risg difrifol o fethiant

Tra bod stoc ysgolion cynradd Ynys Môn i gyd wedi ei asesu i fod yn radd cyflwr 'A' neu 'B' ac eithrio un ysgol, mae 4/5 o ysgolion uwchradd Ynys Môn wedi eu hasesu i fod yn radd cyflwr 'C'. Mae hyn yn amlygu'r angen i roi sylw i gyflwr ein hadeiladau ysgol uwchradd.

Mae costau cynnal a chadw cyfredol a rhagamcanol ysgolion yn codi o flwyddyn i flwyddyn. Rhagwelwyd costau o £22.3m pan gafodd yr asesiad diweddaraf ei gwblhau yn Rhagfyr 2021, gyda £9.3m yn gysylltiedig â'r 40 adeilad cynradd, tra bod dros £13m yn gysylltiedig â'r 5 adeilad uwchradd. Nid oes gan y Cyngor y gyllideb i fynd i'r afael â'r gwaith hwn. Mae hyn yn amlygu'r angen i resymoli ein stoc o adeiladau, fel bod modd buddsoddi mwy yn yr adeiladau fydd yn parhau.

Datgarboneiddio

Wrth ymateb i'r argyfwng newid hinsawdd, mae'r Cyngor wedi ymrwmo i fod yn sefydliad carbon sero net erbyn 2030. Er mwyn cyrraedd y targed hwn, mae'r Cyngor (ar holl sector cyhoeddus) yn wynebu heriau a phenderfyniadau amryfal i leihau allyriadau carbon ac i ymateb i newid hinsawdd.

Mae o leiaf 12/40 (30%) o ysgolion cynradd Ynys Môn yn perfformio'n waeth na'r arferol o safbwynt effeithlonrwydd ynni, gyda thair ysgol yn y categori gwaethaf posibl.

Bydd angen gwella effeithlonrwydd ynni ein stoc o ysgolion yn sylweddol os am gyrraedd y targed o fod yn sefydliad carbon sero net.

Yn sgil yr uchod, noder bod y Strategaeth Moderneiddio Cymunedau Dysgu a Datblygu'r Gymraeg hon wedi ei llunio er mwyn:

- Sefydlu trefniadaeth ysgolion sy'n addas ar gyfer y deng mlynedd ar hugain nesaf er mwyn sicrhau'r cyfleoedd gorau i'n plant a'n pobl ifanc ffynnu a manteisio ar y cyfleoedd byd gwaith sydd ar y gorwel;
- Parhau i weithredu'n i sicrhau bod safonau a darpariaeth yn ein hysgolion ymysg y gorau;

- Sicrhau bod adnoddau'r Cyngor yn cael eu defnyddio'n effeithiol ac yn effeithlon drwy ddatblygu trefniadaeth sy'n fwy cyfartal o safbwynt cost y pen ar draws ysgolion a sefydlu patrwm addas ar gyfer addysg ôl-16;
- Sicrhau bod pob ysgol yn gosod sylfeini cadarn i sicrhau bod pob dysgwr yn cyrraedd lefel o hyfedredd yn y ddwy iaith sy'n berthnasol i'w gallu;
- Creu'r amgylchiadau i arweinwyr lwyddo drwy sicrhau bod amser a chymorth digonol iddynt ar gyfer arwain a rheoli;
- Sefydlu trefn sy'n sicrhau dilyniant priodol o arweinwyr ysgol;
- Sicrhau bod y strategaeth yn cyfrannu at nodau Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol ac yn cyfrannu at 'Gynllunio Lle'.

Gweledigaeth ac Egwyddorion Arweiniol

'Yr Ynys Ddysg gyda Chymunedau sy'n Dysgu, Gwasanaeth Dysgu ac Ysgolion fel Sefydliadau sy'n Dysgu'.

Mae gan Gyngor Sir Ynys Môn yr uchelgais o sicrhau y bydd ein holl blant a phobl ifanc, waeth beth fo'u cefndir a'u hamgylchiadau, yn cyflawni eu llawn potensial gan alluogi pob dysgwr i ddatblygu tuag at bedwar diben y cwricwlwm, y dyhead ar gyfer pob plentyn a pherson ifanc ar Ynys Môn.

Prif egwyddorion y Gwasanaeth Dysgu yw:

- Sicrhau y gall pob plentyn ar yr ynys gyflawni eu llawn potensial a chael y profiadau gorau posibl.
- Sicrhau bod pob plentyn a pherson ifanc yn gwbl ddwyieithog ac yn gallu defnyddio'r Gymraeg a'r Saesneg yn gyfartal ar ddiwedd eu cyfnod yn yr ysgol.
- Ysgolion sydd wedi eu ffocysu ar eu cymunedau (ysgolion bro), gyda rhanddeiliaid a phartneriaethau'n cyfrannu at y rôl hon. Paratoi pobl ifanc ar gyfer anghenion gweithlu'r dyfodol drwy ddatblygu sgiliau a phrofiadau digidol.
- Denu'r staff gorau i'n hysgolion i roi'r profiadau gorau i'n plant.
- Gweithredu yn y ffordd fwyaf cost-effeithiol, effeithlon, cynhaliol ac ecogyfeillgar.
- Sicrhau bod lles a chynhwysiant dysgwyr yn flaenoriaeth ac yn graidd i unrhyw fater addysgol.
- Sicrhau bod penderfyniadau a wneir heddiw'n cyfrannu'n effeithiol tuag at faterion amgylcheddol a newid hinsawdd.
- Sicrhau cynnig o ansawdd i ddisgyblion ôl-16, sy'n addas i anghenion dyfodol Ynys Môn.

Bydd hyn yn golygu y bydd ein holl blant, pobl ifanc a dysgwyr yn:

- **Ddysgwyr uchelgeisiol, galluog**

- **Cyfranwyr mentrus, creadigol**
- **Dinasyddion egwyddorol, gwybodus**
- **Unigolion iach, hyderus.**

Bydd y rhaglen Cymunedau Dysgu Cynaliadwy'n allweddol i wireddu'r weledigaeth uchelgeisiol uchod trwy sicrhau ysgolion effeithiol o'r maint cywir, yn y lleoliadau cywir, gydag amgylchfyd addysgu pwrpasol, sy'n cael eu harwain gan arweinwyr ysbrydoledig. I gyrraedd y nod hwn, bydd angen adolygu'r sefyllfa bresennol ac ystyried y ffordd orau ymlaen yn seiliedig ar ofynion a natur yr anghenion.

DRAFT

Gyrwyr Newid / Amcanion Strategol

Safonau - Darparu'r addysg orau i bobl ifanc yn yr hinsawdd gyllidol yr ydym ynddi fel bod addysg yn gallu ffynnu ar ôl Covid-19, ac ymateb i anghenion dyfodol dinasyddion Ynys Môn.

Mae'r Awdurdod am sicrhau'r canlyniadau gorau posibl ar gyfer dysgwyr drwy sicrhau bod y system yn addas ar gyfer y genhedlaeth hon a chenedlaethau'r dyfodol.

Bydd y strategaeth hon yn rhoi sylw i hyn gan edrych i greu'r amodau fel bod penaethiaid, athrawon a disgyblion yn llwyddo. Mae profiadau'r Awdurdod gydag ysgolion llai wedi cadarnhau bod angen cymorth a chefnogaeth uwch na'r disgywliedig i rai ysgolion llai, ac mae hyn yn fwy amlwg ble mae pryderon am ansawdd yr arweinyddiaeth ac/neu ansawdd yr addysgu mewn dosbarthiadau unigol.

Mewn ysgolion uwchradd llai eu maint, mae'n her i gynnal ansawdd ac ehangder y cwricwlwm. Yn ogystal â hyn, mae'r gallu i gadw staff arbenigol, yn enwedig yn y pynciau craidd ac ar lefel reolaethol, yn heriol.

Wrth i'r cwricwlwm newydd wreiddio, daw cyfleoedd euraidd i sefydlu ysgolion traws-sector [3-16 neu 3-18] sy'n gwneud y mwyaf o arbenigeddau staff a'r cyfleoedd i ddysgu ac addysgu'n drawsbynciol. Mae ysgolion traws-sector hefyd yn rhoi cyfleoedd i osgoi'r 'gostyngiad mewn perfformiad' a welir ymysg dysgwyr wrth drosglwyddo o'r cynradd i'r uwchradd.

Arweinyddiaeth a Rheolaeth - Cynyddu capasiti i ddatblygu arweinyddiaeth effeithiol yn ein hysgolion ac i gynllunio olyniaeth.

Mae ysgolion effeithiol yn cael eu harwain yn dda. Mae gan ein hysgolion llwyddiannus arweinyddiaeth gref ar bob lefel, gan gynnwys llywodraethwyr.

Mae'r heriau sy'n gysylltiedig ag arwain a rheoli ysgol wedi cynyddu'n sylweddol ac mae'r disgywliadau'n parhau i gynyddu. Ar hyn o bryd, mae gan nifer o'r penaethiaid cynradd ymrwymiad dysgu penodol sylweddol, yn enwedig yn yr ysgolion bach. Mae penaethiaid ysgolion llai hefyd yn cyflawni ystod o dasgau gweinyddol. Mae recriwtio penaethiaid o dan yr amodau hyn yn heriol.

Mae angen i ysgolion cynradd fod yn faint addas i fod â phennaeth nad yw'n addysgu am ganran sylweddol o amser. Byddai hynny'n rhoi'r amser angenrheidiol i'r pennaeth ymgymryd â swyddogaethau arweinyddol allweddol o fewn yr ysgol neu'r ffederasiwn, wrth gynnig profiadau arwain i aelodau staff a chyfrannu at gynllunio olyniaeth.

Nifer Disgyblion / Llefydd Gweigion - Darparu Addysg sy'n cyd-fynd â gofynion poblogaeth yr ynys. Lleihad yn y nifer o lefydd dros ben er mwyn gwneud defnydd effeithlon o adnoddau.

Mae oedran yr ynys yn heneiddio. Yn wir, gwelwyd cwmp yn y canran o blant sydd o oed ysgol (0-15) yn ffigyrau'r cyfrifiad diweddar. Os bydd y cwmp hwn yn parhau, rhagwelir gostyngiad o 3% pellach yng nghanran y boblogaeth sydd 'o dan 15 oed' erbyn 2031. O ganlyniad i'r newid hwn mewn demograffeg, a'r lleihad sydd wedi ei brofi yn y nifer o bobl ifanc o oed ysgol sy'n byw ar yr ynys, yn ogystal â'r lleihad pellach a welir mewn rhagolygon penaethiaid am y 5 blwyddyn nesaf, mae'n bwysig bod y Cyngor yn parhau i fonitro'r nifer o lefydd gweigion, i sicrhau defnydd effeithlon o adnoddau.

Ym Medi 2022, roedd bron i hanner ysgolion cynradd Ynys Môn yn cwrdd â diffiniad Llywodraeth Cymru o fod yn ysgolion bach (llai na 91 disgybl), tra bod 33% o'n hysgolion cynradd yn cwrdd â'r diffiniad o fod â nifer sylweddol o lefydd gweigion (25% neu fwy o gapasiti'r ysgol). Roedd hefyd un ysgol uwchradd oedd yn cwrdd â diffiniad o fod â nifer sylweddol o lefydd gweigion gyda 44% (427) o lefydd dros ben.

Bydd y rhaglen Cymunedau Dysgu Cynaliadwy'n rhoi sylw i hyn trwy adolygu dyfodol pob ysgol ar sail ardaloedd.

Lles, Gofal ac Iechyd - Gwella mynediad ar gyfer sicrhau lles, gofal ac iechyd yn ein hysgolion.

Mae'r Awdurdod yn ymgysylltu'n effeithiol â rhanddeiliaid gan gynnwys athrawon, llywodraethwyr a rhieni er mwyn canfod eu barn. O ganlyniad, mae lles, gofal a iechyd yn ein hysgolion yn derbyn blaenoriaeth uchel a pharhaus.

Mae ysgolion effeithiol yn meddu amgylcheddau diogel i ddysgwyr a staff, sydd hefyd yn hyrwyddo parch ac amrywiaeth.

Gall amgylchedd ysgol sydd wedi'i ddylunio'n dda wella iechyd corfforol a meddyliol plant yn ogystal â gwella lles staff a gwneud iddynt deimlo eu bod yn cael eu gwerthfawrogi. Ar hyn o bryd, mae 4 ysgol gynradd mewn cyflwr gradd 'A', ac un ysgol arbennig. Rhagwelir y bydd un ysgol gynradd bellach yn cyrraedd y categori hwn yn 2023.

Mae tiroedd ysgol sydd wedi'u dylunio'n dda a'u datblygu'n feddylgar yn cyfoethogi cyfleoedd i ddysgu a chwarae. Mae cyswllt a chysylltiad â byd natur yn creu mwy o emosiynau cadarnhaol a theimladau o fywiogrwydd, a llai o emosiynau negyddol; mae hefyd yn cynnig rhyddhad o flinder meddyliol, a'r gallu i ganolbwyntio'n hirach.

Mae'r Awdurdod wedi ymrwymo i fuddsoddi yn amgylchedd dysgu Ysgolion Bro, drwy gyfleoli gwasanaethau allweddol, a sicrhau ymgysylltiad cryfach â rhieni a gofalwyr y tu allan i oriau traddodiadol. Bydd y rhaglen Ysgolion Bro yn hwyluso'r Cyngor i fynd

i'r afael â thlodi plant a lliniaru ei effeithiau, yn cynnwys yr anghydraddoldebau addysgol y mae plant yn eu profi o ganlyniad i fyw mewn tlodi.

Drwy fuddsoddi mewn adeiladau ysgolion, rydym yn gobeithio creu gwell cyfleusterau y gall dysgwyr a'r gymuned ehangach eu defnyddio. Mae hyn yn cynnwys mynediad at ddysgu oedolion, gofal plant a gweithgareddau chwaraeon a hamdden parhaus.

Darpariaeth Ôl-16 - Cryfhau hawl dysgwyr a phrofiad i ddysgwyr ôl-16.

Mae'r Cyngor yn gweithredu Partneriaeth Ddysgu Ôl-16 gyda Gwynedd a Grŵp Llandrillo Menai, ac mae'r Bartneriaeth Ddysgu'n derbyn cyfrifoldeb am gomisiynu darpariaeth ôl-16 i gwrdd â gofynion cwricwlwm a gytunwyd yn lleol ar gyfer addysg a hyfforddiant.

Er bod y Bartneriaeth Ddysgu Ôl-16 wedi llwyddo i resymoli'r ddarpariaeth, nid yw'r drefn gyfredol yn gynaliadwy o safbwynt costau teithio a maint dosbarthiadau bach. Ar hyn o bryd, mae nifer o ddsbarthiadau gyda niferoedd y disgyblion yn fach. Yn yr hinsawdd gyllidol bresennol nid yw hyn yn hyfyw, yn gost effeithlon nac yn gynaliadwy. Yn ychwanegol, gan fod ysgolion eisoes wedi rhesymoli nifer y cyrsiau nad ydynt yn hyfyw, mae disgyblion yn treulio cyfnodau rheolaidd o amser yn teithio o un ysgol i'r llall. Mae penaethiaid ysgolion uwchradd y sir yn cydnabod yr angen i adolygu'r sefyllfa bresennol.

O ganlyniad, bydd angen rhoi ystyriaeth i ddyfodol addysg ôl-16 o fewn y sir.

Adeiladau ac Adnoddau - Sicrhau adeiladau ac amgylchedd dysgu o ansawdd uchel ac yn addas i bwrpas.

Mae archwiliad o adeiladau ysgolion yn dynodi bod diffygion difrifol yn parhau mewn nifer o safleoedd ac adeiladau, yn enwedig yn y sector uwchradd, sy'n codi cwestiynau dybryd ynghylch hyfywdra hirdymor rhai adeiladau. Nid yw'n gynaliadwy nac yn bosibl cynnal nifer fawr o adeiladau ysgolion sy'n heneiddio.

Bydd rhaid rhesymoli nifer yr adeiladau ysgol mewn rhai ardaloedd ble mae'n bosib cyfuno dwy neu fwy o ysgolion cynradd cyfagos oherwydd bod y gofod ar gael mewn un o'r ysgolion hynny'n barod. Bydd hyn yn arwain at arbedion cyllidol, er yr angen i gludo'r dysgwyr i'r ysgol arall. Bydd hyn yn sicrhau bod adnoddau sy'n crebachu'n cael eu defnyddio i wella profiadau dysgu'r plant yn hytrach nag i gynnal adeilad.

Mae Ynys Môn yn ymrwymedig i sicrhau bod pob adeilad ysgol yn cwrdd â disgwyliadau'r unfed ganrif ar hugain, yn addas i bwrpas, yn y lleoliad cywir, yn cwrdd ag anghenion dysgwyr ac yn adnodd ar gyfer y gymuned.

Cwricwlwm i Gymru - Sicrhau bod gan ysgolion yr adnoddau a'r capasiti i yrru Cwricwlwm i Gymru yn ei flaen yn llwyddiannus.

Wrth i'r cwricwlwm newydd barhau i gael ei ddatblygu a'i gyflwyno o Fedi 2022 ymlaen, bydd yn hollbwysig bod gan ysgolion yr adnoddau i yrru'r cwricwlwm newydd yn ei flaen yn llwyddiannus, i gwrdd â phedwar prif diben o ddatblygu:

1. Dysgwyr uchelgeisiol, galluog
2. Cyfranwyr mentrus, chreadigol
3. Dinasyddion egwyddorol, gwybodus
4. Unigolion iach, hyderus

Mae'r cwricwlwm newydd wedi ei ddylunio gan athrawon, yn ateb anghenion pob person ifanc, ac wedi ei wneud ar gyfer byd sy'n newid yn gyflym. Mae'n ffocysu ar ddysgu ar sail cynnydd (yn hytrach nag oedran), gyda phwrpas clir o'r hyn y bydd eisiau ei gyflawni. Mae disgyblion yn dysgu am bethau fydd yn eu helpu mewn bywyd bob dydd, ac yn symud ymlaen yn eu dysgu pan yn barod i wneud hynny, nid oherwydd ei oedran.

Mae hyn yn fwy perthnasol nag erioed oherwydd y gwahanol effeithiau y mae'r pandemig Covid-19 wedi eu cael ar ddysgu pobl ifanc. Bydd cydweithio agos rhwng athrawon a disgyblion i gael dealltwriaeth dda o lefelau cynnydd disgyblion unigol.

Defnydd Cymunedol - Ehangu defnydd o adeiladau a chyfleusterau ysgolion gan rieni, y gymuned a thrigolion hŷn.

Mae'r Cyngor yn awyddus i optimeiddio defnydd adnoddau ac isadeiledd i ddarparu gwasanaethau i'n cymunedau. Mae hyn yn golygu cael asedau hyblyg fel bod modd i'r gymuned (gan gynnwys plant, oedolion a phobl hŷn) ddefnyddio'r ased a'r adnoddau. Bydd hyn yn cefnogi gwytnwch cymunedau, ac yn helpu i osgoi tlodi. Mae hyn yn hynod bwysig ar hyn o bryd yng nghyd-destun yr argyfwng costau byw.

Rhagwelir mai un o agweddau allweddol y rhaglen Cymunedau Dysgu Cynaliadwy fydd sicrhau darpariaeth gofal ar gyfer plant cyn oed ysgol ar safle ysgolion newydd neu rai sy'n cael eu haddasu (i gael eu rheoli gyda phartner yn y sector gofal plant lleol), er mwyn darparu gofal rhwng 8.00yb a 6.00yh ar gyfer teuluoedd, ynghyd ag addysg feithrin, gofal cofleidiol a chlybiau gofal ar ôl ysgol/gwyliau.

Datgarboneiddio - Sicrhau bod ein hysgolion yn gynaliadwy ac yn cyfrannu at agenda Sero Net y Cyngor.

Mae'r Cyngor wedi ymrwymo i fod yn wasanaeth carbon sero net erbyn 2030.

Rhan allweddol o'r siwrne i gyrraedd carbon sero net fydd adolygu defnydd a pherfformiad holl asedau'r Cyngor wrth sicrhau'r ôl troed carbon lleiaf posibl tra'n parhau i ddarparu gwasanaethau i'n cymunedau.

Ysgolion cynradd yw'r cynhyrchwyr mwyaf o garbon o holl adeiladau'r Cyngor, gyda'r ysgolion uwchradd yr ail uchaf. Mae allyriadau carbon ysgolion cynradd yn 2021/22 yn gyfwerth â 30% o allyriadau'r holl asedau y mae'r Cyngor yn eu rheoli, tra bod ysgolion uwchradd yn gyfwerth â 23% o asedau a reolir gan y Cyngor yn yr un cyfnod.

Mae amrywiaeth sylweddol mewn allyriadau carbon fesul disgybl, gyda'r uchaf yn 2,079kgCo_{2e} fesul disgybl a'r isaf yn 65kgCo_{2e} fesul disgybl. Yn y cyd-destun hwn, mae'r ysgolion lleiaf yn dueddol o fod tuag at frig y gynghrair.

Bu i'r Cyngor wneud arbediad sylweddol mewn allyriadau carbon yn barod drwy gynlluniau'r rhaglen Cymunedau Dysgu Cynaliadwy, er enghraifft, drwy gyfuno pedair ysgol i mewn i un yn ardal Rhosyr. Yn 2018/19, gyda'i gilydd roedd allyriadau carbon ysgolion Bodorgan, Dwyran, Niwbwrch a Llangaffo yn 100tCo_{2e}. Yn 2021/22, roedd allyriad Carbon Ysgol Santes Dwynwen yn 26tCo_{2e}.

Bydd adeilad sero carbon net cyntaf Ynys Môn drwy'r rhaglen Cymunedau Dysgu Cynaliadwy yn agor yn 2024, pan fydd Uned Cyfnod Sylfaen newydd Ysgol y Graig wedi ei chwblhau.

Bydd unrhyw adeilad newydd drwy'r rhaglen Cymunedau Dysgu Cynaliadwy yn adeilad carbon sero net, a bydd goblygiadau allyriadau carbon yn ystyriaeth bwysig wrth asesu gwahanol opsiynau drwy'r rhaglen Cymunedau Dysgu Cynaliadwy.

Cyllidol - Sicrhau bod ysgolion yn gallu gweithredu'n effeithiol o fewn y gyllideb sydd ar gael. Anelu i leihau amrediad gwariant fesul disgybl gan sicrhau mwy o gyfle cyfartal ar draws ysgolion.

Cydnabyddir amrywiaeth sylweddol mewn cyllid fesul disgybl y mae ysgolion yn ei dderbyn drwy'r fformiwla ddatganoledig cyllido ysgolion. Mae rhai o'r ysgolion cynradd yn derbyn dros ddwbl cyfartaledd cyllideb y pen ysgolion cynradd Ynys Môn, a dros dair gwaith yn fwy na rhai o'r ysgolion mwyaf. Nid yw hyn yn gwneud defnydd teg nac effeithlon o'r cyllid sydd ar gael, a bydd angen sicrhau tegwch ac effeithlonrwydd wrth fwrw ymlaen gyda'r rhaglen.

Mae chwyddiant yn debygol o gael effaith sylweddol ar gyllid y Cyngor am y blynyddoedd nesaf, ac mae'r codiad mewn costau ynni hefyd yn debygol o gynyddu costau'n sylweddol. Mae hyn yn rhoi pwysau sylweddol ar y cyllid sydd ar gael i ddarparu gwasanaethau, ac felly mae'n bwysicach nag erioed bod cyllid yn cael ei ddefnyddio mewn modd effeithlon a theg.

Wrth i gostau cynnal a rhedeg adeiladau gynyddu, bydd angen ystyried opsiynau i resymoli neu gau rhai adeiladau, fel bod cyfran uwch o'r gyllideb yn cael ei gwario ar ddysgu, yn hytrach nag ar redeg a chynnal adeiladau.

Cymraeg - Cynnig darpariaeth cyfrwng Gymraeg a dwyieithog i'n holl ddysgwyr.

Mae'r Awdurdod yn gweithredu polisi dwyieithog drwy holl ysgolion y sir. Yr amcan yw datblygu gallu disgyblion fel dysgwyr dwyieithog erbyn diwedd addysg ffurfiol. Disgwylir i bob un o sefydliadau addysgol y sir ddilyn y polisi iaith Gymraeg ysgolion sydd wedi mabwysiadu'r egwyddor na ddylai'r Gymraeg gael ei thrin yn llai ffafriol na'r Saesneg, ac y dylai trigolion yr ynys allu byw eu bywydau drwy gyfrwng y Gymraeg os ydynt yn dymuno gwneud hynny.

Yn sgil hyn, bydd unrhyw gynllun newydd a gyflwynir, megis prosiectau sy'n deillio o'r rhaglen Cymunedau Dysgu Cynaliadwy, yn ddarostyngedig i ofynion y polisi iaith.

Mae ein Cynllun Strategol y Gymraeg mewn Addysg yn cyfeirio at y nod o gynyddu cyfran y disgyblion sy'n derbyn addysg Gymraeg fel iaith Gyntaf hyd at ddiwedd eu cyfnod yn yr ysgol uwchradd. Bwriedir hefyd defnyddio modelau gofal plant i gynyddu capasiti gofal plant cyfrwng Gymraeg ar Ynys Môn. Mae gan y model partneriaeth gofal plant y potensial i fod yn gyfrannwr allweddol tuag at uchelgais Llywodraeth Cymru o gael miliwn o siaradwyr Cymraeg erbyn 2050. Bydd hefyd yn bwysig ar lefel leol er mwyn cwrdd ag amcanion ein Strategaeth Hybu'r Gymraeg 2021-26.

Dylunio'r Gweithlu

Mae'n rhaid i'r gweithlu addysg esblygu i gadw i fyny â'r byd sy'n newid yn gyflym ac i wneud y mwyaf o'r cyfleoedd newydd y mae'r newidiadau hyn yn eu cyflwyno. Bydd dysgwyr y dyfodol yn profi ystod eang o ryngweithiadau gydag oedolion, cyfoedion a gyda thechnoleg i gefnogi eu hanghenion dysgu unigol.

Mae ymchwil rhyngwladol yn dangos bod arweinyddiaeth yn ail yn unig i addysgu yn y dosbarth fel dylanwad ar ddysgu a chanlyniadau. Mae pob ymarferydd yn arweinydd boed yn arwain dysgwyr, ymarferwyr eraill neu ysgolion. Rydym wedi ymrwymo i feithrin capasiti arweinyddol drwy annog a chefnogi pob ymarferydd i ddatblygu eu potensial arweinyddol eu hunain a photensial arweinyddol eraill.

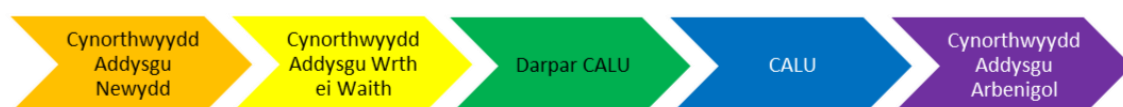
Gellir gweld datblygiad arweinyddiaeth blaengar, seiliedig ar ymarfer, hyd oes gyrfu i bawb yn y llwybr datblygu arweinyddiaeth. Mae'r llwybr yn adlewyrchu egwyddorion a strategaethau cenedlaethol ar gyfer datblygu arweinyddiaeth ac mae'n gyson â'r Model Dysgu Proffesiynol.

Athrawon o ansawdd yw'r penderfynydd mwyaf o gynnydd dysgwyr mewn ysgolion. Mae angen cefnogi athrawon yn eu dysgu proffesiynol eu hunain ac i gael cyfleoedd i gydweithio â'i gilydd, i gael cefnogaeth arweinyddol gref ac i gael mynediad at amrywiaeth o arbenigwyr i'w galluogi i dyfu a darparu'r gorau i'r holl ddysgwyr yn eu gofal.

Mae moderneiddio'r gweithlu'n cynnwys amrywiaethu'r gweithlu: gweithwyr proffesiynol addysgu, dysgu, lles, iechyd a chynhwysiant, gyda gwahanol setiau sgiliau a lefelau profiad, yn gweithio gyda'i gilydd mewn timau i ddarparu cymorth addysgu a lles gwahaniaethol wedi'i deilwra ar gyfer anghenion unigol pob plentyn. Byddai hyn, ynghyd ag arweinwyr ysgol ac athrawon rhagorol, gan dynnu gan sectorau eraill a'r gymuned, yn rhoi mwy o gysylltiad i ddysgwyr â'r byd y tu allan i sicrhau bod aliniad rhwng y sgiliau y mae plant yn eu dysgu a'u perthnasedd yn y byd go iawn.

Mae rôl y cymhorthydd dysgu'n allweddol mewn ysgolion. Maent yn gyfrifol am gefnogi plant, gan sicrhau eu bod yn cael y gorau o'u bywyd ysgol a'u datblygiad personol yn yr ystafell ddosbarth. Maent yn gweithio un-i-un gyda disgyblion, yn ogystal â mewn grwpiau, tra hefyd yn cefnogi'r athro/athrawes wrth gyflwyno gwersi a gweithgareddau. Drwy'r Llwyr Dysgu Cymorthyddion Dysgu, gall cymorthyddion dysgu ddatblygu eu sgiliau trwy gyfres o raglenni blaengar sy'n seiliedig ar ymarfer, a ategir gan y safonau proffesiynol ar gyfer cymorthyddion dysgu.

Mae arweinyddiaeth gref yn yr ysgol yn cefnogi dulliau effaith uchel fel dysgu cydweithredol athrawon. Dylai fod newid oddi wrth arweinwyr yn canolbwyntio ar dasgau gweinyddol. Mae arweinwyr ysgolion yn cefnogi cysyniad lle mai gallu grŵp o bobl ar y cyd yw'r ffordd ymlaen yn hytrach na chanolbwyntio ar ddatblygu sgiliau unigolion i wneud eu gwaith yn well. Trwy weithio ar y cyd mewn timau dysgu, anogir gweithwyr proffesiynol ysgolion i ddarparu addysgu effeithiol drwy dargedu arbenigeddau, dysgu a chefnogaeth ar y swydd, mwy o amser hyfforddi, cymhelliant y gweithlu a chefnogaeth ar gyfer cynhwysiad.

Mae arweinwyr ysgolion yn dod i wynebu'n fwy allanol wrth i allu athrawon dyfu i arwain datblygiad proffesiynol cyfoedion. Maent yn gynyddol yn edrych tuag allan i ddefnyddio adnoddau ac arbenigedd o sectorau a rhwydweithiau ehangach, gan gynnwys ysgolion eraill, sefydliadau cymunedol ac allanol. Mae arweinwyr ysgolion llwyddiannus yn arweinwyr system, yn darparu gwerthusiad ysgol cyfoedion, yn gweithredu fel ffrind beirniadol ac yn hyfforddi cyfoedion yn eu taith gwella ysgol.

Mae cymuned ddysgu'n ffynnu mewn gweithlu amrywiol - gan gynnwys rhwydweithiau o ysgolion, gweithwyr addysg proffesiynol a phartneriaethau traws-sector. Mae staff ysgol sy'n ymwneud yn uniongyrchol ag arloesi a chymhwyso tystiolaeth o'r hyn sy'n gweithio a'r wybodaeth, data a thystiolaeth a rennir sy'n deillio o hynny, yn creu system sy'n meithrin dysgu, sy'n gallu dysgu ei hun ac sy'n addasu i newid. Mae ysgol sydd â ffocws cymunedol, a gweithlu sy'n cynnwys ystod eang o arbenigedd, yn rhoi cysylltiad i'r tu allan i'r ysgol i ddysgwyr, gan gynnwys y gymuned a gwaith, gan dynnu cefnogaeth gan arbenigwyr cynyddol broffesiynol a rhwydweithiau ysgol bywiog i wella dysgu ac addysgu. Gweithwyr proffesiynol ysgol yn gweithio gyda'i gilydd mewn amrywiaeth eang o dimau sy'n darparu mwy o gyfleoedd ar gyfer addysgu gwahaniaethol o amgylch anghenion unigol y dysgwr.

Mae recriwtio a chadw staff addysgu a staff ategol yn her, yn enwedig mewn rhai pynciau, meysydd arbenigedd a staff dwyieithog. Rydym wedi ymrwmo i gefnogi datblygiad staff ysgol a'r rhai sydd â diddordeb mewn gweithio yn ein hysgolion. Mae hyn yn cynnwys gweithio'n agos gyda phrifysgolion a phartneriaethau Addysg Gychwynnol i Athrawon i sicrhau ein bod yn rhagweithiol wrth ymateb i'r heriau hyn ac felly'n gallu ateb anghenion ein plant a'n pobl ifanc.

Yr Heriau Cysylltiedig

Yr angen am fuddsoddiad cyfalaf

Mae'r gost o adeiladu ysgolion newydd yn ddrud. Mae tair ysgol newydd wedi eu cwblhau hyd yma drwy'r rhaglen Cymunedau Dysgu Cynaliadwy, gyda'r gost yn amrywio o £5.6m i £10.352m. Yn ychwanegol, mae costau adeiladu wedi cynyddu'n sylweddol dros y misoedd diwethaf, o ganlyniad i ddigwyddiadau byd eang.

Tra bod Llywodraeth Cymru wedi cyfrannu tuag at 50% o gostau prosiectau Band A, ac 65% o gostau prosiectau Band B, mae'r gofyn ar y Cyngor i gyfrannu tuag at weddill y gost.

Mae'n bwysig bod y Cyngor yn manteisio ar y cyfle i ddenu cyllid allanol (grant) i wella cyflwr ein stad o adeiladau addysgol. Fodd bynnag, wrth ystyried yr her gyllidol y bydd y Cyngor yn debygol o'i hwynebu dros y blynyddoedd nesaf, bydd rhaid i'r Cyngor flaenoriaethu'r gwaith cysylltiedig.

Parthed blaenoriaethu, rhagwelir yr angen i ail-fodelu'r ddarpariaeth uwchradd dros y blynyddoedd nesaf tra hefyd yn gweithredu penderfyniadau anodd eraill.

Penderfyniadau Anodd

Wrth wireddu'r strategaeth, mae'n debygol y bydd angen i'r Cyngor wneud penderfyniadau anodd, sy'n aml yn amhoblogaidd, wrth ystyried dyfodol trefniadaeth ysgolion.

Ble bydd y Cyngor yn cynnig gwneud newid rheoledig, bydd cyfnod ymgynghori a chyfnod gwrthwynebu i ddilyn, sy'n caniatáu i randdeiliaid i roi eu barn ar y cynnig, ac i wneud cynnig newydd. Bydd y Cyngor yn ystyried yr adborth hwn yn ofalus cyn penderfynu un ai i newid, neu i barhau gyda'r cynnig gwreiddiol. Yn ogystal â hyn, bydd Aseiad Effaith yn cael ei gynnal, fydd yn rhoi ystyriaeth benodol ar sut y bydd unrhyw gynnig yn cael effaith ar gymunedau, cydraddoldeb, a'r iaith Gymraeg.

Amserlen Gweithredu

Cyfnod Gweithredu		
Cam 1 – 2023 ymlaen	Cam 2 – 2024 ymlaen	Cam 3 – 2025 ymlaen
<p>Parhau i roi sylw i gyflwr ein hadeiladau ysgolion drwy'r rhaglen Cymunedau Dysgu Cynaliadwy, gan ystyried gwahanol fathau o ddarpariaeth addysg, e.e. ysgolion 3-16 oed neu 3-18 oed.</p> <p>Edrych i wella effeithlonrwydd ysgolion, a sicrhau ariannu teg. Blaenoriaethu ysgolion mewn ardaloedd ble mae'r canran o lefydd gweigion uchaf, a'r gost y pen uchaf.</p> <p>Ymchwilio i'r posibiliadau o wella effeithlonrwydd ac effeithlonrwydd y ddarpariaeth ôl-16.</p>	<p>Parhau i roi sylw i gyflwr ein hadeiladau ysgolion drwy'r rhaglen Cymunedau Dysgu Cynaliadwy, gan ystyried gwahanol fathau o ddarpariaeth addysg, e.e. ysgolion 3-16 oed neu 3-18 oed.</p> <p>Parhau i wella effeithlonrwydd ysgolion gan leihau'r amrywiad yn y gost y pen, a lleihau llefydd gweigion (cynradd ac uwchradd) gan hefyd ystyried opsiynau o ffederaleiddio ysgolion.</p> <p>Gwellu effeithlonrwydd ac effeithlonrwydd y ddarpariaeth ôl-16.</p>	<p>Cynlluniau rhaglen Cymunedau Dysgu Cynaliadwy'n cael eu gwireddu.</p> <p>Cynlluniau'n cael eu gwireddu a fydd yn ymateb i'r her amrywiad mewn cost y pen, a lleihau llefydd gweigion.</p> <p>Darpariaeth ôl-16 yn ei newydd wedd yn weithredol.</p>

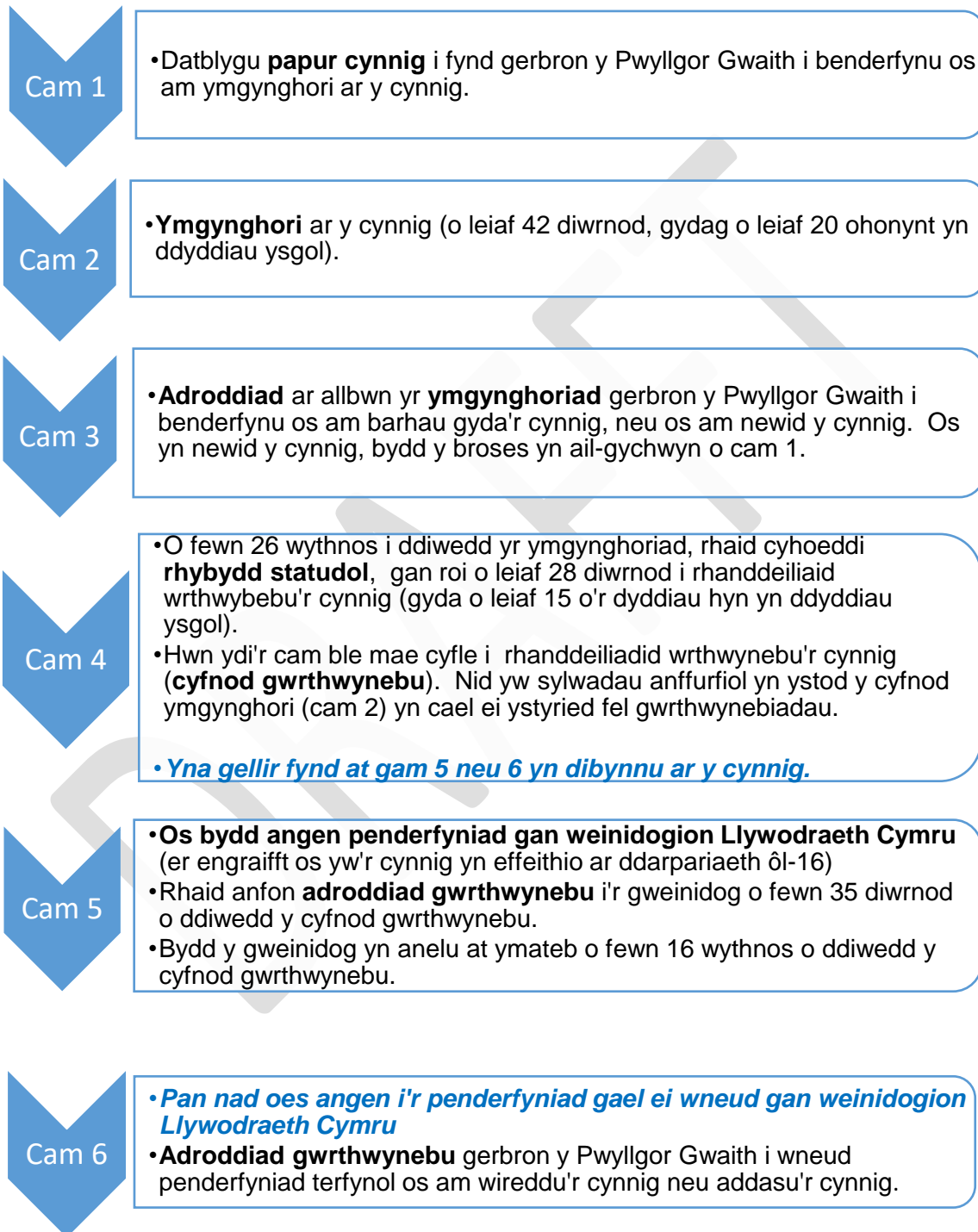
Sut bydd y Strategaeth Moderneiddio Cymunedau Dysgu a Datblygu'r Gymraeg yn effeithio ar brofiad defnyddwyr?

- Mwy o ffocws cymunedol - mwy o gyfleusterau (aml-bwrpas a ellir eu defnyddio gan y gymuned yn ogystal â'r ysgol), oriau defnydd estynedig, mwy o ddefnydd gan y gymuned, hwb cymunedol.
- Arweinyddiaeth - haws penodi arweinwyr ysgol, hyfforddiant mwy effeithiol a chyfarfodydd mwy effeithlon oherwydd llai o gyfranogwyr.
- Cydweithio staff - mwy o gyfleoedd oherwydd bod ar yr un safle e.e. cyd-gynllunio, cyd-hyfforddi, dysgu o'i gilydd, cyfleoedd cronni adnoddau, cyfleoedd all-gwricwlaidd, cyfleoedd gweithio'n ddalgylchol.
- Cydweithio rhwng plant a phobl ifanc – fel rhan o ddysgu ac addysgu, profiadau ehangach drwy amrywiaeth o athrawon.
- Trosglwyddo effeithiol – cryfhau adnabyddiaeth o'r plant sy'n trosglwyddo, cyfleoedd 3-16/18, haws cyfnewid athrawon cynradd ac uwchradd.
- Cyfleoedd i ddatblygu'r a chryfhau'r ddarpariaeth Gymraeg a dwyieithrwydd yn yr ystafell ddosbarth ac mewn cyd-destunau anffurfiol.
- Cyfleoedd i fod yn fwy effeithlon yn gyllidol - Gwasanaeth Dysgu ac ysgolion unigol.
- Llywodraethwyr yn haws i'w penodi a gan fod angen llai ohonynt, bydd hyfforddiant a chydweithio mwy effeithiol.
- Cyfleoedd ar gyfer gweinyddiaeth ysgol fwy effeithiol ac i ddatblygu rheolwyr busnes dalgylchol.
- Mwy o gyfleoedd i ddatblygu systemau technolegol a defnydd o gyllid Hwb.
- Cyfleoedd i ddatblygu adeiladau'n cynnwys cynnal a chadw mwy effeithiol.
- Cyfleoedd amgylcheddol a llai o wastraff ynni – cyfleoedd net sero.

Proses Ddeddfwriaethol

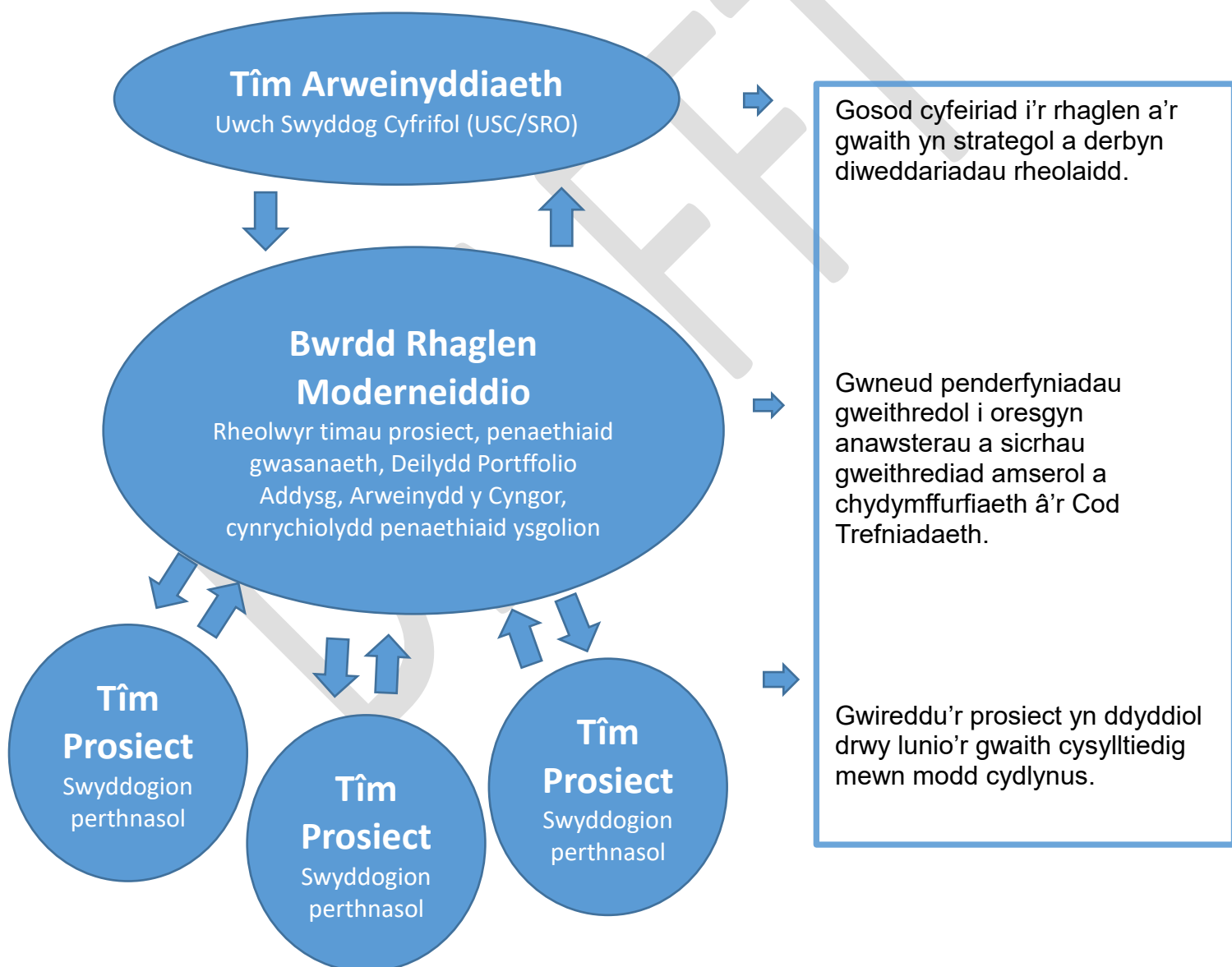
Yn unol â'r *Cod Trefniadaeth Ysgolion 2018*, bydd y Cyngor yn dilyn y broses isod cyn gweithredu ar unrhyw gynllun sy'n cael ei ystyried i fod yn newid rheoledig yn unol â diffiniad y cod. Bydd proses symlach i'w dilyn ar gyfer unrhyw cynnig nad yw'n cwrdd â'r diffiniad hwn.

Monitro, Rheolaeth a Llywodraethant

Mae egwyddorion bod yn agored, uniondeb ac atebolrwydd yn berthnasol ar bob lefel o lywodraethu. Yng nghyd-destun moderneiddio Cymunedau Dysgu a Datblygu'r Gymraeg, bydd hyn yn cynnwys:

- Gosod pwrpas clir wrth ariannu'r rhaglen foderneiddio;
- Nodi trefn ariannol addas;
- Monitro perfformiad ariannol a gwasanaeth y bwrdd moderneiddio;
- Ystyried y gynrychiolaeth ar y bwrdd moderneiddio'n ofalus;
- Sefydlu terfynau i ymwneud â'r bwrdd moderneiddio;
- Cynnal mynediad archwilio i gefnogi atebolrwydd.

Egwyddorion y Strategaeth Moderneiddio Cymunedau Dysgu a Datblygu'r Gymraeg

Bydd y rhaglen yn:

- Mynegi ei gweledigaeth a'i diben yn glir, gan sicrhau aliniad clir rhwng gweledigaeth y rhaglen ac amcan a chyfeiriad strategol cyffredinol y sefydliad
- Mabwysiadu a defnyddio methodoleg rheoli rhaglen broffesiynol
- Bod â throsolwg clir a threfniadau llywodraethu priodol ar waith
- Meddu ar feini prawf clir ar gyfer sut mae cynghorwyr a swyddogion yn ymwneud â'r rhaglen
- Gweithio'n agos â'r gymuned a rhanddeiliaid eraill yn y broses
- Sicrhau bod buddion wedi'u cysylltu'n glir â chanlyniadau gwell i'r gymuned
- Ystyried ac arfarnu opsiynau amgen yn drylwyr
- Datblygu achosion busnes cadarn, gyda rhesymau clir dros ei phenderfyniadau a pheidio â'u seilio ar fantais ariannol gyfyng a all fod yn destun newid
- Bod yn glir ynghylch y risgiau dan sylw, gyda chraffu sy'n gymesur â'r risg
- Dangos yn glir sut y bydd y rhaglen yn sicrhau gwerth am arian.

This page is intentionally left blank

CYNGOR SIR YNYS MÔN <u>Templed Adroddiad Sgrwtini</u>	
Pwyllgor:	Pwyllgor Sgrwtini Corfforaethol
Dyddiad:	20 Mehefin 2023
Pwnc:	Cynllun Rheoli ar gyfer yr Ardal o Harddwch Naturiol Eithriadol
Pwrpas yr Adroddiad:	Adolygu canlyniadau'r broses ymgynghori ddiweddar ar y Cynllun Rheoli drafft ar gyfer yr AHNE
Cadeirydd Sgrwtini:	Cyng Douglas Fowle
Aelod(au) Portffolio:	Cyng. Neville Evans
Pennaeth Gwasanaeth:	Christian Branch – Pennaeth Rheoleiddio a Datblygu Economaidd
Awdur yr Adroddiad: Rhif Ffôn: E-bost:	Andy Godber – Rheolwr Economi Ymwelwyr ac Ardaloedd Arfordirol (01248) 750 057 andygodber@ynysmon.llyw.cymru
Aelodau lleol:	Perthnasol i bob Aelod Etholedig

1 – Argymhelliad/ion

Argymhellir fod y Pwyllgor Craffu Corfforaethol yn:

A1 Adolygu cwmpas a chynnwys y Cynllun Rheoli drafft

A2 Argymell y Cynllun Rheoli Ardal o Harddwch Naturiol Eithriadol i'r Pwyllgor Gwaith i'w gymeradwyo a'i fabwysiadu

2 – Cyswllt efo Cynllun y Cyngor / Blaenoriaethau Corfforaethol Eraill

Mae'r Cynllun Rheoli ar gyfer yr AHNE yn cyd-fynd â'r amcanion a blaenoriaethau sydd wedi'u nodi yng nghynllun y Cyngor.

Gan fod y dynodiad mor eang mae'n gysylltiedig â phob un o'r 6 blaenoriaeth allweddol yng Nghynllun y Cyngor, sef -

1. Gofal Cymdeithasol a Lles – darparu'r gefnogaeth iawn ar yr adeg iawn
2. Addysg – sicrhau darpariaeth effeithiol ar gyfer heddiw ac ar gyfer cenedlaethau'r dyfodol
3. Tai – sicrhau bod gan bawb yr hawl i alw rywle yn gartref
4. Economi – hyrwyddo cyfleoedd i ddatblygu economi'r Ynys
5. Newid yn yr Hinsawdd – ymateb i'r argyfwng, mynd i'r afael â newid a gweithio tuag at fod yn sefydliad sero net erbyn 2030
6. Y Gymraeg – cynyddu cyfleoedd i ddysgu a defnyddio'r iaith

3 – Egwyddorion Fel Canllaw ar gyfer Sgrwtini

Er mwyn cynorthwyo Aelodau wrth graffu ar y pwnc:-

- 3.1 Yr effaith y mae'r eitem yn ei chael ar unigolion a chymunedau **[ffocws ar y cwsmer/dinesydd]**
- 3.2 Edrych ar effeithlonrwydd ac effeithiolrwydd unrhyw newid arfaethedig – yn ariannol ac o ran ansawdd **[ffocws ar werth]**
- 3.3 Edrych ar unrhyw risgiau **[ffocws ar risg]**

3.4 Sgrïwtini'n cymryd rôl rheoli perfformiad neu sicrhau ansawdd [ffocws ar berfformiad ac ansawdd]

3.5 Edrych ar gynlluniau a chynigion o safbwynt:

- Hirdymor
- Atal
- Integreiddio
- Cydweithio
- Cynnwys

[ffocws ar lesiant]

3.6 Effeithiau posibl y byddai'r penderfyniad hwn yn ei gael ar:

- y grwpiau a warchodir o dan Ddeddf Cydraddoldeb 2010
- y rhai sy'n profi anfantais economaidd-gymdeithasol yn eu bywydau (wrth wneud penderfyniadau strategol)

4 - Cwestiynau Sgrïwtini Allweddol

1. Mae y adroddiad yn trafod y proses ymgynghori gyhoeddus ddiweddar. I ba raddau roedd y broses yn briodol, yn gynhwysfawr ac yn gadarn?
2. Sut mae canlyniadau'r broses ymgynghori wedi dylanwadu ar y ddogfen derfynol?
3. Pam mae'r Awdurdod Lleol yn paratoi Cynllun Rheoli Ardal o Harddwch Naturiol Eithriadol a sut mae'r Cynllun yn cyd-fynd â Chynllun y Cyngor: 2023/2028?
4. Beth yw'r cyfleoedd, heriau a risgiau allweddol?
5. Sut bydd yr Awdurdod Lleol yn monitro gweithrediad y cynllun cyflawni dros y 5 mlynedd nesaf?

5 – Cefndir / Cyd-destun

Sefydlwyd Ardaloedd o Harddwch Naturiol Eithriadol gan Ddeddf Parciau Cenedlaethol a Mynediad i Gefn Gwlad (1949). Maent yn dirweddau arbennig sydd wedi eu gwarchod gan system gynllunio i helpu i warchod eu harddwch naturiol. Deddfwriaeth Ddilynol - Deddf Cefn Gwlad a Hawliau Tramwy 2000 (CGHT) - roedd y ddeddf hon yn ei gwneud hi'n ofynnol i bob awdurdod lleol sy'n gweinyddu AHNE baratoi a chyhoeddi cynllun rheoli ar gyfer eu hardaloedd, ac adolygu'r cynlluniau hyn bob 5 mlynedd. Mae hyn yn ddyletswydd statudol ar yr awdurdod lleol.

Pwrpas y Cynllun Rheoli AHNE yw gwerthuso a phenderfynu ar rinweddau arbennig yr AHNE, a nodi pa gamau sy'n ofynnol i sicrhau bod y rhinweddau hyn yn cael eu gwarchod a'u cyfoethogi ar gyfer cenedlaethau'r dyfodol.

Mae'r cynllun rheoli AHNE yn ddogfen statudol, ac o dan Ddeddf Cefn Gwlad a Hawliau Tramwy 2000 rhaid i'r cynllun gael ei gymeradwyo gan yr awdurdod lleol. Fe ddylai gyd-fynd â'r canllawiau a nodwyd gan Gyfoeth Naturiol Cymru.

Cymeradwywyd y Cynllun Rheoli AHNE blaenorol gan y Pwyllgor Gwaith a'r Cyngor Sir yn ôl yn 2015.

Mae dyletswydd statudol ar yr awdurdod lleol i adolygu'r Cynllun Rheoli'n ffurfiol pob 5 mlynedd, ac mae'r broses yn golygu cadw at ganllawiau penodol. Mae'r Gwaith o adolygu'r Cynllun Rheoli 3 blynedd ar ei hôl hi o ganlyniad i'r pandemig Covid.

Bydd fersiwn 'hawdd ei ddarllen' yn cael ei gynhyrchu i gyd-fynd â'r cynllun llawn wedi'r cyfnod ymgynghori ac ar ôl i'r newidiadau cael eu cwblhau. Bydd y ddogfen hon yn dilyn canllawiau newydd y cyngor ar gyflwyno dogfennau a bydd yn gysylltiedig â'r Cynllun Rheoli Cyrchfan (2023-28). Bydd y ddogfen hon yn cael ei chyflwyno gerbron y Pwyllgor Gwaith fel dogfen anstatudol.

Cynhaliwyd ymgynghoriad cyhoeddus ar y Cynllun drafft ar gyfer yr AHNE am gyfnod o 6 wythnos (28 Ebrill i 9 Mehefin) ac mae wedi'i diweddarau i adlewyrchu'r sylwadau a dderbyniwyd (lle bo'n berthnasol a phriodol). Mae'r sylwadau a dderbyniwyd wedi'u cadarnhau yn yr adroddiad ar yr ymgynghoriad.

- Derbyniwyd 71 o ymatebion gan rhanddeiliaid drwy'r broses ymgynghori ffurfiol ar-lein yn ystod y cyfnod ymgynghori statudol o 6 wythnos.
- Yn gyffredinol, roedd yr ymateb yn gadarnhaol gyda'r mwyafrif yn cytuno â'r weledigaeth a'r blaenoriaethau allweddol.
- Er bod y sylwadau, ar y cyfan, wedi bod yn ddefnyddiol iawn o ran clywed barn yr ymatebwyr ynglŷn â phroblemau a chyfleodd, ni wnaethant newid cynnwys y ddogfen yn sylweddol.
- Cafodd y ddogfen 'ysgafnach' newydd dderbyniad da, gyda nifer yn amlygu ei bod yn hygyrch ac eglur. Byddwn yn gweithio ar greu dogfen symlach er mwyn sicrhau bod nodau'r cynllun yn cael eu rhannu'n fwy eang.
- Mae'n ddiddorol bod dros 70% o'r ymatebwyr o'r farn mai mynd i'r afael â'r Argyfwng Natur a Hinsawdd yw'r brif her ar gyfer yr AHNE.
- Y farn gyffredinol yw nad ydi cynnal yr economi wledig, llesiant cymunedol a heriau cymdeithasol eraill yn flaenoriaeth mewn perthynas â'r AHNE.
- Mae'n peri pryder mai'r farn gyffredinol yw mai dynodiad sy'n canolbwyntio ar natur yw'r AHNE, yn hytrach na dynodiad â blaenoriaethau i warchod y dirwedd yn ehangach. Mae'r ffaith bod cyn lleied wedi cyfeirio at broblemau'n gysylltiedig â rheoli'r diwydiant ymwelwyr yn ategu'r farn hon ymhellach.
- Roedd tystiolaeth o ddiddordeb mewn cyfleoedd addysgol yn gysylltiedig â'r AHNE.
- Roedd y sylwadau hefyd yn sôn am reoli datblygu gyda'r disgwyliad y byddai mwy o bwys yn cael ei roi ar warchod yr AHNE rhag datblygiadau amhriodol.

6 – Asesiad o'r Effaith ar Gydraddoldeb [cynnwys effeithiau ar yr Iaith Gymraeg]

Adroddiad Drafft Ynglwm – bydd yn cael ei gwblhau unwaith y bydd yr holl ymatebion i'r ymgynghoriad wedi dod i law

6.1 Yr effeithiau posibl ar y grwpiau a warchodir o dan Ddeddf Cydraddoldeb 2010

- Effaith gadarnhaol ar blant a phobl ifanc drwy waith addysgol.
- Effaith gadarnhaol ar bobl ag anabledau drwy wella mynediad i gefn gwlad.

6.2 Yr effeithiau posibl ar y rhai sy'n profi anfantais economaidd-gymdeithasol yn eu bywydau (penderfyniadau strategol)

- Cydnabyddir yn gyffredinol bod cyfle i sicrhau gwelliannau iechyd a llesiant, a rhyngweithio cymdeithasol drwy gynyddu ymwybyddiaeth ynglŷn â chyfleoedd i gael mynediad i gefn gwlad. Mae'r nod yma'n greiddiol i'r cynllun.

6.3 Yr effeithiau posibl ar y cyfleoedd i bobl ddefnyddio'r Gymraeg a pheidio â thrin y Gymraeg yn llai ffafriol na'r Saesneg

- Glynir wrth Bolisi Iaith Gymraeg CSYM, a bydd y cynllun hefyd yn mynd ati i hyrwyddo defnyddio'r Gymraeg yn yr AHNE. Mae'r iaith yn cael ei gweld fel un o nodweddion allweddol yr Ynys.

7 – Goblygiadau Ariannol

- Darparwyd cyllid gan CNC i ddatblygu a gweithredu'r Cynllun Rheoli (yn ychwanegol i'r cyllid craidd)

8 – Atodiadau

- Cynllun Rheoli AHNE drafft
- Adroddiad Ymgynghori drafft

9 - Papurau Cefndir (cysylltwch ag awdur yr Adroddiad am unrhyw wybodaeth bellach os gwelwch yn dda):

CYNGOR SIR
YNYS MÔN
ISLE OF ANGLESEY
COUNTY COUNCIL

Ymgynghoriad Cynllun Rheoli Ardal o Harddwch Naturiol Eithriadol 28 Ebrill – 9 Mehefin 2023

Ymatebion

Mai/Mehefin 2023

Statws: Swyddogol

Paratowyd gan:

Awdur Gwreiddiol	Fersiwn	Diwygiadau	Dyddiad
Andy Godber	1	Ymatebion hyd yma	23.05.2023
Andy Godber	2	Ymateb Swyddog	27/5/23
Alun Morgan Owen	3	Ymatebion hyd yma	8/6/23
Andy Godber	4	Ymateb Swyddog	9/6/23

Cyflwyniad

Mae Cynllun Rheoli'r AHNE yn ddogfen statudol sy'n gofyn am broses ymgynghori gyhoeddus dros gyfnod o o leiaf 6 wythnos.

Roedd cyfyngiadau o ran amser yn golygu mai'r cyfnod ymgynghori ar gyfer y cynllun hwn yw'r 6 wythnos o'r 28^{ain} Ebrill a fydd yn dod i ben ar 9^{fed} Mehefin.

Cafodd yr ymgynghoriad a gynhelir ar-lein yn unig ei hysbysebu trwy'r cyfryngau ac ar blatfformau'r cyfryngau cymdeithasol, ac anfonwyd e-byst at randdeiliaid hysbys, Cynghorau Tref a Chymuned, Cynghorwyr Sir, ac aelodau o'r Cyd-bwyllgor Ymgynghorol presennol.

Trosolwg Cryno

Hyd yma, cafwyd 71 o ymatebion llawn, ac fe'u haseswyd i ffurfio'r sail ar gyfer yr adroddiad interim hwn. Mae maint y sampl yn fach ac, fel y cyfryw, mae'n annyls o safbwynt ystadegol, er bod yr ymatebion yn rhoi cipolwg ar y tueddiadau.

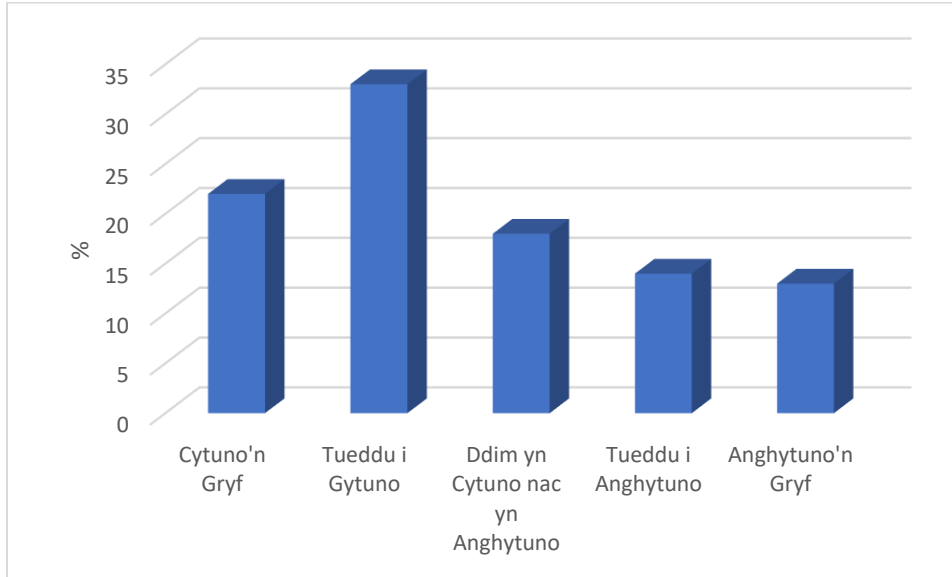
Mae'r ymatebion hyd yma wedi rhoi syniad o ran pa gamau allweddol y mae angen eu datblygu, ynghyd â'r hyn y dylid rhoi sylw iddo. Mae'n amlwg o'r ymatebion mai'r prif risgiau o ran uniondeb yr AHNE yw'r Argyfwng Natur presennol ac effeithiau'r Newid yn yr Hinsawdd. Ond mae'n ddiddorol nad yw effeithiau Cymunedol a Chymdeithasol ac Economaidd yn amlwg iawn yn y rhestrau o flaenoriaethau.

Ystyrir bod hyn o ganlyniad i un o blith dau reswm. Y rhain yw naill ai'r rhesymau y dylai'r AHNE ganolbwyntio arnynt, neu nid oes dealltwriaeth dda o'r AHNE, ac mae pobl yn ystyried ei bod yn fwy fel dynodiad cadwraeth natur yn hytrach na dynodiad tirwedd amlweddog.

O ystyried yr uchod, mae'n bwysig i ni ystyried dulliau o gyfathrebu nodau ac amcanion yr AHNE yn fwy effeithiol. Dylid sicrhau bod pobl yn ei deall yn well, a dylid ei gwneud yn fwy perthnasol trwy ganolbwyntio ar gyfathrebu ein gwaith, ynghyd â dolenni addysgiadol, a gwneud rhagor o waith gyda chymunedau Ynys Môn.

Mae canran sylweddol o'r ymatebwyr wedi cyfeirio at y mater yng nghyswllt datblygiad Penrhos o ran ei fod yn ffactor pwysig sydd wedi dylanwadu'n fawr ar yr ymatebion, ac felly bydd hyn wedi effeithio'r ymatebion a roddwyd i ryw raddau.

C4 a C5 – I ba raddau ydych chi'n cytuno â'r Weledigaeth?

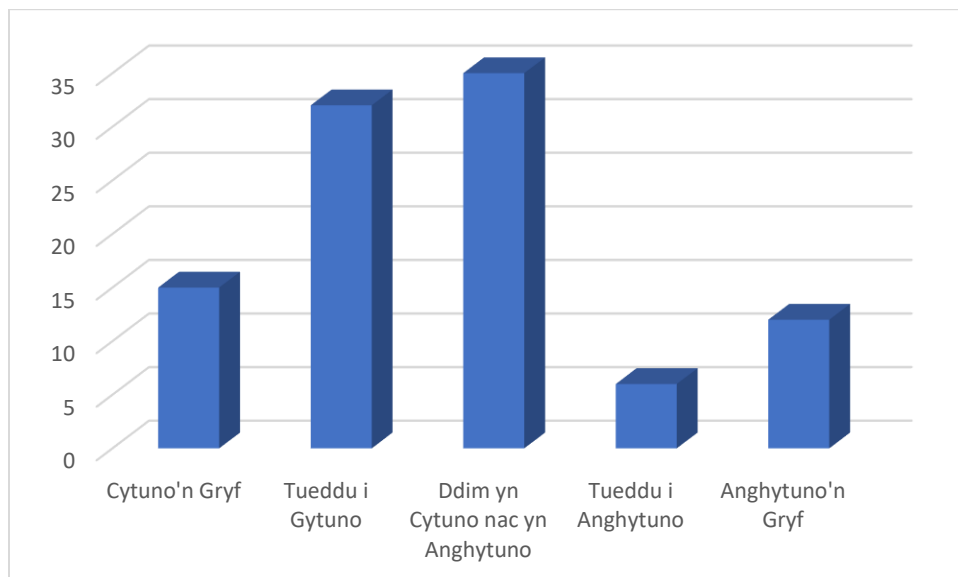
Sylwadau

Mae'r ymatebion hyd yma'n dangos bod 55% o'r ymatebwyr yn cytuno bod y Weledigaeth yn cyd-fynd â'r disgwyliadau. O ystyried nifer yr ymatebwyr sydd wedi gwneud sylwadau ar sefyllfa Penrhos, a'u hanfodlonrwydd gyda safbwynt y cyngor, ystyrir bod hwn yn ffigwr cadarnhaol.

1	Sylw	Ymddengys fod y sylw ar gynnal y <i>status quo</i> gyda newidiadau bach fesul tipyn a fydd o fantais i gymunedau lleol. Dyma'r ymagwedd a gymerwyd yn y 30 mlynedd ers i mi ddod i'r ynys, ac mewn gwirionedd, tydi hyn ddim wedi gweithio'n dda. Mae angen gweledigaeth gryfach o ran y dyfodol.
	Ymateb y Swyddogion	Mae angen cefnogi'r Weledigaeth gyda chynllun gweithredu uchelgeisiol a fydd yn cynnwys cerrig milltir clir ar gyfer cyflawni targedau yn y tymor hwy. Cyflwynir camau gweithredu yn y cyswllt hwn.
	Newidiad a Awgrymir	Gwneud cyfeiriad mwy eglur at y cynllun gweithredu a'r nodau blynyddol.
2	Sylw	Mae'r cyngor ei hun yn datgan 'argyfwng hinsawdd' ond yn rhoi caniatâd cynllunio ar gyfer dinistrio coetir hynafol pwysig o safbwynt bioamrywiaeth (Penrhos).
	Ymateb y Swyddogion	Roedd cais cynllunio Land and Lakes ar gyfer Penrhos wedi dilyn y broses gynllunio briodol. Mae'r AHNE yn

		ddynodiad tirwedd ac yn cydbwyso anghenion o safbwynt y dirwedd a'r morwedd, byd natur, cymunedau, a datblygu economaidd.
	Newidiad a Awgrymir	Dim newid
3	Sylw	<p>Mae'r syniad y tu ôl i'r cynllun yn weledigaeth gadarn dda OND mae'r difrod wedi'i wneud i'n hynys eisoes, ac rydym ar ei hôl hi ETO. Mae Ynys Môn erbyn hyn yn fan chwarae i bobl gyfoethog, mae ail gartrefi a llety gwyliau wedi cymryd drosodd pentrefi. Tydi'r bobl leol yn methu â mwynhau eu hynys am fisoedd diddiwedd oherwydd faint o dwristiaid sy'n dympio eu ceir ym mhob cwr o'r ynys. Ymddengys mai'r cynllun cyfan yw "sut fedrwn ni roi profiad gwell i ymwelwyr, mi geith y trigolion lleol fynd i'r diawl". Rydych yn dweud bod twristiaeth yn cyflogi 4,000 ar yr ynys, faint ohonyn nhw sydd mewn swyddi llawn amser trwy gydol y flwyddyn, ac nid ar yr isafswm cyflog, yn gwneud swyddi ar sail trefniant dim oriau, am 5 mis o'r flwyddyn? Hefyd, faint o'r 4,000 sy'n gorfod hawlio budd-daliadau dim ond i drïo byw? Rydych yn dweud eich bod am warchod ein Gwarchodfeydd Natur Cenedlaethol, ein SoDdGA a manau eraill er mwyn i fyd natur gael ffynnu. Gallwch wneud hynny gan fod Traeth Llanddwyn ERBYN HYN o fewn GNC sydd â chyfyngiadau ar waith, ac rydych yn gwneud dim byd o gwbl i warchod y lle neu i orfodi'r cyfyngiadau, felly does fawr o obaith am unrhyw welliant. Pwyllgor arall ydi hwn a fydd ceisio edrych yn bwysig wrth eistedd o gwmpas y bwrdd dros baned a bisgedi, am y 10 mlynedd nesaf.</p>
	Ymateb y Swyddogion	<p>Mae'r cynllun yn amlygu'r angen i weithredu'n gyflym yng nghyswllt nifer o fygythion difrifol i'r AHNE, gan gynnwys yr Argyfwng Natur a'r Newid yn yr Hinsawdd, a dyma'r materion sydd wrth wraidd y cynllun. Mae'r Cynllun Rheoli Cyrchfan hefyd yn amlygu'r angen i fynd i'r afael â nifer o'r materion a amlygwyd yn y sylw hwn, ac yn ceisio datrys sawl un ohonynt, gan gynnwys cyflogaeth o fewn y sector twristiaeth ynghyd â chynyddu hyfforddiant a sgiliau, a chael rhagor o gyflogaeth sy'n talu'n dda, a hynny trwy gydol y flwyddyn.</p> <p>Mae Lles y Gymuned yn rhan allweddol o gynllun rheoli'r AHNE.</p>
	Newidiad a Awgrymir	Ceir cyfeiriad at gamau gweithredu'r Cynllun Rheoli Cyrchfan o fewn yr adran berthnasol.

C6 a C7 – I ba raddau ydych chi'n cytuno â'r Ysgogwyr Newid Allweddol ?

Sylwadau

Mae canran uchel o rai nad ydynt yn Cytuno neu'n Anghytuno yn creu pryder nad yw'r cyhoedd yn deall cylch gwaith eang yr AHNE yn ddigonol. Mae C7 yn gofyn i ymatebwyr rhestru'r Ysgogwyr Newid allweddol yn nhermau eu blaenoriaeth o safbwynt risg, a dengys y canlyniadau bod 74% o'r ymatebwyr yn credu mai'r Argyfwng Natur a'r Newid yn yr Hinsawdd yw'r ffactorau a chanddynt y risg mwyaf, gyda'r effeithiau ar y Gymuned a'r Economi yn isel iawn. Mae hyn efallai'n almygu bod y cyhoedd at ei gilydd yn meddwl am yr AHNE fel dynodiad Natur, tebyg i Ardal Cadwraeth Arbennig, neu fod hyn yn golygu'n syml mai'r ddau fater hwn yw'r bygythion mwyaf difrifol y mae'n rhaid mynd i'r afael â hwy.

4	Sylw	O'r diwedd, mae'n ymddangos eich bod yn cymryd ymwelwyr ac atyniadau i ystyriaeth.
	Ymateb y Swyddogion	Mae Cynllun yr AHNE yn ystyried bod mwynhad y cyhoedd a datblygu economaidd cynaliadwy'n agweddau hanfodol. Mae hyn hefyd yn cyd-fynd â'r Cynllun Rheoli Cyrchfan.
	Newidiadau	Dim
5	Sylw	Amharodrwydd Cyngor Môn i gadw Parc Natur Penrhos fel y mae, ac i atal Land and Lakes rhag ailddatblygu'r safle.
	Ymateb y Swyddogion	Roedd cais cynllunio Land and Lakes ar gyfer Penrhos wedi dilyn y broses gynllunio briodol.

		Mae'r AHNE yn ddynodiad tirwedd ac yn cydbwysu anghenion o safbwynt y dirwedd a'r morwedd, byd natur, cymunedau, a datblygu economaidd.
	Newidiadau	None
6	Sylw	Dwi wedi rhoi 'Newid hinsawdd' ac 'Adfer byd natur a bioamrywiaeth' yn gydradd cyntaf - mae'r ddau'n mynd law yn llaw. Rhan o'r ateb o ran lleihau effeithiau eithafol y newid yn yr hinsawdd yw adfer byd natur a bioamrywiaeth. Rhaid i mi roi 'Hawl a hamdden' a 'Cymunedau ac economi arfordirol a chefn gwlad' yn gydradd ail hefyd, gan eu bod hefyd yn mynd law yn llaw. Mae'n holl bwysig fod cymunedau yn teimlo'r angen i adfer ein cynefin naturiol, a hynny drwy gynnwys trigolion yr ynys yn y gwaith hanfodol hwn.
	Ymateb y Swyddogion	Dylid mynegi'r cyfleoedd i ymrwymo'r cyhoedd a'u haddysgu ynghylch pwysigrwydd mynd i'r afael a'r Argyfwng Natur a'r Newid yn yr Hinsawdd yn gryfach.
	Newidiadau	Dylid cynnwys cam gweithredu ychwanegol yng nghyswllt datblygu portffolio addysgol ar y cyd â'r Adran Addysg.
7	Sylw	Rwy'n credu'n gryf y dylai gwarchod natur fod yn flaenoriaeth, o ran buddion hirdymor i drigolion lleol ac ymwelwyr, ynghyd â lleihau allyriadau carbon.
	Ymateb y Swyddogion	Mae'r ddau'n themâu allweddol o fewn y cynllun, ac mae'r ymgynghoriad yn nodi y dylai'r ddau fod yn flaenoriaeth fel camau gweithredu at y dyfodol.
	Newidiadau	Dim o ran y Cynllun – angen ystyried targedau uchelgeisiol ar gyfer y Cynllun Gweithredu.
8	Sylw	Gwelwyd cynnydd aruthrol yn yr ymwelwyr sy'n dod i'r ynys ers y pandemig, ac mae'r angen i letya rhagor o bobl sy'n dod i ymweld â'r ynys yn achlysurol mewn carafanau neu i wersylla (yn hytrach na pherchnogion ail gartrefi), yn enwedig yn nhermau isadeiledd, toiledau, parcio ac ati, yn gwbl hanfodol. A finnau'n byw yng Ngogledd yr ynys, rwy'n teimlo y byddai twristiaeth a thrigolion lleol fel ei gilydd yn cael budd o lwybrau beicio a cherdded diogel oddi ar y ffordd, e.e. troi hen reilffordd Llangefni i Amlwch yn llwybr

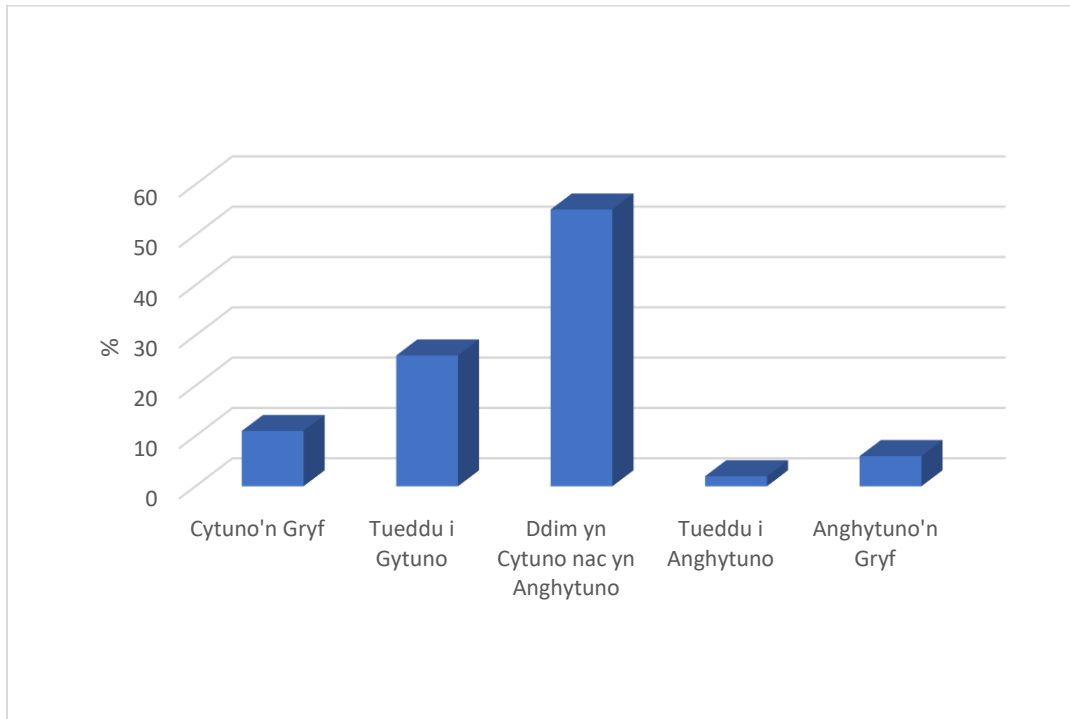
		<p>amldeffnydd. Byddai hwn yn brosiect buddiol DROS BEN.</p> <p>Er nad wyf yn enedigol o Ynys Môn, mae fy nghysylltiad â'r ynys yn mynd yn ôl i'r 1970au, ac erbyn hyn, rwyf wedi bod yn byw yma ers dros 20 mlynedd, sef y cyfnod hiraf i mi fod wedi byw yn rhywle ar hyd fy oes. Byddaf bob amser yn ystyried fy hun yn ddysgwr Cymraeg, ac nid yn siaradwr Cymraeg, ond rwy'n frwd dros warchod y Gymraeg a'i diwylliant. Mae hyn yn greiddiol i'r cynllun newydd, ac rwy'n falch iawn o hynny.</p>
	Ymateb y Swyddogion	Rydym bob amser yn chwilio am gyfleoedd i weithio ag adrannau eraill o fewn y cyngor, ynghyd â phartneriaid, i wella mynediad i'r AHNE a chefn gwlad Ynys Môn. Mae hyn yn rhan ganolog o'n nodau o safbwynt lles, yn ogystal â gwerthfawrogiad o werth natur i fywydau trigolion lleol ac ymwelwyr. Mae'n galonogol cael derbyn y sylw am y Gymraeg.
	Newidiadau	Dim
9	Sylw	Rwy'n credu'n gryf y dylai gwarchod natur fod yn flaenoriaeth, o ran buddion hirdymor i drigolion lleol ac ymwelwyr, ynghyd â lleihau allyriadau carbon.
	Ymateb y Swyddogion	Nodwyd hyn, a bydd yn helpu i lywio'r cynllun gweithredu a'r targedau.
	Newidiad	Dim
10	Sylw	Gwelwyd cynnydd aruthrol yn yr ymwelwyr sy'n dod i'r ynys ers y pandemig, ac mae'r angen i letya rhagor o bobl sy'n dod i ymweld â'r ynys yn achlysurol mewn carafanau neu i wersylla (yn hytrach na pherchnogion ail gartrefi), yn enwedig yn nhermau isadeiledd, toiledau, parcio ac ati, yn gwbl hanfodol.
	Ymateb y Swyddogion	Mae'r isadeiledd ar gyfer ymwelwyr yn rhan allweddol o'r sylfaen ar gyfer adeiladu cynnig cadarn a chynaliadwy, sy'n canolbwyntio ar nodweddion unigryw Ynys Môn.
	Newidiad	Cyfeirio mwy at y Cynllun Rheoli Cyrchfan .
11	Sylw	Maen nhw'n annelwig, yn ddyblygol ac yn amwys. O ganlyniad, maen nhw'n anodd i'w rheoli, eu

		monitro ac i adrodd yn eu cylch, o ran "llwyddiannau" neu "fethiannau". Efallai mai dyna'r amcan...
	Ymateb y Swyddogion	Maer Ysgogwyr Newid Allweddol wedi dylanwadu ar y Themâu Allweddol a'r Camau Gweithredu. Mae'r rhain yn fesuradwy yn nhermau cyflawni newid.
	Newidiad	Dim
12	Sylw	Yn y dyddiau hyn o "les meddyliol", bod yn un â natur yw'r peth gorau, cerdded ymhlith coed, gweld bywyd gwyllt a chael cyfle i fyfyrion am bethau yw'r teimlad gorau erioed. Hefyd, coed yw ysgyfaint y byd ac maen nhw'n helpu ein hatmosffer/aer gymaint, ac yn werthfawr o safbwynt y newid yn yr hinsawdd, mae gweld coeden yn ei blodau'n olygfa fendigedig ac yn codi'r ysbryd. Mae cael mynediad i'r pleserau syml hyn yn hanfodol, po fwyaf o bobl sy'n dod, y mwyaf o arian y byddant yn ei wario, sydd wedyn yn hybu'r economïau lleol.
	Ymateb y Swyddogion	Rydym yn gweld bod buddion y dirwedd a byd natur yn hanfodol i iechyd a lles trigolion ac ymwelwyr fel ei gilydd, ac maen nhw'n rhan hanfodol o gamau gweithredu'r AHNE a'r Cynllun Rheoli Cyrchfan.
	Newidiad	Dim, ond mae'n sicr bod angen rhoi lle amlwg i hyn yn y cynllun gweithredu.
13	Sylw	Rwy'n hoffi'r pwyslais ar gadwraeth bioamrywiaeth, trwy gynefinoedd a chadwraeth rhywogaethau. Mae eich dealltwriaeth o hamdden yn colli ffactor enfawr - caiacio môr. Ynys Môn yw un o'r prif gyrchfannau caiacio môr yn y byd, oherwydd ei fod yn cynhyrchu rhai o'r caiacs môr gorau a chael rhai o'r lleoliadau hyfforddi gorau. Yn aml mae gennym ymwelwyr o Ogledd America ac Ewrop (yn enwedig Sgandinafia), sy'n dod yn benodol i gaiaco môr. Mae ffatrioedd Ynys Môn yn cynhyrchu dros 3,000 o gaiacau môr y flwyddyn. Mae fy

		<p>musnes hyfforddi/tywys caiacod môr yn troi dros £110,000 y flwyddyn ac yn dod â 600+ o ymwelwyr caiacio i'r ynys. Rhaid i gaiacio môr gyfrif am ychydig filiwn o'r refeniw twristiaeth £360 miliwn a ddyfynnir yn yr adroddiad.</p>
	Ymateb y Swyddogion	<p>Yn sicr, caiacio môr yw un o'r ffyrdd gorau o werthfawrogi arfordir Ynys Môn, ac ni ellir gwadu fod Ynys Môn yn atynfa i'r rhai sy'n ymwneud â'r gweithgaredd hwn. Mae'r math hwn o hamdden pan gaiff ei wneud mewn modd sensitif yn cyd-fynd â nodau'r AHNE. Mae'r gweithgynhyrchu lleol o gaiacs môr uchel eu parch hefyd yn unol â'n hymdrechion i gefnogi diwydiannau lleol.</p>
	Newidiad	Cyfeirio at caiacio môr yn yr adran Hamdden

C8 – I ba raddau ydych chi'n anghytuno neu'n cytuno â chynnwys y Polisi?

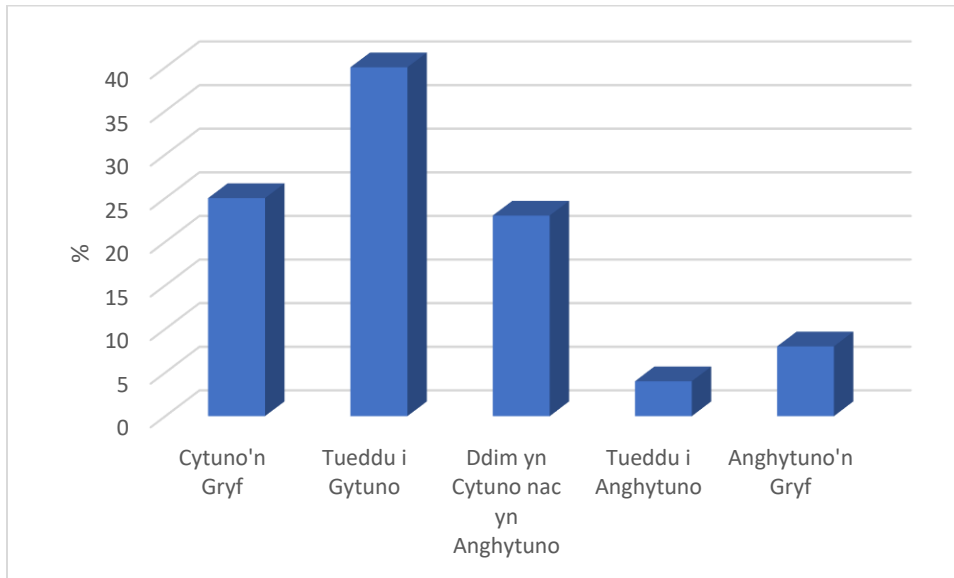
Sylwadau

Mae'r adran hon braidd yn 'drwm' i'r cyhoedd, ac nid yw'r canlyniad a welir uchod yn annisgwyl. Cyfeirir at y polisi fel y mae o fewn yr egwyddorion o ran gofynion y cynllun fel y nodwyd gan Cyfoeth Naturiol Cymru.

14	Sylw	Ymddengys mai eitemau polisi statudol / strategol yw'r rhain y mae'n rhaid eu hystyried / cydymffurfio â hwy.
	Ymateb y Swyddogion	Nodwyd
	Newidiad	Dim
15	Sylw	Ymddengys nad yw'n berthnasol o ran p'un a ydw i'n cytuno neu'n anghytuno â chyd-destun y polisi, oherwydd mai dyna yw ei ddiben fel polisi, ac rydych wedi'i ddiffinio felly. Fodd bynnag, ar y cyfan, mae'n ymddangos y byddai'n gwneud synnwyr. Byddwn yn dweud nad oeddwn yn gyfforddus wrth ddarllen y cyd-destun deddfwriaethol yng ngolau'r datblygiad arfaethedig ym Mhenrhos, Caergybi. Er y ffaith y rhoddwyd caniatâd cynllunio amlinellol, ni allaf weld sut mae Cynnig Land and Lakes yn unrhyw beth ond anghyfreithlon yn y cyd-destun presennol o ran

		polisi (heb sôn am hynny yn y dyfodol), ac rwy'n gobeithio y bydd CSYM yn ei ailystyried cyn gynted â phosib. Ni ellir ystyried mwyach bod y datblygiad 'o Fudd Cenedlaethol' (os fu erioed).
	Ymateb y Swyddogion	Roedd cais cynllunio Land and Lakes ar gyfer Penrhos wedi dilyn y broses gynllunio briodol. Mae'r AHNE yn ddynodiad tirwedd ac yn cydbwysu anghenion o safbwynt y dirwedd a'r morwedd, byd natur, cymunedau, a datblygu economaidd.
	Newidiad	Dim
16	Sylw	Byddai'n well gen i weld pa "Gynlluniau" sydd gennych ar gyfer yr ardal cyn cynnig unrhyw farn.
	Ymateb y Swyddogion	Mae'r adran ar y 5 Thema Allweddol yn dangos y camau gweithredu y bwriadwn ymgymryd â hwy yn ystod cyfnod y cynllun. Caiff cynllun gweithredu blynyddol cyfredol ei lunio i ategu'r rhain.
	Newidiad	Dim
17	Sylw	Fel arfer, rydych yn gofyn cwestiynau chwerthinllyd. Does gen i mo'r amser i ddarllen hynny i gyd gyda ffydd bod y sawl sydd wedi llunio'r ddogfen wedi gwneud eu gwaith cartref. Ydych chi'n ceisio annog rhanddeiliaid i beidio â chwblhau'r holiadur?
	Ymateb y Swyddogion	Mae'r modd y mae'r cynllun yn cyd-fynd â pholisiau rhyngwladol, cenedlaethol a lleol yn ffurfio rhan o'r gofynion fel dogfen statudol. Rydym yn sylweddoli bod hyn yn creu adran braidd yn drwm.
	Newidiadau	Dim – byddai fawr o bwrpas mewn lleihau'r cynnwys.

C9 – Mabwysiadu Dull Ecosystem

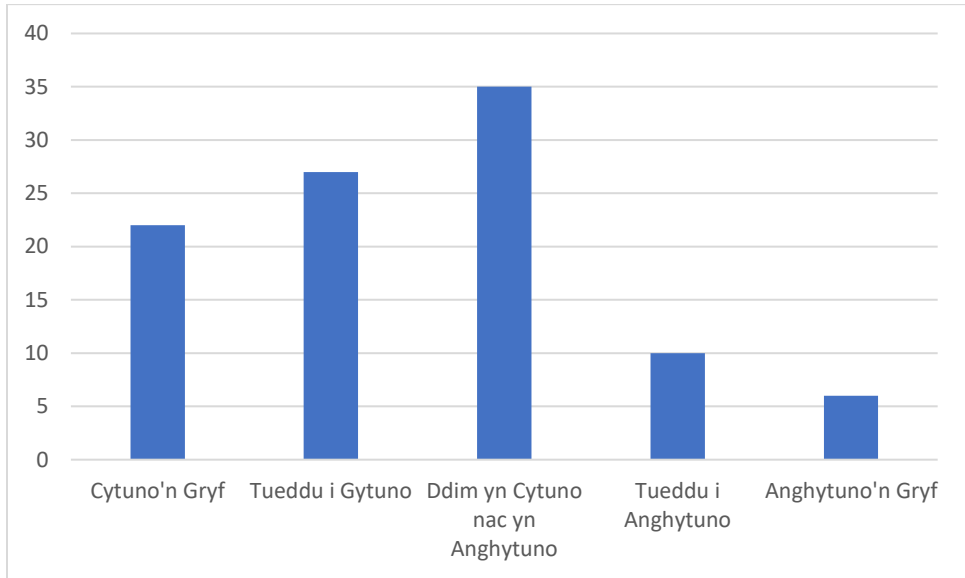
Sylwadau

Mae'n amlwg bod yr ymatebwyr at ei gilydd yn deall cysyniad y Dull Ecosystem o ganlyniad i wybodaeth flaenorol o'r testun o fewn y cynllun. Mae'n amlwg hefyd eu bod yn teimlo bod dull o'r fath yn briodol.

18	Sylw	Er bod y cynllun hwn yn canolbwyntio ar yr AHNE, mae'n bwysig ystyried ei effaith ar yr ardal ehangach. Dydw i ddim yn byw o fewn yr AHNE, ond tua 3 milltir i ganol y tir - mewn lle gwledig a hardd iawn, gydag awyr dywyll a chyfoeth o fywyd gwylt, ynghyd ag 'ardal wyllt heb goed sydd wedi'i phori gan ddefaid' o'n cwmpas. Rydym yn plannu coed ac yn ceisio dad-ddofi rhywfaint o'n 5 erw o dir, fel ymgais i ddod yn hunangynhaliol ac i reoli'r tir orau y gallwn er bioamrywiaeth, heb gymorthdaliadau neu grantiau ffermio. Byddai'r materion sy'n berthnasol i'r AHNE yn sicr o fod yn berthnasol i rannau eraill o'r ynys, felly byddai ei hystyried ar wahân yn rhywbeth anghyfrifol, yn fy marn i.
	Ymateb y Swyddogion	I weithio ar raddfa tirwedd, ni allwch ddefnyddio ffin yr AHNE fel ffactor i bennu rheolaeth briodol. Mae afonydd yn enghraifft dda o ran bod effeithiau gormod o faetholion ar y tir yn effeithio cynefinoedd o fewn yr AHNE. Rydym yn nodi'r sylw ond eisoes yn gweithio y tu hwnt i'r ffin.
	Newidiad	Byddwn yn cynnwys cyfeiriad at weithio y tu hwnt i'r ffin.

19	Sylw	Mae'n eithriadol o anodd darllen y grid a cheisio deall beth sy'n cael ei gynnig. Fel "tyfwr", hoffwn nodi nad dim ond "ffermwyr" sy'n cynhyrchu bwyd...Fyddwn i fyth yn ystyried fy hun yn ffermwr, ond dwi'n cynhyrchu llawer o fwyd, fel y mae nifer o dyfwyr eraill ar Ynys Môn.
	Ymateb y Swyddogion	Rydym am chwilio am ddarlun ar ffurf graff i symleiddio'r grid.
	Newidiad	Dylid cynnwys darlun ar ffurf graff os oes un ar gael.
20	Sylw	Dwi'n meddwl bod yr hyn sydd ar waith yn gweithio.
	Ymateb y Swyddogion	Bydd gweithio yn ôl Dull Ecosystem, ynghyd ag addysgu adrannau a phartneriaid eraill ond yn arwain at ragor o welliannau.
	Newidiad	Dim

C10 – I ba raddau ydych chi'n anghytuno neu'n cytuno â'r '5 thema ar gyfer cyflawni Cynllun Rheoli AHNE Ynys Môn'?

Sylwadau

Mae 48% o'r ymatebion yn rhoi ymateb cadarnhaol o ran blaenoriaethu'r 5 thema allweddol dros oes y cynllun. Mae'r themâu allweddol hyn yn cyd-fynd â phwrpas yr AHNE ac yn cysylltu'n uniongyrchol â pholisiau lleol a chenedlaethol eraill. Ystyrir unwaith eto nad yw ymatebwyr yn llawn ddeall pa mor eang yw cylch gwaith yr AHNE.

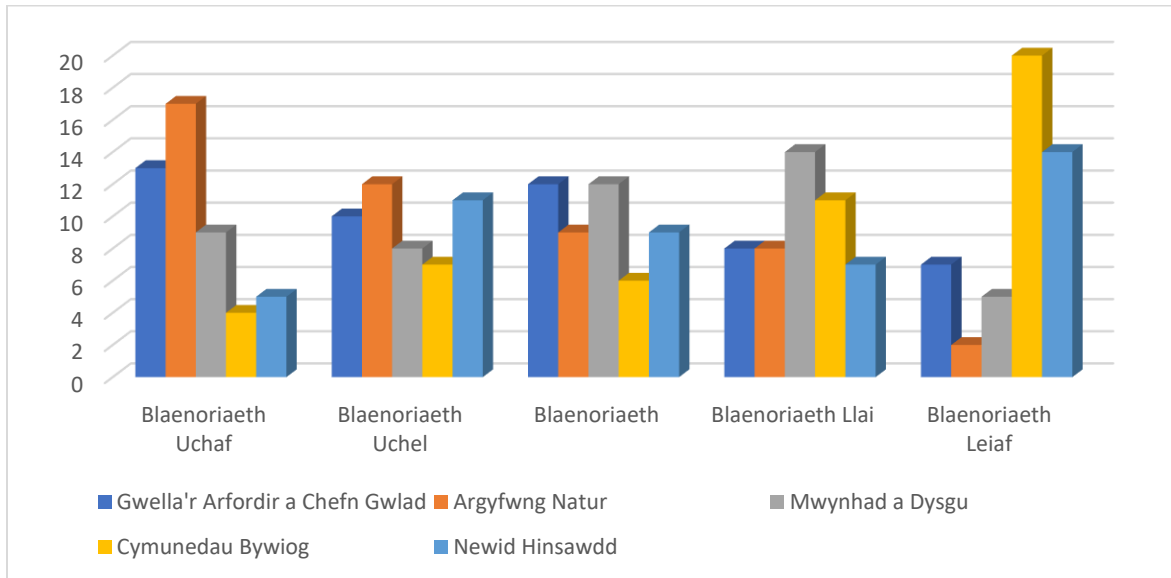
21	Sylw	<p>- Dwi'n ei chael yn anodd gwahanu'r nodau o safbwynt "mynd i'r afael a'r dirywiad ym myd natur" a'r 'newid yn yr hinsawdd', ond yn derbyn bod yr hyn y maen nhw'n rhoi sylw iddo ychydig yn wahanol.</p> <p>Byddai'n dda gweld y Cyngor yn ymrwymo i gyflogi pobl er mwyn MYND ATI i hybu bywyd gwyllt a chadwraeth natur, yn lle dim ond 'gweithio gyda phartneriaid', ac yn enwedig nid dim ond cael grwpiau o wirfoddolwyr neu elusennau i wneud y gwaith hwn. Gallai'r cyngor arwain trwy esiampl o ran creu rhagor o swyddi yn y cyswllt hwn. Ceir cyfleoedd aruthrol i greu cyflogaeth yma i bobl leol a chanddynt lawer o wybodaeth a phrofiad.</p> <p>Byddwn hefyd yn hoffi gweld ymrwymiad i orfodaeth, nid dim ond 'gweithio gyda phartneriaid' i fynd i'r afael rhywogaethau goresgynnol, gan gynnwys y rhywogaethau goresgynnol sy'n bodoli ym Mhenrhos ar hyn o bryd. O ran hynny, ni allaf weld unrhyw dystiolaeth bod Land and Lakes wedi rheoli, heb sôn am 'daclo'r' rhywogaethau goresgynnol - yn enwedig y</p>
----	------	--

		<p>rhododendron. Ond cyfeirir at sawl rhywogaeth arall yn eu harolwg amgylcheddol helaeth a gwblhawyd ar gyfer y cais cynllunio. Gellid ystyried eu bod yn disgwyl am ganiatâd llawn ar gyfer eu cais cynllunio cyn dechrau unrhyw waith - hyd yn oed hynny y gellid ei ystyried yn waith cynnal hanfodol er budd natur.</p> <p>Mae llyisiau'r gingroen yn bla ar Ynys Môn hefyd, sydd bob amser wedi fy synnu'r yn yr 20 mlynedd yr wyf wedi bod yn byw yma. Byddai rhyw fath o ymgyrch i fynd i'r afael â llyisiau'r gingroen ledled yr ynys o fudd. Dwi'n gwerthfawrogi bod angen caniatáu i rywfaint ohono dyfu ar gyfer y gwyfyn claergoch a mathau eraill o bryfetach - yn wir, mae'r planhigyn yn tyfu ar ein tir ni, ac mae'n ymddangos yn amhosib i'w ddileu heb ei chwistrellu - ond mae'n doreithiog iawn yn y sir hon ac i'w weld yn tyfu allan o reolaeth flwyddyn ar ôl blwyddyn.</p>
	Ymateb y Swyddogion	Yn lle mae'n amlwg bod methiant o safbwynt delio â rhywogaethau estron goresgynnol, neu o ran lle ceir tystiolaeth o dorri amodau trawsgydymffurfio, byddwn bob amser yn hysbysu'r corff neu'r adran berthnasol a chandynt bwerau gorfodi.
	Newidiad	Dim, ond nodwyd y sylwadau.
22	Sylw	Mae'n eithriadol o anodd deall yn iawn beth sy'n cael ei gynnig. Dylid bod wedi darparu crynodeb byr o'r ddogfen ar gyfer yr ymgynghoriad.
	Ymateb y Swyddogion	Ein bwriad yw darparu fersiwn byr o'r cynllun maes o law.
	Newidiad	Dim, ond nodwyd y sylwadau.
23	Sylw	Lleolir y rhan fwyaf o'r AHNE ar hyd yr arfordir. Cafodd rhai rhannau o'r AHNE eu dinistrio eisoes trwy benderfyniadau annoeth o ran lleoli carafanau. Mae meysydd carafanau'n dal i gael eu datblygu, heb ganiatâd cynllunio, o fewn yr AHNE. Dwi'n credu bod polisi cynllunio'n gwahardd datblygiadau o'r fath, ond maen nhw'n dal i ddigwydd. Byddwn yn croesawu ymateb cryfach i unrhyw ddatblygiadau o'r fath.
	Ymateb y Swyddogion	Caiff dynodiad yr AHNE ei ystyried yn y broses gynllunio. Dylid mynd i'r afael â pharciau carafanau

		nad oes unrhyw ganiatâd cynllunio ar eu cyfer trwy gamau gorfodaeth cynllunio.
	Newidiad	Dim, ond nodwyd y sylwadau.

C11 - Blaenoriaethu Themâu Allweddol

Sylwadau

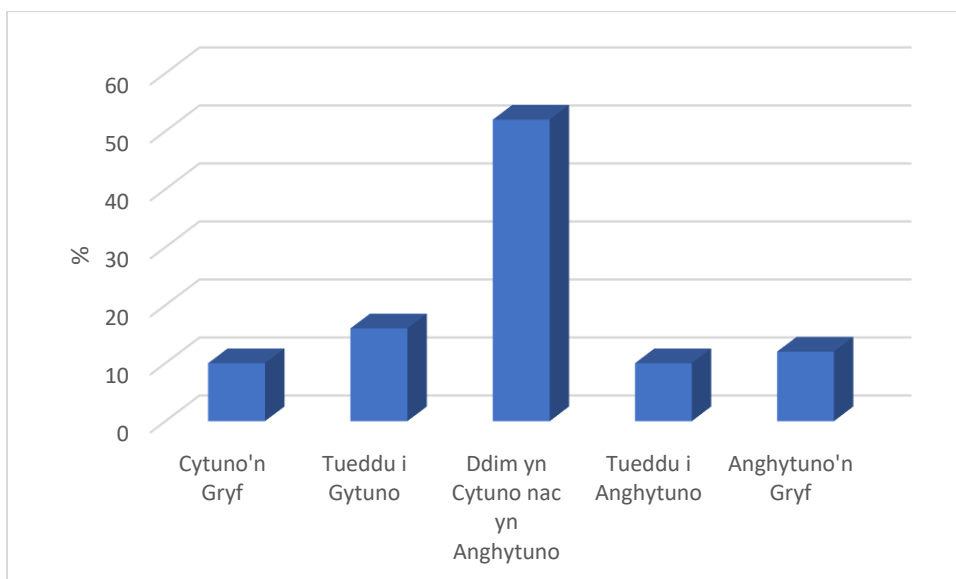
Mae'n ddiddorol iawn gweld yn amlwg bod ymatebwyr yn nodi bod dwy thema allweddol o'r pwys mwyaf. Y rhain yw Cyfoethogi'r Arfordir ac Ardaloedd Cefn Gwlad, ynghyd â mynd i'r afael â'r Argyfwng Natur. Mae maint y sampl yn fach iawn ond, unwaith eto, mae'n rhoi cipolwg ar y ffaith naill ai nad yw'r AHNE yn cael ei deall yn iawn neu, yn syml, bod y themâu uchod yn flaenoriaeth ym meddyliau pobl.

24	Sylw	<p>Mae'r materion hyn wedi'u cysylltu mor agos, roedd yn anodd eu rhestru yn ôl pwysigrwydd. Ond, i mi'n bersonol, mae mynd i'r afael â'r argyfwng natur a'r newid yn yr hinsawdd yn brif flaenoriaethau oherwydd, heb y rhain, nid oes unrhyw bwynt meddwl am unrhyw rai o'r gweddill. Rhaid eu blaenoriaethu, waeth beth fo'r gost ariannol. Os oedd angen cydbwysu anghenion yr amgylchedd naturiol gyda 'mwynhad' pobl, yna ni fyddwn yn gwrthwynebu cyfyngu (neu 'blismona') niferoedd yr ymwelwyr i rai ardaloedd, e.e. y nythfa o wenoliaid y môr yng Nghemlyn. Ni fyddai ots gen i am hynny. Fel pobl, dwi'n teimlo nad oes gennym 'hawl' i fwynhau'r ardal, er fy mod yn cydnabod yr angen i gydbwysu hyn â'r budd a geir o incwm gan dwristiaid. Ers i mi fod yn byw yma, mewn rhan wledig o'r ynys lle mae cymdogion yn brin - dwi'n teimlo bod diffyg ymdeimlad o gymuned ar adegau, ac mae angen mynd ati i chwilio am grwpiau ac i wneud cysylltiadau, sy'n golygu bod angen gyrru i'r dref. Gellir teimlo'n unig iawn, yn enwedig ers Covid (er, yn eironig, teimlwyd bod MWY o gymuned bryd</p>
----	------	---

		hynny yn fwy na thebyg, gan y byddai pobl yn cerdded heibio'r tŷ, ac yn dweud helo, yn cadw llygaid ar gymdogion ac ati - cafwyd y teimlad ein bod ni i gyd yn yr un sefyllfa), ac felly dwi'n teimlo bod 'cymunedau bywiog mewn tirwedd weithredol' yn bwysig iawn hefyd.
	Ymateb y Swyddogion	Dylid sylweddoli gwerth byd natur, a'i allu i gysylltu pobl yn nhermau bod yn ynysig mewn ardal wledig. Yn yr un modd, dengys tystiolaeth bod cael y gymuned ffermio i gydweithio ar fentrau newydd yn lleihau ynysigrwydd ac agweddau eraill sy'n gwneud pobl yn fregus. Ychwanegir cyfeiriad at hyn.
	Newidiad	Ychwanegu testun i'r adran Cymunedau Bywiog.
25	Sylw	Dwi'n teimlo'n gryf mai'r <i>status quo</i> ar yr ynys yw'r math o feddwl o ran bod yn "siop leol i bobl leol", ac nid yw'r cynllun rheoli'n mynd i'r afael â'r broblem hon. Rhaid i'r economi leol - a'r diwylliant lleol - addasu i'r realiti newydd, nad oes diwydiant ar yr ynys, ac y gellir dadlau nad oes lle i ddiwydiant, ar wahân i dwristiaeth.
	Ymateb y Swyddogion	Nodwyd yr ymateb.
	Newidiad	Dim
26	Sylw	Argyfwng yr hinsawdd yw'r mater pwysicaf y mae brys mwyaf i fynd i'r afael ag ef. Mae'n dod yn fwy a mwy tebygol y gall fod yn ddigwyddiad a all arwain at ddifodiant, ac mae gan awdurdodau gyfrifoldeb dros yr amgylchedd.
	Ymateb y Swyddogion	Mae argyfwng yr hinsawdd yn fater sydd y tu hwnt i bob polisi lleol, ac mae mynd i'r afael â'r her yn ffurfio rhan sylweddol o'n gwaith o safbwynt cynllunio camau gweithredu.
	Newidiad	Dim
27	Sylw	Fel athrawes, mae'r ardaloedd yma'n hynod bwysig fel adnodd, ond hefyd mae'n rhaid gofalu am yr ardaloedd yma gan fod yr hinsawdd yn newid. Os bydd y Cyngor yn torri coedwigoedd hen ni fydd plannu coed newydd hefo'r un effaith. Wrth ofalu am yr ardaloedd, mae'r Cyngor yn anfon neges gref i eraill sy'n dweud bod ein parciau ac ardaloedd yn hollbwysig mewn byd o newid hinsawdd.
	Ymateb y Swyddogion	Mae gan y cynllun nod clir o ran mynd i'r afael â'r materion hyn, ac mae'r cynllun gweithredu'n amlygu'r angen am ymateb ar ran amryw sefydliadau/tirfeddiannwr o safbwynt lliniaru

		effeithiau'r newid yn yr hinsawdd. Mae'r cynllun corfforaethol yn adleisio'r her hon.
	Newidiad	Dim – ond nodwyd y sylwadau.

C12 – Rheoli a Llywodraethu

Sylwadau

Mae'r arolwg yn awgrymu lefel sylweddol o ddifaterwch tuag at reoli a llywodraethu, ond mae'n debyg bod hyn oherwydd gwybodaeth gyfyngedig neu ddadrithiad o ganlyniad i ddatblygiad Penrhos, neu faterion eraill y mae pobl yn eu hystyried sy'n rhan o fethiant i warchod yr AHNE.

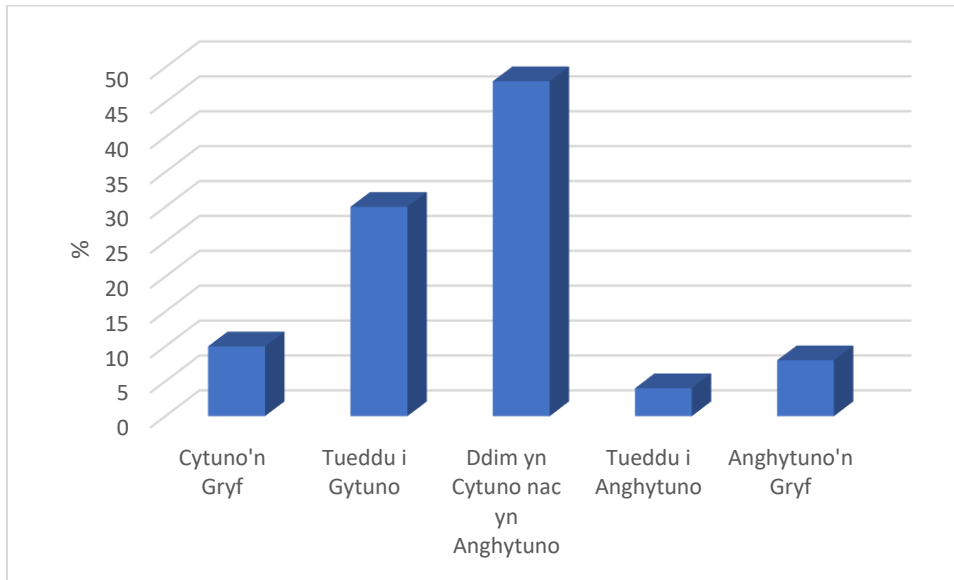
28	Sylw	Mae angen gwneud mwy. Mae angen diogelu ardaloedd a'u rheoli yn hytrach na gobeithio y bydd y gymuned yn gwneud o drosoch chi. Mae'n rhaid ysbrydoli pobl i blannu coed ac i ofalu am yr ardaloedd. Nid 'pass the buck' i'r gymuned.
	Ymateb y Swyddogion	Mae cymunedau'n chwarae rôl bwysig, ac maen nhw angen cael ymdeimlad o berchnogaeth o'r AHNE, ynghyd â theimlo y gallant wneud cyfraniad uniongyrchol o ran camau i wella

		pethau. Ond mae angen cefnogi hyn gydag ymrwymiad cryf i gyflawni'r newid cadarnhaol y mae ei angen i fynd i'r afael â heriau mawr. Mae'r strwythur staff yn gymharol gadarn ar hyn o bryd, a trwy feddylfryd cyfannol o fewn yr ALL, gellir cael cefnogaeth gan adrannau eraill.
	Newidiad	Ychwanegu testun mewn perthynas â'r mater hwn.
29	Sylw	Rhaid meddwl am hanes Cyngor Ynys Môn yn y gorffennol o safbwynt ei fod wedi dinistrio rhannau helaeth o'n hardaloedd cefn gwlad i letya parciau carafanau mawr, sy'n edrych fel gwersylloedd carcharorion rhyfel (cymrwch olwg ar 'Google Earth', mae tirwedd arfordir dwyreiniol yr ynys yn ddolur llygad). Does gen i fawr o obaith am y dyfodol o dan ei reolaeth.
	Ymateb y Swyddogion	Ni ddylai'r AHNE fod yn rhywbeth sy'n atal datblygiadau priodol, ond trwy sicrhau gwell dealltwriaeth o'i phwysigrwydd, dylai datblygiadau fod yn fwy priodol a mesurau lliniaru'n gryfach. Lle ystyrir bod cynigion yn amhriodol, dylai'r system gynllunio bresennol weithredu i warchod asedau pwysig Ynys Môn.
	Newidiad	Dim, ond nodwyd y sylwadau.
30	Sylw	Nid oes unrhyw beth da o reidrwydd o ran "cadw" staff, neu wneud swyddi dros dro'n barhaol. Y staff gorau ar gyfer y swydd yw'r rheiny sy'n gwneud y swydd. Os nad ydynt yn dda, dylent fynd. At ei gilydd, mae syniadau a chyfraniadau newydd yn beth da. Mae CSYM yn dueddol o fod yn amgylchedd marwaidd (gan siarad o brofiad). Efallai y byddai'n fwy buddiol cael mwy o gyfraniadau a gwerthusiadau o'r tu allan, gan amrywiaeth o gontractwyr, yn hytrach na pharhau i sefyll yn llonydd.
	Ymateb y Swyddogion	Nodwyd - mae gennym dîm ifanc ac egniol o wardeiniaid sy'n frwdfrydig am eu gallu i gyflwyno nodau'r cynllun.
	Newidiad	Dim
31	Sylw	Mae'r adran hon yn eithaf annelwig. Rwy'n teimlo'n gymysglyd o ran yr ymadrodd 'dehongli a hyrwyddo'r AHNE' – dydw i ddim yn sicr beth mae 'dehongli' yn ei feddwl yn y cyd-destun

		hwn, fodd bynnag, mewn egwyddor, mae'n ymddangos ei bod yn set dda o amcanion. Tybed os allai 'rhanddeiliaid a phartneriaid' gynnwys sefydliadau sy'n gysylltiedig ag iechyd a lles hefyd (gan gynnwys y GIG), a ph'un a ellir meithrin gwell cysylltiadau â'r GIG, gan gynnwys cydweithredu â chynllun coed y GIG ('NHS Forest') ynghyd â mentrau eraill sy'n bodoli i hyrwyddo'r buddion o ran iechyd.
	Ymateb y Swyddogion	Mae angen Cynllun Cyfathrebu – mae angen cyfeirio at hyn yn yr adran hon.
	Newidiad	Ychwanegu testun.
32	Sylw	Mae diffyg y cyngor sir a llywodraeth Cymru o ran sicrhau dyfodol Parc Penrhos fel lle hollbwysig i'r gymuned leol yn boenus.
	Ymateb y Swyddogion	Roedd cais cynllunio Land and Lakes ar gyfer Penrhos wedi dilyn y broses gynllunio briodol. Mae'r AHNE yn ddynodiad tirwedd ac yn cydbwysu anghenion o safbwynt y dirwedd a'r morwedd, byd natur, cymunedau, a datblygu economaidd.
	Newidiad	Dim
33	Sylw	Dwi'n anghytuno'n gryf oherwydd nad yw Cyngor Sir Ynys Môn yn rheoli'r mater o lywodraethu Penrhos, maen nhw'n boddio Land and Lakes a heb hyd yn oed gyfarfod ag unrhyw un o'r ymgyrchwyr iddyn nhw allu dangos i Gyngor Ynys Môn bod Land and Lakes wedi dweud celwydd wrth ddweud eu bod wedi dechrau gweithio ym Mhenrhos. Maen nhw wedi derbyn tystiolaeth ffotograffig er bod cynghorwyr wedi dweud y bydden nhw'n barod i ymweld â'r safle i weld y lle drostyn nhw eu hunain. Ac er tryloywder, nid yw'r pwyllgor cynllunio wedi gweld y lluniau hynny, mae'r tîm cyfreithiol yn gwadu'n gryf bod y gwaith wedi dechrau, fel y mae trigolion lleol a rhai cynghorwyr. Felly ymwelwch â'r safle hwn, a gwiriwch y sefyllfa a thynnwch luniau i'r pwyllgor cynllunio er mwyn iddyn nhw weld y sefyllfa drostyn nhw eu hunain. Wnewch chi ddechrau rheoli'r sefyllfa hon, da chi, i atal trychineb.
	Ymateb y Swyddogion	Roedd cais cynllunio Land and Lakes ar gyfer Penrhos wedi dilyn y broses gynllunio briodol.

		Mae'r AHNE yn ddynodiad tirwedd ac yn cydbwysu anghenion o safbwynt y dirwedd a'r morwedd, byd natur, cymunedau, a datblygu economaidd.
	Newidiad	Dim

C13 – I ba raddau ydych chi'n anghytuno neu'n cytuno gyda'r 'Cynllun Gweithredu'?

Sylwadau

Caiff y mwyafrif o'r camau gweithredu a nodir yn y cynllun eu derbyn, er nad oedd gan bron i 50% o'r ymatebwyr unrhyw farn gref.

34	Sylw	Syniadau gwych, mae angen gweithredu i'w rhoi ar waith.
	Ymateb y Swyddogion	Mae'n angenrheidiol i ni gyflawni'r camau gweithredu, ac yr un mor bwysig i ni basio storïau am ein gwaith ymlaen i'r cymunedau a'r ymwelwyr a fydd yn elwa ar hynny, er mwyn iddynt gael deall yr ardal yn well, ynghyd ag i godi proffil yr AHNE.
	Newidiad	Cynnwys gwybodaeth am y cynllun cyfathrebu.
35	Sylw	Mae'r geiriau i gyd yn swnio'n dda ond mae angen eu rhoi ar waith. Dwi'n cyfeirio unwaith eto at ddinistrio cynefin y coetir ym Mhenrhos, er anfantais i fyd natur a'r gymuned. Mae caniatáu mynediad yn ystod y dydd, am awr neu ddwy, i drigolion lleol ac ymwelwyr yn gwneud llai o ddifrod o lawer i fyd natur na 1,000 o bobl yn byw yno 24/7. Cyfeirir at y syniad o dawelwch, ond eto caniatawyd i Trac Môn fodoli o fewn AHNE. Dwi'n gwerthfawrogi ei fod wedi bod yno am flynyddoedd lawer, ond mae nifer y digwyddiadau wedi cynyddu'n ddramatig, gan achosi problemau sylweddol o ran traffig yn y cyffiniau, ynghyd â swm parhaus, yn enwedig pan fydd digwyddiadau ar

		gyfer beiciau modur. Mae hyn yn cael effaith andwyol ar fwynhad trigolion lleol ac ymwelwyr o dawelwch yr ardal. Fel yr 'Yr Ynys Ynni', a fyddai modd i'r Cyngor fynnu eu bod yn newid i ddefnyddio tanwydd nad yw'n danwydd ffosil, ynghyd â thechnoleg dawel ar gyfer rasio, yn bennaf oherwydd y newid yn yr hinsawdd os dim arall?!
	Ymateb y Swyddogion	Roedd cais cynllunio Land and Lakes ar gyfer Penrhos wedi dilyn y broses gynllunio briodol. Mae'r AHNE yn ddynodiad tirwedd ac yn cydbwysio anghenion o safbwynt y dirwedd a'r morwedd, byd natur, cymunedau, a datblygu economaidd. Mae'n bwysig i unigolion, a phob sector, gan gynnwys y sector preifat, ddod ynghyd i geisio datrysiadau i fynd i'r afael â'r newid yn yr hinsawdd. Mae hon yn elfen gyffredin o Gynllun yr AHNE a'r Cynllun Rheoli Cyrchfan.
	Newidiad	Dim – rydym yn teimlo ein bod wedi cynnwys hyn yn barod.
36	Sylw	Mi fyddwn wrth fy modd pe baech yn gwneud popeth yr ydych wedi'i ddweud, ond dwi'n meddwl mai dim ond ymarfer i dicio'r bocsys ydi hwn.
	Ymateb y Swyddogion	Mae'n angenrheidiol i ni gyflawni'r camau gweithredu, ac yr un mor bwysig i ni basio storïau am ein gwaith ymlaen i'r cymunedau a'r ymwelwyr a fydd yn elwa ar hynny, er mwyn iddynt gael deall yr ardal yn well, ynghyd ag i godi proffil yr AHNE.
	Newidiad	Cynnwys gwybodaeth am y cynllun cyfathrebu.
37	Sylw	Thema 1 – datblygiad amhrifodol! Penrhos (mae hwn yn dechrau swnio fel jôc), sut allwch chi gynnig y ddogfen hon, pan nad ydych yn dilyn ei chynnwys. CC1.4 Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol Amcan 3 – datblygu! CCC 3.3 – rhowch hwn ar waith ar unwaith.
	Ymateb y Swyddogion	Roedd cais cynllunio Land and Lakes ar gyfer Penrhos wedi dilyn y broses gynllunio briodol. Mae'r AHNE yn ddynodiad tirwedd ac yn cydbwysio anghenion o safbwynt y dirwedd a'r morwedd, byd natur, cymunedau, a datblygu economaidd.

	Newidiad	Dim
38	Sylw	Fel y dywedais yn flaenorol, dwi'n teimlo bod angen i rai o'r camau gweithredu fod yn fwy beiddgar.
	Ymateb y Swyddogion	Ar adeg pan fo angen gweithredu i fynd i'r afael â nifer o'r heriau sy'n ein hwynebu, mae'n bwysig y dylem gael ein gweld yn arwain y gad. Bydd hyn yn gofyn am ymateb gan bartneriaid a chymunedau ar y cyd. Mae'r cynllun, ynghyd â'r cynllun gweithredu cysylltiedig, yn ddogfen weithio, a byddwn yn ymdrechu i fod mor uchelgeisiol â phosib wrth fynd ymlaen.
	Newidiad	Dim – caiff ei ystyried wrth gyflawni'r cynllun gweithredu.

Ynys Môn

THE ISLE OF
Anglesey

DRAFT

Cynllun Rheoli Ardal o Harddwch Naturiol Eithriadol Ynys Môn 2023-2028

www.ynysmon.gov.uk

Cynnwys

Tudalen 146

Tudalen	Cynnwys
3	Cyflwyno'r AHNE
8	Gweledigaeth
9	Cyflwyno'r Themâu Allweddol
10	Prif Nodweddion yr AHNE
15	Ysgogwyr Newid Allweddol
24	5 Themâu Allweddol ar gyfer Cynllun Rheoli 2023-28
30	Rheoli a Llywodraethu

Rhan 1

Cyflwyno'r AHNE

Tudalen 147

Cyflwyno'r AHNE

Mae Ardal o Harddwch Naturiol Eithriadol (AHNE) Ynys Môn yn cwmpasu rhannau helaeth o arfordir dramatig Ynys Môn. Mae'n cynnwys rhan fwyaf o glogwyni a thraethau'r ynys, a llawer o'r tir amaethyddol a fforestydd sy'n ffurfio'r gefnlen i arfordir yr ynys. Mae Ynys Môn yn cadw ei statws fel cyrchfan wyliau boblogaidd oherwydd ei thraethau eang a'i chilfachau cudd. Ond, yn hanfodol, mae hefyd yn dirwedd waith o ffermydd a phentrefi, gydag economi arfordirol a gwledig llewyrchus ac amrywiol.

Mae gan AHNE Ynys Môn un o'r tirweddau mwyaf arbennig, atyniadol ac amrywiol yn Ynysoedd Prydain. Cafodd ei ddynodi fel AHNE yn 1966 i amddiffyn apêl esthetig ac amrywiaeth tirwedd arfordirol yr ynys a'i chynefinoedd rhag datblygiad amhriodol. Ym mhedwerydd adroddiad ar bymtheg y Comisiwn Paciau Cenedlaethol ac adroddiad cyntaf y Comisiwn Cefn Gwlad a gyhoeddwyd yn 1968 disgrifir AHNE Ynys Môn fel a ganlyn:

Mae'r ardaloedd sydd wedi eu dynodi ar Ynys Môn oddeutu 83 milltir sgwâr ac yn gorwedd ar hyd arfordir yr ynys gyda bylchau o amgylch yr ardaloedd trefol ac yng nghyffiniau Wylfa. Mae arfordir Ynys Môn, gyda nifer o rannau sy'n ynysig, yn cyfrannu llawer at apêl yr ynys. Mae'r clogwyni garw, y baeau tywodlyd, y corsydd a'r twyni, glannau cysgodol y Fenai a llethrau gwyntog mynydd Caergybi a Bodafon yn rhoi golygfeydd amrywiol gwych.

Dynodiad arfordirol yw'r AHNE yn bennaf, yn cwmpasu'r rhan fwyaf o 201 km o arfordir Ynys Môn. Mae'n cynnwys Mynydd Caergybi a Mynydd Bodafon, ynghyd ag ardaloedd sylweddol o dir sy'n ffurfio cefnlen hanfodol yr arfordir. Maint cyfan yr AHNE yw oddeutu 221 km sgwâr (22,100 hectar).

Ynghylch y cynllun rheoli hwn

Sefydlwyd Ardaloedd o Harddwch Naturiol Eithriadol gan y Parciau Cenedlaethol a Deddf Mynediad i Gefn Gwlad (1949). Maent yn dirweddau arbennig sydd wedi eu gwarchod gan system gynllunio i gynorthwyo i warchod eu harddwch naturiol. Deddfwriaeth Ddilynol - Deddf Cefn Gwlad a Hawliau Tramwy 2000 (CGHT) - roedd y ddeddf hon yn ei gwneud hi'n ofynnol i bob awdurdod lleol sy'n gweinyddu AHNE i baratoi a chyhoeddi cynllun rheoli ar gyfer eu hardaloedd, ac i adolygu'r cynlluniau hyn bob 5 mlynedd.

Pwrpas Cynllun Rheoli AHNE yw gwerthuso a phenderfynu ar rinweddau arbennig yr AHNE, a nodi pa gamau sy'n ofynnol i sicrhau bod y rhinweddau hyn yn cael eu gwarchod a'u cyfoethogi ar gyfer cenedlaethau'r dyfodol.

Paratowyd cynllun rheoli gwreiddiol AHNE Ynys Môn, o 2004, gyda chyfranogiad holl bartneriaid yr AHNE, perchnogion tir lleol a'r gymuned. Mae adolygiadau dilynol, yn cynnwys hwn, wedi diweddarau gwybodaeth bwysig ac asesu perthnasedd yr amcanion, y polisiau a'r gweithredoedd sy'n hanfodol i reoli'r AHNE yn effeithiol a chynaliadwy.

Mae'r cynllun rheoli hwn ar gyfer pawb sydd â diddordeb mewn gwarchod a rheoli AHNE Ynys Môn. Mae'n gynllun ar gyfer tirwedd a morlun yr AHNE, i'r busnesau a'r cymunedau o fewn ei hardal, i'r ymwelwyr sy'n mwynhau ei golygfeydd, ei hawyr dywyll a'i llonyddwch, ac i bawb ar yr ynys gyfan sy'n gwerthfawrogi ei rhinweddau arbennig.

Prif Nodweddion yr AHNE

Nodweddion AHNE Ynys Môn sy'n diffinio ei statws dynodedig

- Nodweddion tirwedd arfordirol / morlun
- Nodweddion tirwedd amaethyddol traddodiadol
- Nodweddion geomorffolegol a daearegol

Rhinweddau arbennig AHNE Ynys Môn sy'n diffinio ei statws dynodedig

- Golygfeydd eang / morluniau
- Heddwch a llonyddwch
- Ynysoedd o amgylch Ynys Môn
- Coetir llydanddail
- Rhostiroedd arfordirol iseldir
- Ymylon ffyrdd sy'n gyfoethog o rywogaethau
- Cynefinoedd gwlypdir ac arfordirol sydd â phwysigrwydd ecolegol (yn cynnwys glannau creigiog, fflatiau llaid ac aberoedd, morfeydd heli, traethau a thwyni.
- Amgylchedd adeiledig yn cynnwys ardaloedd cadwraeth ac adeiladau rhestredig
- Archaeoleg a henebion hynafol / tirweddau hanesyddol, parciau a gerddi
- Cymunedau amaethyddol gwledig / arfordirol
- Yr Iaith Gymraeg
- Ansawdd y pridd, aer a dŵr
- Rhwydwaith o hawliau tramwy cyhoeddus
- Dŵr a thir hygrych

Ynghylch yr AHNE

Dynodiadau

Mae'r AHNE yn cynnwys nifer o gynefinoedd sydd â gwarchodaeth statudol oherwydd gwerth eu cadwraeth byd natur. Mae'r dynodiadau hyn yn cynnwys:

- Ardaloedd Cadwraeth Arbennig (ACA)
- ACA Morol Gogledd Ynys Môn
- Ardaloedd Cymeriad Morol (ACM)
- Ardal Gwarchodaeth Arbennig (AGA)
- Gwarchodfa Natur Genedlaethol (GNG Twyni Niwbwrch)
- Safleoedd o Ddiddordeb Gwyddonol Arbennig (SoDdGA)
- Gwarchodfeydd Natur Lleol (GNLI)
- Safleoedd Bywyd Gwyllt Lleol
- Safleoedd o Bwysigrwydd ar gyfer Cadwraeth Byd Natur (SoBagCBN)
- Safleoedd Rhanbarthol o Bwysigrwydd Daearegol (SRhoBD)

Mae tair ardal o arfordir agored, heb eu datblygu hefyd wedi eu dynodi fel Arfordir Treftadaeth:

- Gogledd Ynys Môn
- Mynydd Caergybi
- Bae Aberffraw

Ffeithiau Allweddol

	221 km sgwâr
Maint	
Poblogaeth	Data cyfrifiad y Swyddfa Ystadegau Gwladol 2021 i'w 'dorri' i derfyn AHNE
Dyddiad Dynodiad	20 Rhagfyr 1966
Dyddiad Cadarnhau	13 Tachwedd 1967
ACA	5
AGA	3
GNG	1
SoDdGA	32
GNL	3
Geoparc UNESCO	1
Safleoedd Treftadaeth y Byd	1
Henebion Hynafol Cofrestredig	75
Tirweddau Hanesyddol Eithriadol	2
Parciau a Gerddi Hanesyddol	7
Ardaloedd Cadwraeth	4
Adeiladau Rhestredig Gradd I	32
Adeiladau Rhestredig Gradd II*	42
Adeiladau Rhestredig Gradd II	491
Arfordir Treftadaeth	50 km
Hawliau Tramwy Cyhoeddus	370 km a 120 km o lwybr arfordir caniataol
Tir Comin	504 hectar

Gweledigaeth

Mae Ardal o Harddwch Naturiol Eithriadol Ynys Môn (AHNE) yn cael ei chydabod fel ased lleol a chenedlaethol sy'n hanfodol i economi, amgylchedd, diwylliant a lles cymunedau Ynys Môn a'r rhai sy'n ymweld â'r Ynys. Mae cysylltiad cynyddol â'r rhinweddau arbennig hyn ac mae'r rhain yn cael eu gwarchod, eu gwella, eu gwerthfawrogi, eu deall a gallant fod wrth wraidd y gymuned a'r diwydiant ymwelwyr sy'n amgylchedd gyfrifol ac yn economaidd gynaliadwy. Mae parhad ac atgyfnerthiad arferion a thraddodiadau, a'r defnydd o'r Gymraeg wedi ychwanegu at hunaniaeth a'r ymdeimlad o le. Mae AHNE Ynys Môn wedi gallu unioni'r dirywiad mewn bioamrywiaeth ac mae'n cael ei reoli mewn ffordd sy'n addasu a'n lliniaru effeithiau newid hinsawdd er mwyn gwarchod ei harddwch naturiol wrth gefnogi anghenion cymunedau lleol a busnesau gwledig.

5 Them Allweddol ar gyfer y Cynllun Rheoli 2023-28

Mae'r Cynllun Rheoli yn tynnu sylw at yr angen i fynd i'r afael â 5 thema allweddol i wireddu ein gweledigaeth.

Fe'i rhestrir isod :

- **Cyfoethogi cefn gwlad lleol a chymeriad yr arfordir**
- **Mynd i'r Afael â'r Argyfwng Byd Natur**
- **Yr AHNE fel Lle i Fwynhau a Dysgu**
- **Cymunedau Bywiog mewn Tirwedd Weithredol**
- **Rheoli'r AHNE mewn Hinsawdd sy'n newid**

Nodwedd Allweddol - Tirwedd

Tudalen 154

- Mae tirwedd yr AHNE yn adlewyrchu'r ddaearog sylfaenol amrywiol ac mae'n gymysgedd amrywiol o gynefinoedd morol a daearol, yn cynnwys clogwyni garw, rhostir, twyni tywod, morfeydd heli a fflatiau llaid. Mae'r ynys yn cynnwys rhai o greigiau hynaf Prydain i'r de o Ucheldir yr Alban gyfan. Mae'r rhain yn cael eu dangos yn glir yn nhopograffi'r ynys, sy'n mynd o'r gogledd ddwyrain i'r de orllewin.

Mynydd Caergybi, clogwynni Ynys Lawd ac Ynys Arw a'r cilfachau creigiog yw nodweddion amlycaf arfordir gogleddol hynafol Cyn-gambriaidd a Chambria'r ynys. Nodwedd arfordir y dwyrain gan glogwyni fertigol o galchfaen a thraethau tywod, wrth i arfordir y gorllewin fod yn llai garw gyda lleiniau o dwyni tywod a thraethau rhwng pentiroedd creigiog. Gellir ystyried y Feni mewn dwy ran, y rhan orllewinol a'r rhan ddwyreiniol. Mae'r rhan orllewinol o Fiwmares i Borthaethwy yn llawn coed gydag aneddiadau eithaf mawr.

- Mae cymeriad y dirwedd wedi cael ei ddylanwadu gan ganrifoedd o ffermio, a chan ddiwydiannau traddodiadol megis y chwarel. Ar gyfer amaethu y defnyddir y rhan fwyaf o dir yr AHNE, ac mae waliau cerrig, y cloddiau, gwrychoedd a phatrymau caeau yn rhan annatod o'r dirwedd. Mae yna hefyd ardaloedd o rostir, coetir lled naturiol, gwlypdiroedd rhynglanwol a llynnoedd.
- Mae nifer o'r Ystadau o fewn yn yr AHNE gydag ardaloedd sylweddol o goetiroedd llydanddail. Mae'r rhain yn cynnwys Baron Hill, Bodior, Bodorgan, Dulas, Penrhos a Phlas Newydd. Mae'r AHNE hefyd yn cynnwys dwy blanhigfa goniffer sylweddol yn Niwbwrch a Phentraeth.
- Mae gan yr ynys hanes diwylliannol cyfoethog gyda thystiolaeth o weithredoedd dyn yn ymestyn dros 8000 o flynyddoedd. Mae yna dros 200 o Henebion Hynafol Rhestredig o siabrau claddu'r Oes Efydd i nodweddion canoloesol mwy diweddar. Mae nodweddion tirwedd mwy diweddar yn cynnwys tirweddau cynlluniedig ystadau mawr, megis Plas Newydd. Mae safle treftadaeth y byd UNESCO Castell Bwmares hefyd wedi ei leoli o fewn yr ardal ddynodedig.
- Mae disgrifiad manwl o dirwedd arfordirol Ynys Môn yn cael ei gynnwys yn Asesiad Cymeriad Tirwedd Cenedlaethol NLCA01 Arfordir Ynys Môn.

Nodwedd Allweddol - Morlun

- Mae morluniau yn rhan werthfawr iawn o olygfeydd Cymru. Gallant fod yn rhai o'n hardaloedd tirwedd 'wyllt' olaf ac yn cynorthwyo cyfoeth o dreftadaeth naturiol. Gellir diffinio morluniau'n fras fel "Ardal o fôr, arfordir a thir fel y gwelir gan bobl, y mae eu cymeriad yn deillio o weithredoedd a rhyngweithiadau y môr a'r tir, drwy ffactorau naturiol a/neu ddynol" (CDD 2010).
- Mae'r diffiniad hwn yn awgrymu'n gryf bod morluniau'n ymwneud â mwy na dim ond golygfa gan ei fod yn cwmpasu'r adnoddau ecolegol a diwylliannol yn yr amgylchedd morol ac arfordirol. Mae tirweddau arfordirol a warchodir yn gydrannau allweddol clir o forluniau o bwysigrwydd cenedlaethol.
- O amgylch AHNE Ynys Môn mae yna amrywiaeth o amgylcheddau daearol, rhynglanwol a morol. Mae'r rhain yn deillio o'r prosesau daearegol, geomorffoleg ac arfordirol o fewn yr ardal, a hefyd o weithgarwch dynol ar dir a môr ers miloedd o flynyddoedd. Mae cyfuniad o brosesau naturiol a diwylliannol yn parhau i siapio esblygiad ardal y morluniau.
- Mae gan forlun Ynys Môn arwyddocâd masnachol uchel hefyd. Mae'r rhan fwyaf o dwristiaeth a hamdden Ynys Môn yn seiliedig ar yr arfordir lle mae yna ddiddordebau masnachol eraill megis porthladdoedd a physgota. Gall unrhyw newid i isadeiledd masnachol arfordirol effeithio ar gymeriad y morlun a'r diddordebau masnachol mewn hamdden.
- Mae disgrifiad manwl o dirwedd arfordirol Ynys Môn yn cael ei gynnwys yn Asesiad Morlun Ynys Môn 2013 www.anglesey.gov.uk/aonb

Nodwedd Allweddol – Hamdden a Thwristiaeth

Tudalen 156

- Ynys Môn yw'r sir sydd fwyaf dibynnol yn y DU ar y diwydiant Hamdden a Thwristiaeth, gan gynhyrchu dros £360m y flwyddyn yn yr economi leol, a'n cefnogi ~3,698 o swyddi'n uniongyrchol.
- Y brif atynfa ymwelwyr yw'r cyfleoedd gweithgareddau hamdden fel cerdded, a gweithgareddau traeth.
- Mae 125 milltir o Lwybr yr Arfordir yn parhau i fod yn un o'r rhannau mwyaf poblogaidd Llwybr Arfordir Cymru, ac yn cynnig cyfle gwych i bobl leol ac ymwelwyr werthfawrogi rhinweddau arbennig yr AHNE
- Ar wahân i gerdded, mae'r mathau mwyaf poblogaidd o weithgareddau hamdden yn cynnwys ymweliadau teulu â'r traeth, hwylio, pysgota o'r lan neu o gwch, beicio, syrffio gwynt, cychod hamdden modurol, y defnydd o grefft dŵr personol (sgio dŵr), deifio, gwylio adar, marchogaeth ceffylau, nofio gwyllt a dringo.
- Mae gweithgareddau dŵr gan gynnwys caiacio a padlfyrddio yn gynyddol boblogaidd, gyda chyfleoedd caiacio môr Ynys Môn yn cael eu hystyried I fod yn arbennig o dda. (13)
- Mae'r rhain i gyd yn rhoi pwysau a galwadau ar yr AHNE. Ar yr un pryd, mae poblogrwydd yr AHNE ar gyfer gweithgareddau o'r fath yn darparu cyfraniad sylweddol a chadarnhaol i'r economi leol, ac yn gyfrwng i sicrhau gwell dealltwriaeth o rinweddau unigryw'r AHNE.

Nodwedd Allweddol - Cymunedau

Tudalen 157

- Mae data cyfrifiad Swyddfa Ystadegau Gwladol (SYG) 2021 wedi cofnodi bod poblogaeth Ynys Môn wedi gostwng 1.2%, o oddeutu 69,800 yn 2011 i 68,900 yn 2021. Amcangyfrifir fod dros chwarter poblogaeth yr ynys yn byw o fewn AHNE Ynys Môn (Data a geisir i'w 'dorri' i derfyn AHNE a'i gynnwys o fewn yr Adroddiad ar Gyflwr yr AHNE (2022)).
- Mae aneddiadau sylweddol o fewn yr AHNE yn cynnwys Biwmares, y Fali, Niwbwrch a Moelfre. Nid yw ardaloedd sydd wedi datblygu ar raddfa fawr, Caergybi, Amlwch, Benllech, Porthaethwy, Wylfa a RAF y Fali yn benodol, yn cael eu cyfrif yn y dynodiad.
- Mae cyflogaeth o fewn yr AHNE yn seiliedig ar dwristiaeth ac amaeth yn bennaf. Mae Ynys Môn yn ardal boblogaidd ar gyfer hamdden i bobl Gogledd Cymru ac o Ogledd Orllewin Lloegr. Mae'r mwyafrif y cael eu denu i'r ynys gan ansawdd a nifer y traethau tywod a harddwch tirwedd yr arfordir.
- Mae Ynys Môn yn gadarnle'r Gymraeg, ac mae'r iaith yn cael ei siarad gan dros hanner o'i thrigolion. Er gwaetha'r dirywiad cyffredinol mewn siaradwyr Cymraeg, mae'r niferoedd sy'n defnyddio'r iaith yn ddyddiol ym Môn wedi aros yn gymharol gyson dros yr hanner canrif ddiwethaf.

Nodwedd Allweddol - Datblygu

Economaidd

Mae cyflogaeth o fewn ardal AHNE Ynys Môn AHNE yn bennaf mewn busnes amaethyddol a busnesau a gweithgareddau sy'n gysylltiedig â'r sector twristiaeth a lletygarwch - yr olaf a yrrir gan ansawdd a nifer y traethau tywodlyd, harddwch y dirwedd arfordirol, asedau naturiol a threftadaeth ar hyd yr arfordir a'r hygyrchedd iddynt a ddarperir gan Lwybr Arfordirol Ynys Môn / Cymru.

Tudalen
150

Nid oes unrhyw ddatblygiad diwydiannol mawr wedi'i leoli yn yr AHNE - y ffiniau wedi'u tynnu er enghraifft, er mwyn seithrio Gorsaf Bŵer Niwclear Wylfa a'r ganolfan hyfforddi jet-ymladdwyr cyflym yn RAF y Fali. Fodd bynnag, nid yw hyn i ddweud na fydd eu gweithrediad a'u datblygiad posibl yn y dyfodol yn effeithio ar olygfeydd i mewn ac allan o'r AHNE ac ansawdd a phrofiad y rhai sy'n byw yn yr ardal ddynodedig, ac yn ymweld â'r ardal ddynodedig.

Ers blyneddau bellach mae Cyngor Sir Ynys Môn, wedi blaenoriaethu cynhyrchu ynni 'gwyrdd' carbon isel, fel gyrrwr economaidd allweddol. Gwnaethpwyd hyn ar ffurf Rhaglen Ynys Ynni Môn, ac mae'n parhau i fod yn flaenoriaeth strategol gorfforaethol allweddol i'r Cyngor.

Mae ynni adnewyddadwy oddi ar y glannau hefyd yn parhau'n uchel ar yr agenda. Cafwyd caniatâd diweddar i ddatblygiad Morlais Menter Môn, gweithgareddau'r sector preifat fel prosiect ffrwd llanw llif isel cyntaf Minesto oddi ar Ddyfnderoedd Caergybi. Mae dyheadau i ddatblygu canolfannau gweithgynhyrchu a gwasanaethu ar gyfer rowndiau newydd o wynt oddi ar y glannau ym Môr Iwerddon yn ogystal â datblygiad Hwb Hydrogen yng Nghaergybi.

- **Rhan 2**
- **Ysgogwyr
Newid
Allweddol**

Ysgogwyr Newid Allweddol - Cyd-destun Polisi

Tudalen 160

Mae llawer wedi newid o ran Polisi Rhyngwladol, Cenedlaethol a Lleol ers cyhoeddi'r cynllun rheoli diwethaf.

Gweler Atodiad 1 ar gyfer Cyd-destun Polisi

Ysgogwyr Newid Allweddol - Adfer Byd Natur a Bioamrywiaeth

- Mae'r AHNE yn cynnwys nifer o gynefinoedd sydd â diogelwch statudol oherwydd gwerth eu cadwraeth natur. Mae'r dynodiadau hyn yn cynnwys: Ardaloedd Cadwraeth Arbennig (ACA); Ardal Gwarchodaeth Arbennig (AGA); Gwarchodfa Natur Genedlaethol (GNG); Safle o Ddiddordeb Gwyddonol Arbennig (SoDdGA); Gwarchodfeydd Natur Lleol (GNLI)
- Mae'r ardal yn cynorthwyo cyfoeth o gynefinoedd a bywyd gwyllt. Mae cynefinoedd sydd wedi eu nodi'n cynnwys: rhostir iseldir, clogwyni'r môr, twyni tywod, a glannau creigiog. Mae'r fflora sydd wedi eu nodi yn cynnwys: cor-rosyn rhuddfannog (blodyn Sirol Ynys Môn; mae'r clystyrau mwyaf y DU ar Ynys Cybi ar Ynys Môn), amrhydlyd Ynys Lawd (sydd i'w weld ar greigiau Ynys Lawd yn unig) a thafolen y traeth (sydd yn y pen mwyaf gogleddol). Mae'r ffawna sydd wedi eu nodi'n cynnwys: brân goesgoch, gylfinir, morloi llwyd, llamidyddion, llygod y dŵr, gwiwerod coch, madfall gribog, glöyn byw glesyn serenog a rhywogaethau infertebratau eraill. Mae yna risg gan rywogaethau ymledol, plâu ac afiechydon yn ymledu o fewn yr AHNE megis Jac y Neidiwr, Clymog Japan, a rhai o'r rhywogaethau ymledol dyfrol.
- Mae Adroddiad Cyflwr Cyfoeth Naturiol Cymru 2020 yn asesiad o'r graddau y mae Cymru'n cyflawni rheoli cynaliadwy cyfoeth naturiol. Mae'r adroddiad yn dod i'r casgliad nad yw Cymru'n cynnal cynnyrch o gyfoeth naturiol ac yn rhagweld y bydd rhywogaethau eiconig megis gylfinirod yn diflannu yng Nghymru o fewn dwy ddegawd.
- Mae gwytnwch ecosystemau'n dirywio'n unol â thueddiadau byd-eang. Mae nod llesiant Cymru i sicrhau 'Cymru wydn' yn ymwneud ag adeiladu ecosystemau gweithredol iach sy'n cynnal gwytnwch cymdeithasol, economaidd ac ecolegol ynghyd â'r gallu i addasu i newid (er enghraifft newid hinsawdd). I sicrhau'r gwytnwch hwn, mae angen canolbwyntio ar adeiladu systemau iach, adfywiol, ac i systemau ffermio ddod yn fwy cynaliadwy yn nhermau economeg ffermydd ac i ddod yn fwy caredig i fyd natur.

Ysgogwyr Newid Allweddol Hawl, Hamdden a Llesiant

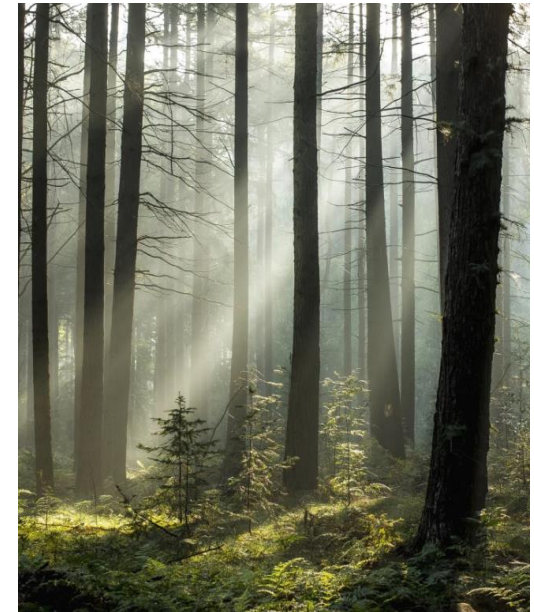
Tudalen 162

- Twristiaeth yw'r prif ddiwydiant ar Ynys Môn sy'n cynhyrchu dros £360 miliwn yn flynyddol, yn cyflogi dros 4,000 o bobl ac yn croesawu dros 1.7 miliwn o ymwelwyr. Mae heriau'n cynnwys yr effaith ar arferion ymwelwyr yn dilyn covid a'r pwysau cysylltiedig ar yr AHNE, cyflwyno'r ardoll twristiaeth, a hyrwyddo / gweithredu twristiaeth gynaliadwy. Gall mentrau sy'n cyfoethogi'r amgylchedd naturiol greu swyddi gwyrdd newydd, sicrhau cyflenwadau dŵr a bwyd lleol, a chynorthwyo iechyd cyhoeddus.
- Mae defnydd o weithgareddau hamdden wedi tyfu'n sylweddol, yn enwedig yn y cyfnod yn dilyn Covid 19 (gyda nifer uchel o bobl yn penderfynu aros gartref am 'wyliau' a mynd ar ymweliadau dydd mwy lleol er mwyn lleihau'r angen i deithio), gyda hyn yn cynyddu'r pwysau ar fioamrywiaeth, ecosystemau ac asedau treftadaeth
- Faniau gweryslla, maes carafanau a gweryslla ac mae'r angen am y cyfryw, yn tyfu o ganlyniad i'r uchod – gyda materion cynyddol yn ymwneud â defnyddiau 'gwrthgymdeithasol' a phroblem parcio faniau gweryslla a gweryslla mewn ardaloedd a chymunedau heb unrhyw wasanaethau na darpariaeth ffurfiol i ddarparu ar eu cyfer.
- Mae tagfeydd traffig yn broblem gynyddol wrth i fwy a mwy o ymwelwyr geisio mynediad a defnyddio'r arfordir a chefn gwlad - unwaith eto'n achosi parcio 'anghymdeithasol', tagfeydd traffig mewn cymunedau bach o fewn yr AHNE a chiwio mewn traffig llonydd i gyrraedd rhai o'r mannau mwyaf poblogaidd megis Llanddwyn.
- Er nad yw hyrwyddo gweithgareddau hamdden yn bwrpas statudol i'r dynodiad AHNE, bydd rheoli effeithiau'r gweithgareddau hamdden hyn yn dod yn fwyfwy pwysig i warchod a gwella nodweddion tirwedd eithriadol a rhinweddau arbennig yr AHNE. Mae lles cymdeithasol, economaidd, amgylcheddol a diwylliannol yn cyd-fynd yn agos â'r gweithgareddau hamdden a gynhelir ar yr ynys. Gall llwybrau hygyrch, parciau, gerddi, traethau, glan môr a chefn gwlad ehangach oll chwarae rhan bwysig i'r bobl o ran cefnogi iechyd a lles. Dylai fod mynediad teg i fannau gwyrdd a glas i bobl o bob oed a gallu.

Ysgogwyr Newid Allweddol Newid Hinsawdd

- Mae newid hinsawdd bellach yn bwnc diffiniol. Cyhoeddodd Cyngor Sir Ynys Môn argyfwng hinsawdd ym mis Medi 2020, gan ymrwymo i ddod yn gyngor carbon niwtral erbyn 2030. O ganlyniad, mae'r cyngor wedi cytuno ar y 'Cynllun Tuag at Sero Net 2022 i 2025' sy'n amlinellu ei ymrwymiad i'r argyfwng hinsawdd a sut mae'n bwriadu trawsnewid i ddod yn sefydliad sero net.
- O bersbectif AHNE Ynys Môn, mae effeithiau newid hinsawdd yn debygol o fod yn bellgyrhaeddol: tymheredd uchel, mwy o law, a fefelau'r môr yn codi yn golygu cynnydd mewn stormydd a risg uwch o lifogydd yn effeithio ar gynefinoedd, rhywogaethau a chymunedau ac isadeiledd bregus a rhyd yr arfordir. Bydd yna golli tir / cnydau amaethyddol, erydiad tir, colledion bioamrywiaeth [ac enillion], colli rhywogaethau brodorol, bygythiad i fiolddiogelwch o ganlyniad i gynnydd mewn plâu ac afiechydon a difrod i asedau diwylliannol a hanesyddol. Bydd cyfnodau o sychder yn arwain ar fwy o alw am adnoddau dŵr, yn cynnwys cynnydd yn y gystadleuaeth rhwng aelwydydd, amaeth, diwydiant a'r amgylchedd naturiol.
- Mae'r Cynllun Rheoli Risg o Lifogydd yn nodi cymunedau Dwyran, Llangefni, Malltraeth ac y Fali fel ardaloedd sydd mewn perygl o ddioddef llifogydd o afonydd; ac mae Cofrestr Cymunedau mewn Perygl yn nodi'r ardaloedd fel rhai mewn perygl o ddioddef llifogydd o'r môr.
- Mae yna gyfleoedd i ddatblygu partneriaeth gweithio rhwng pobl, cymunedau a busnesau i godi ymwybyddiaeth, dealltwriaeth a gweithredu gyda mesurau addasu a lliniaru. Bydd y rhain yn cynnwys mabwysiadu datrysiadau seiliedig ar fyd natur a gweithredu i leihau'r angen i deithio, gwneud cludiant yn gynaliadwy, darparu cyfleoedd ar gyfer technolegau ynni carbon isel ac adnewyddadwy, a thrwy hyrwyddo dulliau dylunio carbon isel i leihau'r defnydd o ynni.

Ysgogwyr Newid Allweddol

Datblygu a Chludiant

Mae'r polisïau cynllun datblygu'r defnydd o dir presennol a newidiadau posibl i'r dirwedd y bydd yn rhaid i gynllun datblygu'r defnydd o dir nesaf ar gyfer Ynys Môn ei wynebu'n cynnwys:

- Diogelu arfordir agored sydd heb ei ddatblygu
- Arallgyfeirio'r economi wledig sy'n cyflwyno gofynion newydd ar adnoddau'r AHNE.

Tudalen 164

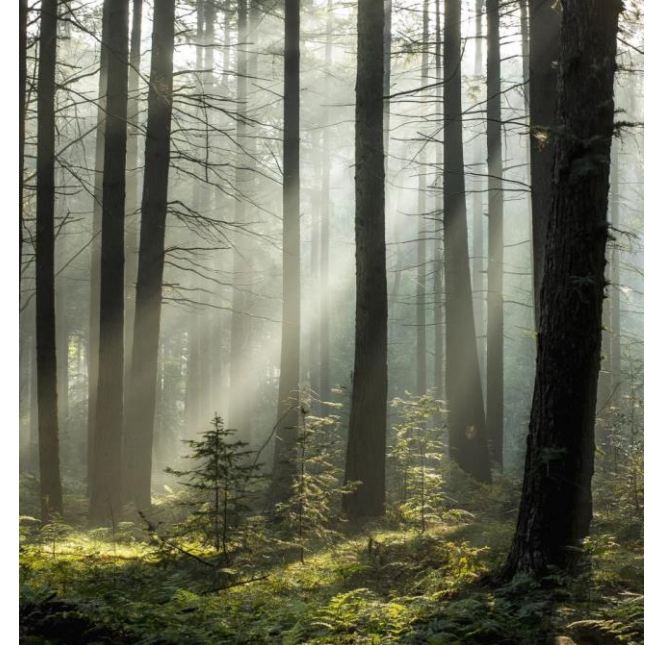
Amddiffyn safleoedd sydd wedi'u dynodi am eu pwysigrwydd cadwraeth byd natur

Amddiffyn ac adnewyddu'r cyswllt rhwng cynefinoedd

Cymunedau Gwledig Cynaliadwy

- Hyrwyddo'r defnydd o'r Gymraeg
- Yr her o newid dull o gynhyrchu ynni
- Hyrwyddo cynnyrch twristiaeth amrywiol ac o ansawdd uchel
- Newidiadau o ganlyniad i newid hinsawdd
- Lleihau llygredd golau

Mae'r boblogaeth leol yn dibynnu ar geir fel cludiant ac mae yna gynnydd tymhorol mewn traffig yn ystod yr haf. Gall hyn arwain at drafferthion parcio a thagfeydd traffig yn ardaloedd mwyaf poblogaidd yr AHNE. Yn ychwanegol, mae anghenion isadeiledd yn newid; mae angen cynllunio ar gyfer manau gwefru ceir trydan a dulliau amgen o deithio i'r ardal ac o'i hamgylch. Bydd yn ofynnol cael cysylltiadau i gynlluniau teithio actif.

Ysgogwyr Newid Allweddol

Cymunedau ac economi arfordirol a chefn gwlad

Mae yna ansicrwydd o ganlyniad i'r adferiad ar ôl Covid, yr argyfwng costau byw a'r economi'n arafu. Mae hyn oll yn effeithio ar gynnydd mewn tlodi, anghyfartaledd ym maes iechyd, prinder tai [cyffredinol a fforddiadwy], lleihad posibl mewn cyflogaeth a thwf, gofynion addasiadau a lliniaru newid hinsawdd a chymunedau cydlynol yn erydu.

Tudalen 16
C6
Myn amlygu ein hymrwymiad i gyfoethogi hyn ymhellach. Fodd bynnag, mae wedi dod yn fwyfwy amlwg dros y 3 blynedd ddiwethaf y gall twristiaeth sydd heb ei reoli gael effaith negyddol ar fywydau pobl a'r rhinweddau unigryw sy'n gwneud yr ynys mor nodweddiadol ac yn ysgogi'r mwyafrif helaeth o weithgareddau twristaidd.

C6
Mae'r Cynllun Rheoli Cyrchfan sy'n alinio gyda'r cynllun hwn yn unioni'r anghydbwysedd a sicrhau, drwy grŵp aml ddi-ddordebau/sefydliadau newydd, bod buddion cynnig amrywiol a bywiog yn gallu cyfoethogi nodweddion allweddol yr iaith, diwylliant, amgylchedd a threftadaeth.

Yn dilyn ymadawdiad y DU o'r Undeb Ewropeaidd, mae'r newidiadau deddfwriaethol yn debygol o gael goblygiadau sylweddol ar arferion amaeth, ac economi'r arfordir a chefn gwlad o fewn yr AHNE ac o'i chwmpas. Mae ffermio'n hanfodol i'r gymuned wledig a'i heconomi, ac mae'r ansicrwydd presennol ynghylch sut y bydd cynlluniau cymhorthdal newydd yn gweithio yn achosi pryder. Fodd bynnag, fe all y cynigion bras a gyflwynir yn y Cynllun ffermio Cynaliadwy ddarparu buddion amgylcheddol sylweddol a systemau ffermio sy'n llai dibynnol ar fewnbynnau ac felly'n fwy hyfyw'n economaidd. Mae angen arloesi o fewn yr economi cefn gwlad a llwybrau at gyflogaeth i bobl leol o bob oed. Gellir cynorthwyo hyn drwy gynhyrchu nwyddau a gwasanaethau cynaliadwy lleol a pholisïau caffael lleol.

Mae'r Gymraeg yn rhan hanfodol o hunaniaeth Gymreig ac yn ganolog i'w diwylliant. Nododd cyfrifiad 2021 fod y nifer o siaradwyr Cymraeg yn y sir wedi gostwng 1.2% ers y cyfrifiad blaenorol yn 2011, o 19% i 17.8%. Er gwaethaf cyflwyno strategaeth iaith Llywodraeth Cymru, mae'r nifer o siaradwyr Cymraeg yng Nghymru wedi parhau i ostwng ers 2001.

Rhan 3

Cyflawni'r Weledigaeth a'r 5 Thema Allweddol

Mabwysiadu Dull Ecosystem

Ystyrir rhinweddau'r AHNE yn arbennig oherwydd eu gwerth cynhenid eu hunain, ond mae'n bwysig ystyried y buddion naturiol, diwylliannol a chymdeithasol maent yn eu darparu i gymdeithas. Gelwir y buddion hyn yn 'wasanaethau ecosystem'. Rhain yw'r buddion mae pobl yn eu cael o 'gyfalaf naturiol' ardal - y fforestydd, tir fferm, afonydd, llynnoedd ac arfordir ein tirwedd. Ymhlith y buddion hyn gellir cael:

- **Gwasanaethau darparu** - megis bwyd, coed a thanwydd
- **Gwasanaethau rheoleiddio** - megis dŵr glân, aer a phridd ffrwythlon
- **Gwasanaethau diwylliannol** - megis hamdden, gwerthoedd ysbrydol a synnwyr o le
- **Gwasanaethau cymorth** - megis ffurfio tir, cylchred dŵr a maetholion a sefydlogi carbon

Mae deall gwerth cyfalaf naturiol yr AHNE a'r gwasanaethau ecosystem maent yn eu darparu yn ein galluogi i gydnabod yn llawnach rinweddau arbennig yr AHNE. Mae o hefyd yn ein galluogi i ddeall effeithiau posibl, a chost lawn, difrodi'r rhinweddau hyn. Nod y cynllun rheoli hwn yw ymdrechu tuag at well dealltwriaeth o gyfalaf naturiol yr AHNE, i sicrhau rheolaeth sy'n cynnal a chyfoethogi ystod ac ansawdd y buddion cyhoeddus (y gwasanaethau ecosystem) mae AHNE Ynys Môn yn eu darparu.

Mae Manylion Llawn y Gwasanaethau Ecosystem a ddarparwyd gan yr AHNE yn Atodiad 2.

5 Themâu Allweddol ar gyfer Cynllun Rheoli 2023-28

- Cyfoethogi cefn gwlad lleol a chymeriad yr arfordir
- Mynd i'r Afael â'r Argyfwng Byd Natur
- Yr AHNE fel Lle i Fwynhau a Dysgu
- Cymunedau Bywiog mewn Tirwedd Weithredol
- Rheoli'r AHNE mewn hinsawdd sy'n newid

Bydd y pum tudalen nesaf yn cyflwyno'r themâu hyn a fydd yn sail i waith y tîm Cyrchfan, Gwasanaethau eraill y Cyngor a phartneriaid.

Gweler Atodiad 3 am restr lawn o Amcanion, Polisiâu a Gweithredoedd Bydd cynllun prosiect blynyddol yn cael ei ddatblygu i gyflawni amcanion y Cynllun hwn a monitro cynnydd.

Cyfoethogi cefn gwlad lleol a chymeriad yr arfordir

Pam mae hyn yn bwysig?

Cymeriad yr AHNE yw un o'i nodweddion diffiniol ac mae'n hanfodol i ddiffinio'r ynys, ei heconomi ymwelwyr a mwynhâd y cyhoedd

Tudalen 169

Beth ydym am ei wneud?

- Mae'r dirwedd arfordirol a morlun yn cael eu diogelu yn weithredol, a thrwy reolaeth briodol.
- Mae safleoedd hanesyddol, archeolegol a diwylliannol yn cael eu diogelu rhag datblygiadau sy'n diraddio rhinweddau unigryw'r AHNE, a'i ddehongli i gynyddu dealltwriaeth pobl o'i werth.
- Mae polisïau cynllunio yn gwarchod rhinweddau unigryw yn y dirwedd, gan sicrhau fod yr holl ddatblygiadau o fewn a'n agos at ffiniau'r AHNE, yn cyd fynd ag amcanion y dynodiad a bod datblygiadau newydd yn gwella'r cymeriad lleol.
- Mae golygfeydd panoramig a llonyddwch heb ei difrodi yn cael eu diogelu rhag datblygiadau fyddai'n diraddio nodweddion unigryw'r AHNE.
- Cytunir ar fodel ymhlith partneriaid a rhanddeiliaid allweddol ar gyfer defnyddio dull ecosystem o reoli'r amgylchedd naturiol.

Sut ydym am wneud hyn?

- Ymgymryd ag asesiadau cymeriad a'u cynnal
- Sicrhau bod datblygiadau'n ystyried pwysigrwydd y dirwedd a'r morlun.
- Darparu a gweithio gyda phartneriaid yn uniongyrchol ar brosiectau cyfoethogi tirwedd a chynefinoedd.
- Parhau i gynorthwyo i ddarparu'r prosiect Awyr Dywyll
- Cynnal asesiad darpariaeth gwasanaethau ecosystem i arwain ar ddarparu'r prosiectau.
- Sicrhau bod nodweddion tirwedd traddodiadol megis waliau cerrig yn cael eu cynnal a'u gwella.
- Bydd safleoedd hanesyddol, diwylliannol ac archaeolegol yn cael eu deall a'u cofnodi, a lle fo'n bosibl, eu diogelu.

Mynd i'r Afael â'r Argyfwng Byd Natur

Pam mae hyn yn bwysig?

Mae gan Ynys Môn doreth o safleoedd dynodedig pwysig a rhai nad ydynt yn ddynodedig yn cynorthwyo fflora a ffawna prin. Mae hyn yn nodweddion allweddol o'r AHNE. Mae cynefinoedd ar Ynys Môn dan bwysau cynyddol gyda mwyafrif sylweddol â chyflwr yn dirywio a'n mynd yn ddiraddiedig ac ynysig. Mae'r thema hon yn mynd i'r afael â'r broblem

Tudalen 170

Beth ydym am ei wneud?

- Mae'r arfordir a chefn gwlad yn cael eu rheoli mewn modd sensitif er mwyn cynnal yr amrywiaeth o gynefinoedd a rhywogaethau mewn cyflwr ffafriol, ac i wella cysylltedd rhwng safleoedd.
- Mae ansawdd y pridd, aer a'r dŵr- dwr croyw a dŵr môr yn cael ei fonitro'n rheolaidd i gynnal safonau sy'n rhagori ar Safonau DU ac Ewrop.
- Mae safleoedd bywyd gwyllt statudol ac anstatudol yn cael eu rheoli oherwydd eu gwerth bioamrywiaeth, esthetig ac amwynder.

Sut ydym am wneud hyn?

- Byddwn yn gweithio gyda phartneriaid i wneud y gorau o gynlluniau cymorth amaethyddol ac amgylcheddol hen a newydd.
- Byddwn yn gweithio gyda phartneriaid i ddarparu camau i fynd i'r afael ag effaith rhywogaethau ymledol ar gynefinoedd morol, dyfrol a'r tir.
- Byddwn yn datblygu cynllun cyfle cysylltedd cynefin graddfa tirwedd ar y cyd â phartneriaid, a chwilio am gronfeydd i'w gweithredu. **Bydd hyn yn cynnwys tir nad yw o fewn ffin yr AHNE. (18)**
- Gweithio gyda phartneriaid ar raddfa dalgylch i wella a nsawdd pridd a dŵr ac, o ganlyniad, gynefinoedd morol a thir.
- Gweithio gyda phartneriaid a'r sector amaeth a dylanwadu arnynt i ddarparu newid sylweddol ar gyfer byd natur o fewn yr AHNE

Yr AHNE fel lle i fwynhau a dysgu

Pam mae hyn yn bwysig?

- Twristiaeth yw'r cyfrannwr economaidd mwyaf i economi'r Ynys, ac mae'r rhinweddau unigryw sydd o fewn yr AHNE yn parhau i fod yn brif atyniad i bobl leol ac ymwelwyr. Mae'r dirwedd yn darparu antur, llonyddwch a chyfleoedd i ddysgu sy'n allweddol i lesiant pawb

Tudalen 171

Beth ydym am ei wneud?

- Datblygu partneriaethau sy'n sicrhau gweithgareddau hamdden gynaliadwy, sy'n cefnogi gwasanaethau a chyflogaeth wledig, a chyfrannu at yr economi leol.
- Sicrhau bod yr AHNE yn parhau i fod yn lleoliad poblogaidd ar gyfer hamdden gynaliadwy gyda thrigolion ac ymwelwyr, a lleihau'r risg o niwed i rinweddau a nodweddion unigryw'r AHNE.
- Rheolir y rhwydwaith mynediad i safon uchel, gan ddarparu mynediad priodol i ddibenion y dynodiad.
- Mae'r gymuned gyfan yn ymwybodol o fuddion dynodiad yr AHNE trwy hyrwyddo'n rheolaidd rhinweddau a nodweddion unigryw'r AHNE, a'i anghenion rheolaeth.
- Datgelir ystyron rhinweddau a nodweddion unigryw'r AHNE trwy ddehongliad effeithiol.

Sut ydym am wneud hyn?

- Sicrhau bod y diwydiant twristiaeth yn gwneud cyfraniad allweddol a c hynaliadwy i economi AHNE Ynys Môn
- Gweithio gyda phartneriaid a darparwyr addysg i gyfoethogi gwybodaeth am yr AHNE a'i nodweddion unigryw
- Darparu dehongliad ystyrlon a newydd i gynyddu deallt wriaeth ac ysbrydoli archwilio.
- Gwella mynediad a **chyfleusterau ymwelwyr eraill mewn safleoedd** arfordirol a chefn gwlad allweddol a gwella profiad Llwybr yr Arfordir.
- Gweithio gyda phartneriaid i ystyried gwelliannau ar gyfer isadeiledd cludiant cynaliadwy.
- Gweithio gyda'r sector addysg leol i alinio gwaith yr AHNE efo'r Cwricwlwm Gymraeg newydd **gan gynnwys datblygu strategaeth addysgol (6)**
- Archwilio'r cyfleoedd i gyfoethogi model twristiaeth adfywiol
- Parhau i ddarparu cyfleoedd i ymgysylltu ac i gymunedau/ysgolion gymryd rhan.

Cymunedau Bywiog mewn Tirwedd Weithredol

Pam mae hyn yn bwysig?

- Mae AHNE Ynys Môn yn lle byw sy'n anadlu a'r gymuned wrth ei wraidd. Mae'n rhaid i'r dynodiad gael ei weld o fudd i'r cymunedau hyn yn hytrach na mygu eu hanghenion.

Tudalen 172

Beth ydym am ei wneud?

- Rheolwyr tir yn diogelu defnydd tir cynaliadwy sy'n cefnogi rhinweddau a nodweddion unigryw'r AHNE a'n cyfrannu at yr economi leol trwy ddarparu cynnyrch a gwasanaethau.
- Cynnal diwylliant lleol, gwasanaethau, cynnyrch a gweithgareddau gwledig, a sicrhau cartrefi fforddiadwy i bobl leol a chefnogi'r Gymraeg
- Mae Cymunedau AHNE yn cael eu cynnwys trwy ymgynghoriadau ystyrlon, eu grymuso i wella cyfranogiad, ffordd o fyw yn actif ac i ymfalchïo yn eu cymuned AHNE.
- Mae Busnesau yn yr AHNE yn cyfrannu'n gadarnhaol at yr economi wledig iach gan ddarparu cyfleoedd cyflogaeth i bobl sy'n byw ar Ynys Môn.
- Mae cyfran uwch o boblogaeth breswyl yr AHNE yn mabwysiadu ffordd o fyw cynaliadwy.

Sut ydym am wneud hyn?

- Chwarae rhan weithredol mewn llunio a chyflwyno cynllun SFS.
- Gweithio gyda Gwasanaethau eraill y cyngor i ymgorffori ethos gwaith holistig.
- Drwy fod yn gydymdeimladol i anghenion y cymunedau trwy bartneriaethau ac ymgysylltu parhaus.
- Gwella isadeiledd gwasanaeth cymunedol drwy gydweithio â phartneriaid mewnol
- Cynorthwyo rheolwyr tir i amddiffyn tirweddau a chynefinoedd wrth gyfoethogi economeg fferm drwy fabwysiadu dulliau ffermio cynaliadwy.
- Creu cyswllt gyda gwaith rheoli cyrchfan ehangach i sicrhau bod gwasanaethau o fewn y cymunedau gwledig yn cael eu cyfoethogi
- Cefnogi mentrau cynnyrch lleol

»»» Rheoli'r AHNE mewn hinsawdd sy'n newid

Pam mae hyn yn bwysig?

Bydd Newid Hinsawdd yn effeithio ar bob cymuned o'r AHNE, o newid arfordirol hyd at effaith ar amaethyddiaeth, a bydd yn cyfrannu at yr argyfwng natur. Bydd rhaid i ni gynllunio ymlaen i wneud yr AHNE a'r cymunedau oddi mewn yn fwy gwydn a'n gallu addasu i effeithiau newid hinsawdd.

Tudalen 173

Beth ydym am ei wneud?

- Sicrhau bod sefydliadau partner a chymunedau yn ymwybodol o effeithiau newid hinsawdd ar harddwch naturiol ac economi'r AHNE.
- Gweithio gyda thirfeddianwyr a chymunedau sy'n cymryd rhan yn y gweithgaredd o liniaru effaith newid hinsawdd ar yr AHNE.
- Ymgorffori dull gwasanaeth ecosystem i'n gwaith a gwaith ein partneriaid.

Sut ydym am wneud hyn?

- Casglu tystiolaeth i gynorthwyo tirfeddianwyr i wneud penderfyniadau cadarn i addasu i effaith newid hinsawdd.
- Cofleidio opsiynau rheoli llifogydd ac addasu arfordirol, a chysylltu'r rhain â'r cynnydd mewn cynefinoedd a phrofiad ymwelwyr.
- Gweithio gyda Chanolfan Monitro Arfordirol Cymru ar brosiectau addysg a gwyddoniaeth dinasyddiaeth sy'n canolbwyntio ar newid arfordirol .
- Plannu coed gyda rhagluniaeth leol sy'n addas i'r lleoliad, i liniaru newid yn yr hinsawdd, a gwella ansawdd dŵr yn ein nentydd a'n hafonydd .
- Ymgysylltu a gwybodaeth gymunedol.

Rheoli a Llywodraethu

Pwyllgor Cyngori ar y Cyd Llywodraethu a Rheoli

Tudalen 174

Goruchwylir gweinyddiaeth yr AHNE gan Bwyllgor Cyngori ar y Cyd (JAC). Mae'r pwyllgor yn cynnwys aelodau etholedig a chynrychiolwyr cyfetholedig o sefydliadau sy'n dymuno cymryd rhan yn y gwaith o warchod, cyfoethogi a hyrwyddo'r AHNE.

Mae aelodaeth yn rychwantu'r ystod eang o ddiddordebau sydd eu hangen ar gyfer rheoli effeithiol, ac mae'n cynnwys y sector cyhoeddus, preifat a'r trydydd sector.

Mae'r JAC yn cynorthwyo a goruchwyllo'r gofyn statudol ar Gyngor Sir Ynys Môn i baratoi, cyhoeddi ac adolygu'r Cynllun Rheoli AHNE. CSYM, drwy'r Uned AHNE a Chefn Gwlad, sy'n gweinyddu a chydlynu'r JAC i alluogi monitro, cofnodi ac adrodd ar y cynllun gweithredu'r Cynllun Rheoli, darparu diweddariadau a rhannu gwybodaeth a meithrin cydweithio.

Rheoli a Llywodraethu Staffio

Yn ganolog i ddarparu Cynllun Gweithredu'r Cynllun Rheoli mae datblygu Tîm AHNE effeithiol a phroffesiynol drwy'r Uned AHNE a Chefn Gwald CSYM drwy:

- greu cyfleoedd i recriwtio
- creu amgylchedd ar gyfer cynnal
- newid cytundebau dros dro i rai parhaol
- cyflwyno rhaglen flynyddol ar gyfer profiad gwaith i fyfyrwyr
- darparu datblygu a hyfforddiant
- datblygu llwybrau ar gyfer hyrwyddo gyrfa
- cynllunio olyniaeth
- cynnal a datblygu gweithio ar y cyd gyda phartneriaid a rhanddeiliaid

Rheoli a Llywodraethu Gweithgareddau Craidd

Mae gweithgareddau craidd Uned Cefn Gwlad ac AHNE yn cynnwys:

- Cefnogi paratoi a chyflwyno Cynllun Rheoli AHNE a phwrpas AHNE Statudol
- Gweinyddu a hyrwyddo Cronfa Datblygu Cynaliadwy Llywodraeth Cymru (SDF), Tirweddau Cynaliadwy, Lleoedd Cynaliadwy (SLSP) a Chronfa Partneriaeth AHNE Cyfoeth Naturiol Cymru
- Dehongli a hyrwyddo'r AHNE **gan gynnwys Cynllun Cyfathrebu a Marchnata (31)**
- Ymgysylltu â chymunedau ac ysgolion (cynradd ac uwchradd)
- Gweinyddu a chydlynu'r Cyd-bwyllgor Cynghori (JAC)
- Cydlynu Gwirfoddolwyr yr AHNE
- Cydlynu a arwain ar ddigwyddiadau a gweithgareddau sy'n gysylltiedig ag amcanion AHNE

Llywodraethu a Rheoli

Cyllid

Ariennir costau rheoli'r AHNE gan Gyngor Sir Ynys Môn [CSYM], a gefnogir gan arian grant gan Gyfoeth Naturiol Cymru a Llywodraeth Cymru. Mae Cynllun Darparu Gwasanaeth Rheoleiddio a Datblygu Economaidd CSYM yn sicrhau fod monitro chwarterol, cofnodi ac adrodd ar yr allbynnau y cytunwyd arnynt wedi'u halinio â'r Cynllun Rheoli AHNE.

Mae adrannau o'r Cynllun Gweithredu'r Cynllun Rheoli AHNE 2022-27 yn cael eu cefnogi a'u hariannu drwy'r canlynol:

- 'AHNE Gwydn' Llywodraeth Cymru (refeniw) 2022-25
- Tirweddau Cynaliadwy, Lleoedd Cynaliadwy Llywodraeth Cymru (TCLIC) 2022-25
- Cronfa Datblygu Cynaliadwy Llywodraeth Cymru (CDC) 2022-25
- Cyfoeth Naturiol Cymru (CNC) 2022-24
- Cyngor Sir Ynys Môn (Cyfalaf) 2022-24
- Cyllid blynyddol Uned AHNE a Chefn Gwlad
- Cyllid ar gyfer y dyfodol
- Cyllid partneriaid

Unwaith y bydd Cynllun Rheoli AHNE 2022-27 wedi bod drwy ymgynghoriad, craffu, addasu a mabwysiadu partner a rhanddeiliad, bydd matrices cyllido 5 mlynedd manwl yn cael ei ddatblygu o fewn dau chwarter cyntaf y Cynllun yn cael ei fabwysiadu. Bydd hyn yn cynnwys trafodaethau cychwynnol gyda'r partneriaid cyllido uchod ar gyllid y dyfodol tu hwnt i 2024-25 a thrafodaethau gyda phartneriaid JAC ar eu blaenoriaethau ariannu wedi eu halinio i'r AHNE. Bydd yr holl gyllid arall sydd ar gael sy'n gyson â Chynllun Rheoli'r AHNE yn cael ei archwilio

Llywodraethu a Rheoli

Monitro

Bydd Cynllun Gweithredu Cynllun Rheoli AHNE Ynys Môn yn cael ei weithredu drwy gynllun darparu pum mlynedd sy'n nodi'r themau allweddol, nodau, amcanion, polisïau, gweithredoedd, partneriaid darparu ac amserlen.

Unwaith y bydd Cynllun Rheoli AHNE 2032-28 wedi bod drwy ymgynghoriad, craffu, addasu a mabwysiadu partner a rhanddeiliad, bydd cynllun prosiect blynyddol yn cael ei gynhyrchu, fydd yn datblygu'r pwyntiau gweithredu ymhellach o brif gynllun gweithredu'r Cynllun Rheoli AHNE i bwyntiau gweithredu manylach. Bydd y cynllun prosiect hwn yn cael ei adolygu'n chwarterol ac fe fydd yna ddigon o hyblygrwydd i ystyried cyfleoedd newydd am gyllid a chyfleoedd newydd i weithio ar y cyd gyda phartneriaid. Bydd adroddiad blynyddol yn cael ei pharatoi i'r JAC ar ddiwedd bob blwyddyn ariannol i adrodd ar gynnydd, llwyddiannau a'r prif broblemau sydd angen gwaith a sylw pellach. Bydd adrodd chwarterol yn cael ei wneud drwy Gynllun Darparu Gwasanaeth (CDG) Rheoliadau a Datblygu Economaidd CSYM

Cynllun Rheoli AHNE Ynys Môn – Atodiad 1

Cynnwys y Polisi

Rhyngwladol

Tirwedd Categori V yr Undeb Rhyngwladol dros Gadwraeth Natur

Mae AHNE Cymru, ochr yn ochr â'r rheini yn Lloegr a Gogledd Iwerddon, ynghyd â pharciau cenedlaethol y DU, yn rhan o deulu o ardaloedd gwarchoddedig a ddiffinnir gan yr Undeb Rhyngwladol dros Gadwraeth Natur (IUCN) fel rhai Categori V - tirweddau gwarchoddedig. Gelwir y rhain yn dirweddau diwylliannol, a ffurfiwyd gan ryngweithio agos rhwng natur a gweithredoedd poblogaethau dynol. Mae tirweddau Categori V yn cael eu diffinio gan IUCN fel tirweddau lle:

'...mae'r rhyngweithio rhwng pobl a natur dros amser wedi creu ardal o gymeriad unigryw sydd â gwerth ecolegol, biolegol, diwylliannol a golygfaol sylweddol: ac mae diogelu uniondeb y rhyngweithio hwn yn hanfodol i ddiogelu a chynnal yr ardal a'i chadwraeth natur gysylltiedig a gwerthoedd eraill.'

Drwy'r categoreiddio hwn, gall y gwaith o reoli Ardal o Harddwch Naturiol Eithriadol ddod yn enghraifft o ddatblygu cynaliadwy ar sail ardal a all amlygu cyfleoedd ar gyfer cynlluniau rheoli eraill sy'n seiliedig ar ardal.

Y Confensiwn Tirweddau Ewropeaidd (ELC)

Mae'r ELC yn gysyniad ledled Ewrop sy'n canolbwyntio ar ansawdd gwarchod, rheoli a chynllunio tirwedd. Fe'i mabwysiadwyd gan Gyngor Ewrop yn 2000 ac fe'i cadarnhawyd gan lywodraeth y DU yn 2006. Mae'r llofnodwyr wedi datgan eu bod:

'...yn awyddus i sicrhau datblygu cynaliadwy ar sail perthynas gytbwys a harmonig rhwng anghenion cymdeithasol, gweithgarwch economaidd a'r amgylchedd.'

Mae'n diffinio tirwedd fel:

'...rhan o'r tir, fel y mae pobl leol neu ymwelwyr yn ei weld, sy'n esblygu drwy amser o ganlyniad i rymoedd naturiol a phobl yn gweithredu arno.'

Dylai canfod ac asesu tirweddau fod yn gydweithrediad rhwng ymchwil maes gan weithwyr proffesiynol a chanfyddiadau trigolion lleol. Mae'n cynnwys pob tirwedd, o'r cyffredin i'r eithriadol, sy'n pennu ansawdd amgylchedd byw pobl.

Dylai pobl fod wrth galon polisïau rheoli tirwedd, gan ymgorffori eu dyheadau ar gyfer nodweddion tirwedd eu hamgylchedd. Mae'r cyhoedd yn cael eu hannog i chwarae rhan weithredol yn y gwaith o warchod a rheoli'r dirwedd, gan helpu i ddylanwadu ar newidiadau a chynllunio'r gwaith o'i rheoli. Gall

Ardaloedd o Harddwch Naturiol Eithriadol a'u haelodau partneriaeth wneud cyfraniad gwerthfawr at gyflawni nodau'r ELC.

Cenedlaethol (y DU)

Dyfodol Gwyrdd – Cynllun 25 mlynedd i Wella'r Amgylchedd (2018)

Roedd Cynllun Amgylchedd 25 mlynedd Llywodraeth y DU, a gyhoeddwyd yn 2018, yn nodi dull tymor hir o helpu'r byd naturiol i adfer a chadw iechyd da. Dyma'r prif bwyntiau yn y cynllun:

'Byddwn yn gwarchod ac yn gwella harddwch ein hamgylchedd naturiol, ac yn sicrhau y gall pawb ei fwynhau, ei ddefnyddio a gofalu amdano. Byddwn yn gwneud hynny drwy:

- Ddiogelu a gwella harddwch ein golygfeydd naturiol a gwella eu gwerth amgylcheddol ar yr un pryd â bod yn sensitif i ystyriaethau ynghylch eu treftadaeth.
- Sicrhau bod manau naturiol hygyrch o ansawdd uchel yn agos at ble mae pobl yn byw ac yn gweithio, yn enwedig mewn ardaloedd trefol, ac annog mwy o bobl i dreulio amser ynddynt er budd eu hiechyd a'u lles.
- Canolbwyntio ar gynyddu gweithredu i wella'r amgylchedd gan bob sector o gymdeithas.'

Mae'r cynigion allweddol yn cynnwys y llywodraeth yn ceisio sefydlu egwyddor 'budd amgylcheddol net' ar gyfer datblygu er mwyn cyflawni gwelliannau amgylcheddol yn lleol ac yn genedlaethol, a datblygu Rhwydwaith Adfer Natur a fydd yn darparu 500,000 hectar o gynefin bywyd gwyllt ychwanegol i gysylltu safleoedd a thirweddau sydd eisoes yn cael eu gwarchod. Ei nodau yw y bydd bywyd gwyllt sy'n cael ei adfer angen mwy o gynefin mewn cyflwr gwell mewn ardaloedd mwy sydd â chysylltiadau agosach.

Deddf yr Amgylchedd 2021

Y Ddeddf yw fframwaith newydd y llywodraeth ar gyfer diogelu'r amgylchedd ar ôl i'r DU adael yr Undeb Ewropeaidd. Mae cyfreithiau newydd yn ymwneud â diogelu naturiol, ansawdd dŵr, aer glân a gwarchodaeth amgylcheddol a ddaeth o'r UE yn wreiddiol. Mae'n gosod targedau hirdymor wedi'u rhwymo mewn cyfraith ar gyfer gwella'r amgylchedd, ac yn cryfhau'r ddyletswydd sydd ar gyrff cyhoeddus i warchod a gwella bioamrywiaeth, gan gynnwys cyflwyno enillion net ar gyfer bioamrywiaeth drwy'r system gynllunio.

Deddf Cefn Gwlad a Hawliau Tramwy ac arwyddocâd Ardaloedd o Harddwch Naturiol Eithriadol

Mae dibenion Ardaloedd o Harddwch Naturiol Eithriadol wedi'u nodi yn Neddf Cefn Gwlad a Hawliau Tramwy (CRoW) 2000.

Mae adran 82 o'r Ddeddf yn diffinio mai prif ddiben y dynodiad yw gwarchod a gwella harddwch naturiol. Diffiniwyd dau bwrpas arall hefyd:

- Wrth fynd ar drywydd y prif bwrpas, dylid ystyried anghenion amaethyddiaeth, coedwigaeth, diwydiannau gwledig eraill ac anghenion economaidd a chymdeithasol cymunedau lleol. Dylid rhoi sylw arbennig i hyrwyddo ffurfiau cynaliadwy o ddatblygiad cymdeithasol ac economaidd sydd ynddynt eu hunain yn gwarchod ac yn gwella'r amgylchedd.
- Nid yw hamdden yn un o amcanion dynodiad, ond dylid diwallu'r galw am hamdden i'r graddau bod hyn yn gyson â chadwraeth harddwch naturiol ac anghenion amaethyddiaeth, coedwigaeth a defnyddiau eraill.

Mae adran 85 yn gosod dyletswydd ar bob corff cyhoeddus i roi sylw i ddibenion gwarchod a gwella harddwch naturiol yr ardal... Nid diben dynodiad yw atal datblygu, ond bydd yr awdurdodau cynllunio yn ystyried unrhyw gynnydd datblygu i sicrhau nad yw'n niweidio cymeriad ac ymddangosiad yr AHNE yn ormodol.

Mae adran 89 yn ei gwneud yn ofynnol i awdurdodau lleol sydd ag AHNE yn eu hardal gynhyrchu cynlluniau rheoli AHNE ac yna adolygu a mabwysiadu'r cynlluniau hyn bob pum mlynedd o leiaf.

Cenedlaethol (Cymru)

Cymru'r Dyfodol – Y Cynllun Cenedlaethol (2021)

Mae'r Cynllun Cenedlaethol ar gyfer Cymru yn nodi'r cyfeiriad ar gyfer datblygu ar gyfer Cymru hyd 2040. Mae ei strategaeth yn mynd i'r afael â blaenoriaethau cenedlaethol allweddol drwy'r system gynllunio, gan gynnwys cynnal a datblygu economi fywiog, datgarboneiddio a chydnerthedd hinsawdd, datblygu ecosystemau cryf a gwella iechyd a lles ein cymunedau. Mae'n ffurfio'r haen uchaf o gynllunio datblygu yng Nghymru.

Deddf yr Amgylchedd (Cymru) 2016

Mae Deddf yr Amgylchedd yn nodi'r ddeddfwriaeth sydd ei hangen i gynllunio a rheoli adnoddau naturiol Cymru mewn ffordd fwy rhagweithiol, cynaliadwy a chydgyssylltiedig. Ei nod yw gwneud Cymru yn economi werdd, carbon isel sy'n gallu addasu i effeithiau newid yn yr hinsawdd.

Mae'r Ddeddf yn hyrwyddo defnydd cynaliadwy o adnoddau naturiol; yn darparu targedau ar gyfer lleihau allyriadau nwyon tŷ gwyr; yn gwneud newidiadau i'r gyfraith ynghylch draenio tir ac is-ddeddfau gan Gyfoeth Naturiol Cymru ac yn gwneud darpariaethau amrywiol ar gyfer casglu a gwaredu gwastraff, trwyddedau pysgodfeydd a morol, ac yn sefydlu Pwyllgor Llifogydd ac Erydu Arfordirol.

Mae'r Ddeddf yn ei gwneud yn ofynnol i Gyfoeth Naturiol Cymru gynhyrchu Adroddiad ar Gyflwr Adnoddau Naturiol sy'n asesu pa mor dda mae adnoddau'n cael eu rheoli'n gynaliadwy, mae'n galluogi Llywodraeth Cymru i lunio polisi cenedlaethol ar gyfer rheoli cynaliadwy ac mae'n ei gwneud yn ofynnol i Gyfoeth Naturiol Cymru gynhyrchu sylfaen dystiolaeth leol i helpu i roi blaenoriaethau ar waith.

Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015

Mae'r Ddeddf hon yn darparu diben cyffredin, wedi'i rwymo mewn cyfraith, i bob lefel o lywodraeth a chyrff cyhoeddus penodol er mwyn gwella llesiant Cymru. Mae'r Ddeddf yn ei gwneud yn ofynnol i'r sefydliadau penodedig gyflawni datblygu cynaliadwy, gan ei gwneud yn egwyddor graidd iddynt wella llesiant economaidd, cymdeithasol, amgylcheddol a diwylliannol gyda'r nod o gyflawni saith nod llesiant:

- Cymru lewyrchus – cydnabod terfynau'r amgylchedd byd-eang, defnyddio adnoddau'n effeithlon ac yn gymesur, a datblygu poblogaeth fedrus sydd wedi'i haddysgu'n dda mewn economi sy'n creu cyfoeth ac yn darparu cyfleoedd cyflogaeth.
- Cymru gydnerth – amgylchedd naturiol gydag ecosystemau iach sy'n cefnogi cydnerthedd cymdeithasol, economaidd ac ecolegol.
- Cymru iachach – sicrhau'r lles corfforol a meddyliol gorau posibl i bobl.
- Cymru sy'n fwy cyfartal – galluogi pobl i gyflawni eu potensial ni waeth beth fo'u cefndir na'u hamgylchiadau.
- Cymru o gymunedau cydlynus – cymunedau deniadol, hyfyw, diogel sydd â chysylltiadau da.
- Cymru â'r Gymraeg yn fywiog ac yn ffynnu – hyrwyddo a gwarchod diwylliant, treftadaeth a'r iaith Gymraeg.
- Cymru sy'n gyfrifol yn fyd-eang – gan ystyried effaith fyd-eang gwella llesiant economaidd, cymdeithasol, amgylcheddol a diwylliannol.

Mae'r Ddeddf yn pwysleisio pwysigrwydd ystyried llesiant pobl ochr yn ochr â llesiant Cymru, gan gysylltu datblygu cynaliadwy â phobl ac ansawdd eu bywyd.

Mae Byrddau Gwasanaethau Cyhoeddus wedi cael eu sefydlu ledled Cymru i sicrhau bod cyrff cyhoeddus yn cydweithio i greu dyfodol gwell i bobl Cymru. Canfu pwyntiau allweddol o adroddiad pum mlynedd 2022 gan Fwrdd Ynys Môn ar gyfer materion amgylcheddol:

- Mae amgylchedd naturiol amrywiol Ynys Môn yn adnodd pwysig sy'n cael effaith gadarnhaol ar lesiant cymdeithasol, diwylliannol ac economaidd.
- Mae newid yn yr hinsawdd yn her fyd-eang sy'n cael effaith ar lesiant ar Ynys Môn, gan fod rhai cymunedau yn wynebu risg uchel o lifogydd, tywydd eithafol a thirlithriadau, ac mae'n rhoi byd natur a chynefinoedd yr ardal o dan bwysau cynyddol.
- Mae gwarchod byd natur a bioamrywiaeth yn bwysig ar gyfer datgarboneiddio.
- Mae Ynys Môn dan bwysau amaethyddol cymharol uchel ac mae ffermio anghynladwy yn niweidio'r amgylchedd.

Bydd llawer o'r amcanion a'r camau gweithredu yn y cynllun rheoli hwn yn helpu i gyflawni'r saith nod llesiant.

Deddf yr Amgylchedd Hanesyddol 2016

Mae'r Ddeddf yn gwella deddfwriaeth flaenorol, gan ddarparu fframwaith cyfreithiol ar gyfer dynodi, diogelu a rheoli henebion cofrestredig yng Nghymru. Mae'r Ddeddf yn rhoi gwarchodaeth fwy effeithiol i adeiladau rhestredig a henebion cofrestredig ac yn gwella'r mecanweithiau presennol ar gyfer rheoli'r amgylchedd hanesyddol yn gynaliadwy.

Bydd yn ei gwneud yn haws i berchnogion neu ddatblygwyr greu ffyrdd newydd cynaliadwy o ddefnyddio adeiladau hanesyddol sydd heb eu rhestru ac yn galluogi awdurdodau i weithredu'n gyflym os oes bygythiad i adeilad rhestredig o ganlyniad i waith anawdurdodedig.

Gwerthfawr a Chydnherth: Blaenoriaethau Llywodraeth Cymru ar gyfer Ardaloedd o Harddwch Naturiol Eithriadol a Pharciau Cenedlaethol 2018

Mae'r adroddiad hwn gan Lywodraeth Cymru yn rhoi datganiad ar ddyfodol Ardaloedd o Harddwch Naturiol Eithriadol a Pharciau Cenedlaethol yng Nghymru. Mae gan y datganiad bedwar nod:

- Eu bod yn Fannau Gwerthfawr sy'n ymestyn y tu hwnt i gynulleidfaedd traddodiadol ac yn ymgysylltu â thrawstoriad mwy amrywiol o gymdeithas yng Nghymru er mwyn iddynt deimlo bod ganddynt fuddiant yn y tirweddau cenedlaethol hyn.
- Eu bod yn cynnwys Amgylcheddau Cydnherth lle mae gwerth byd natur yn cael ei wella a bod y dirywiad mewn bioamrywiaeth yn cael ei wrthdroi.
- Eu bod yn cefnogi Cymunedau Cydnherth lle mae'r berthynas rhwng pobl a'r amgylchedd wedi siapiao'r tirweddau hyn a'u cymunedau.
- Rhaid i bartneriaethau AHNE ac awdurdodau Parciau Cenedlaethol fabwysiadu Ffyrdd Cydnherth o Weithio lle maent yn hyrwyddo dulliau cydweithredol i fanteisio i'r eithaf ar y manteision a mynd i'r afael â'r heriau a wynebir yn y tirweddau hyn.

Roedd y datganiad yn pwysleisio y dylai Ardaloedd o Harddwch Naturiol Eithriadol a Pharciau Cenedlaethol arddangos dulliau o gysoni tensiynau o ran gofynion sy'n cystadlu â'i gilydd am adnoddau naturiol, a fydd yn cael eu cefnogi mewn Ardaloedd o Harddwch Naturiol Eithriadol drwy'r cynllun rheoli.

Cynllun Morol Cenedlaethol Cymru (2018)

6.3.13 Dyma'r cynllun morol cyntaf i Gymru ac mae wedi'i anelu at lywio datblygiad cynaliadwy'r ardal forol i gefnogi amcanion economaidd, cymdeithasol, diwylliannol ac amgylcheddol. Gweledigaeth y cynllun yw bod moroedd Cymru yn lân, yn iach, yn ddiogel, yn gynhyrchiol ac yn fiolegol amrywiol:

- Mae adnoddau naturiol yn cael eu rheoli'n gynaliadwy, ac mae moroedd yn iach ac yn gydnherth, ac yn cefnogi economi gynaliadwy a ffyniannus
- Mae iechyd a lles yn gwella
- Mae mwy o swyddi a chyfoeth yn cael eu creu, gan helpu cymunedau arfordirol i ddod yn fwy gwydn, ffyniannus a theg gyda diwylliant bywiog
- Mae ardal forol Cymru yn gwneud cyfraniad cryf at dargedau diogelwch ynni ac allyriadau newid yn yr hinsawdd.

Mae amcanion y cynllun yn cyd-fynd yn agos ag amcanion y cynllun rheoli hwn drwy arwain y gwaith o reoli a datblygu'r arfordir a chymunedau arfordirol yn gynaliadwy.

Cyfarwyddeb Fframwaith Dŵr (WFD) (2017)

Mae'r Gyfarwyddeb Fframwaith Dŵr yn gynllun ledled Ewrop a ddatblygwyd gan y Comisiwn Ewropeaidd i wella ansawdd afonydd a dŵr. Mae'n darparu un fframwaith a fyddai'n cysoni polisi rheoli dŵr ledled Ewrop. Nodau allweddol y fframwaith yw:

- Ehangu cwmpas diogelu dŵr i bob dŵr, dŵr wyneb a dŵr daear.
- Sicrhau 'statws da' i bob dŵr erbyn dyddiad cau penodol
- Rheoli dŵr yn seiliedig ar fasnau afonydd
- Dull gweithredu cyfun ar gyfer gwerthoedd terfyn allyriadau a safonau ansawdd
- Cael y pris yn iawn
- Cael y dinesydd i gymryd mwy o ran
- Symleiddio deddfwriaeth

Mae'r Fframwaith yn gorfodi Prydain Fawr i gyrraedd targedau ar gyfer statws ecolegol a chemegol cyrff dŵr. Mae angen asesu unrhyw waith a allai effeithio ar hydroleg, ecoleg neu ansawdd dŵr unrhyw gorff dŵr dosbarthedig o dan y Gyfarwyddeb Fframwaith Dŵr i ddangos sut bydd yr effeithiau'n cael eu lliniaru neu sut bydd y corff dŵr yn cael ei wella i sicrhau statws da. Mae dŵr daear hefyd yn cael ei asesu am ei statws meintiol a chemegol.

Cynllun Rheoli Traethlin Gorllewin Cymru 2 (2012)

Mae Cynllun Rheoli Traethlin yn asesiad ar raddfa fawr o'r risgiau sy'n gysylltiedig ag esblygiad arfordirol. Mae'n cyflwyno polisiâu i fynd i'r afael â'r risgiau hyn i bobl ac i'r amgylchedd adeiledig, hanesyddol a naturiol, mewn modd cynaliadwy. Nid yw'n gosod polisi ar gyfer unrhyw beth ar wahân i reoli risg o ran bwyd ac erydu arfordirol. Fodd bynnag, ei nod yw darparu cyd-destun ar gyfer penderfyniadau rheoli mewn sectorau eraill o reolaeth arfordirol.

Mae arfordir Ynys Môn yn cael ei ystyried yng Nghynllun Rheoli Traethlin Gorllewin Cymru o dan ardaloedd arfordirol F a G. Mae'r rhain yn ystyried rhagfynegiadau ar gyfer cynnydd yn lefel y môr a newid yn yr hinsawdd am gyfnodau o 50 mlynedd a 100 mlynedd. Mae polisiâu'n amrywio o wneud dim i gynnal y llinell arfordirol er mwyn gwarchod tir ac eiddo, a byddant yn dylanwadu ar reolaeth yr AHNE.

Datganiad Ardal Gogledd Orllewin Cymru

Mae'r datganiad ardal hwn, a gynhyrchwyd gan Cyfoeth Naturiol Cymru gyda chyfranogiad cymunedol helaeth, yn rhoi trosolwg o dirwedd gogledd orllewin Cymru o safbwynt y bobl sy'n byw ac yn gweithio yno. Mae canlyniadau'r broses o gynhyrchu'r datganiad yn cynnwys nodi ystod eang o faterion sy'n effeithio ar amgylchedd yr ardal, llu o gamau gweithredu a all helpu i liniaru'r problemau ac ymrwymiad i gydweithio rhwng sefydliadau a chymunedau. Mae moeseg y dull hwn yn cyd-fynd yn dda â'r broses o ddatblygu a gweithredu'r cynllun rheoli hwn. Themâu allweddol y datganiad yw:

- Mynd i'r afael â'r argyfwng hinsawdd a'r amgylchedd
- Hybu economi gynaliadwy
- Ailgyssylltu pobl â byd natur
- Chwilio am gyfleoedd ar gyfer ecosystem gydnherth
- Cefnogi rheoli tir yn gynaliadwy

Lleol

Cynllun y Cyngor

Mae Cynllun y Cyngor yn nodi blaenoriaethau'r awdurdod lleol ar gyfer y cyfnod 2023-28, gyda gweledigaeth glir i greu Ynys Môn sy'n iach ac yn ffyniannus lle gall pobl ffynnu.

Mae'n nodi 6 amcan allweddol y bydd ei gynnydd yn cael ei fesur yn eu herbyn. Y rhain yw:

1. Gofal Cymdeithasol a Lles – darparu'r gefnogaeth iawn ar yr adeg iawn
2. Addysg – sicrhau darpariaeth effeithiol ar gyfer heddiw ac ar gyfer cenedlaethau'r dyfodol
3. Tai – sicrhau bod gan bawb yr hawl i alw i rywle yn y cartref
4. Economi – hyrwyddo cyfleoedd i ddatblygu economi'r Ynys
5. Newid yn yr Hinsawdd – ymateb i'r argyfwng, mynd i'r afael â newid a gweithio tuag at fod yn sefydliad sero net erbyn 2030
6. Y Gymraeg – cynyddu cyfleoedd i ddysgu a defnyddio'r iaith

Mae'r cynllun yn cydnabod pwysigrwydd yr AHNE o ran cyflawni'r amcanion allweddol hyn, ac yn arbennig y rôl y mae'n ei chwarae o ran mynd i'r afael â'r argyfwng hinsawdd a natur, a'r manteision economaidd a chymdeithasol i'r ynys.

Cydgynllun Datblygu Lleol Gwynedd a Môn 2011-2026

Y cynllun hwn yw'r cynllun datblygu statudol ar gyfer Ynys Môn, sy'n darparu fframwaith ar gyfer gwneud penderfyniadau lleol a phenderfynu ar faterion datblygu mewn perthynas â buddiannau cadwraeth.

Mae'r cynllun yn cydnabod bod gan Ynys Môn dirwedd unigryw ac amrywiol, ac mae'n cynnwys AHNE Ynys Môn a'r ynys gyfan fel Geoparc Byd-eang UNESCO. Mae'n gwerthfawrogi bod cymeriad a harddwch y dirwedd yn gwella ansawdd bywyd y trigolion yn sylweddol ac yn arwain at fanteision cymdeithasol a manteision iechyd sylweddol.

Mae Polisi Strategol PS19 y cynllun yn pennu y bydd datblygiad yn cael ei reoli mewn ffordd sy'n gwarchod a, lle bo hynny'n briodol, yn gwella'r amgylchedd naturiol, y cefn gwlad a'r arfordir unigryw, a bydd cynigion sy'n cael effaith andwyol arnynt yn cael eu gwrthod oni bai fod manteision y datblygiad yn amlwg yn fwy na gwerth y safle.

Mae Polisi AMG1 yn ofyniad i gyfeirio at nodau ac amcanion y cynllun rheoli wrth ystyried cynigion cynllunio.

Rhaid i gynigion o fewn y lleoliad neu sy'n effeithio ar y lleoliad a / neu olygfeydd arwyddocaol i mewn ac allan o'r Ardaloedd o Harddwch Naturiol Eithriadol, lle bo hynny'n briodol, roi sylw i'r Cynllun Rheoli Ardal o Harddwch Naturiol Eithriadol perthnasol.

Ynys Ynni Môn

Sefydlwyd y Rhaglen Ynys Ynni yn 2010 ac mae'n rhan o ddull gweithredu Cyngor Ynys Môn ar gyfer datblygiad economaidd-gymdeithasol. Mae'r rhaglen yn gweithio mewn partneriaeth â rhanddeiliaid allweddol i sicrhau bod Ynys Môn yn esiampl o'r newid i economi carbon isel ffyniannus a chadarn.

Mae'r Rhaglen yn ymgysylltu ag amrywiaeth eang o dechnoleg, ymchwil a datblygu carbon isel sy'n cynnwys gwynt, hydrogen, llanw, solar a niwclear yn ogystal â'r seilwaith grid cysylltiedig.

Mae'r Rhaglen yn ceisio sicrhau bod pob datblygiad a phrosiect yn darparu swyddi lleol, addysg a chyfleoedd cadwyn gyflenwi o ansawdd uchel, gan ddiogelu a gwella'r amgylchedd naturiol a galluogi'r Gymraeg a'i diwylliant i ffynnu mewn cymunedau bywiog.

Gweledigaeth Ynys Ynni Môn

Thema 1: 'Twf mewn technoleg newydd, ymchwil a datblygu, ac arloesi'

Lle sy'n galluogi twf mewn technoleg carbon isel newydd, ymchwil a datblygu, ac arloesedd, gan ddiogelu ac adeiladu ar gryfderau presennol sectoraidd fel yr economi ymwelwyr.

Thema 2: 'Creu swyddi lleol, meithrin sgiliau, busnesau ffyniannus'

Lle cynhwysol sy'n darparu mynediad at gyflogaeth, addysg a swyddi lleol newydd o ansawdd uchel sy'n cefnogi adferiad economaidd yr ynys a Gogledd Cymru ar ôl y pandemig.

Thema 3: 'Cymunedau cydnerth a chydlynol, sy'n cefnogi ymdeimlad cryf o le'

Lle i fod yn falch ohono, lle mae'r Gymraeg a'i diwylliant yn ffynnu ac yn fywiog, gan feithrin balchder cymunedol ac ysbryd entrepreneuriaeth, gan alluogi ansawdd bywyd gwell i'n pobl.

Thema 4: 'Gweithredu cyfrifol, arloesol ac amserol ar y newid yn yr hinsawdd'

Ar flaen y gad o ran y newid i ynni carbon isel, gan fanteisio i'r eithaf ar swyddi lleol a chyfleoedd yn y gadwyn gyflenwi.

Thema 5: 'Amgylchedd cytbwys'

Cefnogi llesiant cenedlaethau'r presennol a'r dyfodol drwy adeiladu partneriaethau gwaith tymor hir a chydweithio cymunedol, gyda'r angen i warchod, gwella a chyfoethogi bioamrywiaeth, yr amgylchedd naturiol a threftadaeth unigryw'r ynys.

O safbwynt AHNE Ynys Môn, mae'r Rhaglen yn amcanu i'r holl gynigion datblygu technoleg carbon isel roi sylw i ddynodiad yr AHNE a'i phrif bwrpas o warchod a gwella harddwch naturiol.

Cynllun Rheoli Cyrchfan

Mae'r economi ymwelwyr yn hanfodol i sefyllfa economaidd gynaliadwy Ynys Môn, ac mae'r strategaeth yn tynnu sylw at yr ymrwymiad i wella hyn ymhellach. Fodd bynnag, mae wedi dod yn fwyfwy amlwg dros y 3 blynedd diwethaf bod twristiaeth heb ei chyfyngu yn gallu cael effaith niweidiol ar fywydau pobl a'r rhinweddau unigryw sy'n gwneud i'r Ynys fod mor nodedig ac sy'n gyrru'r rhan fwyaf o weithgareddau twristiaid.

Bydd y Cynllun yn unioni'r anghydbwysedd hwn ac yn sicrhau, drwy grŵp aml-sefydliadol/buddiannau newydd, bod manteision cynigion bywiog ac amrywiol yn gallu gwella nodweddion allweddol o ran iaith, diwylliant, amgylchedd a threftadaeth.

Mae ymgyrch i wella seilwaith fel meysydd parcio ceir, toiledau a darpariaeth mynediad yn rhan allweddol o'r strategaeth, a thrwy sicrhau bod y blociau adeiladu hollbwysig hyn yn eu lle, bydd gennym fwy o gyfleoedd i ryddhau'r potensial cynigion gwell o ran twristiaeth gynaliadwy a fydd yn arwain at fanteision economaidd, cymdeithasol, iechyd a llesiant i ymwelwyr a phobl Ynys Môn.

Mae'r Cynllun yn dwyn ynghyd holl gyfrifoldebau a blaenoriaethau Cyrchfan a bydd yn gweithredu fel templed ar gyfer dull gweithredu mwy cydweithredol a holistaidd o reoli cyrchfannau wrth symud ymlaen.

Rydym wedi datblygu 4 egwyddor allweddol i lywio cyfeiriad ein gwaith, a chyfeiriad partneriaid a rhanddeiliaid.

Sef:

1. Dathlu, Parchu ac Amddiffyn ein Cymunedau, Hanes, Iaith, Diwylliant a Threftadaeth

- Economi ymwelwyr lle mae'r cymunedau lleol yn teimlo eu bod yn berchen ar y model twristiaeth adfywiol ac yn teimlo eu bod yn cael eu grymuso i fwrw ymlaen â'r model hwnnw.
- Economi ymwelwyr sy'n croesawu ac yn defnyddio cryfderau presennol ein hiaith a'n diwylliant mewn modd cynaliadwy, ac sy'n dod â'n treftadaeth i gynulleidfa ehangach.
- Economi ymwelwyr lle mae'r diwylliant yn cael ei gofleidio, ac wrth galon yr holl weithgareddau hyrwyddo a chynnyrch

2. Gwella Profiad Ymwelwyr a Chynaliadwyedd Economaidd

- Economi ymwelwyr sy'n gallu tyfu'n gynaliadwy ar sail darpariaeth o ansawdd uchel lle mae ymwelwyr yn gwerthfawrogi ac yn parchu diwylliant, treftadaeth ac amgylchedd Ynys Môn.
- Economi ymwelwyr sy'n seiliedig ar weithgareddau a phrofiadau sy'n manteisio ar ddiwylliant, treftadaeth a'r amgylchedd, ond nad ydynt yn eu diraddio.
- Economi ymwelwyr lle mae seilwaith ymwelwyr o safon a darpariaeth mynediad yn cynnig cyfleoedd hamdden gwell, a gwell iechyd a lles o ganlyniad i hynny.

3. Cynnal, Gwella a Pharchu ein Hamgylchedd, a chynllunio i liniaru effeithiau Newid yn yr Hinsawdd

- Mae economi ymwelwyr lle mae'r amgylchedd naturiol yn cael ei ddeall a gwelliannau i gyfalaf naturiol yn arwain at fanteision o ran llesiant i bawb.
- Economi ymwelwyr lle mae gweithgareddau'n cyd-fynd â'r amgylchedd naturiol, ac yn gwella'r ddarpariaeth a'r tir a'r môr y maent yn digwydd arnynt.
- Economi ymwelwyr sy'n dod yn fwy 'barod am newid yn yr hinsawdd' ac sy'n gynyddol niwtral o ran carbon.
- Economi ymwelwyr lle mae defnyddwyr yn cael eu grymuso i gyfrannu'n uniongyrchol at fynd i'r afael â'r argyfwng hinsawdd a natur.

4. Sicrhau bod y manteision i gymunedau Ynys Môn yn fwy nag unrhyw anfanteision, ac o ganlyniad gwelir manteision cymdeithasol a manteision o ran lles.

- Economi ymwelwyr y mae ei seilwaith a'i hadnoddau'n cael eu gwella er budd cymunedau lleol, ac yn addasu i liniaru effeithiau newid yn yr hinsawdd.
- Economi ymwelwyr lle mae pobl leol yn cael cyfleoedd i fod wrth galon y ddarpariaeth, gan fanteisio ar rolau crefftus newydd a chadwyni cyflenwi lleol.
- Economi ymwelwyr sydd â chynaliadwyedd wrth ei gwraidd ac sy'n gallu tyfu o ran gwerth economaidd a chymdeithasol a darparu cyfleoedd iechyd a llesiant i bawb.

Strategaeth Rheoli Perygl Llifogydd Ynys Môn 2013

Mae'r strategaeth hon yn gam pwysig tuag at ddeall a rheoli'r perygl o lifogydd ar Ynys Môn. Mae'n tynnu sylw at sut y gall y Cyngor weithio'n well gyda mudiadau a chymunedau tuag at leihau'r risg o

lifogydd tra'n cydbwyso anghenion cymunedau, yr economi a'r amgylchedd. Bydd y Cyngor, fel yr Awdurdod Arweiniol Llifogydd Lleol, yn canolbwyntio ar fynd i'r afael â pherygl llifogydd lleol, gan gynnwys llifogydd o ddŵr wyneb, dŵr daear a chysiau dŵr fel afonydd a nentydd. Cyfoeth Naturiol Cymru sy'n gyfrifol am lifogydd o brif afonydd, ac mae'n cael ei arwain gan Strategaeth Genedlaethol ar gyfer Rheoli Perygl Llifogydd ac Erydu Arfordirol.

Cynllun Rheoli AHNE - Atodiad 2

Buddion cyhoeddus AHNE Ynys Môn

Gwasanaethau darparu	Gwasanaethau rheoleiddio	Gwasanaethau diwylliannol	Gwasanaethau cefnogi
Cynhyrchion o ecosystemau megis dŵr, bwyd a chyflenwad o ddeunyddiau crai	Canlyniadau prosesau naturiol megis puro dw ac ansawdd aer	Buddion heb fod yn ddeunyddiau a ddaw o ganlyniad i'n rhwydweithio gyda'r amgylchedd naturiol	Swyddogaethau a ddarperir gan ecosystemau sy'n sail i'r holl wasanaethau eraill
Cyflenwad dŵr	Ansawdd yr aer	Gwerthoedd treftadaeth ddiwylliannol	Ffurio pridd
Mae dŵr glân yn hanfodol ar gyfer bywyd. Mae'r corstiroedd a'r corsleoedd yn nalgyloch afonydd Ynys Môn yn chwarae rhan bwysig yn glanhau'r dŵr yfed a ddarperir	Mae coed a phlanhigion yn ganolog i'r cylch ocsigen a charbon deuocsid yn yr atmosffer. Maent yn chwarae rôl bwysig yn rheoleiddio lefelau llygredd aer	Gellir olrhain dylanwad dynol ac anheddiad yn ôl i'r ymgasglwyr hela Mesolithig ac amaethyddiaeth gynnar. Mae gan yr AHNE dreftadaeth hanesyddol gyfoethog o ran ei chelf, ei diwylliant, ei henebion, ei adeiladau hanesyddol a diwydiant. Mae gan hyn werth cymdeithasol gwyb, yn ogystal â gwerth economaidd. Mae cymeriad rhanbarthol a synnwyr o le yn cyfoethogi hunaniaeth leol ac yn darparu natur unigryw drwy gynnal cymunedau Cymreig.	Ffurir pridd drwy'r rhyngweithio rhwng planhigion, micro-organebau a'r ddaeareg sylfaenol. Rydym yn dibynnu ar bridd iach i dyfu bwyd. Mae pridd yn araf yn ffurfio ond yn gallu cael ei ddiraddio'n sydyn gan reoli tir gwael, erydiad ac effaith tywydd a hinsawdd
Cynhyrchu bwyd	Rheoleiddio hinsawdd a storio carbon	Hamdden a thwristiaeth	Cynnyrch craidd
Mae ffermwyr yn AHNE Ynys Môn yn cynhyrchu bwyd a deunyddiau crai eraill. Mae'r amgylchedd ffermio yn cynhyrchu swm sylweddol o ddefaid a gwartheg yn ogystal â chynnyrch lleol arall megis cawsiau a llysiau. Mae cynhyrchu bwyd yn yr AHNE yn cyfrannu i gyflogaeth uniongyrchol ac ategol.	Mae gan yr ystod o gynefinoedd o fewn a gerllaw'r AHNE ddylanwad ar yr hinsawdd ar raddfa leol a byd-eang drwy ddal a storio carbon o'r atmosffer. Mae'r corsydd sydd ar Ynys Môn yn ardaloedd eang o fawn sy'n helpu i storio oddeutu 750,000 tonnell o garbon	Mae hamdden a thwristiaeth yn elfen bwysig yn economi Ynys Môn a'r arfordir amrywiol, bywyd gwylt toreithiog, llwybr yr arfordir ac atyniadau twristiaid eraill yr AHNE yn cyfrannu'n sylweddol i' diwydiant hwn. Mae cyflogaeth tymhorol a thrwy gydol y flwyddyn yn cyfrannu'n sylweddol i'r diwydiant hamdden a thwristiaeth	Rydym yn dibynnu llawer ar brosesau megis ffotosynthesis lle mae planhigion yn defnyddio ynni haul i droi dŵr, carbon deuocsid a maetholion yn ocsigen a thwf biolegol sy'n darparu bwyd a deunyddiau crai eraill
Pren	Llif dŵr a rheoleiddio llifogydd	Iechyd a lles	Cylchu maetholion
Mae coetir llydanddail a choedwigoedd conwydd, yn gorchuddio oddeutu 13.4% o gyfanswm arwynebedd yr AHNE.	Mae'r dalgyloedd dŵr, afonydd, nentydd, morfeydd, a chorsydd yn helpu i reoleiddio llif y dŵr a draenio'r tir drwy	Mae tirweddau a morluniau AHNE Ynys Môn yn darparu cyfle i ystod o weithgareddau sy'n helpu i gyfrannu at	Mae planhigion, anifeiliaid a micro-organebau yn hanfodol i gyloch naturiol maetholion a cyn helpu i gynnal

Mae nifer o goetiroedd ystâd yn cael eu rheoli'n dda. Mae yna botensial da i ddod ag ardaloedd eraill o goetir i reoli gweithredol drwy gyfranogiad cymunedol	storio a lleihau dŵr ffo ar yr wyneb. Os yw'n cael ei reoli'n briodol gallant helpu i leihau llifogydd pan mae'n bwrw'n drwm a chynnal llif afonydd a lefelau dŵr ar yr wyneb yn ystod sychder	iechyd a llesiant y cymunedau lleol, grwpiau gofal iechyd ac ymwelwyr	ansawdd pridd a dŵr. Mae lefelau cynyddol o faetholion megis nitradau a ffosffadau o garthffosiaeth a gwrteithwyr yn gallu achosi ansawdd gwaie; mewn dŵr a cholli bioamrywiaeth
Ynni	Rheoliad erydu	Llonyddwch	Y Cylch Dŵr
Mae gan yr AHNE y potensial i ddarparu ar gyfer ystod o gynlluniau ynni adnewyddadwy sy'n cyd-fynd â'i nodweddion arbennig. Mae yna gyfle i ddatblygu cynlluniau egni ar raddfa fach ac ar gyfer pentrefi.	Mae morlin Ynys Môn yn dioddef erydu mewn nifer penodol o leoliadau oherwydd y llanw ac yn gynyddol, digwyddiadau storm. Gall hyn fod yn gadarnhaol a negyddol. Mae ardaloedd o forfa heli yn amsugno ynni tonnau mewn stormydd a allai fel arall erydu'r morlin. Yn fewndirol, gellir rheoli'r perygl o erydu trwy orchudd coed a llystyfiant a thrwy gymryd gofal wrth amaethu dros ardaloedd mawr neu ar lethrau	Mae llonyddwch cymharol yn cael ei gydnabod fel nodwedd arbennig o'r AHNE. Mae'n darparu adnodd a budd sy'n cael ei werthfawrogi'n fawr iawn. Mae llonyddwch hefyd yn bwysig yn y nos ac mae awyr dywyll Ynys Môn yn cael ei chydabod fwyfwy fel un o bwysigrwydd mawr	Rydym yn dibynnu ar yr amgylchedd naturiol a'i swyddogaethau i ddarparu dŵr ffres i ni
Amrywiaeth genedig	Ansawdd y pridd	Gwerthoedd ysbrydol ac ysbrydoledig	Bioamrywiaeth
Mae bioamrywiaeth a'r storfa hadau o fewn yr AHNE yn adnoddau ar gyfer y dyfodol. Mae bridiau lleol yn helpu i gynnal amrywiaeth enetig bwysig ac yn cyfrannu at ein treftadaeth ddiwylliannol a hynodrwydd lleol	Mae gwahanol fathau o bridd yn darparu brithwaith o gynefinoedd a chnydau amrywiol	Mae Ynys Môn yn enwog am ei thirwedd arfordirol a'i synnwyr o le. Mae'r ardal wedi ysbrydoli artistiaid a llenorion. Mae'n parhau i roi cyfle i bobl ddeall a mwynhau ei nodweddion arbennig. Mae'r ardal yn galluogi pobl i ddianc, i gael eu hysbrydoli ac i ganfod adnewyddiad ysbrydol.	Mae planhigion ac anifeiliaid yn gyrru llawer o'r prosesau sy'n arwain at ecosystem iach â'r buddion a gawn ganddi. Mae'n hanfodol i warchod rhywogaethau a chynefinoedd, gan eu bod yn ategu'r prosesau rydym yn dibynnu arnynt i gynnal ein bywydau
	Ansawdd dŵr		
	Mae rheoli afiechyd a phla a phrosesau naturiol megis ysglyfaethu ac amodau hinsoddol yn helpu i reoli lledaeniad clefydau a phla		
	Peillio		
	Mae peillio cnydau yn effeithiol gan wenyng a pheillwyr eraill yn hanfodol i gylchred bywyd llawer o blanhigion. Mae'r AHNE yn dibynnu ar y 'gwasanaeth naturiol'		

	hwn ar gyfer tyfu cnydau bwyd a phlanhigion a blodfau gwylt eraill hefyd		
--	--	--	--

Cynllun Rheoli AHNE

Atodiad 3 – Amcanion a Chamau Gweithredu'r Polisi

THEMA 1

Gwella cymeriad cefn gwlad a'r arfordir

7.1.2 Mae'r cysylltiad rhwng tirwedd a morlun AHNE Ynys Môn yn un o'i nodweddion diffiniol allweddol. Mae ei chlogwyni, traethau, twyni ac aberoedd yn cyferbynnu ac yn ategu'r rhostiroedd a'r glaswelltiroedd sy'n gefndir i'r arfordir. Mae cymunedau dros ganrifoedd wedi siapio'r tir ac wedi masnachu o'i chymunedau arfordirol gan ffurfio cyfuniad cyfoethog o nodweddion naturiol a'r rhai a wnaed gan ddyn. Mae ganddi harddwch naturiol ac ymdeimlad o lonyddwch sy'n rhoi iddi rinweddau arbennig sy'n ei gosod ar wahân i dir mawr Cymru.

7.1.3 Mae arfordir Ynys Môn gyda'i thraethau wedi bod yn gyrchfan boblogaidd i dwristiaid ers cenedlaethau. Mae pwysau ar gyfer datblygu a'r angen i warchod ei nodweddion naturiol a hanesyddol yn heriau i reolaeth yr AHNE.

NOD

Bydd harddwch naturiol, rhinweddau arbennig a natur unigryw tirwedd AHNE Ynys Môn, gan gynnwys ei nodweddion naturiol, diwylliannol a hanesyddol, yn cael eu cynnal, eu gwarchod a'u gwella er budd cenedlaethau'r presennol a'r dyfodol.

Beth yw'r grymoedd allweddol ar gyfer newid?	
Mwy o blannu mewn coetiroedd	Datblygu prysgwydd
Newidiadau i bolisiau ac arferion amaethyddol	Plannu conwydd
Arallgyfeirio incwm ar ffermydd	Rhywogaethau Estron Goresgynol (INNS)
Pwysau a bygythiadau economaidd	Newid yn yr hinsawdd
Ail gartrefi, a'u heffaith ar ddiwylliant, cymuned ac iaith. Nodyn – cyngor gan Gyngor Sir Ynys Môn / mewnol yn ofynnol ar sut i gynnwys ail gartrefi fel rhan o amcanion, polisiau a chamau gweithredu	Datblygiad amhriodol
Cynnydd yn lefel y môr, a'r angen dilynol am amddiffynfeydd môr wedi'i glymu i encilio dan reolaeth	Esgeulustod a diffyg rheolaeth dros safleoedd treftadaeth ddiwylliannol
Pwysau hamdden	Llygredd morol
Llygredd	Diffyg ymwybyddiaeth ymysg y cyhoedd

Llai o bori ysgafn traddodiadol	Polisi'r Llywodraeth, gan gynnwys deddfwriaeth amgylcheddol ar ôl Brexit
---------------------------------	--

Pwy yw'r partneriaid allweddol?	
Cyfoeth Naturiol Cymru	Uned Cefn Gwlad ac AHNE
Sefydliadau tirwedd a bywyd gwyllt	Llywodraeth Cymru
Cadw	Prifysgol Bangor
Tirfeddianwyr, cymunedau	JAC
Staff yr awdurdod lleol	

Beth yw'r prif ddylanwadau ar bolisi?	
Confensiwn Tirweddau Ewropeaidd	Cyfarwyddeb Fframwaith Dŵr
Cynllun Amgylchedd 25 mlynedd Llywodraeth y DU	Cynllun Datblygu Lleol
Deddf Amgylchedd y DU 2021	Cynllun Rheoli Traethlin Gorllewin Cymru
Deddf Yr Amgylchedd (Cymru) 2016	Cynlluniau amaeth-amgylchedd a datblygu gwledig ar ôl Brexit
Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015	Cynllun Morol Cenedlaethol Cymru
Deddf yr Amgylchedd Hanesyddol (Cymru) 2016	

Amcan 1: Tirwedd/ Morwedd

Mae tirwedd a morwedd yr arfordir yn cael eu gwarchod drwy reolaeth briodol.

Polisiau

CCC 1.1 Defnyddir LANDMAP fel y broses ar gyfer gwerthuso ac asesu cymeriad tirwedd yr AHNE

CCC 1.2 Defnyddir Asesiad Cymeriad Morwedd Ynys Môn i helpu i bennu effeithiau tebygol datblygiadau morol ar rinweddau a nodweddion arbennig yr AHNE.

CCC 1.3 Mae angen cynnal hygyrchedd a diddordeb mewn cadwraeth safleoedd o bwysigrwydd daearegol a geomorffolegol.

CCC 1.4 Bydd elfennau o'r dirwedd sydd wedi cael eu diraddio a cholli eu cymeriad yn cael eu hadfer a'u gwella i ddiogelu ansawdd y dirwedd.

CCC 1.5

Amcan 2: Tirwedd a Diwylliant Hanesyddol

Mae safleoedd hanesyddol, archeolegol a diwylliannol yn cael eu gwarchod rhag datblygiad sy'n diraddio rhinweddau arbennig yr AHNE ac yn cael eu dehongli i gynyddu dealltwriaeth pobl o'u gwerth.

(Dogfen derfynol – Amcan a Pholisiau wedi'u croesgyfeirio drwy rifau tudalennau i'r Cynllun Gweithredu)

Polisiau

CCC 2.1 Annog asiantaethau perthnasol i weithio gyda'i gilydd i ganfod, amddiffyn a gwarchod adnoddau hanesyddol, archeolegol a diwylliannol yr AHNE.

CCC 2.2 Cefnogi'r defnydd o sgiliau ac arferion traddodiadol wrth adfer nodweddion arbennig yr AHNE.

CCC 2.3 Sicrhau bod deunydd dehongli cyson, cydlynol ac o ansawdd uchel yn cael ei ddarparu i roi gwybod i bobl am hanes a diwylliant cyfoethog yr AHNE.

Amcan 3: Datblygiad

Mae Polisiâu Cynllunio yn gwarchod rhinweddau arbennig y dirwedd, gan sicrhau bod yr holl ddatblygiadau o fewn ac wrth ymyl ffin yr AHNE yn gydnaws â nodau ac amcanion y dynodiad a bod datblygiadau newydd yn gwella cymeriad lleol.
(Dogfen derfynol – Amcan a Pholisiâu wedi'u croesgyfeirio drwy rifau tudalennau i'r Cynllun Gweithredu)

Polisiâu

CCC 3.1 Bydd yr holl gynigion datblygu o fewn a hyd at 2Km i ffiniau'r AHNE yn cael eu hasesu'n drylwyr i leihau datblygiad amhriodol a allai niweidio rhinweddau a nodweddion arbennig yr AHNE neu uniondeb safleoedd â dynodiad Ewropeaidd.

CCC 3.2 Disgwylir i'r holl ddatblygiadau ac ail-ddatblygiadau newydd o fewn a hyd at 2Km i ffiniau'r

AHNE fabwysiadu dyluniad, deunyddiau a thirlunio o'r safon uchaf er mwyn gwella rhinweddau a nodweddion arbennig yr AHNE a pharchu'r cyd-destun lleol. Bydd cynigion o faint a natur briodol, sy'n ymgorffori egwyddorion datblygu cynaliadwy, yn cael eu cefnogi.

CCC 3.3 Sicrhau bod polisiâu cynllunio yn adlewyrchu dyletswydd statudol y Cyngor i warchod a gwella rhinweddau a nodweddion arbennig yr AHNE.

CCC 3.4 Parhau i annog gosod llinellau pŵer a ffôn presennol ac arfaethedig o dan y ddaear.

CCC 3.5 Parhau i annog y safonau uchaf o ran dylunio offer ar gyfer mastiau telathrebu i leihau eu heffaith weledol ar rinweddau a nodweddion arbennig yr AHNE.

Amcan 4: Heddwch a Llonyddwch

Mae golygfeydd a llonyddwch panoramig na ddifethwyd yn cael eu diogelu rhag datblygiad a fyddai'n diraddio rhinweddau arbennig yr AHNE.
(Dogfen derfynol – Amcan a Pholisiâu wedi'u croesgyfeirio drwy rifau tudalennau i'r Cynllun Gweithredu)

Polisiâu

CCC 4.1 Gweithio i gynnal llonyddwch a harddwch naturiol yr AHNE.

CCC 4.2 Gweithio tuag at sicrhau statws Awyr Dywyll ar gyfer Ynys Môn.

CCC 4.3 Sicrhau bod ymyrraeth sŵn i'r AHNE o fewn terfynau derbynol.

Amcan 5: Dull Rheoli ar Lefel yr Ecosystem

Cytunir ar fodel ymysg partneriaid a rhanddeiliaid allweddol ar gyfer defnyddio dull rheoli ar lefel yr ecosystem i reoli'r amgylchedd naturiol.

(Dogfen derfynol – Amcan a Pholisïau wedi'u croesgyfeirio drwy rifau tudalennau i'r Cynllun Gweithredu)

Polisïau

CCC 5.1 Hyrwyddo'r rôl sydd gan y Dull Rheoli ar Lefel yr Ecosystem mewn perthynas â

dull integredig o reoli tir yn gynaliadwy a thirwedd ehangach yr AHNE a'r amrywiaeth o nwyddau a gwasanaethau y mae hyn yn eu darparu.

CCC 5.2 Sicrhau bod effeithiau newid yn yr hinsawdd ar AHNE Ynys Môn yn cael eu cydnabod a'u deall a bod lliniaru ac addasu i'r newid yn yr hinsawdd

yn cael eu sefydlu yn y Dull Rheoli ar Lefel yr Ecosystem.

CCC 5.3 Annog a chefnogi ymchwil i'r rôl y mae ecosystemau amrywiol yn ei darparu

yn yr Ardal o Harddwch Naturiol Eithriadol, gan sicrhau bod yr holl ffynonellau data yn cael eu nodi a'u bod yn hygyrch er mwyn gallu gwneud dewisiadau gwybodus.

CCC 5.4 Annog partneriaid i aseinio gwerthoedd i'r gwahanol wasanaethau ecosystem,

gan gydnabod y gwerth 'peidio â defnyddio' y mae rhai gwasanaethau'n ei ddarparu, a chreu

mapiau cyfleoedd lle gallai newidiadau o ran rheoli tir ddarparu gwell gwasanaethau ecosystemau.

THEMA 2

Mynd i'r Afael ag Argyfwng Byd Natur

7.1.4 Mae gan AHNE Ynys Môn gyfoeth o gynefinoedd, sy'n cynnal bioamrywiaeth eang ac amrywiol. Mae ei chlogwyni, ei thwyni tywod a'i morfeydd heli yn enwog yn rhyngwladol, ac mae ei rhostiroedd, ei gwlypdiroedd, ei gwelyau cyrs a'i choetiroedd yn cynnal rhywogaethau fel dyfrgwn, y wiwer goch, tegeirianau amrywiol a britheg y gors sy'n brin.

7.1.5 Mae Cynllun Gweithredu Bioamrywiaeth Lleol Ynys Môn a'r Cynllun Gweithredu Bioamrywiaeth Corfforaethol yn gosod fframwaith ar gyfer diogelu a rheoli ei adnoddau naturiol a hyrwyddo cydnheredd yn ei ecosystemau. Mae'n darparu sylfaen gadarn ar gyfer y cynllun rheoli hwn, o ran gwarchod bioamrywiaeth yr ynys a chydabod y rôl y gall pobl leol ac ymwelwyr ei chwarae o ran ei gwarchod a'i rheoli.

Nod

Mae'r gymuned gyfan wedi derbyn pwysigrwydd gwarchod y byd naturiol a bywyd gwyllt ac mae'n cefnogi deddfwriaeth sy'n gwarchod rhinweddau arbennig amgylchedd yr AHNE. Mae safleoedd bywyd gwyllt dynodedig yn cael eu rheoli'n sensitif ac maent yn rhan o fatrics cynyddol gyfoethog o gefn gwlad sy'n ystyriol o fywyd gwyllt. Bydd achosion o lygredd pridd, aer a dŵr yn yr AHNE yn cael eu lleihau.

Beth yw'r grymoedd allweddol ar gyfer newid?

Mwy o ynysu rhwng coetiroedd	Llygredd, gan gynnwys llygredd sy'n deillio o ddiwydiannau a gweithgareddau nad ydynt wedi'u lleoli yn yr AHNE
Esgeuluso coetiroedd yn gyffredinol	Pwysau datblygu
Gorbori sy'n arwain at golli corlwyni	Newidiadau mewn llywodraeth leol, deddfwriaeth a rheoliadau
Rhoi'r gorau i bori ar ben y clogwyn oherwydd pwysau hamdden	Twristiaeth a phwysau economaidd
Datblygu prysgwydd ar rostir	Cynhyrchu ynni
Newidiadau mewn polisi ac arferion rheoli tir	Effeithiau cronus y rhwydwaith trafniadaeth
Rhoi'r gorau i ddefnyddio tir comin	Mwy o alw am ddŵr ffres
Dirywiad mewn cyfundrefnau llosgi priodol ar rostir	Diffyg ymwybyddiaeth ymysg y cyhoedd
Cystadleuaeth gan rywogaethau estron goresgynnol	Polisi'r Llywodraeth, gan gynnwys deddfwriaeth amgylcheddol ar ôl Brexit
Newid yn yr hinsawdd	Cyllid (cynnydd a gostyngiad)
Cynnydd mewn tipio anghyfreithlon	Tocio gwrychoedd brodorol

Pwy yw'r partneriaid allweddol?	
Cyfoeth Naturiol Cymru	Gwirfoddolwyr AHNE
Sefydliadau tirwedd a bywyd gwyllt	Cyfleustodau
Tirfeddianwyr, cymunedau	Ymddiriedolaeth Afonydd Gogledd Cymru
Uned Cefn Gwlad ac AHNE Cyngor Sir Ynys Môn	JAC / Partneriaid
Swyddogaeth Cynllunio Cyngor Sir Ynys Môn Ymddiriedolaeth Bywyd Gwyllt Gogledd Cymru	Partneriaeth Natur Leol RSPB

Beth yw'r prif ddylanwadau ar bolisi?	
Cynllun Amgylchedd 25 mlynedd Llywodraeth y DU	Cynllun Datblygu Lleol
Deddf Amgylchedd y DU 2021	Cynllun Bioamrywiaeth Corfforaethol Ynys Môn 2022-2023
Deddf Yr Amgylchedd (Cymru) 2016	Cynllun Rheoli Traethlin Gorllewin Cymru
Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015	Cynlluniau amaeth-amgylchedd a datblygu gwledig ar ôl Brexit
Cyfarwydeb Fframwaith Dŵr	Cynllun Morol Cenedlaethol Cymru

Amcan 1: Gwarchod Cynefinoedd a Rhywogaethau

Mae'r arfordir a chefn gwlad yn cael eu rheoli'n sensitif i gynnal amrywiaeth cynefinoedd a rhywogaethau mewn cyflwr ffafriol ac i wella cysylltedd rhwng safleoedd.

(Dogfen derfynol – Amcan a Pholisïau wedi'u croesgyfeirio drwy rifau tudalennau i'r Cynllun Gweithredu)

Polisïau

NE 1.1 Parhau i gyflawni blaenoriaethau Cynllun Gweithredu Bioamrywiaeth Lleol Ynys Môn
a chamau gweithredu Cynllun Gweithredu Bioamrywiaeth Cyngor Sir Ynys Môn.

NE 1.2 Cynnal, adfer a gwella cynefinoedd â blaenoriaeth a bioamrywiaeth yn yr AHNE.

Rhoddir sylw arbennig i safleoedd sydd â dynodiadau Rhyngwladol a Chenedlaethol

fel Ardaloedd Gwarchodaeth Arbennig, Ardaloedd Cadwraeth Arbennig, Gwarchodfeydd Natur Cenedlaethol a Safleoedd o Ddiddordeb Gwyddonol Arbennig.

NE 1.3 Hyrwyddo rhannu gwybodaeth sy'n cael ei chasglu mewn ymchwil yn agored â'r sefydliadau hynny sydd â diddordeb yn yr AHNE.

NE 1.4 Defnydd parhaus o'r adnoddau sydd ar gael yn y Ganolfan Cofnodion Biolegol Lleol (COFNOD).

NE 1.5 Canfod, lleoli, catalogio a chael gwared ar rywogaethau estron goresgynnol.

Amcan 2: Pridd, Aer a Dŵr

Mae ansawdd y pridd, yr aer a'r dŵr – dŵr croyw a dŵr môr – yn cael ei fonitro'n rheolaidd i gynnal safonau sy'n rhagori ar safonau'r DU ac Ewrop.
(Dogfen derfynol – Amcan a Pholisïau wedi'u croesgyfeirio drwy rifau tudalennau i'r Cynllun Gweithredu)

Polisïau

NE 2.1 Cymunedau, Cyfoeth Naturiol Cymru a Dŵr Cymru i gydweithio i ddiogelu priddoedd, aer a dŵr rhag llygredd.

NE 2.2 Monitro ansawdd pridd, aer a dŵr yn rheolaidd i sicrhau bod yr AHNE yn bodloni neu'n rhagori ar y safonau disgwylidig.

NE 2.3 Lleihau gwastraff drwy fynd ati i hyrwyddo a gweithredu mesurau effeithlonrwydd dŵr a phatrymau mwy cynaliadwy o ran defnyddio dŵr domestig, diwydiannol, amaethyddol a hamdden.

Amcan 3: Ardaloedd Dynodedig a Safleoedd Pwysig Eraill

Mae safleoedd bywyd gwyllt statudol ac anstatudol yn cael eu rheoli am eu gwerth o ran bioamrywiaeth, estheteg ac amwynder.

(Dogfen derfynol – Amcan a Pholisïau wedi'u croesgyfeirio drwy rifau tudalennau i'r Cynllun Gweithredu)

Polisiau

NE 3.1 Uned AHNE, rheolwyr safle a sefydliadau eraill i gydweithio i gynnal, adfer, ehangu ac weithiau creu cynefinoedd bywyd gwyllt.

NE 3.2 Sicrhau bod safleoedd bywyd gwyllt lleol anstatudol yn cael eu cydnabod fel cydrannau sylfaenol o'r AHNE a chefn gwlad ehangach Ynys Môn.

NE 3.3 Sicrhau bod deunyddiau dehongli o ansawdd uchel ar gael yn rhwydd i drigolion ac ymwelwyr fel eu bod yn cael gwybod am ddi-ddordeb a gwerth amgylchedd naturiol a bywyd gwyllt yr AHNE.

THEMA 3

Yr AHNE fel lle i fwynhau, dysgu ac elwa ar fanteision iechyd

7.1.6 Mae Ynys Môn wedi bod yn gyrchfan boblogaidd ers tro byd i ymwelwyr domestig a rhyngwladol. Mae astudiaethau a thystiolaeth amrywiol hefyd yn dangos mai Ynys Môn yw'r sir yn y DU sy'n dibynnu fwyaf ar dwristiaeth, gyda'r diwydiant yn cyfrannu'n sylweddol at ffyniant ac ansawdd bywyd Ynys Môn. Yr her yw sicrhau bod y manteision i gymunedau Ynys Môn yn fwy nag unrhyw anfanteision, ac o ganlyniad gwelir manteision cymdeithasol a manteision o ran lles.

7.1.7 Gall twristiaeth, oherwydd ei natur, gael effeithiau cadarnhaol a negyddol os na chaiff ei rheoli'n briodol. Gall arwain at ddatblygu amhriodol, tagfeydd ar ffyrdd ac erydu'r harddwch naturiol a'r llonyddwch sy'n brif atyniadau i Ynys Môn. Ond gall hefyd gyfrannu'n gadarnhaol drwy greu refeniw uwch, cynaliadwyedd drwy gydol y flwyddyn a chynnydd mewn gwyliau amgylcheddol a gwyliau i ymwelwyr, fel digwyddiadau a chyrsiau sgiliau traddodiadol a gwyliau cadwraeth natur.

Nod

Mae pobl yn deall ac yn cefnogi prif bwrpas yr AHNE. Maen nhw'n cael cyfleoedd i brofi a gwerthfawrogi ei nodweddion a'i nodweddion arbennig mewn ffordd gynaliadwy ac maen nhw'n cyfrannu'n gadarnhaol at y ffordd mae'n cael ei reoli ar hyn o bryd ac yn y dyfodol.

Beth yw'r grymoedd allweddol ar gyfer newid?	
Cynnydd mewn tipio anghyfreithlon	Polisi a hyrwyddo twristiaeth
Nifer cyfyngedig o orsafoedd trosglwyddo gwastraff sydd ar gael	Ymwybyddiaeth o fanteision hamdden awyr agored o ran iechyd a lles
Cynnydd yn y gost o waredu gwastraff	Cyllid gan awdurdodau lleol a phartneriaid (cynnydd a gostyngiad)
Defnyddio hawliau tramwy	Y meini prawf dethol ar gyfer traethau gwobrwyog
Materion cyfreithiol tir comin	Trafodaethau ar lwybrau caniatol
Cyllid allanol	Cyfranogiad a chefnogaeth y gymuned
Polisi tirwedd a warchodir Llywodraeth Cymru	Gweithgareddau hamdden sy'n dod i'r amlwg, fel e-feicio
Newidiadau mewn llywodraeth leol	Defnyddio fferi, gydag ymwelwyr dros dro
Newidiadau mewn deddfwriaeth, fel Cynllun Morol Cenedlaethol Cymru	

Pwy yw'r partneriaid allweddol?	
Cyfoeth Naturiol Cymru	Darparwyr twristiaeth
Awdurdodau lleol – Cyngor Sir Ynys Môn, Cyngorau Tref a Chymuned	Ysgolion, cymdeithasau a grwpiau diddordeb lleol
Sefydliadau tirwedd a bywyd gwylt	Gwasanaethau gwirfoddol
Tirfeddianwyr, cymunedau	Menter Môn
Awdurdod twristiaeth – rhanbarthol cenedlaethol lleol	Croeso Cymru
Partneriaeth twristiaeth	Prifysgol Bangor

Beth yw'r prif ddylanwadau ar bolisi?	
Polisi twristiaeth Cymru a'r DU	Cynllun Datblygu Lleol
Deddfwriaeth a pholisi mynediad i Gymru a'r DU	Cynllun Rheoli Cyrchfan Ynys Môn
Deddf Yr Amgylchedd (Cymru) 2016	Cynllun Gwella Hawliau Tramwy Cyhoeddus Ynys Môn
Datganiad Ardal Gogledd Orllewin Cymru	Cynllun statudol morol – cynllun gweithredu morol (asiantaeth Forol a gwylwyr y glannau)
Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015	

Amcan 1: Twristiaeth

Datblygir partneriaethau sy'n sicrhau gweithgareddau hamdden gynaliadwy, yn cefnogi gwasanaethau gwledig a chyflogaeth, ac yn cyfrannu at yr economi leol. *(Dogfen derfynol – Amcan a Pholisïau wedi'u croesgyfeirio drwy rifau tudalennau i'r Cynllun Gweithredu)*

Polisïau

UE 1.1 Sicrhau bod y diwydiant twristiaeth yn gwneud cyfraniad hanfodol a chynaliadwy i economi AHNE Ynys Môn.

UE 1.2 Codi ymwybyddiaeth o rinweddau a nodweddion arbennig yr AHNE sy'n asedau allweddol i'r sector twristiaeth.

UE 1.3 Sicrhau bod y Cynllun Rheoli Cyrchfan yn cefnogi cadwraeth ac yn gwella nodweddion a rhinweddau arbennig yr AHNE.

Amcan 2: Hamdden

Mae'r AHNE yn parhau i fod yn lleoliad poblogaidd ar gyfer hamddena cynaliadwy ymysg trigolion ac ymwelwyr, ac mae'r risg o ddifrod i nodweddion a rhinweddau arbennig yr AHNE yn lleihau. *(Dogfen derfynol – Amcan a Pholisïau wedi'u croesgyfeirio drwy rifau tudalennau i'r Cynllun Gweithredu)*

Polisïau

UE 2.1 Hyrwyddo gweithgareddau a chyfleusterau hamdden daearol a morol cynaliadwy sy'n ategu rhinweddau a nodweddion arbennig yr AHNE.

UE 2.2 Hyrwyddo mwynhad daearol a morol o'r AHNE i drigolion ac ymwelwyr drwy annog gweithgareddau hamdden ac adloniant sy'n cydfynd â chadwraeth nodweddion a rhinweddau arbennig yr AHNE.

Amcan 3: AHNE groesawgar

Mae effeithiau llygredd a hamdden ar rinweddau a nodweddion arbennig yr AHNE yn cael eu monitro'n rheolaidd i sicrhau bod unrhyw ddigwyddiadau o fewn terfynau derbynol.

(Dogfen derfynol – Amcan a Pholisïau wedi'u croesgyfeirio drwy rifau tudalennau i'r Cynllun Gweithredu)

Polisïau

UE 3.1 Hyrwyddo dealltwriaeth ac ymwybyddiaeth rhwng hamdden, cadwraeth a grwpiau buddiant lleol.

EU 3.2 Gwaith i wella mwynhad pobl o'r AHNE drwy leihau digwyddiadau o ran taflu sbwriel, baw cŵn a thipio anghyfreithlon ac ymddygiad gwrthgymdeithasol cysylltiedig.

Amcan 4: Mynediad

Mae'r rhwydwaith mynediad yn cael ei reoli i safon uchel, gan ddarparu cyfleoedd mynediad sy'n briodol i ddibenion y dynodiad.

(Dogfen derfynol – Amcan a Pholisïau wedi'u croesgyfeirio drwy rifau tudalennau i'r Cynllun Gweithredu)

Polisïau

UE 4.1 Hyrwyddo mynediad i bawb (lle bo hynny'n briodol), ar yr un pryd â diogelu nodweddion a rhinweddau arbennig yr AHNE ac uniondeb safleoedd Ewropeaidd, gan sicrhau bod yna ddull cydlynol a phriodol o reoli a hyrwyddo mynediad cyhoeddus a gweithgareddau hamdden tawel.

UE 4.2 Sicrhau bod rhwydwaith hawliau tramwy cyhoeddus yn cael ei gynnal i safon uchel a bod gwybodaeth briodol ac arwyddion clir yn gwarchod ac yn gwella nodweddion a rhinweddau arbennig yr AHNE ac uniondeb y safleoedd Ewropeaidd.

UE 4.3 Sicrhau bod Llwybr Arfordir Cymru Gyfan yn ategu'r rhwydwaith Hawliau Tramwy Cyhoeddus, a lle ystyrir bod hynny yn briodol, yn darparu cyfleoedd ar gyfer hamdden sy'n hygyrch i bawb. Monitro effeithiau defnyddio'r Llwybr Arfordir a nodweddion a rhinweddau arbennig yr AHNE.

Amcan 5: Dealltwriaeth a Dysgu Gydol Oes

Mae'r gymuned gyfan yn ymwybodol o fanteision dynodiad AHNE drwy hyrwyddo rhinweddau a nodweddion arbennig yr AHNE a'i hanghenion rheoli yn rheolaidd.
(Dogfen derfynol – Amcan a Pholisïau wedi'u croesgyfeirio drwy rifau tudalennau i'r Cynllun Gweithredu)

Polisïau

UE 5.1 Cefnogi cynlluniau i blant a phobl ifanc ddeall mwy am dirwedd newidiol AHNE Ynys Môn a'i nodweddion a'i rhinweddau arbennig drwy ddysgu yn yr awyr agored sy'n cyd-fynd â'r cwricwlwm cenedlaethol newydd.

UE 5.2 Gweithio gydag ysgolion i wella'r cysylltiadau rhwng nodweddion a rhinweddau arbennig AHNE Ynys Môn, newid tirwedd a'u gweithgareddau cwricwlaidd ac allgyrsiol sy'n cyd-fynd â'r cwricwlwm cenedlaethol newydd.

UE 5.3 Gweithio gyda phartneriaid i ddarparu cyfleoedd ar gyfer dysgu yn yr awyr agored i bob oed a gallu yn unol â nodau dysgu gydol oes a lles cymdeithasol.

UE 5.4 Gweithio gyda phartneriaid i sicrhau bod mwy o ymwybyddiaeth a gwerthfawrogiad o AHNE Ynys Môn ymysg y rheini sy'n byw, yn gweithio neu'n ymweld â'r AHNE.

Amcan 6: Dehongli a Gwybodaeth

Mae ystyr nodweddion a rhinweddau arbennig yr AHNE yn cael eu datgelu drwy ddehongliad effeithiol.
(Dogfen derfynol – Amcan a Pholisïau wedi'u croesgyfeirio drwy rifau tudalennau i'r Cynllun Gweithredu)

Polisïau

UE 6.1 Codi proffil yr AHNE drwy ddehongliad effeithiol a chyson a gwybodaeth i drigolion ac ymwelwyr.

THEMA 4

Cymunedau Bywiog

Nod

Mae cymunedau yn yr AHNE a'r cyffiniau yn cyfrannu at gadwraeth a gwella ei nodweddion a'i rhinweddau arbennig tra'n cynyddu eu gweithgareddau economaidd a chymdeithasol presennol yn gynaliadwy.

7.1.8 Mae'r AHNE yn gartref i dros 16,000 o bobl. Fe'u dosberthir mewn aneddiadau eithaf sylweddol megis Biwmares a Niwbwrch ac mewn cymunedau gwasgaredig ledled yr ardal. Felly, mae'r AHNE yn dirwedd warchoddedig ac yn gymuned fyw a gweithio. Er bod llawer o bobl yn cymudo i ganolfannau cyflogaeth eraill ar yr ynys neu ar y tir mawr, mae cyflogaeth yn yr AHNE yn bennaf ym maes twristiaeth ac amaethyddiaeth. Felly, mae adnoddau naturiol yr ynys yn sylfaen bwysig i fywoliaeth pobl.

Beth yw'r grymoedd allweddol ar gyfer newid?

Dirywiad mewn olyniaeth a pherchnogaeth teulu mewn amaethyddiaeth a busnesau bach	Cyllid (cynnydd a gostyngiad)
Diffyg tai fforddiadwy	Traffig twristiaeth a mwy o ddiddordeb mewn beicio oddi ar y ffordd
Cynnydd yn nifer yr ail gartrefi	Newidiadau mewn llywodraeth leol
Diffyg cyfleoedd cyflogaeth	Y galw am gynnyrch lleol
Patrymau mudo a strwythurau poblogaeth	Ymwybyddiaeth o fanteision hamdden awyr agored o ran iechyd a lles
Colli traddodiadau a phatrymau cymunedol	Cyfranogiad a chefnogaeth y gymuned
Datblygu traddodiadau a sgiliau lleol	Darpariaeth band eang a gweithio gartref, gan alluogi mwy o bobl i ddefnyddio arferion gweithio rhithiol

Polisi'r Llywodraeth, gan gynnwys deddfwriaeth amgylcheddol ar ôl Brexit	Newid yn yr hinsawdd
Rhaglenni datblygu gwledig ar ôl Brexit	Effaith prosiectau seilwaith eraill

Pwy yw'r partneriaid allweddol?

Cyfoeth Naturiol Cymru	Adrannau Awdurdod Lleol
Sefydliadau tirwedd a bywyd gwyllt	Cymdeithasau busnes
Undebau Ffermio	Menter Môn
Tirfeddianwyr, cymunedau	Llywodraeth Cymru

Beth yw'r prif ddylanwadau ar bolisi?

Cynlluniau amaeth-amgylchedd a datblygu gwledig ar ôl Brexit	Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015
Cynllun Amgylchedd 25 mlynedd Llywodraeth y DU	Cynllun Datblygu Lleol
Deddf Amgylchedd y DU 2021	Cynllun Rheoli Cyrchfan Ynys Môn
Deddf Yr Amgylchedd (Cymru) 2016	

Amcan 1: Rheoli Tir

Mae rheolwyr tir yn diogelu gweithgareddau defnydd tir cynaliadwy sy'n cefnogi rhinweddau a nodweddion arbennig yr AHNE ac yn cyfrannu at yr economi leol drwy ddarparu cynnyrch a gwasanaethau.
(Dogfen derfynol – Amcan a Pholisïau wedi'u croesgyfeirio drwy rifau tudalennau i'r Cynllun Gweithredu)

Polisïau

LWL 1.1 Cefnogi ffermio fel ei fod yn parhau i fod yn un o'r prif ddefnyddiau tir yn AHNE Ynys Môn ac yn cyfrannu at gynnal ansawdd y dirwedd a nodweddion a rhinweddau arbennig yr AHNE.

LWL 1.2 Sicrhau hyfywedd parhaus amaethyddiaeth a'i busnesau cysylltiedig mewn ffyrdd sy'n gwarchod a gwella rhinweddau a nodweddion arbennig yr AHNE.

LWL 1.3 Dylanwadu ar bolisïau, cynlluniau a ffrydiau cyllido sy'n cefnogi ffermwyr a thirfeddianwyr gwledig.

LWL 1.4 Cefnogi rheoli cadarn ac ehangu coetiroedd yn briodol yn yr AHNE ar gyfer eu gwerth masnachol a chymdeithasol.

LWL 1.5 Cefnogi cyfleoedd i ffermwyr a thirfeddianwyr ganfod a datblygu mentrau arallgyfeirio amgylcheddol gynaliadwy sy'n gwarchod ac yn gwella rhinweddau a nodweddion arbennig yr AHNE.

LWL 1.6 Annog a chefnogi mesurau, gan gynnwys mentrau ariannol o dan gynlluniau amaeth-amgylcheddol sydd wedi'u targedu at wella'r rhinweddau a nodweddion arbennig yr AHNE.

Amcan 2: Cymunedau Hyfyw

Mae diwylliant lleol a gwasanaethau, cynnyrch a gweithgareddau gwledig yn cael eu cynnal, gan sicrhau cartrefi fforddiadwy i bobl lleol a chefnogaeth i'r Gymraeg. *(Dogfen derfynol – Amcan a Pholisïau wedi'u croesgyfeirio drwy rifau tudalennau i'r Cynllun Gweithredu)*

Polisïau

LWL 2.1 Hyrwyddo cyfleoedd cyflogaeth a busnes lleol sy'n cyfrannu at gadwraeth a gwella nodweddion a rhinweddau arbennig yr AHNE; cefnogi cymunedau lleol yn yr AHNE a chynyddu gallu pobl i fyw a gweithio'n lleol.

LWL 2.2 Cydnabod angen cydnabyddedig am dai fforddiadwy yn yr AHNE yn unol â pholisïau cynllunio a thai perthnasol. Ail gartrefi, a'u heffaith ar ddiwylliant, cymuned ac iaith. **Nodyn – Angen cyngor gan Gyngor Sir Ynys Môn / mewrol** ar sut i gynnwys ail gartrefi fel rhan o amcanion, polisïau, a chamau gweithredu

LWL 2.3 Annog a gwella'r gwaith o gadw a darparu gwasanaethau lleol yng nghymunedau'r AHNE gan leihau'r symudiad tuag at drefoli.

Amcan 3: Cyfranogiad y Gymuned

Mae cymunedau'r AHNE yn cael eu cynnwys drwy ymgynghori a grymuso ystyrlon i wella cyfranogiad, cynhwysiant, ffyrdd egniïol o fyw ac i ymfalchïo yn eu cymuned yn yr AHNE.

(Dogfen derfynol – Amcan a Pholisïau wedi'u croesgyfeirio drwy rifau tudalennau i'r Cynllun Gweithredu)

Polisïau

LWL 3.1 Cefnogi a galluogi cymunedau i ddatblygu a darparu gwasanaethau o ansawdd uchel, mentrau sy'n cael eu harwain gan y gymuned sy'n cyfrannu at ddealltwriaeth, cadwraeth,

a gwella rhinweddau a nodweddion arbennig yr AHNE.

LWL 3.2 Gweithio gydag eraill i helpu i ddatblygu a chyflawni'r agenda iechyd a lles yn yr AHNE.

LWL 3.3 Parhau i feithrin a chynnal y capasiti gwirfoddoli, ac amrywiaeth rolau gwirfoddoli a'r amrywiaeth o gyfleoedd sy'n cyflawni dibenion yr AHNE.

Amcan 4: Busnes

Mae busnesau yn yr AHNE yn cyfrannu'n gadarnhaol at economi wledig iach sy'n darparu cyfleoedd cyflogaeth i bobl sy'n byw ar Ynys Môn.

(Dogfen derfynol – Amcan a Pholisiau wedi'u croesgyfeirio drwy rifau tudalennau i'r Cynllun Gweithredu)

Polisiau

LWL 4.1 Gweithio gyda phartneriaid i gynyddu argaeledd a chyflymder band eang a darpariaeth y rhwydwaith ffonau symudol, i hwyluso twf busnes, annog gweithio gartref a ffyrdd hybrid o fyw, a gwella ansawdd bywyd gwledig.

LWL 4.2 Hyrwyddo economi prosesu bwyd lleol proffidiol o ansawdd uchel fel ffordd o adfywio incymau gwledig, a chodi ymwybyddiaeth ymhlith trigolion lleol, sefydliadau ac ymwelwyr am y manteision i'r dirwedd/morlun, economi a gwlad cymdeithasol o ganlyniad i brynu bwydydd lleol.

LWL 4.3 Cefnogi cyfleoedd sy'n annog busnesau lleol yn yr AHNE i ddod yn yn fwy cynaliadwy yn amgylcheddol ac yn economaidd, yn enwedig mewn ffyrdd sy'n gwarchod rhinweddau a nodweddion arbennig yr AHNE.

Amcan 5: Cynaliadwyedd

Mae cyfran uwch o boblogaeth breswyl yr AHNE yn mabwysiadu ffyrdd cynaliadwy o fyw.

(Dogfen derfynol – Amcan a Pholisiau wedi'u croesgyfeirio drwy rifau tudalennau i'r Cynllun Gweithredu)

Polisiau

LWL 5.1 Sicrhau bod y cysyniad cynaliadwyedd yn cael ei gydnabod a'i ddeall fel gofyniad sylfaenol sy'n sail i bob polisi.

LWL 5.2 Sicrhau bod y dirwedd a rhinweddau a nodweddion arbennig yr AHNE yn cael eu cydnabod a'u gwerthfawrogi fel ased economaidd, gan ddarparu gwybodaeth am brosiectau ac enghreifftiau o arferion gorau.

LWL 5.3 Hyrwyddo defnydd effeithlon a chynaliadwy o adnoddau naturiol yr AHNE er mwyn gwarchod a gwella rhinweddau a nodweddion arbennig yr AHNE.

LWL 5.4 Hyrwyddo amcanion yr Hierarchaeth Gwastraff yn yr AHNE, sef lleihau, aildefnyddio ac ailgylchu, gan sicrhau bod gwastraff yn cael ei reoli'n gynaliadwy.

Amcan 6: Trafnidiaeth

Mae asiantaethau trafndiaeth cenedlaethol a lleol wedi rhoi polisïau, canllawiau a phenderfyniadau ar waith i warchod a gwella rhinweddau arbennig yr AHNE, cynnal nodweddion unigryw lleol, darparu gwasanaethau a chefnogi economi wledig fywiog.

(Dogfen derfynol – Amcan a Pholisïau wedi'u croesgyfeirio drwy rifau tudalennau i'r Cynllun Gweithredu)

Polisïau

LWL 6.1 Hyrwyddo integreiddio a defnyddio systemau trafndiaeth gyhoeddus mwy cynaliadwy fel rhan o ddull gweithredu aml-ddull yn yr AHNE.

LWL 6.2 Annog beicio at ddibenion cymudo a hamdden drwy ddatblygu a hyrwyddo rhwydwaith di-dor a mwy diogel a thrwy archwilio cyfleoedd ar gyfer seilwaith beicio oddi ar y ffordd yn y dyfodol.

LWL 6.3 Sicrhau bod rhinweddau a nodweddion arbennig yr AHNE yn cael eu parchu'n llawn wrth gynllunio, dylunio, darparu a rheoli pob math o gynlluniau trafndiaeth.

LWL 6.4 Hyrwyddo'r AHNE fel model ar gyfer safonau dylunio uchel mewn cynlluniau priffyrdd, seilwaith a thirweddu cysylltiedig sy'n ategu rhinweddau a nodweddion arbennig yr AHNE.

Amcan 7: Gweithio Mewn Partneriaeth

Bydd JAC yn chwilio'n barhaus am gyfleoedd i hyrwyddo cydweithio gyda rhanddeiliaid a rhyngddynt er mwyn sicrhau dibenion dynodi a sicrhau'r cyllid gorau posibl.

(Dogfen derfynol – Amcan a Pholisïau wedi'u croesgyfeirio drwy rifau tudalennau i'r Cynllun Gweithredu)

Polisïau

LWL 7.1 Meithrin trefniadau partneriaeth a gweinyddol effeithiol i arwain a chydlynu'r

gwaith o reoli'r AHNE drwy'r Cydbwyllgor Ymgynghorol (JAC).

LWL 7.2 Rhannu gwybodaeth, arferion gorau a sgiliau mewn rheoli tirwedd warchoddedig

drwy'r JAC a'r rhwydwaith Tirweddau Gwarchoddedig.

THEMA 5

Addasu i Newid yn yr Hinsawdd

Nod

Nod

Mae partneriaid a chymunedau'r AHNE yn gweithio'n gadarnhaol i leihau allyriadau carbon, mae mentrau ynni adnewyddadwy a chynaliadwy yn cael eu dilyn, ac mae egwyddorion addasu a lliniaru effeithiau newid yn yr hinsawdd yn cael eu mabwysiadu i warchod harddwch naturiol a chymeriad tirwedd / morwedd yr AHNE.

7.1.9 Mae newid yn yr hinsawdd yn debygol o gael effaith sylweddol ar amgylchedd Ynys Môn. Bydd cynnydd mewn tymheredd, patrymau glaw newidiol, stormydd yn digwydd yn amlach a chodiad yn lefel môr yn effeithio ar y dirwedd, ei chynefinoedd a'i rhywogaethau. Bydd yr effeithiau hyn yn cael effaith niweidiol ar unigolion, cymunedau, busnesau, iechyd a lles.

7.1.10 Mae'r effeithiau ar gynefinoedd yn cynnwys erydiad pridd ar gorsydd o ganlyniad i fwy o law, erydiad a newid mewn cynefinoedd twyni tywod, ac erydu clogwyni a morlinau gwaddod meddal. Bydd effeithiau hefyd ar ryngddibyniaeth ac amrywiaeth rhywogaethau, ar boblogaethau rhywogaethau prin ac mewn perygl, sy'n nodweddiadol o'r ynys, ac ar gymunedau yn yr AHNE ac Ynys Môn gyfan.

Beth yw'r grymoedd allweddol ar gyfer newid?	
Effeithiau cronus allyriadau carbon	Ymgysylltu â'r cyhoedd
Yr angen i ymateb i hinsawdd sy'n newid – fel rheoli llifogydd ac amddiffyn yr arfordir	Polisi'r Llywodraeth
Mwy o alw am ddŵr ffres	Cyllid gan y llywodraeth (cynnydd a gostyngiad)
Diffyg ymwybyddiaeth ymysg y cyhoedd	

Pwy yw'r partneriaid allweddol?	
Cyfoeth Naturiol Cymru	Uned Cefn Gwlad ac AHNE
Sefydliadau tirwedd a bywyd gwyllt	Llywodraeth Cymru
Tirfeddianwyr, cymunedau	Llywodraeth y DU

Beth yw'r prif ddylanwadau ar bolisi?	
Cynllun Amgylchedd 25 mlynedd Llywodraeth y DU	Cynllun Tuag at Sero Net CSYM
Deddf Amgylchedd y DU 2021	Adroddiad asesiad risg Pwyllgor Newid Hinsawdd y DU – Cymru
Deddf Yr Amgylchedd (Cymru) 2016	Cynllun Datblygu Lleol
Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015	Cynllun Rheoli Traethlin Gorllewin Cymru
Cyfarwyddeb Fframwaith Dŵr	Cynllun Morol Cenedlaethol Cymru
Cynllun Cyngor CSYM	

Amcan 1: Deall newid yn yr hinsawdd

Mae sefydliadau partner a chymunedau yn fwy ymwybodol o effeithiau newid yn yr hinsawdd ar harddwch naturiol ac economi'r AHNE
(Dogfen derfynol – Amcan a Pholisïau wedi'u croesgyfeirio drwy rifau tudalennau i'r Cynllun Gweithredu)

Polisïau

CLCH 1.1 Sicrhau bod gweledigaeth a pholisïau Rhaglen Ynys Ynni Môn yn cael eu hyrwyddo yng nghymunedau AHNE.

CLCH 1.2 Darparu gwybodaeth a dehongliad hawdd ei ddefnyddio, a rhaglenni addysg,

ar y newidiadau sy'n debygol o ddigwydd yn yr AHNE o ganlyniad i newid yn yr hinsawdd.

Amcan 2: Gweithredu ar newid yn yr hinsawdd

Mae tîrfeddianwyr a chymunedau yn cymryd rhan mewn gweithgareddau sy'n helpu i liniaru effeithiau newid yn yr hinsawdd ar yr AHNE.

(Dogfen derfynol – Amcan a Pholisïau wedi'u croesgyfeirio drwy rifau tudalennau i'r Cynllun Gweithredu)

Polisïau

CLCH 2.1 Grymuso cymunedau i archwilio ffyrdd y gallant helpu i weithredu ar newid yn yr hinsawdd.

CLCH 2.2 Sicrhau bod tîrfeddianwyr a rheolwyr tir yn deall yr arferion gorau o ran dulliau o ddal a storio carbon a rheoli tir sy'n lleihau allyriadau carbon ac yn rheoli dalgylchoedd a llif dŵr ac yn gweithredu lle bynnag y bo'n briodol.

CLCH 2.3 Annog rheolwyr cyrchfan a gweithredwyr twristiaeth i ddatblygu dulliau twristiaeth gynaliadwy sy'n lleihau allyriadau carbon ac sy'n lliniaru effeithiau newid yn yr hinsawdd neu sy'n addasu i'r effeithiau hynny.

THEMA: Rheoli'r AHNE mewn hinsawdd sy'n newid

NOD: Mae partneriaid a chymunedau'r AHNE yn gweithio'n gadarnhaol i leihau allyriadau carbon, mae mentrau ynni adnewyddadwy a chynaliadwy yn yr arfaeth, ac mae'r egwyddorion o addasu i effeithiau newid yn yr hinsawdd a'u lliniaru yn cael eu mabwysiadu i ddiogelu harddwch naturiol chymeriad tirwedd / morwedd yr AHNE.

Cyf. Polisi	Amcan	Camau gweithredu i gyflawni'r amcan hwn	Arweinydd	Partneriaeth/ Cydweithredu	Amserlen
CLCH 1.1- 1.2 Tudalen 214	Deall newid yn yr hinsawdd Mae sefydliadau partner a chymunedau yn fwy ymwybodol o effeithiau newid yn yr hinsawdd ar harddwch naturiol ac economi'r AHNE	<ol style="list-style-type: none"> Cydweithio â sefydliadau partner a sefydliadau academiaidd i ddeall yn well oblygiadau newid yn yr hinsawdd ar yr AHNE a rhoi mesurau ar waith i liniaru ac addasu Yr Uned AHNE, ar y cyd â phartneriaid, i ddarparu a gweithredu rhaglen flynyddol o ddigwyddiadau a gweithgareddau i ysgolion er mwyn codi ymwybyddiaeth a dealltwriaeth o newid yn yr hinsawdd 	<p>Cyngor Sir Ynys Môn Uned AHNE</p> <p>Uned AHNE Cyngor Sir Ynys Môn</p>	<p>JAC Cyfoeth Naturiol Cymru/Llywodraeth Cymru Prifysgol Bangor</p> <p>Ysgolion</p>	<p>2023-25</p> <p>Blynyddol</p>
CLCH 2.1- 2.3	Gweithredu ar newid yn yr hinsawdd Mae tirfeddianwyr a chymunedau yn cymryd rhan mewn gweithgareddau sy'n helpu i liniaru effeithiau	<ol style="list-style-type: none"> Gweithio gyda thirfeddianwyr, tenantiaid a rheolwyr tir i hyrwyddo arferion gorau a chanfod cyfleoedd ar gyfer dal a storio carbon, dalgylchoedd dŵr ac addasu i'r hinsawdd drwy arferion amaethyddol Helpu i baratoi Strategaeth Twristiaeth Gynaliadwy sy'n cyd-fynd â Chynllun Rheoli Cyrchfan Cyngor Sir Ynys Môn 	<p>Undebau Ffermio Uned AHNE Cyngor Sir Ynys Môn</p> <p>Uned Twristiaeth</p>	<p>JAC Tirfeddianwyr / Rheolwyr tir</p> <p>DAP JAC</p>	<p>Blynyddol</p> <p>i'w gadarnhau</p>

THEMA: Rheoli'r AHNE mewn hinsawdd sy'n newid

	newid yn yr hinsawdd ar yr AHNE.	3. Hyrwyddo a gweinyddu Tirweddau Cynaliadwy, Lleoedd Cynaliadwy a Chronfa Datblygu Cynaliadwy Llywodraeth Cymru ar gyfer prosiectau datgarboneiddio ac adfer byd natur	Uned AHNE Uned AHNE Cyngor Sir Ynys Môn	JAC Tirfeddianwyr / Rheolwyr tir	2022-25
--	----------------------------------	---	--	--	---------

THEMA: Gwella cymeriad cefn gwlad a'r arfordir

NOD: Bydd harddwch naturiol, rhinweddau arbennig a natur unigryw tirwedd Ardal o Harddwch Naturiol Eithriadol Ynys Môn, gan gynnwys ei nodweddion naturiol, diwylliannol a hanesyddol, yn cael eu cynnal, eu cadw a'u gwella er budd cenedlaethau heddiw a'r dyfodol.

Cyf. Polisi	Amcan	Camau gweithredu i gyflawni'r amcan hwn	Arweinydd	Partneriaeth/ Cydweithredu	Amserlen
CCC 1.1- 1.4 Tudalen 216	<u>Tirwedd/ Morwedd</u> Mae tirwedd a morwedd yr arfordir yn cael eu gwarchod drwy reolaeth briodol.	1. Defnydd parhaus o Landmap wrth asesu datblygiadau newydd ac arfaethedig.	Cyngor Sir Ynys Môn	CNC	Parhaus
		2. Rhoi hyfforddiant Landmap a GIS i swyddogion, gan gynnwys ymglyfarwyddo â thechnoleg fapio a modelu newydd sy'n gysylltiedig â newid yn yr hinsawdd.	Cyngor Sir Ynys Môn	CNC	Blaenoriaethau 2023/24
		3. Asesiad Cymeriad Morwedd Ynys Môn yn cael ei ddefnyddio wrth asesu datblygiadau morol newydd ac arfaethedig	Cyngor Sir Ynys Môn	CNC	Parhaus
		4. Parhau i fod yn aelod cyfetholedig o Fwrdd GeoMôn er mwyn dylanwadu a rhoi cyngor ar gyllid, gweithio ar y cyd a chadw statws Geoparc UNESCO.	Cyngor Sir Ynys Môn	GeoMôn CNC	Yn chwarterol
CCC 2.1- 2.3	<u>Tirwedd a Diwylliant Hanesyddol</u> Mae safleoedd hanesyddol, archeolegol a diwylliannol yn cael eu gwarchod rhag datblygiad sy'n diraddio	1. Hyrwyddo'r gwaith o reoli a gwarchod nodweddion hanesyddol ac archeolegol yr AHNE	GAT	Uned AHNE / Cyngor Sir Ynys Môn	2023-24/ Ar y gweill
		2. Amlinellu lleoliadau hanesyddol ac archeolegol allweddol yn yr AHNE y gellir eu defnyddio at ddibenion addysg sy'n cydfynd â'r cwricwlwm ysgol newydd	GAT / Uned AHNE		2023-24 / Ar y gweill

THEMA: Gwella cymeriad cefn gwlad a'r arfordir

NOD: Bydd harddwch naturiol, rhinweddau arbennig a natur unigryw tirwedd Ardal o Harddwch Naturiol Eithriadol Ynys Môn, gan gynnwys ei nodweddion naturiol, diwylliannol a hanesyddol, yn cael eu cynnal, eu cadw a'u gwella er budd cenedlaethau heddiw a'r dyfodol.

Tudalen 217	rhinweddau arbennig yr AHNE ac yn cael eu dehongli i gynyddu dealltwriaeth pobl o'u gwerth.	<p>3. Darparu hyfforddiant mewn gweithgareddau sgiliau traddodiadol a gwledig drwy Raglen Gwirfoddolwyr yr AHNE</p> <p>4. Nodi negeseuon a themâu allweddol a dulliau a deunyddiau priodol ar gyfer eu dehongli</p> <p>5. Datblygu prosiect i ymchwilio, catalogio, gwarchod a hyrwyddo enwau lleoedd, traethau a chilfachau, afonydd / nentydd ac enwau caeau amaethyddol Cymraeg AHNE Ynys Môn</p>	Uned AHNE	Ysgolion CSYM	2023-24 / Ar y gweill
			Uned AHNE / Oriol - Archifau	Cyfoeth Naturiol Cymru/Llywodraeth Cymru SPF	2023-25
CCC 3.1- 3.5	Datblygu Mae Polisiâu Cynllunio yn gwarchod rhinweddau arbennig y dirwedd, gan sicrhau bod yr holl ddatblygiadau o fewn ac wrth ymyl ffin yr AHNE yn gydnaws â nodau ac amcanion y dynodiad a bod	1. Integreiddio'r Cynllun Rheoli AHNE newydd fel polisi o fewn adrannau perthnasol y Cynllun Datblygu Lleol newydd ar gyfer Ynys Môn.	Uned AHNE / Uned Polisi Cynllunio	Cyngor Sir Ynys Môn JAC	2023-24
		2. Cynhyrchu a chyhoeddi cyfres o Ganllawiau Cynllunio Atodol perthnasol ar gyfer Ardaloedd o Harddwch Naturiol Eithriadol i gefnogi'r Cynllun Rheoli AHNE a'r Cynllun Datblygu Lleol.	Uned AHNE / Uned Polisi Cynllunio	Cyngor Sir Ynys Môn JAC	2023-24

THEMA: Gwella cymeriad cefn gwlad a'r arfordir

NOD: Bydd harddwch naturiol, rhinweddau arbennig a natur unigryw tirwedd Ardal o Harddwch Naturiol Eithriadol Ynys Môn, gan gynnwys ei nodweddion naturiol, diwylliannol a hanesyddol, yn cael eu cynnal, eu cadw a'u gwella er budd cenedlaethau heddiw a'r dyfodol.

Tudalen 218	datblygiadau newydd yn gwella cymeriad lleol.	3. Bydd yr Uned AHNE yn derbyn yr holl geisiadau Cynllunio yn ac o fewn 2km i ffiniau'r AHNE ac yn ymateb yn unol â hynny.	Cyngor Sir Ynys Môn Rheoli Datblygu	Uned AHNE	Chwemisol
		4. Creu arferion gweithio agosach a hyfforddiant cyfatebol rhwng yr Uned AHNE a'r Gwasanaeth Cynllunio a Pholisi.	Uned AHNE	Gwasanaeth Cynllunio a Pholisi	Chwemisol
		5. Gwella a datblygu'r ddeialog gyda mudiadau Adran 85 sy'n gwneud gwaith yn yr AHNE sy'n cyd-fynd â pholisiau Cynllun Rheoli'r AHNE, gan arwain at adroddiad blynyddol gydag argymhellion.	Uned AHNE	Cyfleustodau JAC	
CCC 4.1 – 4.3	<u>Heddwch a Llonyddwch</u> Mae golygfeydd a llonyddwch panoramig na ddifethwyd yn cael eu diogelu rhag datblygiad a fyddai'n diraddio rhinweddau arbennig yr AHNE.	1. Cais i'r Gymdeithas Awyr Dywyll Ryngwladol (IDA) i achredu ardal yn yr AHNE fel statws awyr dywyll. 2. Hyfforddiant Cyngor Sir Ynys Môn (Swyddog ac Aelod) a JAC i godi ymwybyddiaeth a dealltwriaeth o oleuo / awyr dywyll o safbwynt amgylcheddol, economaidd, iechyd / lles a diwylliannol.	Uned AHNE Prosiect Nos Uned AHNE Prosiect Nos	Cyngor Sir Ynys Môn CNC Tirfeddianwyr / Cymunedau Cyngor Sir Ynys Môn JAC	2023-24 Blynyddol

THEMA: Gwella cymeriad cefn gwlad a'r arfordir

NOD: Bydd harddwch naturiol, rhinweddau arbennig a natur unigryw tirwedd Ardal o Harddwch Naturiol Eithriadol Ynys Môn, gan gynnwys ei nodweddion naturiol, diwylliannol a hanesyddol, yn cael eu cynnal, eu cadw a'u gwella er budd cenedlaethau heddiw a'r dyfodol.

Tudalen 219		3. Cynhyrchu a chyhoeddi Canllawiau Cynllunio Atodol perthnasol yr AHNE ar oleuadau i gefnogi'r Cynllun Rheoli AHNE a'r Cynllun Datblygu Lleol.	Uned Polisi Cynllunio	Uned AHNE Prosiect Nos	2023-24
		4. Parhau i gefnogi a gweithredu ôl-osod goleuadau ystyriol o awyr dywyll y tu allan i adeiladau cyhoeddus a phreifat drwy Gronfa Tirwedd Gynaliadwy, Mannau Cynaliadwy (SLSP) Llywodraeth Cymru	Uned AHNE Prosiect Nos	Busnesau Y cyhoedd Cyngor Sir Ynys Môn	2022-25
		5. Ymgysylltu â'r rhanddeiliaid perthnasol i leihau nifer yr achosion o weithgareddau morol swnllyd ar hyd rhai rhannau o'r arfordir	Yr Uned Forwrol	Cyngor Sir Ynys Môn	Tymhorol
CCC 5.1- 5.3	<u>Dull Rheoli ar Lefel yr Ecosystem</u> Cytunir ar fodel ymysg partneriaid a rhanddeiliaid allweddol ar gyfer defnyddio dull rheoli ar lefel yr ecosystem i reoli'r amgylchedd naturiol.	1. Sefydlu prosiectau ymchwil newid yn yr hinsawdd wedi'u targedu gyda phartneriaid a chyrrff addysg. 2. Cynnal cyfres o weithdai gyda rhanddeiliaid i ganfod y nwyddau a'r gwasanaethau a ddarperir gan Ecosystemau ar Ynys Môn a'u	Uned AHNE Cyngor Sir Ynys Môn Uned AHNE Cyngor Sir Ynys Môn	Cyfoeth Naturiol Cymru/Llywodraeth Cymru JAC Prifysgol Bangor Coleg Menai JAC	2023-25 Blynyddol

THEMA: Gwella cymeriad cefn gwlad a'r arfordir

NOD: Bydd harddwch naturiol, rhinweddau arbennig a natur unigryw tirwedd Ardal o Harddwch Naturiol Eithriadol Ynys Môn, gan gynnwys ei nodweddion naturiol, diwylliannol a hanesyddol, yn cael eu cynnal, eu cadw a'u gwella er budd cenedlaethau heddiw a'r dyfodol.

Tudalen 220		Heffaith ar rinweddau a nodweddion arbennig yr AHNE.		Cyfoeth Naturiol Cymru/Llywodr aeth Cymru	Parhaus
		3. Casglu'r holl ffonellau data perthnasol a mapio a sicrhau bod hynny ar gael i bartneriaid	Uned AHNE Cyngor Sir Ynys Môn	Cyfoeth Naturiol Cymru/Llywodr aeth Cymru JAC	

THEMA: Cefnogi a datblygu cyfleoedd i fwynhau a deall yr AHNE

NOD: Mae pobl yn deall ac yn cefnogi prif bwrpas yr AHNE. Maen nhw'n cael cyfleoedd i brofi a gwerthfawrogi'r rhinweddau a'r nodweddion arbennig mewn ffordd sensitif a chynaliadwy a chyfrannu'n gadarnhaol at y gwaith o'i rheoli heddiw ac i'r dyfodol

Cyf. Polisi	Amcan	Camau gweithredu i gyflawni'r amcan hwn	Arweinydd	Partneriaeth/ Cydwethredu	Amserlen
UE 1.1- 1.3 Tudalen 221	Twristiaeth Datblygir partneriaethau sy'n sicrhau gweithgareddau hamdden gynaliadwy, yn cefnogi gwasanaethau gwledig a chyflogaeth, ac yn cyfrannu at yr economi leol.	1. Sicrhau bod Cynllun Rheoli'r AHNE a'r Cynllun Rheoli Cyrchfan yn cyd-fynd yn agos	Uned AHNE Uned Twristiaeth	JAC DAP	2023-24
		2. Arferion gweithio agosach a chydweithio rhwng Cydbwyllgor Cynghori'r AHNE a Phartneriaeth Cyrchfan Ynys Môn (DAP)	Uned AHNE	JAC DAP	2023-24/ Ar y gweill
UE 1.1- 2.2 221	Hamdden Mae'r AHNE yn parhau i fod yn lleoliad poblogaidd ar gyfer hamdden gynaliadwy ymysg trigolion ac ymwelwyr, ac mae'r risg o niwed i rinweddau a nodweddion arbennig yr AHNE yn lleihau.	1. Yr Uned AHNE yn gweithio gyda phartneriaid perthnasol i ddarparu rhaglen flynyddol o ddigwyddiadau a gweithgareddau	Uned AHNE	Cyflenwyr digwyddiadau	2022-25
		2. Hyrwyddo a gweinyddu cyllid Tirweddau Cynaliadwy, Mannau Cynaliadwy Llywodraeth Cymru ar gyfer gweithgareddau hamdden gynaliadwy	Uned AHNE	Busnesau Cyflenwyr digwyddiadau	2022-25
UE 3.1- 3.2	AHNE groesawgar Mae effeithiau llygredd a hamdden ar rinweddau a nodweddion arbennig yr AHNE yn cael eu monitro'n rheolaidd i sicrhau bod	1. Codi ymwybyddiaeth a threialu dulliau newydd / arloesol o reoli sbwriel, baw cŵn, tipio anghyfreithlon ac ymddygiad gwrthgymdeithasol cysylltiedig o fewn yr AHNE a'r cyffiniau 2. Gwirfoddolwyr yr AHNE yn gweithio gyda phartneriaid, ysgolion a grwpiau cymunedol i drefnu glanhau traethau a didoli'r gwastraff morol i'w ailgylchu	Rheoli Gwastraff Cyngor Sir Ynys Môn Uned AHNE	JAC	Parhaus

THEMA: Cefnogi a datblygu cyfleoedd i fwynhau a deall yr AHNE

NOD: Mae pobl yn deall ac yn cefnogi prif bwrpas yr AHNE. Maen nhw'n cael cyfleoedd i brofi a gwerthfawrogi'r rhinweddau a'r nodweddion arbennig mewn ffordd sensitif a chynaliadwy a chyfrannu'n gadarnhaol at y gwaith o'i rheoli heddiw ac i'r dyfodol

	unrhyw ddigwyddiadau o fewn terfynau derbyniol.				
UE 4.1- 4.2 Tudalen 222	Mynediad Mae'r rhwydwaith mynediad yn cael ei reoli i safon uchel, gan ddarparu cyfleoedd mynediad sy'n briodol i ddibenion y dynodiad.	1. Adolygu a gwella arwyddion rhwng pentrefi, trefi, llwybrau eraill a hyrwyddir, safleoedd cefn gwlad, meysydd parcio a chyfleusterau i ymwelwyr yn yr AHNE	Unedau Llwybr yr Arfordir a Hawliau Tramwy Cyhoeddus	JAC	2023-25
		2. Gwirfoddolwyr AHNE i helpu Uned Llwybr yr Arfordir i wella'r rhwydwaith llwybrau arfordirol a'i gynnal a'i gadw	Uned AHNE	Uned Llwybr yr Arfordir	Parhaus
		3. Adolygu, ail-fuddsoddi ac ail-leoli offer monitro data yn yr AHNE. Casglu a dadansoddi'n chwarterol a'i ddsbarthu i bartneriaid perthnasol.	Uned AHNE	Unedau Llwybr yr Arfordir / Hawliau Tramwy Cyhoeddus	2023-24
		4. Cynhyrchu strategaeth rhostir a chynllun gweithredu i alluogi cadwraeth a gwella rhostir yr iseldir / tir comin at ddibenion mynediad a chadwraeth.	Uned AHNE	JAC Unedau Llwybr yr Arfordir / Hawliau Tramwy Cyhoeddus	2023-24
UE 5.1- 5.4	Dealltwriaeth a Dysgu Gydol Oes	1. Uned AHNE a Phartneriaid i ddarparu rhaglen flynyddol o weithgareddau a digwyddiadau addysgol	Uned AHNE	Ysgolion	Wythnosol – Misol

THEMA: Cefnogi a datblygu cyfleoedd i fwynhau a deall yr AHNE

NOD: Mae pobl yn deall ac yn cefnogi prif bwrpas yr AHNE. Maen nhw'n cael cyfleoedd i brofi a gwerthfawrogi'r rhinweddau a'r nodweddion arbennig mewn ffordd sensitif a chynaliadwy a chyfrannu'n gadarnhaol at y gwaith o'i rheoli heddiw ac i'r dyfodol

	Mae'r gymuned gyfan yn ymwybodol o fanteision dynodiad AHNE drwy hyrwyddo rhinweddau a nodweddion arbennig yr AHNE a'i hanghenion rheoli yn rheolaidd.	<ol style="list-style-type: none"> Uned AHNE i barhau i gefnogi a chymryd rhan yng ngwaith Dysgu yn yr Awyr Agored Cymru ar Ynys Môn Codi ymwybyddiaeth o'r adnoddau addysg sydd ar gael gan yr AHNE a defnyddio Parc Gwledig Morglawdd fel canolfan ar gyfer gweithgareddau a digwyddiadau ysgolion sy'n gysylltiedig â'r cwricwlwm newydd. 	<p>Cyngor Sir Ynys Môn</p> <p>Uned AHNE</p> <p>Uned AHNE</p>	<p>Ysgolion JAC</p>	<p>Chwemisol</p> <p>Wythnosol – Misol</p>
<p>UE Tudalen 223 6.1</p>	<p><u>Dehongli a Gwybodaeth</u> Mae ystyr nodweddion a rhinweddau arbennig yr AHNE yn cael eu datgelu drwy ddehongliad effeithiol.</p>	<ol style="list-style-type: none"> Gweithio gydag Uned Twristiaeth CSYM i adolygu ac adrodd ar yr holl ddehongliad awyr agored yn yr AHNE i werthuso cyflwr, perthnasedd, lleoliad, cydymffurfiaeth ac ati (gan gynnwys technoleg ddigidol fel rhan o'r adolygiad) 	<p>Uned Twristiaeth Uned AHNE</p>	<p>DAP JAC</p>	<p>2023-25</p>
		<ol style="list-style-type: none"> Datblygu cynllun dehongli a gwybodaeth ar gyfer yr AHNE sy'n gysylltiedig ag argymhellion yr adolygiad uchod. 	<p>Uned Twristiaeth Uned AHNE</p>	<p>DAP JAC</p>	<p>2023-24</p>
		<ol style="list-style-type: none"> Paratoi rhaglen blwyddyn o ddigwyddiadau a gweithgareddau i ddathlu 60 mlynedd ers dynodi AHNE Ynys Môn (1966-2026) 	<p>Uned AHNE Cyngor Sir Ynys Môn</p>	<p>JAC CNC LIC</p>	<p>2025</p>

THEMA: Cefnogi a datblygu'r tirlun byw a gweithio

NOD: Mae cymunedau yn yr AHNE a'r cyffiniau yn cyfrannu at gadwraeth a gwella ei rhinweddau a'i nodweddion arbennig ar yr un pryd â chynyddu eu gweithgareddau economaidd a chymdeithasol presennol yn gynaliadwy.

Cyf. Polisi	Amcan	Camau gweithredu i gyflawni'r amcan hwn	Arweinydd	Partneriaeth/ Cydwethredu	Amserlen
LWL 1.1- 1.6 Tudalen 224	Rheoli Tir Mae rheolwyr tir yn diogelu gweithgareddau defnydd tir cynaliadwy sy'n cefnogi rhinweddau a nodweddion arbennig yr AHNE ac yn cyfrannu at yr economi leol drwy ddarparu cynnyrch a gwasanaethau.	1. Dylanwadu ar y Cynllun Ffermio Cynaliadwy a'i hyrwyddo (cynllun amaeth-amgylcheddol newydd Llywodraeth Cymru)	Undebau Ffermio	Uned AHNE LIC JAC	2023-25
		2. Cefnogi a hyrwyddo cadwyni cyflenwi bwyd lleol a chynhyrchwyr bwyd lleol sy'n cyd-fynd â gwarchod a gwella rhinweddau arbennig yr AHNE	Undebau Ffermio	Menter Môn Uned AHNE	Parhaus
		3. Datblygu cynlluniau plannu coed / coetiroedd sy'n gymesur ag argaeledd ac addasrwydd tir	Uned AHNE	JAC Tirfeddianwyr / Rheolwyr tir	Blynyddol
		4. Datblygu Meithrinfa Goed CSYM i gyflenwi coed ar gyfer cynlluniau plannu [ffermdir, cymunedau a thirlunio datblygiadau masnachol]	Uned AHNE	Gwirfoddolwyr	2023-24
		5. Parhau â Phrosiect Afonydd Ynys Môn (Afon Wygyr) i wella ansawdd dŵr [dyfroedd afonydd ac ymdrochi] gwella mynediad i'r cyhoedd, plannu coed a chynyddu bioamrywiaeth	Uned AHNE	NWRT LIC Tirfeddianwyr / Rheolwyr Tir	2022-25
		6. Hyrwyddo a gweinyddu cyllid Tirweddau Cynaliadwy, Mannau Cynaliadwy Llywodraeth Cymru ar gyfer prosiectau datgarboneiddio ac adfer byd natur	Uned AHNE	JAC Tirfeddianwyr / Rheolwyr Tir LIC	2022-25

THEMA: Cefnogi a datblygu'r tirlun byw a gweithio

NOD: Mae cymunedau yn yr AHNE a'r cyffiniau yn cyfrannu at gadwraeth a gwella ei rhinweddau a'i nodweddion arbennig ar yr un pryd â chynyddu eu gweithgareddau economaidd a chymdeithasol presennol yn gynaliadwy.

LWL 2.1- 2.3	<p><u>Cymunedau Hyfyw</u> Mae diwylliant lleol a gwasanaethau, cynnyrch a gweithgareddau gwledig yn cael eu cynnal, gan sicrhau cartrefi fforddiadwy i bobl leol a chefnogaeth i'r Gymraeg.</p> <p>Ail gartrefi, a'u heffaith ar ddiwylliant, cymuned ac iaith. Nodyn – cyngor gan Gyngor Sir Ynys Môn / mewnol yn ofynnol ar sut i gynnwys ail gartrefi fel rhan o amcanion, polisïau a chamau gweithredu</p>	<ol style="list-style-type: none"> Gwella'r ddeialog gydag adrannau mewnol Cyngor Sir Ynys Môn sy'n berthnasol i dai fforddiadwy yn yr AHNE yn ogystal ag asiantaethau allanol Cefnogi ac alinio â Chynllun Adfywio Economaidd Gogledd Ynys Môn Hyrwyddo a chychwyn cyfleoedd gwirfoddoli drwy Grŵp Gwirfoddoli'r AHNE gyda grwpiau cymunedol perthnasol ac asiantaethau cyflogi. 	Cyngor Sir Ynys Môn	Uned AHNE	2023-24
			Datblygiad Economaidd CSYM	Rheoli Cyrchfannau Cymuned Leol	2023-25
			Uned AHNE	Cyngor Sir Ynys Môn JAC DWP	2023-27
LWL 3.1- 3.3	<p><u>Cyfranogiad y Gymuned</u> Mae cymunedau'r AHNE yn cael eu cynnwys drwy ymgynghori a grymuso ystyrion i wella cyfranogiad,</p>	<ol style="list-style-type: none"> Wardeniaid Cymunedol AHNE yr Uned AHNE i gynnal a hyrwyddo cysylltiadau â chymunedau i ddatblygu prosiectau a mentrau. Wardeniaid Cymunedol AHNE yr Uned AHNE i fynd ati'n frwd i annog pobl i ymaelodi â Grŵp Gwirfoddoli'r AHNE. 	Uned AHNE	Cymunedau	Wythnosol – Misol
			Uned AHNE	Cymunedau	Misol
			Uned AHNE	JAC	Wythnosol – Misol

THEMA: Cefnogi a datblygu'r tirlun byw a gweithio

NOD: Mae cymunedau yn yr AHNE a'r cyffiniau yn cyfrannu at gadwraeth a gwella ei rhinweddau a'i nodweddion arbennig ar yr un pryd â chynyddu eu gweithgareddau economaidd a chymdeithasol presennol yn gynaliadwy.

Tudalen 226	cynhwysiant, ffyrdd egniol o fyw ac i ymfalchïo yn eu cymuned yn yr AHNE.	3. Yr Uned AHNE i ddarparu a gweithredu rhaglen flynyddol o ddigwyddiadau a gweithgareddau.	Uned AHNE	Darparwyr digwyddiadau	2023-24 / Ar y gweill
		4. Yr Uned AHNE i feithrin cysylltiadau agosach ag Adrannau perthnasol CSYM, Medrwn Môn a Menter Môn i gyflawni amcanion a mentrau cymunedol allweddol.	Uned AHNE	Cyngor Sir Ynys Môn Medrwn Môn Menter Môn	2022-25
		5. Hyrwyddo a gweinyddu Tirweddau Cynaliadwy, Mannau Cynaliadwy Llywodraeth Cymru a'r Gronfa Datblygu Cynaliadwy.		JAC Cymunedau	
LWL 4.1- 4.3	Busnes Mae busnesau yn yr AHNE yn cyfrannu'n gadarnhaol at economi wledig iach sy'n darparu cyfleoedd cyflogaeth i bobl sy'n byw ar Ynys Môn.	1. Cydweithio â nifer o bartneriaid i alluogi arferion gweithio mwy effeithiol, effeithlon a chynaliadwy	Datblygiad Economaidd CSYM	Uned AHNE	Parhaus
		2. Cefnogi a hyrwyddo cadwyni cyflenwi bwyd lleol a chynhyrchwyr bwyd lleol sy'n cyd-fynd â gwarchod a gwella rhinweddau arbennig yr AHNE	Menter Môn	Uned AHNE Cyflenwyr	Parhaus
		3. Hyrwyddo Cronfa Datblygu Cynaliadwy Llywodraeth Cymru fel catalydd ar gyfer cyllido prosiectau ar y cyd	Uned AHNE	Busnesau	2022-25

THEMA: Cefnogi a datblygu'r tirlun byw a gweithio

NOD: Mae cymunedau yn yr AHNE a'r cyffiniau yn cyfrannu at gadwraeth a gwella ei rhinweddau a'i nodweddion arbennig ar yr un pryd â chynyddu eu gweithgareddau economaidd a chymdeithasol presennol yn gynaliadwy.

LWL 5.1- 5.4	Cynaliadwyedd Mae cyfran uwch o boblogaeth breswyl yr AHNE yn mabwysiadu ffyrdd cynaliadwy o fyw.	1. Yr Uned AHNE i barhau i fabwysiadu a gweithredu egwyddorion ac arferion gweithio cynaliadwy	Uned AHNE	Cyngor Sir Ynys Môn	Parhaus
		2. Nodi elfennau tirlun/morlun pwysig ac archwilio'r cysylltiadau rhwng rhinweddau arbennig yr AHNE a'r dull rheoli ar lefel yr ecosystem	Uned AHNE	JAC CNC Prifysgol Bangor	2023-24/ Ar y gweill
		3. Nodi'r defnydd presennol a'r defnydd yn y dyfodol o adnoddau naturiol yr AHNE ac archwilio'r cysylltiadau â'r dull rheoli ar lefel yr ecosystem	Uned AHNE	JAC CNC Prifysgol Bangor	2023-24/ Ar y gweill
		4. Cefnogi egwyddorion a strategaethau Rheoli Gwastraff Llywodraeth Cymru a CSYM	Rheoli Gwastraff Cyngor Sir Ynys Môn	Uned AHNE	Parhaus
		5. Hyrwyddo Cronfa Datblygu Cynaliadwy Llywodraeth Cymru fel catalydd ar gyfer cyllido prosiectau ar y cyd	Uned AHNE	Cymunedau Busnesau	Parhaus
LWL 6.1- 6.4	Trafnidiaeth Mae asiantaethau trafndiaeth cenedlaethol a lleol wedi rhoi polisiau, canllawiau a phenderfyniadau ar waith i warchod a gwella	1. Sicrhau bod yr Uned AHNE yn cael cyfle i gyfrannu at unrhyw gynlluniau a rhaglenni trafndiaeth	Uned Drafndiaeth Cyngor Sir Ynys Môn	Uned AHNE	Parhaus
		2. Sicrhau bod strategaethau trafndiaeth a hawliau tramwyo cyhoeddus yn cefnogi amcanion a pholisiau Cynllun Rheoli'r AHNE	Unedau Trafnidiaeth a	Uned AHNE	Parhaus

THEMA: Cefnogi a datblygu'r tirlun byw a gweithio

NOD: Mae cymunedau yn yr AHNE a'r cyffiniau yn cyfrannu at gadwraeth a gwella ei rhinweddau a'i nodweddion arbennig ar yr un pryd â chynyddu eu gweithgareddau economaidd a chymdeithasol presennol yn gynaliadwy.

Tudalen 228	rhinweddau arbennig yr AHNE, cynnal nodweddion unigryw lleol, darparu gwasanaethau a chefnogi economi wledig fywiog.	3. Cynhyrchu a chyhoeddi Canllawiau Cynllunio Atodol perthnasol ar gyfer Ardaloedd o Harddwch Naturiol Eithriadol i gefnogi'r Cynllun Rheoli AHNE a'r Cynllun Datblygu Lleol.	Hawliau Tramwy Cyhoeddus Uned Polisi Cynllunio Uned Drafnidiaeth	Uned AHNE	2024-25
	LWL 1- 7.2 <u>Gweithio Mewn Partneriaeth</u> Bydd JAC yn chwilio'n barhaus am gyfleoedd i hyrwyddo cydweithio gyda rhanddeiliaid a rhyngddynt er mwyn sicrhau dibenion dynodi a sicrhau'r cyllid gorau posibl.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Ymestyn contractau 2 o Wardiniaid Cymunedol yr AHNE a Swyddog Prosiect Cynorthwyol yr AHNE er mwyn gallu rhoi Cynllun Gweithredu Cynllun Rheoli'r AHNE ar waith yn effeithiol 2. Adolygu a chryfhau rôl JAC, gan gynnwys llywodraethu a hyfforddi 3. Chwilio am adnoddau newydd ac ychwanegol i weithredu Cynllun Gweithredu Cynllun Rheoli'r AHNE 4. Trefnu 4 cyfarfod JAC bob blwyddyn [ac 1 o'r rhain yn ymweliad â'r safle/prosiect]. 5. Mynychu a chyfrannu at Bartneriaeth Tirweddau Dynodedig Cenedlaethol Cymru (NDLWP) 	<p>Uned AHNE Cyngor Sir Ynys Môn</p> <p>Uned AHNE Cyngor Sir Ynys Môn</p> <p>Uned AHNE</p> <p>Uned AHNE</p> <p>Uned AHNE</p>	<p>LIC</p> <p>JAC</p> <p>LIC CNC</p> <p>JAC</p> <p>NDLWP LIC CNC</p> <p>NAAONB</p>	<p>2024</p> <p>2023-24</p> <p>Parhaus</p> <p>Yn chwarterol</p> <p>Yn chwarterol</p>

THEMA: Cefnogi a datblygu'r tirlun byw a gweithio

NOD: Mae cymunedau yn yr AHNE a'r cyffiniau yn cyfrannu at gadwraeth a gwella ei rhinweddau a'i nodweddion arbennig ar yr un pryd â chynyddu eu gweithgareddau economaidd a chymdeithasol presennol yn gynaliadwy.

Tudalen 229		6. Parhau i fod yn aelodau, cymryd rhan a chyfrannu at NAAONB ac Europarc: mynychu cyfarfodydd, seminarau, gweithdai, digwyddiadau hyfforddi a chynadleddau pan fo hynny'n briodol	Uned AHNE		Parhaus
-------------	--	--	-----------	--	---------

THEMA: Cadwraeth natur a'r amgylchedd

NOD: Mae'r gymuned gyfan wedi derbyn pwysigrwydd gwarchod y byd naturiol a bywyd gwylt ac mae'n cefnogi deddfwriaeth sy'n diogelu rhinweddau arbennig amgylchedd yr AHNE. Mae safleoedd bywyd gwylt dynodedig yn cael eu rheoli'n sensitif ac yn ffurfio rhan o fatrics cynyddol gyfoethog o gefn gwlad sy'n ystyriol o fywyd gwylt. Bydd achosion o lygredd pridd, aer a dŵr yn yr AHNE yn cael eu lleihau.

Cyf. Polisi	Amcan	Camau gweithredu i gyflawni'r amcan hwn	Arweinydd	Partneriaeth/ Cydweithredu	Amserlen
-------------	-------	---	-----------	-------------------------------	----------

DRAFT

THEMA: Cadwraeth natur a'r amgylchedd

NOD: Mae'r gymuned gyfan wedi derbyn pwysigrwydd gwarchod y byd naturiol a bywyd gwylt ac mae'n cefnogi deddfwriaeth sy'n diogelu rhinweddau arbennig amgylchedd yr AHNE. Mae safleoedd bywyd gwylt dynodedig yn cael eu rheoli'n sensitif ac yn ffurfio rhan o fatrics cynyddol gyfoethog o gefn gwlad sy'n ystyriol o fywyd gwylt. Bydd achosion o lygredd pridd, aer a dŵr yn yr AHNE yn cael eu lleihau.

Tudalen 231	<p>NE 1.1- 1.5</p> <p><u>Gwarchod</u> <u>Cynefinoedd a</u> <u>Rhywogaethau</u> Mae'r arfordir a chefn gwlad yn cael eu rheoli'n sensitif i gynnal amrywiaeth cynefinoedd a rhywogaethau mewn cyflwr ffafriol ac i wella cysylltedd rhwng safleoedd.</p>	1. Yr Uned AHNE i gynorthwyo a chyfrannu at flaenoriaethau'r Cynllun Gweithredu Bioamrywiaeth Lleol ar gyfer Ynys Môn a chamau gweithredu yng Nghynllun Bioamrywiaeth Corfforaethol CSYM	PBNE	LNP Uned AHNE	Parhaus
		2. Bydd yr Uned AHNE yn cydweithio'n agosach ag Uned Cynllunio, Adeiladu a'r Amgylchedd Naturiol Cyngor Sir Ynys Môn i rannu adnoddau, cyfnewid gwybodaeth a pharatoi ceisiadau am gyllid ar y cyd.	Uned AHNE	PBNE	Parhaus
		3. Yr Uned AHNE yn cydweithio â Phartneriaid i arwain a gweinyddu rhaglenni cyllid Llywodraeth Cymru a Cyfoeth Naturiol Cymru ar weundir, dolydd blodau gwylt, lleiniau ymyl ffordd / cadwraeth a rheoli cylchfannau.	Uned AHNE	Cyngor Sir Ynys Môn JAC Tirfeddianwyr / Rheolwyr tir Cynghorau Cymuned	2022-25
		4. Yr Uned AHNE i arwain a chydlynu Partneriaeth Jac y Neidiwr a'i hehangu i Bartneriaeth Rhywogaethau Estron Goresgynnol [INNS]	Uned AHNE	JAC CNC	Chwemisol
		5. Drwy'r Gronfa Datblygu Cynaliadwy, cytuno ar Gytundeb Lefel Gwasanaeth rhwng Cyngor Sir Ynys Môn a Cofnod	Uned AHNE	PBNE Rheoli Datblygu Cyngor Sir Ynys Môn	2023-25

THEMA: Cadwraeth natur a'r amgylchedd

NOD: Mae'r gymuned gyfan wedi derbyn pwysigrwydd gwarchod y byd naturiol a bywyd gwylt ac mae'n cefnogi deddfwriaeth sy'n diogelu rhinweddau arbennig amgylchedd yr AHNE. Mae safleoedd bywyd gwylt dynodedig yn cael eu rheoli'n sensitif ac yn ffurfio rhan o fatrics cynyddol gyfoethog o gefn gwlad sy'n ystyriol o fywyd gwylt. Bydd achosion o lygredd pridd, aer a dŵr yn yr AHNE yn cael eu lleihau.

DRAFT

THEMA: Cadwraeth natur a'r amgylchedd

NOD: Mae'r gymuned gyfan wedi derbyn pwysigrwydd gwarchod y byd naturiol a bywyd gwyllt ac mae'n cefnogi deddfwriaeth sy'n diogelu rhinweddau arbennig amgylchedd yr AHNE. Mae safleoedd bywyd gwyllt dynodedig yn cael eu rheoli'n sensitif ac yn ffurfio rhan o fatrics cynyddol gyfoethog o gefn gwlad sy'n ystyriol o fywyd gwyllt. Bydd achosion o lygredd pridd, aer a dŵr yn yr AHNE yn cael eu lleihau.

Tudalen 233	<p>NE 2.1- 2.3</p> <p><u>Pridd, Aer a Dŵr</u> Mae ansawdd y pridd, yr aer a'r dŵr – dŵr croyw a dŵr môr – yn cael ei fonitro'n rheolaidd i gynnal safonau sy'n rhagori ar safonau'r DU ac Ewrop.</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Casglu data perthnasol y gellir ei ymgorffori a'i ddiweddarau yn Adroddiad Cyflwr yr AHNE a helpu i bennu'r gwerthoedd sy'n gysylltiedig â'r dull rheol ar lefel yr ecosystem 2. Cefnogi gwaith CSYM ac asiantaethau i fonitro ac adrodd ar ansawdd pridd, aer a dŵr 3. Gweithio gyda Cyfoeth Naturiol Cymru a'r Undebau Ffermio i gasglu data perthnasol a deall y cysylltiadau â'r Gyfarwyddeb Fframwaith Dŵr yn well 	<p>Cyngor Sir Ynys Môn</p> <p>Cyngor Sir Ynys Môn</p> <p>Cyngor Sir Ynys Môn</p>	<p>CNC LIC</p> <p>CNC LIC Dŵr Cymru</p> <p>Undebau Ffermio</p>	<p>Blynyddol</p> <p>Blynyddol</p> <p>2022-25</p>
	<p>NE 3.1- 3.3</p> <p><u>Ardaloedd Dynodedig a Safleoedd Pwysig Eraill</u> Mae safleoedd bywyd gwyllt statudol ac anstatudol yn cael eu rheoli am eu gwerth o ran bioamrywiaeth, estheteg ac amwynder.</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Gweithio gyda JAC a phartneriaid i ganfod meysydd addas ar gyfer cydweithio, ceisiadau am gyllid ar y cyd a chyfleoedd gwirfoddoli 	<p>LNP</p>	<p>Uned AHNE JAC</p>	<p>2023-24 / Ar y gweill</p>

THEMA: Cadwraeth natur a'r amgylchedd

NOD: Mae'r gymuned gyfan wedi derbyn pwysigrwydd gwarchod y byd naturiol a bywyd gwylt ac mae'n cefnogi deddfwriaeth sy'n diogelu rhinweddau arbennig amgylchedd yr AHNE. Mae safleoedd bywyd gwylt dynodedig yn cael eu rheoli'n sensitif ac yn ffurfio rhan o fatrics cynyddol gyfoethog o gefn gwlad sy'n ystyriol o fywyd gwylt. Bydd achosion o lygredd pridd, aer a dŵr yn yr AHNE yn cael eu lleihau.

DRAFT

CYNGOR SIR YNYS MÔN <u>Templed Adroddiad Sgriwtini</u>	
Pwyllgor:	Sgriwtini Corfforaethol
Dyddiad:	20 Mehefin 2023
Pwnc:	Dogfen Gyflawni Flynyddol 2023/24
Pwrpas yr Adroddiad:	Herio Perfformiad
Cadeirydd Sgriwtini:	Cyng Douglas Fowlie
Aelod(au) Portfolio:	Cyng Carwyn E Jones
Pennaeth Gwasanaeth:	Carys Edwards
Awdur yr Adroddiad:	Gethin Morgan
Rhif Ffôn:	01248 752111
E-bost:	GethinMorgan@anglesey.gov.uk
Aelodau lleol:	Amherthnasol

1. Argymhelliad/ion

Mae'r Ddogfen Gyflawni Flynyddol yn amlinellu rhaglenni gwaith blynyddol y Cyngor sydd wedi'u cynllunio i gyflawni disgwyliadau Cynllun y Cyngor. Mae'n rhoi mwy o fanylion gweithredol yn erbyn agweddau penodol o'r ddarpariaeth flynyddol.

Mae hwn yn benderfyniad i'r Pwyllgor Gwaith gan ei fod yn dangos y prif feysydd i'w gyflawni o fewn amcanion strategol y Cyngor yn ystod 2023/24.

Gofynnir i'r Pwyllgor Sgriwtini Corfforaethol argymhell y Ddogfen Gyflawni Blynyddol i'r Pwyllgor Gwaith ar gyfer ei chyflawni yn ystod 2023/24.

2. Cyswllt efo Cynllun y Cyngor / Blaenoriaethau Corfforaethol Arall

Yn cael ei ddefnyddio i nodi'r hyn a weithredir yn flynyddol fel rhan o Gynllun y Cyngor 2023-2028

3. Egwyddorion Fel Canllaw ar gyfer Sgriwtini

Er mwyn cynorthwyo Aelodau wrth graffu ar y pwnc:-

3.1 Effaith mae'r eitem yn ei chael ar unigolion a chymunedau **[ffocws ar y cwsmer/dinesydd]**

3.2 Edrych ar effeithlonrwydd ac effeithiolrwydd unrhyw newid arfaethedig – yn ariannol ac o ran ansawdd **[ffocws ar werth]**

3.3 Edrych ar unrhyw risgiau **[ffocws ar risg]**

3.4 Craffu'n cymryd rôl rheoli perfformiad neu warantu ansawdd **[ffocws ar berfformiad ac ansawdd]**

3.5 Edrych ar gynlluniau a chynigion o safbwynt:

- hirdymor
- atal
- integreiddio
- cydweithio
- cynnwys

[ffocws ar lesiant]

4. Cwestiynau Sgriwtini Allweddol

1. Sut mae'r Ddogfen Gyflawni Flynyddol arfaethedig yn alunio gyda Chynllun y Cyngor 2023-2028?
2. Mae'r Cynllun drafft yn trafod blaenoriaethau'r Cyngor ar gyfer cyflawni yn ystod 2023/24. I ba raddau y mae'n cydymffurfio â gofynion Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015?
3. Mae'r Ddogfen Gyflawni Flynyddol yn cynnig rhaglen uchelgeisiol ar gyfer 2023/24. Beth yw'r prif heriau a risgiau sy'n wynebu'r Cyngor wrth ymdrechu i wireddu'n llawn y blaenoriaethau ar gyfer y flwyddyn ddinesig bresennol?
4. Beth yw'r ansicrwydd ariannol i'r Cyngor o ran cyflawni ei flaenoriaethau yn ystod 2023/24?
5. Sut bydd yr Awdurdod Lleol yn sicrhau bod staff rheng flaen a staff cymorth yn rhan annatod o gyflawniad llwyddiannus y Cynllun?

5. Cefndir / Cyd-destun

Mae'r ddogfen hon yn manylu ar y gwaith fydd y Cyngor yn ei wneud yn ystod 2023/24 i gyflawni'r dyheadau uchelgeisiol a nodir yng Nghynllun y Cyngor 2023-2028. Caiff hyn ei wneud a'i wireddu trwy gydweithio a chydnybuddir y bydd gweithgareddau o ddydd i ddydd y Cyngor yn cael eu cyflawni hefyd.

Bydd holl staff rheng flaen a staff cefnogi'r cyngor yn rhan annatod o'r gwaith o wireddu'r ddogfen hon yn llwyddiannus.

6 – Asesiad Effaith ar Gydraddoldeb [cynnwys effeithiau ar yr Iaith Gymraeg]

Amherthnasol - bydd Asesiadau Effaith yn cael eu cynnal ar ffrydiau gwaith cysylltiedig a'r Ddogfen Gyflawni Flynyddol er mwyn asesu effaith unrhyw newidiadau ar gydraddoldeb a'r iaith Gymraeg.

7 – Oblygiadau Ariannol

Nodir y goblygiadau ariannol sy'n gysylltiedig â chyflwyno'r Ddogfen Gyflawni Flynyddol yn y broses flynyddol o bennu'r gyllideb

8 – Atodiadau

Dogfen Gyflawni Blynyddol 2023/24

9 - Papurau Cefndir (cysylltwch ag awdur yr Adroddiad am unrhyw wybodaeth bellach os gwelwch yn dda):

Cynllun y Cyngor 2023-2028

CYNGOR SIR
YNYS MÔN
ISLE OF ANGLESEY
COUNTY COUNCIL

Dogfen Gyflawni Flynyddol – 2023/2024

DRAFT

Paratowyd gan – Gwasanaeth Trawsnewid

Dyddiad cyhoeddi – Mehefin 2023

Mae'r ddogfen hon ar gael yn Saesneg / This document is available in English

Rhagair

Mae'n fraint cyflwyno ein Dogfen Gyflawni Flynyddol sy'n amlinellu'r gwaith fydd yn cael ei wneud gan y Cyngor i gyflawni'r dyheadau uchelgeisiol a amlinellir yng Nghynllun y Cyngor 2023-2028 a fabwysiadwyd yn ddiweddar. Y cynllun hwn yw ein map trywydd sy'n ein harwain tuag at dargedau penodol y bydd y Cyngor yn ceisio'u cyflawni drwy gydol y flwyddyn o'n blaenau, sef 2023/24.

Wrth i ni edrych yn ôl ar y flwyddyn ddiwethaf, mae'n anodd credu pa mor gyflym y mae amser wedi mynd heibio ers i'r weinyddiaeth newydd gymryd yr awenau. Bu'n flwyddyn llawn heriau, buddugoliaethau ac ymroddiad diflino aelodau a staff y cyngor.

Hoffem ddiolch o galon i bawb a fu ynghlwm â sicrhau llwyddiant y Cyngor. Mae eich ymrwymiad a'ch ysbryd diwyro yn gwella ansawdd bywyd ein hynys annwyl ac yn cyfleu i'r dim ein hethos fel "gwlad y medra".

Ni fu'r flwyddyn ddiwethaf yn brin o galedi, heriau economaidd ac ansicrwydd. Yn ystod cyfnodau heriol fel hyn rydym yn gweld cryfder a gallu gwirioneddol cymuned ar ei gorau ac rydym yn hynod o ddiolchgar am yr ymroddiad a'r gwytnwch a ddangoswyd gan ein tîm.

Mae rhyddhau data'r Cyfrifiad wedi taflu goleuni ar newidiadau yn nemograffeg yr ynys, a'r cynnydd yn nifer yr oedolion hŷn yn arbennig. Mae'r newid hwn mewn demograffeg yn pwysleisio pwysigrwydd creu gwasanaethau oedolion o safon uchel a hyrwyddo annibyniaeth yn ein cymunedau.

Mae ein hymrwymiad i ofal cymdeithasol a llesiant yn parhau i fod yn gadarn, a byddwn yn ceisio darparu'r gwasanaethau cywir ar yr amser cywir. Byddwn yn ceisio cynyddu cyfleoedd i ddysgu'r Gymraeg ac yn sicrhau darpariaeth addysg effeithiol ar gyfer cenhedlaeth heddiw a chenedlaethau'r dyfodol. Byddwn yn hyrwyddo cyfleoedd i ddatblygu economi'r Ynys ac yn sicrhau fod gan bawb rywle i'w alw'n gartref, yn ogystal ag ymateb i heriau'r hinsawdd trwy weithio i fod yn sero net erbyn 2030.

Cytunwyd ar gyllideb 2023/24, ond mae'n bwysig nodi nad oedd honno'n broses hawdd gan fod y pwysau ariannol ar y Cyngor yn fwy nag erioed eto eleni. Mae'r Dreth Gyngor yn parhau i fod ymysg yr isaf yng Nghymru ac mae'r gyllideb a gymeradwywyd yn caniatáu i'r Cyngor wireddu ei Ddogfen Gyflawni Flynyddol.

Yn olaf, hoffem ddiolch i'r holl breswylwyr a phartneriaid a fu'n cydweithio gyda'r Cyngor i sicrhau'r gwasanaethau gorau ar gyfer pobl Ynys Môn yn ystod y flwyddyn ddiwethaf, ac rydym yn edrych ymlaen at dderbyn eich cefnogaeth barhaus yn 2023/24.

Y Cyngorydd Llinos Medi
Arweinydd y Cyngor

Dylan Williams
Prif Weithredwr

Cynllun y Cyngor 2023-28

Cytunodd Cyngor Sir Ynys Môn ar Gynllun y Cyngor 2023-28 a'i fabwysiadu ym mis Mawrth 2023. Mae'n amlinellu ein gweledigaeth a'n hamcanion strategol ar gyfer y 5 mlynedd nesaf.

Gweledigaeth y Cyngor

Gweledigaeth y Cyngor yw –

“Creu Ynys Môn fydd yn
iach a llewyrchus
lle gall pobl ffynnu.”

Amcanion Strategol

Ein chwe amcan strategol yw –

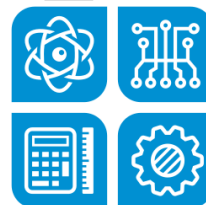
Yr Iaith Gymraeg

Cynyddu'r cyfleoedd i ddysgu a defnyddio'r iaith

Gofal Cymdeithasol a Llesiant

Rhoi'r cymorth cywir ar yr adeg gywir

Addysg

Sicrhau darpariaeth effeithiol ar gyfer heddiw a chenedlaethau'r dyfodol

Tai

Sicrhau fod gan bawb yr haw li alw rhywle'n gartref

Economi

Sicrhau cyfleoedd i ddatblygu economi'r Ynys

Newid Hinsawdd

Ymateb i'r argyfwng, mynd i'r afael â newid a gweithio tuag at fod yn sefydliad sero net erbyn 2030

Mae'r ddogfen hon yn manylu ar y gwaith fydd y Cyngor yn ei wneud yn ystod 2023/24 i gyflawni'r dyheadau uchelgeisiol a nodir yng Nghynllun y Cyngor 2023-2028. Caiff hyn ei wneud a'i wireddu trwy gydweithio a chydabyddir y bydd gweithgareddau o ddydd i ddydd y Cyngor yn cael eu cyflawni hefyd.

Bydd holl staff rheng flaen a staff cefnogi'r cyngor yn rhan annatod o'r gwaith o wireddu'r ddogfen hon yn llwyddiannus.

Yr Iaith Gymraeg

Cynyddu'r cyfleoedd i ddysgu a defnyddio'r iaith

Diwylliant ac iaith Gymraeg sy'n ffynnu

Bydd y Cyngor yn:

- a) Gweithredu cynllun gwaith Cynllun Strategol y Gymraeg mewn Addysg (CSGA) mewn dull integredig gan adrodd ar ei gyflawniad
- b) Cydweithio i hyrwyddo ap OgiOgi fel adnodd defnyddiol i rieni a gofalwyr gynyddu hyder a defnyddio mwy o Gymraeg gyda'u plant
- c) Sicrhau cyfleoedd i staff gynyddu'r cyfleoedd i siarad Cymraeg yn ogystal â chydweithio gyda Phrifysgol Bangor i beilota rhaglen ARFer sy'n ceisio newid arferion iaith i alluogi cydweithwyr sydd yn gallu siarad Cymraeg (ond sydd wedi sefydlu'r arfer o ddefnyddio Saesneg) i ddefnyddio mwy o Gymraeg yn y gwaith
- d) Sicrhau drwy hunanasesiad blynyddol ac arolygon siopwr cudd ein cydymffurfiaeth gyda'r safonau iaith Gymraeg
- e) Cydweithio gyda Fforwm Iaith Ynys Môn i gynnal dosbarthiadau Cymraeg cymunedol ac adnabod ffynonellau i ariannu gweithgareddau cymunedol
- f) Hyrwyddo gwersi Dysgu Cymraeg gyda rhieni, newydd ddyfodiaid a ffoaduriaid ac yn sicrhau bod deunyddiau dysgu Cymraeg ar gael ar ein gwefan
- g) Adnoddau ar Caru Iaith ar gael i Ysgolion a Lleoliadau
- h) Llyfrgelloedd yn gweithio gyda darparwyr dysgu a hyfforddi i gynnig cyfleoedd i drigolion ddysgu a datblygu sgiliau yn y Gymraeg yn eu cymunedau
- i) Sefydlu a darparu grant Cymunedau Mentrus newydd Arfor ar gyfer Ynys Môn, a sicrhau capasiti digonol ar gyfer cyflawni effeithiol
- j) Cymryd rhan yng nghynlluniau a rhaglenni rhanbarthol Arfor 2, a gwneud y mwyaf o'u buddion i Ynys Môn

Gofal Cymdeithasol a Llesiant

Darparu'r gwasanaeth cywir ar yr adeg gywir

Amddiffyn a chefnogi pobl fregus

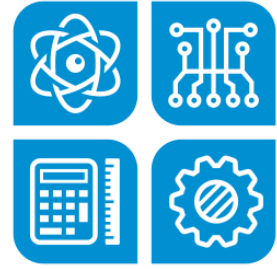
Bydd y Cyngor yn:

- a) Cynnal ymgynghoriad cyhoeddus ar ddyfodol Cyfleoedd Dydd ar yr ynys gyda'r nod o gryfhau cyfleoedd cymunedol trwy weithio ac integreiddio gyda'n hybiau cymunedol
- b) Mapio'r holl weithgareddau a gwella gwybodaeth a data lleol i daclo tlodi ar yr ynys, gan ganolbwyntio ar dlodi bwyd a thanwydd, yn ogystal â lleihau digartrefedd a dyledion
- c) Lansio a gweithredu Strategaeth y Drws Cywir trwy ddatblygu ac ehangu trefniadau hwb cynnar fel proses gyfeirio fyw, gan weithio o fewn fforwm amlddisgyblaethol
- d) Datblygu cyfleoedd ar gyfer pobl sydd ag anghenion iechyd meddwl
- e) Cynyddu cyfranogiad trwy wella'r gwasanaethau a gynigir yn yr Hybiau Cymunedol Integredig, yn cynnwys datblygu a darparu hyfforddiant sy'n canolbwyntio ar integreiddio a hygyrchedd
- f) Cynyddu cyfleoedd i'r cyhoedd ymgysylltu â'r Awdurdod Lleol trwy'r fforwm Pobl Hŷn a'r Fforymau Lleol fel bod unigolion yn gallu dylanwadu'n gadarnhaol ar bolisiau a chyflenwi gwasanaethau
- g) Sefydlu a Datblygu Rhwydwaith Oed Gyfeillgar a dod yn aelodau o Rwydwaith Oed Gyfeillgar Byd Eang Sefydliad Iechyd y Byd (WHO)
- h) Adolygu'r opsiynau sydd ar gael i foderneiddio gwasanaethau byw â chymorth allanol a gweithio gyda darparwyr tai i sicrhau opsiynau llety addas
- i) Agor ein trydydd Cartref Clyd
- j) Gweithio tuag at fod yn Ynys sy'n wybodus o Drawma trwy sicrhau fod 5 ysgol yn cael eu hachredu yn Ysgolion sy'n wybodus o Drawma
- k) Buddsoddi £1m yn adeiladau ein canolfannau hamdden a rheoli'r gwaith o greu cae 3G newydd yn Ysgol Uwchradd Bodedern
- l) Darparu cyfleoedd nofio am ddim i ofalwyr ifanc a gweithio tuag at gynyddu nifer y plant sy'n derbyn gwersi nofio, yn ogystal â chynnal y 500,000 o ymweliadau â'n canolfannau hamdden bob blwyddyn

Addysg

Sicrhau darpariaeth effeithiol ar gyfer heddiw a chenedlaethau'r dyfodol

Codi cyrhaeddiad a chyflawniad addysgol

Bydd y Cyngor yn:

- a) Sicrhau bod Cwricwlwm i Gymru ar waith ym mhob ysgol a bod systemau wedi eu datblygu i fesur effaith gwaith llesiant, cynhwysiad a lles ar blant, phobol ifanc a'r gweithlu
- b) Sicrhau bod pob ysgol yn gallu cynnig cinio am ddim i bob plentyn cynradd fel rhan o gynllun Llywodraeth Cymru i ddarparu prydau ysgol am ddim i holl blant ysgolion cynradd
- c) Cryfhau systemau cydweithio integredig gyda gwasanaethau / asiantaethau allanol i gynnig cymorth ac arweiniad i blant, pobol ifanc ac ieuenctid Ynys Môn mewn ffordd gynhwysol ac arloesol
- d) Darparu cyfleoedd i ddatblygu arweinyddiaeth ar draws yr Ynys mewn cydweithrediad â GwE
- e) Gwireddu cynllun i ddenu cymorthyddion addysgu i'r proffesiwn, gan gynnwys cydweithio gyda'r coleg i ddarparu cyfleoedd hyfforddi lleol
- f) Gweithredu ar y Cynllun Darparu Gwasanaeth Addysg Oedolion yn y Gymuned

Darparu cymunedau dysgu cynaliadwy

Bydd y Cyngor yn:

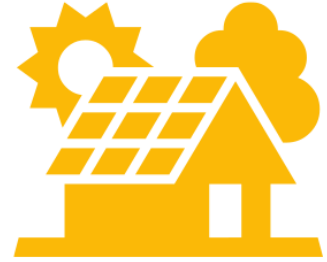
- a) Ymgynghori a mabwysiadu'r strategaeth newydd ar gyfer Moderneiddio Cymunedau Dysgu a Datblygu'r Iaith Gymraeg a gweithredu'r rhaglen waith gysylltiedig
- b) Ymchwilio i ffyrdd i foderneiddio a datblygu darpariaeth a chyfleoedd dysgu ôl-16 er budd gosod cyfeiriad a mabwysiadu strategaeth ôl-16
- c) Cynyddu nifer o ysgolion sy'n gallu rhedeg Cynllun SHEP (Raglen Gwella Gwyliau'r Haf) dros wyliau'r haf
- d) Mabwysiadu a dechrau gwireddu strategaeth newydd ar gyfer cynnig Gwasanaeth Llyfrgelloedd
  - a. cefnogi teuluoedd drwy gynnal rhaglen o weithgareddau fydd yn ysgogi diddordeb mewn llenyddiaeth a darllen
  - b. Hyrwyddo cariad at ddarllen drwy godi ymwybyddiaeth o'n llyfrgelloedd lleol ac amlygu'r math o ddeunyddiau ychwanegol sydd ar gael e.e. E-lyfrau, E-gylchgronau, E-gomics, llyfrau ar bresgripsiwn (Iechyd Meddwl)
- e) Sicrhau cyfleon i'n plant a phobl ifanc fynegi barn pan fydd y Cyngor yn ymgysylltu ac ymgynghori ar wahanol bynciau yn ystod y flwyddyn yn ymwneud ag addysg
- f) Strategaeth Archifau ac Oriel Môn wedi'i hadolygu a'i halinio i gefnogi cadw ein statws achrededig yn barhaus

Tai

Sicrhau fod gan bawb yr hawl i alw rhywle'n gartref

Cartrefi o safon, fforddiadwy a hygyrch

Bydd y Cyngor yn:

- a) Parhau i ddatblygu cynlluniau ar gyfer Datblygiad Tai Gofal Ychwanegol yn Nhyddyn Mostyn, Porthaethwy
- b) Sicrhau fod unrhyw ddatblygiadau adeiladu tai newydd yn defnyddio Dulliau Adeiladu Modern ac yn cyflawni safon gradd A neu well y Dystysgrif Perfformiad Ynni
- c) Cyfrannu at roi Strategaeth Tai Lleol y Cyngor ar waith trwy ddatblygu 30 o gartrefi newydd a phrynu 15 hen Dŷ Cyngor
- d) Defnyddio Premiwm y Dreth Gyngor i hwyluso'r gwaith o adnewyddu 70 o dai gwag, cynorthwyo hyd at 20 o brynwyr tro cyntaf i ddod i mewn i'r farchnad dai a darparu cymorth i aelwydydd lleol sy'n chwilio am dai ar renti fforddiadwy ar y farchnad agored yn eu cymunedau
- e) Defnyddio data a gasglwyd yn yr Arolwg Cyflwr Stoc 2022 i nodi'r buddsoddiad fydd ei angen yn y dyfodol i sicrhau y gall Stoc Tai'r Cyngor gwrdd â'r Safonau Ansawdd Tai Cymru newydd
- f) Lansio ein porth tenantiaid Digidol newydd er mwyn gwella dulliau cysylltu ar gyfer ein tenantiaid
- g) Paratoi i drosglwyddo i ddigidol yn 2025 trwy asesu systemau drysau mynediad Stoc Tai'r Cyngor ac ailfodelu ein systemau teleofal gwifredig a'u newid am ddatrysiadau cludadwy sy'n seiliedig ar anghenion yr unigolyn
- h) Paratoi, mabwysiadau a gweithredu Strategaeth Tai Gwag newydd ar gyfer 2023-2028
- i) Gweithio mewn partneriaeth â Llywodraeth y DU a Llywodraeth Cymru i gefnogi pobl sy'n dod i fyw i Ynys Môn o ganlyniad i loches trwy roi Pecyn Gwasgaru Lloches CLILC ar waith

Economi

Hyrwyddo cyfleoedd i ddatblygu economi'r Ynys

Adfywio a Datblygu Economaidd

Bydd y Cyngor yn:

- a) Cwblhau unedau busnes ychwanegol yn Llangefni a Chaergybi, yn ogystal â sicrhau caniatâd cynllunio llawn ar gynigion i adeiladu unedau yn Amlwch
- b) Cynnal ymgynghoriad ar y Strategaeth Canol Trefi newydd a Chynlluniau Cynllunio Lle ar gyfer pum tref Ynys Môn a sicrhau cyllid i wella ein Canol Trefi
- c) Darparu grantiau'r Awdurdod Datgomisiynu Niwclear (NDA) i ogledd Môn, yn ogystal â gweithio ar y cyd â phartneriaid i ddatblygu Tir Parc Trefol
- d) Gweithio gyda Stena, Llywodraeth y DU, Llywodraeth Cymru a Bwrdd Uchelgais Gogledd Cymru i sicrhau cyfleoedd buddsoddi ar gyfer Porthladd Caergybi
- e) Cydweithio gyda rhanddeiliaid allweddol i sefydlu parth tollau diogel yng Nghaergybi ac ar safleoedd eraill yn Ynys Môn
- f) Cydweithio a dylanwadu ar Raglenni Twf Gogledd Cymru i sicrhau'r buddiannau lleol gorau posib
- g) Gweithredu Cronfa Ffyniant Bro (LUF) Llywodraeth y DU yn llwyddiannus, yn ogystal â'r Gronfa Ffyniant Gyffredin (SPF)
- h) Sicrhau fod y rhwydwaith ffyrdd yn ddiogel i'w ddefnyddio a'i fod yn cael ei gynnal

Yr Economi Ymwelwyr

Bydd y Cyngor yn:

- a) Rheoli asedau morwrol a chefn gwlad y Cyngor yn ddiogel ac yn effeithiol, gan gynnwys rheoli Ynys Llanddwyn, Cronfa Natur Leol Nant y Pandy a Pharc Gwledig y Morglawdd yng Nghaergybi
- b) Gosod pontynau glanio newydd ym Mhorth Amlwch a Phier San Siôr, yn ogystal â gwella llwybrau, cyfleusterau beicio, cyfleusterau ailgylchu, mannau gwefru cerbydau trydan a mynediad ac arwyddion ledled yr ynys
- c) Mabwysiadu a gwireddu Cynllun Rheoli AHNE newydd, a Chynllun Cyrchfan, mewn ymgynghoriad â phartneriaid a thrigolion
- d) Dilyn canllawiau Llywodraeth Cymru a newid parthau cyflymder 30mya i barthau cyflymder 20mya ac ymgynghori gyda chymunedau penodol (sy'n cael eu heithrio o'r rheol 20mya) ynghylch cyflwyno ardaloedd 20mya mewn ardaloedd poblog (adeiledig)
- e) Gwella isadeiledd twristiaeth fel rhan o'r Rhaglen Gyllido, Y Pethau Pwysig 2
- f) Croesawu 50 o longau mordaith i'r ynys a gweithio gyda Llywodraeth Cymru ar weithgareddau ar y lan ar gyfer Llongau Mordaith
- g) Monitro mwy ar feysydd parcio ym mherchnogaeth y cyngor a strydoedd i annog ymddygiad da gan ymwelwyr o ran parcio ceir
- h) Rhoi Côt Ymddygiad y Fenai ar waith i sicrhau fod y Fenai'n cael ei rheoli'n ddigonol ac yn effeithiol

Newid Hinsawdd

Ymateb i'r argyfwng, mynd i'r afael â newid a gweithio tuag at fod yn sefydliad sero net erbyn 2030

Isadeiledd Allweddol a Chynllunio ar gyfer Newid Hinsawdd

Bydd y Cyngor yn:

- a) Buddsoddi yn ein hadeiladau i wella effeithiolrwydd ynni, lleihau'r defnydd o ynni a lleihau allyriadau carbon y Cyngor
- b) Cyflawni ein cynllun trawsnewid fflyd trwy gynyddu nifer y cerbydau trydan yn ein fflyd a gwneud mwy o ddefnydd ohonynt wrth ddarparu ein gwasanaethau
- c) Newid ein ffordd o weithio er mwyn defnyddio llai o ynni a lleihau allyriadau carbon e.e. trwy symud i ddatrysiadau TG yn y cwmwl
- d) Gweithio tuag at gyflawni targed Llywodraeth Cymru i ailgylchu 70% o wastraff erbyn 2025
  - Trwy gydweithio gyda WRAP Cymru i adolygu'r opsiynau sydd ar gael i'r Cyngor i gynorthwyo i gynyddu'r gyfradd ailgylchu ar yr Ynys
  - Gweithio gyda chontractwr gwastraff masnachol newydd i wella cyfraddau ailgylchu ym mhob un o adeiladau'r Cyngor
- e) Ceisio sefydlu Strategaeth Economi Gylchol mewn partneriaeth â Menter Môn i gyfrannu at wella cyfraddau ailgylchu a lleihau gwastraff ledled Ynys Môn
- f) Galluogi teithio cynaliadwy trwy roi cynlluniau teithio llesol ar waith rhwng Lôn Graig a Lôn Refail, Llanfairpwll, a gwelliannau llai eraill i'r rhwydwaith teithio llesol
- g) Defnyddio cyllid Llywodraeth Cymru a pharhau i roi'r Cynllun Mannau Gwefru ar waith trwy osod manau gwefru cerbydau trydan yn -
  - Llanfairpwllgwyngyll
  - Rhosneigr
  - Cemaes
  - Benllech
  - Y Fali
  - Caergybi, Plas Arthur ac Amlwch (canolfannau hamdden)
- h) Parhau â'r gwaith o gynnal y rhwydwaith llwybrau cyhoeddus a llwybr yr arfordir
- i) Gwireddu prosiectau i wella bioamrywiaeth a gorchudd coed ledled Ynys Môn a mapio ardaloedd addas ar gyfer ailblannu coed
- j) Datblygu strategaeth leol i reoli'r risg o lifogydd i nodi a blaenoriaethu ymyraethau hirdymor ledled Ynys Môn
- k) Gwireddu cynlluniau rheoli llifogydd ar raddfa fechan ledled yr ynys a datblygu cynigion ariannu ar gyfer ymyraethau rheoli'r risg o lifogydd ar raddfa fawr yn
  - Porthaethwy
  - Brynsiencyn
  - Gwalchmai
  - Caergybi ac eraill
- l) Sefydlu tîm polisi mewnol i gefnogi a pharatoi'r Cynllun Datblygu Lleol

Rhaglen Ynys Ynni

- a) Byddwn yn ymgysylltu â datblygwyr prosiectau ynni mawr a rhanddeiliaid eraill i hyrwyddo cyfleoedd am fuddion economaidd-gymdeithasol trawsnewidiol ar gyfer yr ynys, gan fabwysiadu'r egwyddor agosatrywydd a sicrhau buddion cymunedol a pherchnogaeth leol
- b) Byddwn yn cyfranogi'n llawn yn y prosesau caniatáu statudol ar gyfer unrhyw brosiectau ynni carbon isel

Gwybodaeth Bellach

Am ragor o wybodaeth ynghylch unrhyw elfen o'r ddogfen hon, neu os hoffech wneud unrhyw sylwadau, cysylltwch â:

Adnoddau Dynol a Thrawsnewid

Cyngor Sir Ynys Môn

Swyddfeydd y Cyngor

Llangefni

Ynys Môn

LL77 7TW

Ffôn - 01248 752111

E-bost:–

CarysEdwards@ynysmon.gov.uk

GethinMorgan@ynysmon.gov.uk

Mae'r ddogfen hon ar gael yn Saesneg a gellir ei darparu mewn fformatau eraill hefyd, ac mae ar gael ar wefan y Cyngor, ynghyd â Chynllun y Cyngor ar gyfer 2023-28:

[Cynllun y Cyngor 2023 i 2028 \(llyw.cymru\)](#)

Gellir cael gwybodaeth bellach hefyd fel a ganlyn: gellir gweld Polisiâu, cynlluniau a strategaethau a gyhoeddwyd gan y Cyngor yn: <http://www.ynysmon.llyw.cymu>

Mae Adroddiadau Archwilio ac Arolygu a gynhyrchwyd gan Reoleiddwyr y Cyngor ar gael ar wefan y sefydliad perthnasol, fel a ganlyn:

- Swyddfa Archwilio Cymru: <https://archwilio.cymru>
- Arolygiaeth Gofal Cymru: <https://www.arolygiaethgofal.cymru>

Os nad oes gennych fynediad at y rhyngwrdd, neu os hoffech dderbyn dogfen nad yw'n cael ei rhestru uchod, cysylltwch â'r Cyngor gan ddefnyddio'r manylion cyswllt a ddarperir ar ben y dudalen hon.

CYNGOR SIR YNYS MÔN <u>Templed Adroddiad Sgrwtini</u>	
Pwyllgor:	Pwyllgor Sgrwtini Corfforaethol
Dyddiad:	20 Mehefin, 2023
Pwnc:	Blaen Raglen Waith y Pwyllgor Sgrwtini Corfforaethol
Pwrpas yr Adroddiad:	Cynorthwyo'r Pwyllgor Sgrwtini i ystyried, cytuno ar ac adolygu ei flaen raglen ar gyfer 2023/24
Cadeirydd Sgrwtini:	Cyng Douglas Fowle
Aelod(au) Portfolio:	Amherthnasol
Pennaeth Gwasanaeth:	Lynn Ball, Cyfarwyddwr Swyddogaeth (Busnes y Cyngor) / Swyddog Monitro
Awdur yr Adroddiad:	Anwen Davies, Rheolwr Sgrwtini
Rhif Ffôn:	07971167198
E-bost:	AnwenDavies@ynysmon.gov.uk
Aelodau Lleol:	Yn berthnasol i'r holl Aelodau Sgrwtini

1 – Argymhelliad/Argymhellion

Gofynnir i'r Pwyllgor:

A1 gytuno'r fersiwn gyfredol o'r flaen raglen waith ar gyfer 2023/24

A2 nodi'r cynnydd a wnaed hyd yma o ran gweithredu'r flaen raglen waith.

2 – Cyswllt efo Cynllun y Cyngor / Blaenoriaethau Corfforaethol Eraill

Rhaglennu gwaith yn effeithiol yw sylfaen sgrwtini effeithiol mewn llywodraeth leol. Mae ein blaen raglenni gwaith treigl ar gyfer Sgrwtini wedi'u halinio â blaenoriaethau corfforaethol y Cyngor a'r rhaglenni trawsnewid corfforaethol – ac yn sicrhau bod rôl sgrwtini Aelodau yn gwneud cyfraniad go iawn i flaenoriaethau gwella'r Cyngor.

3 – Egwyddorion fel canllaw ar gyfer Sgrwtini

Er mwyn cynorthwyo Aelodau wrth graffu ar y pwnc:-

3.1 Yr effaith y mae'r eitem yn ei chael ar unigolion a chymunedau [ffocws ar y cwsmer/dinesydd]

3.2 Edrych ar effeithlonrwydd ac effeithiolrwydd unrhyw newid arfaethedig – yn ariannol ac o ran ansawdd [ffocws ar werth]

3.3 Edrych ar unrhyw risgiau [ffocws ar risg]

3.4 Sgrwtini'n cymryd rôl rheoli perfformiad neu sicrhau ansawdd [ffocws ar berfformiad ac ansawdd]

3.5 Edrych ar gynlluniau a chynigion o safbwynt:

- Hirdymor
- Atal
- Integreiddio
- Cydweithio
- Cynnwys

[ffocws ar lesiant]

3.6 Effeithiau posibl y byddai'r penderfyniad hwn yn ei gael ar:

- y grwpiau a warchodir o dan Ddeddf Cydraddoldeb 2010
- y rhai sy'n profi anfantais economaidd-gymdeithasol yn eu bywydau (wrth wneud penderfyniadau strategol)
- y cyfleoedd i bobl ddefnyddio'r Gymraeg a pheidio â thrin y Gymraeg yn llai ffafriol na'r Saesneg

[ffocws ar gydraddoldeb a'r Gymraeg]

4 - Cwestiynau Sgrwtini Allweddol

5 – Cefndir / Cyd-destun

1. Cefndir

1.1 Rhaglennu gwaith yn effeithiol yw sylfaen swyddogaeth sgrwtini effeithiol llywodraeth leol¹. O'i wneud yn dda, gall rhaglennu gwaith fod o gymorth i osod y sylfeini ar gyfer gwaith amserol sydd wedi ei dargedu ar faterion o bwysigrwydd lleol sy'n dangos ble gall sgrwtini Aelodau ychwanegu gwerth. Mae arfer dda'n hyrwyddo dau fater allweddol a ddylai fod wrth galon y flaen raglen waith sgrwtini:

- Her mewn perthynas â blaenoriaethu ffrydiau gwaith
- Yr angen am ymagwedd a arweinir gan aelodau a rhyngwyneb gyda swyddogion.

1.2 Egwyddorion sylfaenol rhaglennu gwaith yn dda²

- Ni ddylai rhaglennu gwaith fod yn broses "cychwyn-stopio"
- Rhaglenni gwaith sy'n cyd-fynd â'i gilydd ar gyfer pwyllgorau sgrwtini gwahanol
- Cydbwysedd rhwng gwahanol ddulliau o weithio
- Proses effeithiol ar gyfer rhoi gwybod am / uwch gyfeirio materion i'r Pwyllgor Gwaith
- Mewnbyn a sylwadau cydranddeiliaid mewnol
- Gweithio'n agos â'r Pwyllgor Gwaith
- Cysylltiadau gyda'r Adroddiad Sgrwtini Blynyddol (teclyn ar gyfer gwerthuso a gwella)

2. Cyd-destun Lleol

2.1 Mae'r arfer o raglennu gwaith ymlaen llaw wedi cael ei hen sefydlu ac mae'r rhaglenni gwaith yn raglenni treigl sy'n canolbwyntio ar ansawdd y gwaith craffu ac sydd â llai o eitemau er mwyn ychwanegu gwerth. Maent yn declyn pwysig i gynorthwyo Aelodau i flaenoriaethu eu gwaith ac fe'u trafodir gyda'r Tîm Arweinyddiaeth Strategol a'r Penaethiaid Gwasanaeth. Bydd y ddau bwyllgor yn adolygu cynnwys eu rhaglenni gwaith yn rheolaidd er mwyn sicrhau eu bod yn berthnasol ac yn adlewyrchu blaenoriaethau lleol. Mae ein trefniadau lleol ar gyfer cynllunio ymlaen bellach yn rhoi mwy o ffocws ar:

- Agweddau strategol
- Ymgynghori gyda dinasyddion / cydranddeiliaid eraill a chanlyniad hynny

¹ A Cuning Plan? Devising a scrutiny work programme, Canolfan Craffu Cyhoeddus (Mawrth 2011)

² A Cuning Plan? Devising a scrutiny work programme, Canolfan Craffu Cyhoeddus (Mawrth 2011)

- Blaenoriaethau Cynllun y Cyngor a phrosiectau trawsnewid
- Risgiau a gwaith arolygu a rheoleiddio
- Materion ar flaen raglen waith y Pwyllgor Gwaith.

Canlyniad: rhaglenni gwaith treigl ar gyfer pwyllgorau sgriwrtini sydd wedi'u halinio â blaenoriaethau corfforaethol.

2.2 Cadeiryddion pwyllgor sy'n arwain ar ddatblygu blaen raglenni gwaith a'r rhaglenni hynny'n cael eu cyflwyno i'r Fforwm Cadeirydd ac Is-gadeiryddion Sgriwrtini yn fisol ac ar gyfer eu cymeradwyo ym mhob cyfarfod arferol o'r pwyllgorau sgriwrtini. Ystyrir y Fforwm fel cyfrwng pwysig ar gyfer goruchwyllo'r rhaglenni hynny a thrafod blaenoriaethau ar y cyd.

2.3 **Ymagwedd "Cyngor cyfan" tuag at Sgriwrtini:** mae ein rhaglenni gwaith yn darparu sylfaen gref ar gyfer ein rhaglenni gwella gan sicrhau bod y rôl y mae Sgriwrtini yn ei chwarae yn nhrefniadau llywodraethiant yr Awdurdod yn:

- Cefnogi proses gwneud penderfyniadau sy'n gadarn ac yn effeithiol
- Gwneud cyfraniad go iawn i flaenoriaethau gwelliant y Cyngor
- Parhau i esblygu.

3. Materion ar gyfer eu hystyried

3.1 Mae'r Pwyllgor Sgriwrtini yn derbyn diweddariadau rheolaidd ar weithrediad ei flaen raglen waith. Mae copi o'r rhaglen waith gyfredol ar gyfer 2023/24 ynghlwm fel **ATODIAD 1** i'r adroddiad hwn fel y gellir cyfeirio ati.

3.2 Lle mae hynny'n briodol, gellir ychwanegu eitemau at flaen raglen waith y Pwyllgor yn ystod y flwyddyn ddinesig. Gellir cyflwyno ceisiadau am i eitemau ychwanegol gael eu cynnwys ar y rhaglen waith ar gyfer eu ystyried drwy lenwi Ffurflen Gais Aelodau yn gofyn am i eitem gael ei hystyried ar gyfer Sgriwrtini. Yn y lle cyntaf, caiff y ceisiadau eu hystyried gan y Fforwm Cadeiryddion ac Is-gadeiryddion, gan ddefnyddio'r meini prawf isod:

- Amcanion strategol a blaenoriaethau'r Cyngor (fel y cânt eu hamlinellu yng Nghynllun y Cyngor)
- Gallu'r Pwyllgor i ddylanwadu ar ac/neu i ychwanegu gwerth ynghylch pwnc penodol (bydd angen cwblhau Ffurflen Prawf Arwyddocâd Sgriwrtini).

6 – Asesiad o'r Effaith ar Gydraddoldeb [gan gynnwys effeithiau ar yr Iaith Gymraeg]

6.1 Yr effeithiau posibl ar y grwpiau a warchodir o dan Ddeddf Cydraddoldeb 2010

6.2 Yr effeithiau posibl ar y rhai sy'n profi anfantais economaidd-gymdeithasol yn eu bywydau (penderfyniadau strategol)

6.3 Yr effeithiau posibl ar y cyfleoedd i bobl ddefnyddio'r Gymraeg a pheidio â thrin y Gymraeg yn llai ffafriol na'r Saesneg

Dim yn berthnasol yn achos y mater trosfwaol hwn ond bydd yn cael ei ystyried fel rhan hanfodol yn ystod y broses o baratoi ar gyfer cynigion penodol a fydd yn cael eu cyflwyno i'r Pwyllgor eu hystyried.

7 – Goblygiadau Ariannol

Amherthnasol

8 – Atodiadau

Blaen Raglen Waith y Pwyllgor Sgrwtini Corfforaethol 2023/24

9 - Papurau Cefndir (cysylltwch ag awdur yr Adroddiad am unrhyw wybodaeth bellach os gwelwch yn dda):

Anwen Davies, Rheolwr Sgrwtini, Cyngor Sir Ynys Môn, Swyddfeydd y Cyngor, Llangefni LL77 7TW

RHAGLENNU EITEMAU AR GYFER SGRIWTINI MAI, 2023 → Ebrill, 2024
[Fersiwn dyddiedig 09/06/23]

Nodyn i Randdeiliaid a'r Cyhoedd

Mae yna [Brotocol Siarad Cyhoeddus mewn Pwyllgor Sgriwtini](#) wedi'i gyhoeddi gan y Cyngor.

Os ydych yn dymuno siarad ar unrhyw eitem benodol mewn Pwyllgor Sgriwtini yna dylech gofrestru eich diddordeb drwy gyflwyno cais ysgrifenedig gan ddefnyddio'r ffurflen sydd ar gael cyn gynted â phosibl ac o leiaf 3 diwrnod gwaith clir cyn cyfarfod y Pwyllgor penodol. Cewch wybodaeth am y cyfarfod, a pha eitemau fydd yn cael eu trafod wrth ddarllen y Blaen Raglen Waith yma. Cysylltwch â'r Rheolwr Sgriwtini os oes gennych unrhyw ymholiadau [Anwen Davies: AnwenDavies@ynysmon.gov.uk]

Tudalen 251

PWYLLGOR SGRIWTINI CORFFORAETHOL	PWYLLGOR SGRIWTINI PARTNERIAETH AC ADFYWIO
Mai, 2023 (23/05/23)	Mai, 2023 (23/05/23)
Ethol Cadeirydd: 2023/24	Ethol Cadeirydd: 2023/24
Ethol Is-gadeirydd: 2023/24	Ethol Is-gadeirydd: 2023/24
Mehefin, 2023 (20/06/23) – Ch4	Mehefin, 2023 (21/06/23)
Monitro Perfformiad: Sgorfwrdd Corfforaethol Ch4: 2022/23	Y Gymraeg <ul style="list-style-type: none"> Adroddiad Blynyddol ar Safonau'r Gymraeg: 2022/23 Cynllun Strategol y Gymraeg mewn Addysg: 2022/23 → Mesur Cynnydd Adroddiad Cynnydd y Panel Sgriwtini Addysg
Strategaeth Moderneiddio Cymunedau Dysgu a Datblygu'r Gymraeg	Adroddiad Blynyddol Bwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus Gwynedd a Môn: 2022/23
Cynllun Rheoli'r Ardal o Harddwch Naturiol Eithriadol	Cynllun Rheolaeth Cyrchfan
Dogfen Gyflawni Flynyddol: 2023/24	Adroddiad Cynnydd Ch 4 2022/23 Bwrdd Uchelgais Gogledd Cymru
Blaen Raglen Waith y Pwyllgor ar gyfer 2023/24	Blaen Raglen Waith y Pwyllgor ar gyfer 2023/24
Medi, 2023 (19/09/23) – Ch1	Medi, 2023 (19/09/23) - Addysg
Monitro Perfformiad: Sgorfwrdd Corfforaethol Ch1: 2023/24	Adroddiad Blynyddol Ynys Môn gan GwE: 2022/23
Adroddiad Cynnydd Panel Sgriwtini Gwasanaethau Cymdeithasol	Adroddiad Cynnydd Panel Sgriwtini Addysg
Adroddiad Cynnydd Panel Sgriwtini Cyllid	Rhaglen Cronfa Ffyniant Bro Ynys Môn – Mesur Cynnydd
Adroddiad Perfformiad Blynyddol: 2022/23	Strategaeth Gwastraff ac Ail-gylchu: 2023/2028 (i'w gadarnhau)
	Strategaeth Gwella Trefi Ynys Môn

PWYLLGOR SGRIWTINI CORFFORAETHOL	PWYLLGOR SGRIWTINI PARTNERIAETH AC ADFYWIO
Blaen Raglen Waith y Pwyllgor ar gyfer 2023/24	Blaen Raglen Waith y Pwyllgor ar gyfer 2023/24
Hydref, 2023 (18/10/23)	Hydref, 2023 (17/10/22)
	Adroddiad Blynyddol Gwasanaeth Rhanbarthol Cynllunio at Argyfwng: 2022/23
Blaen Raglen Waith y Pwyllgor ar gyfer 2023/24	Blaen Raglen Waith y Pwyllgor ar gyfer 2023/24
Tachwedd, 2023 (21/11/23) - Ch2	Tachwedd, 2023 (22/11/23) – Trosedd ac Anhrefn
Monitro Perfformiad: Sgorfwrdd Corfforaethol Ch2: 2023/24	Adroddiad Blynyddol Partneriaeth Diogelwch Cymunedol Gwynedd ac Ynys Môn: 2022/23
Cynllun Rheoli Asedau Corfforaethol:2023/2028 (i'w gadarnhau)	Adroddiad Blynyddol Bwrdd Partneriaeth Gogledd Cymru (Rhan 9): 2022/23
Strategaeth Tai Gwag: 2023/28	Bwrdd Uchelgais Economaidd Gogledd Cymru: <ul style="list-style-type: none"> • Adroddiad Blynyddol Bwrdd Uchelgais Economaidd Gogledd Cymru: 2022/23 • Adroddiad Cynnydd Ch1: 2023/24 Bwrdd Uchelgais Economaidd Gogledd Cymru
Blaen Raglen Waith y Pwyllgor ar gyfer 2023/24	Blaen Raglen Waith y Pwyllgor ar gyfer 2023/24
Ionawr, 2024 (18/01/24) – Cyllideb 2024/25	Ionawr, 2024 (16/01/24)
Sefydlu Cyllideb 2024/25 (cyllideb referniw) - cynigion drafft cychwynnol	Diogelu Corfforaethol
Adroddiad Cynnydd Panel Sgriwtini Cyllid	
Strategaeth Cyfranogiad Tenantiaid	Adroddiadau Cynnydd Ch2: 2023/24 Bwrdd Uchelgais Economaidd Gogledd Cymru
Strategaeth Rheoli Asedau (Gwasanaeth Tai)	
Asesiad y Farchnad Dai Leol	
Blaen Raglen Waith y Pwyllgor ar gyfer 2023/24	Blaen Raglen Waith y Pwyllgor ar gyfer 2023/24
Chwefror, 2024 (27/02/24) – Cyllideb 2024/25	Chwefror, 2024 (06/02/24) - Addysg
Cynigion Drafft Terfynol Cyllideb 2024/25 – referniw a chyfalaf	Adroddiad Cynnydd Panel Sgriwtini Addysg

PWYLLGOR SGRIWTINI CORFFORAETHOL	PWYLLGOR SGRIWTINI PARTNERIAETH AC ADFYWIO
Adroddiad Cynnydd Panel Sgriwtini Cyllid	
Blaen Raglen Waith y Pwyllgor ar gyfer 2023/24	Blaen Raglen Waith y Pwyllgor ar gyfer 2023/24
Mawrth, 2024 (12/03/23) - Ch3	Mawrth, 2024 (13/03/24)
Monitro Perfformiad: Sgorfwrdd Corfforaethol Ch3: 2023/24	Adroddiad Blynyddol ar Gydraddoldeb: 2022/23
Adroddiad Cynnydd Panel Sgriwtini Gwasanaethau Cymdeithasol	Adroddiad Cynnydd Ch3:2022/23 Bwrdd Uchelgais Economaidd Gogledd Cymru
Cynllun Busnes y Cyfrif Refeniw Tai: 2024/2054	Rhaglen Cronfa Ffyniant Bro Ynys Môn – Mesur Cynnydd
Blaen Raglen Waith y Pwyllgor ar gyfer 2023/24	Blaen Raglen Waith y Pwyllgor ar gyfer 2023/24
Ebrill, 2024 (16/04/24)	Ebrill, 2024 (17/04/2024)
	Bwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus – trefniadau llywodraethiant / craffu cynnydd ar wireddu'r Cynllun Llesiant
Blaen Raglen Waith y Pwyllgor ar gyfer 2023/24	Blaen Raglen Waith y Pwyllgor ar gyfer 2023/24

Eitemau i'w rhaglennu

Pwyllgor Sgriwtini Corfforaethol	Pwyllgor Sgriwtini Partneriaeth ac Adfywio
Cynllun Rheoli Asedau Gwasanaeth 2021/31 – Ystad Môn-ddaliadau	Bwrdd Iechyd Prifysgol Betsi Cadwaladr – Strategaeth Gwasanaethau Clinigol
Cyfrifiad 2021	Comisiynydd Heddlu a Throsedd Gogledd Cymru
	Gwasanaeth Tân ac Achub Gogledd Cymru
	Ymddiriedolaeth GIG Gwasanaethau Ambiwylans Cymru
	Medrwn Môn
	Craffu ar Bartneriaethau
	Trawsnewid Cyfleon Dydd Anableddau Dysgu
	Cynllun Gweithredu Llety Sipsiwn a Theithwyr
	Bwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus Gwynedd a Môn – Adroddiad Blynyddol 2023/24 (Mehefin, 2024)
	Rhaglen Cymunedau am Waith a Mwy: Adroddiad Blynyddol 2023/24 (Mehefin, 2024)

